

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**HARF İNKİLÂBİ ve BALIKESİR BASININA
YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selma TUZKAYA

Danışman
Prof.Dr. Metin AYIŞIĞI

Balıkesir 2006

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**HARF İNKİLÂBİ ve BALIKESİR BASININA
YANSIMALARI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Selma TUZKAYA
200312517017**

Balıkesir - 2006

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans tezi jürimiz tarafından incelenerek, aday Selma TUZKAYA/...../ 2006 tarihinde tez savunma sınavına alınmış ve yapılan sınav sonucunda sunulan tezin.....olduğuna oy..... ile karar verilmiştir.

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÖZET

HARF İNKILABI ve BALIKESİR BASININA YANSIMALARI

Selma TUZKAYA

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı

Danışman : Prof. Dr. Metin AYIŞIĞI

Eylül 2006, 164 sayfa

Atatürk inkılabları içerisinde, harf inkılabı etkisi en fazla ve devamlı olanlarındandır. Bütün önemli olaylar gibi harf inkılabı da bir çok açıdan Türk toplumunu etkilemiştir. Türk toplumunun başta dilini ve kültürünü etkileyen böyle bir yeniliğin gerçek önderi ve mimarı ise Atatürk idi. Atatürk yıllarca düşündükten sonra harf inkılabı için en uygun zamanı seçerek harekete geçmiştir. Türk halkının da yoğun bir şekilde Atatürk'ü desteklemesiyle harf inkılabı kısa sürede başarıya ulaşmıştır.

Türkiye basını, Türk toplumunu derinden etkileyen böyle bir inkılabı yakından takip ediyor ve büyük ölçüde destekliyordu. Yeni Türk harflerinin yasallaşmasından kısa bir süre sonra gazeteler basımlarını yeni harflerle yapmaya başladılar. Böylece halkın yeni harfleri öğrenmesi kolaylaşıyordu. Balıkesir basını için de durum farklı değildi. İl, ilçe ve köylerdeki gelişmeler yakından takip ediliyor ve halka bildiriliyordu. Bu çalışmada Balıkesir halkının yeni Türk harflerine olan ilgisini gösteren çarpıcı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler aynı zamanda Türk halkının yeni harflere gösterdiği büyük coşkuyu, ilgiyi ve heyecanı yansıtmaya açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler : Harf İnkılabı, Balıkesir Basını

ABSTRACT

REFORM OF THE SCRIPT and ITS REFLECTIONS ON BALIKESİR PRESS

SELMA TUZKAYA

**MA. Thesis, Department of History
Supervisor: Prof. Dr. Metin AYIŞIĞI
September 2006, 164 pages**

Within Atatürk's reforms, reform of the script is the most effective and the most lasting one. Like all of the important events, reform of the script affected Turkish community in several ways. The real leader and the real architect of this kind of reform which affected, at first, the language of the community and then its culture, was Atatürk. After thinking over for years, Atatürk made a move on choosing the most appropriate time for reform of the script. Together with the intensive support of Turkish people for Atatürk, reform of the script hit the big time in a short time.

Turkey press was following this kind of reform, which affected the Turkish community deeply, closely and was supporting it to a large extent. After a short time of new Turkish alphabet's becoming legal, newspapers started to print with the new letters (of the alphabet). Thus people's learning of new letters was becoming easier. For Balıkesir press, the situation was not different. Developments in provinces, counties and villages were being followed closely, and community was being informed. In this study, there is striking information which is showing Balıkesir people's concern with new Turkish letters. This information is important from the point of that it reflects us Turkish people's great enthusiasm, concern and excitement about new letters at the same time.

Key Works: Reform of the script, Balıkesir press

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın temel amacı, harf inkılâbının ardından yaşanan değişikleri ve toplumu nasıl etkilediğini basın yoluyla tespit etmeye çalışmaktır. Atatürk inkılabları içerisinde toplumu en fazla etkileyen inkılaplardan biri olan harf inkılabı ile yaşanan değişim, bu çalışma ile ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın Giriş bölümünde harf inkılabına niçin ihtiyaç duyulduğu ve çalışmanın metodu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, Türklerin İslamiyet'ten önce ve sonra kullandıkları alfabeler hakkında bilgilere yer verilerek, Türkçenin Latin harfleriyle yazımının ilk denemelerine örnekler verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, Cumhuriyet öncesi alfabe tartışmaları, bu tartışmaya katılanlar anlatılmaktadır. Tanzimat dönemi ve Meşrutiyet dönemi ayrı ayrı ele alınarak Arap alfabesini savunanlar ile Latin alfabesini savunanların temel düşünceleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Milli Mücadele sonrasında yaşanan alfabe tartışmaları değerlendirilmiştir. Atatürk'ün alfabeye bakış açısı, harf inkılâbı öncesi alfabe hakkındaki düşünceleri ve çeşitli zamanlarda söylediği sözleri değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde, Dil Encümeni'nin çalışmaları, Atatürk'ün Gülhane Söylevi'nin anlamı, önemi ve ilk yansımaları ve Atatürk'ün yeni harfleri tanıtmak için yaptığı yurt gezileri başlıkları altında, harf inkılabı ve ilk uygulamaları değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde, Türk Harfleri Yasası başlığı altında, yasanın mecliste görüşülmesi, yasayı gerektiren sebepler, yasa metni, inkılabın parasal kaynakları ve basına ilk yansımaları ele alınmıştır.

Altıncı ve son bölümde ise harf inkılâbının Balıkesir basınına yansımaları başlığı altında, inkılâbın ilk uygulamaları, Balıkesir'de açılan kurslar ve sınavlar, Meclis Başkanı Kazım Paşa'nın (Özalp) Balıkesir ziyareti, harf inkılabı ve Balıkesir basını, Millet Mektepleri ve inkılâbın dış basına yansımaları ele alınmıştır.

Bu tezin hazırlanışı sırasında bana her türlü desteği veren sayın hocam Prof. Dr. Metin Ayışığı'na ve araştırmalarımnda yardımcı olan Balıkesir İl Halk Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim.

**HARF İNKİLÂBİ ve
BALIKESİR BASININA YANSIMALARI**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii.
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

TÜRKLERİN HARF İNKİLÂBİ ÖNCESİ KULLANDIĞI ALFABELER

A. Türklerin İslamiyet'ten Önce Kullandığı Alfabeler.....	7
B. İslamiyet'ten Sonra Türk Alfabeti.....	9
C. Türkçenin Latin Alfabetiyle Yazımının İlk Denemeleri.....	12

II. BÖLÜM

CUMHURİYET ÖNCESİ ALFABE TARTIŞMALARI

A. Tanzimat Dönemi Alfabe Tartışmaları.....	16
B. Meşrutiyet Dönemi Alfabe Tartışmaları.....	19
1. Ayrışık Harfle Yazmayı Savunanlar (Islahatçılar ve Hurûf-u Manfasılacılar) münfasıla	19
2. Latin Harflerini Savunanlar.....	21

III. BÖLÜM

CUMHURİYET SONRASI ALFABE MESELESİ

A. Milli Mücadele Sonrası Türkiye'de Alfabe Tartışmaları.....	24
B. Atatürk ve Alfabe Meselesi.....	30

IV. BÖLÜM

HARF İNKİLÂBİ ve İLK UYGULAMALARI

A. Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Uygulanışı.....	37
1. Dil Encümeni.....	37
2. Alfabe Raporu.....	39
3. Atatürk'ün Harf İnkılabını Müjdeleyen İlk Söylevi - Sarayburnu'ndaki Konuşması.....	41
a. Hazırlıklar.....	41
b. Gülhane Söylevi'nin Yeri ve Zamanı.....	42
c. Tarihi Sarayburnu Söylevi.....	43
d. Gülhane Söylevi'nin Anlamı ve Önemi.....	45

4. Gülhane Söylevi'nin Dış Basına Yansımaları.....	46
5. Gülhane Söylevinin İlk Yansımaları ve Yapılan İlk Girişimler.....	48
6. Dolmabahçe Kurultayı : Yeni Türk Alfabeti'nin Kesinleşmesi.....	53
B. Milli Başöğretmen Atatürk'ün Yurt Gezileri: (Atatürk'ün Yeni Türk Alfabeti'ni Tanıtmak için Yaptığı Yurt Gezileri).....	58
1. Atatürk Tekirdağ'da.....	59
2. Atatürk Bursa'da.....	62
3. Atatürk Çanakkale ve Maydos (Eceabat)'ta.....	63
4. Atatürk Gelibolu'da.....	64
5. Atatürk Sinop'ta.....	65
6. Atatürk Samsun'da.....	67
7. Atatürk Amasya'da.....	68
8. Atatürk Tokat'ta.....	69
9. Atatürk Sivas'ta.....	69
10. Atatürk Kayseri'de.....	70
11. Ankara'ya Dönüş.....	71

V. BÖLÜM

TÜRK HARFLERİ YASASI

A. Yeni Türk Harfleri Yasasının T.B.M.M.'de Görüşülmesi.....	74
B. Yeni Harfler Kanununu Gerektiren Sebepler.....	75
C. Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkındaki Kanun.....	78
D. Harf İnkılâbının Parasal Kaynakları.....	79
E. Türk Harfleri Kanunu'nun ilk Yansımaları.....	80

VI. BÖLÜM

HARF İNKILÂBİ'NİN BALIKESİR BASININA YANSIMALARI

A. Yeni Türk Harflerinin İlk Uygulamaları.....	88
B. Kurslar – Sınavlar.....	91
C. Meclis Başkanı Kazım Paşa'nın (Özalp) Balıkesir Ziyareti.....	98
D. Harf İnkılâbı ve Balıkesir Basını.....	110
E. Millet Mektepleri.....	114
F. Harf İnkılâbı'nın Dış Basına Yansımaları.....	135

SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	141
EKLER.....	148
ÖZGEÇMİŞ.....	174

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m. :	Adı geçen makale
a.g.t. :	Adı geçen tebliğ
C. :	Cilt
ev. :	Çeviren
Der. :	Derleyen
s. :	Sayfa
ss. :	Sayfalar
S. :	Sayı
T.T.K. :	Türk Tarih Kurumu
T.D.K. :	Türk Dil Kurumu
T.B.M.M. :	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Yay. :	Yayımları

GİRİŞ

Yeni bir Türkiye yaratma özleminden kaynaklanan harf inkılâbı, Türk insanını yüzyıllardır içinde bulunduğu bilgisizlikten, okumamak ve yazmamaktan kaynaklanan karanlıktan kurtarmayı amaçlıyordu. İnkılâbın önderi ve mimarı ise Atatürk idi. Atatürk'ün yapmış olduğu diğer inkılaplar gibi harf inkılâbı da ulusallaşma ve çağdaşlaşmayı hedefliyordu. Atatürk yıllardır düşünmüş ve planlamış olduğu harf inkılâbını 9 / 10 Ağustos akşamı Sarayburnu'nda yaptığı konuşma ile başlattı. Sarayburnu konuşmasının ardından tüm yurttaki büyük bir harf seferberliği başlar. Başta en büyük desteği sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, milletvekilleri, idari yöneticiler ve basın başlatılan harf seferberliğinin hızla yayılmasında önemli rol oynamıştır. İnkılâbın mimarı Atatürk, halkın tepkisini ölçmek ve yeni harflerin kolaylığını kanıtlayabilmek amacıyla yurt gezilerine çıkar. Gittiği her yerde karatahta başına geçerek yeni harfleri tanıtmaya çalışır. Atatürk'ün bu azmi kısa sürede bütün yurda yayılır. Türk milleti büyük azim ve istekle yeni harfleri benimser. Açılan Millet Mektepleri ise iyi bir program ve uygun bir örgütlenme ile Türk halkına kısa sürede yeni Türk harflerini öğretmeyi başarır.¹

Yazı, kısaca konuşulan dili belirli simgelerle saptayan bir sistem olarak tanımlanır. Harf inkılâbı sadece bu tanıma bağlı olarak algılandığında yetersiz kalır. Sadece basit bir harf değişimi olarak algılanır. Oysa ki harf inkılâbı sadece harf değişikliği değildir. Aynı zamanda amaç Türkçenin zenginliğini ve canlılığını da ortaya çıkarmaktır. Bu yüzden harf inkılâbı, çoğu kez dil inkılâbı içerisinde düşünülmüş ayrı bir anlam katılmamıştır.²

¹ Şerafettin Turan, **Mustafa Kemal Atatürk**, Bilgi Yay., Ankara: 2004, ss. 478-485

² İnal Cem Aşkun, "Atatürk'ün İletişim Devrim", **Türk Dili: (Çeviri Sorunları Özel Sayısı)**, C: 38, S. 322, Temmuz 1978, s. 548

Dilin bir millet için ne kadar önemli olduğunu Samiha Ayverdi şu cümlelerle ifade etmektedir: “... Toprak kaybı, o milletin kaybolması demek değildir. Lakin dilini kaybeden bir millet için artık yaşama ve devam hakkı beklenemez.” Türk milleti üç kıtaya yayılmış topraklara sahipti ve savaşlar sonucu kaybetti. Fakat Türk milleti yine ayaktadır. Ayverdi, dile sahip çıkılmaması durumunda ortaya çıkacak tehlikelere de dikkat çekmektedir. Dilde gerçekleşen anarşi ve yıkıntının devam etmesi durumunda geçmişi ile alakasız, şaşkın ve milli gerçeklere gözleri kapalı, akı karadan ayırt edemeyen nesillerin yetişmesi kaçınılmazdır.³

Atatürk’ün, “Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür” sözü, Türk milletini çağdaş medeniyet seviyesinin ön safında yer almasını planlamış olduğunun göstergesidir. Dil-millet açısından değerlendirildiğinde elbette ki Türk milletinin, yüksek düzeyde bir kültür diline sahip olması gerekiyordu. Atatürk’ün 1928 yılında harf inkılâbı, 1932 yılında da dil inkılâbı yapması milli devlet politikasının gereklerine uygun olarak milli bir dil anlayışı politikası yürütmesinin sonucudur.

Atatürk’ün milli dil anlayışında Güneş-Dil Teorisi önemli yer tutmaktadır. Güneş-Dil Teorisi, Türk dilinin uzun bir geçmişe sahip olduğunu ve başka dillere kaynaklık ettiği tezini savunur. Kaynağı, Viyanalı Dr. Herman F. Kvergitsch’in, Türk Dilindeki Bazı Unsurların Psikolojisi (La Psychologie de quelques elements des langues Turques) adlı Fransızca eserdir.⁴ Atatürk’e gönderilen bu eser Atatürk’ün fazlasıyla ilgisini çekmiştir. Olayların tanığı olan Agop Dilaçar’ın aktardığına göre Güneş-Dil Teorisi, bu eserin içindeki çalışmalar sonucunda ve Avrupa’daki diğer çalışmalar incelenerek ortaya çıkmıştır. Güneş Dil Teorisi’nin öne sürülmesindeki amaç: Türkçeyi özdeşleştirmekten vazgeçmek değil, Türk Tarih Tezi’ne paralel bir dil teorisi benimsemektir. “Türkçe, Türk uygarlığı ve kültürü

³ Samiha Ayverdi, **Milli Kültür Meselemiz ve Maarif Davamız**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara:1976, s. 20

⁴ Zeynep Korkmaz, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar I**, T.D.K. Yay, Ankara : 1995, s. 831; Agah Sırrı Levend, **Türk Dilinin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, T.D.K. Yay., Ankara : 1972, ss. 431-439

kadar eski ve ana bir dildir. Türk dili, taş ve maden devirlerinde kültür sözcüklerini göçlerle yeryüzündeki dillere yayan eski ve büyük kültür dilidir.”⁵

Atatürk’ün amacı zengin güzel bir Türkçe idi. Falih Rıfkı Atay, bu amaçtan ayrılmak için insanın Türklüğünden uzaklaşması gerekir. Dilde geri dönülemez. diyordu. ⁶ Dil de ise ilk şart, yazıyı değiştirmek ve Türkçeyi Arapçanın etkisi altından kurtarmaktı. ⁷ Türkler İslamiyet’le birlikte daha önce kullandıkları alfabeleri bırakıp Arap alfabesini kullanmaya başladılar. Türk dilinin yapısına hiç uymayan, Türk seslerini ifade edemeyen bu eksik alfabe dokuz yüz yıl kullanıldı. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Arap alfabesinin eksikliği, öğrenmedeki zorluklar yavaş yavaş anlaşıldı. ⁸Türkçeyi, Arapçanın etkisinden kurtarma fikrini savunan Fuat Köprülü de harf inkılâbı sayesinde o zamana kadar kendi hususi hüviyetlerini saklayan Arap ve Fars kelimelerin artık dilimizde tutunamayacağını belirtmektedir. ⁹Atatürk bu amaçla bir süre dili özdeşleştirme denemelerinde bulundu. Ancak Türk dilinin özdeşleştirme denemeleri dili bir çıkmaza sürükledi. Bunun üzerine Atatürk dili özdeşleştirmeden vazgeçerek, Türkçede kalacak kelimelerin aslında Türk olduğunu izah etme yolunu tercih etti. Güneş-Dil Teorisi de bunu destekliyordu. ¹⁰

Atatürk’ün harf inkılâbını gerçekleştirmesindeki diğer bir amaç ise kültür ağırlığını, İslam kültüründen, eski Türk kültürüne aktarmak düşüncesiydi. Atatürk, Çin’den Anadolu’ya kadar uzanan geniş arazide çeşitli adlarla yaşayan Türklerle, daha yakın ve sıcak ilişkiler kurmak niyetindeydi. O, tıpkı diğer imparatorluklar gibi Sovyet Rusya’nın da bir gün dağılabileceğini belirtiyordu. Atatürk Sovyetler Birliği için şu değerlendirmeyi yapıyordu: “Bu gün elinde sımsıkı tuttuğu milletler, avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşır. O zaman Türkiye, ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun yönetiminde, dil bir, inanç bir, öz bir, kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır.” Atatürk’ün bu

⁵ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi III: 2. Bölüm**, Bilgi Yay., İstanbul : 1996, ss. 109-110

⁶ Falih Rıfkı Atay, **Çankaya**, Kırıl Matbaası, İstanbul: 1968, s. 479

⁷ Falih Rıfkı Atay, “Atatürk ve Dil”, **Türk Dili**, S.3, Aralık 1951, s. 124

⁸ Fuad Köprülü, “Alfabe İnkılabı”, **Ülkü**, C. XII, S: 67, Eylül 1938, s. 1

⁹ Köprülü, a.g.m., s. 2

¹⁰ Falih Rıfkı Atay, “Atatürk ve Dil”, **Türk Dili**, S: .3, Aralık 1951, s. 124

sözleri büyük bir ileri görüşlülüğün göstergesidir. Atatürk Türkiye'yi kurmakla kalmıyor aynı zamanda geleceğe hazırlıyordu. Bugün bağımsızlığına kavuşmuş olan Türk devletlerine o günlerde bile sahip çıkabilmenin hazırlığını yapıyordu. Kuşkusuz ki bu hazırlıkların en önemlilerinden biri de yeni Türk harflerinin kabulüdür.¹¹

Yazıyı değiştirmek Türk dilinin gelişmesi açısından önemli bir adım teşkil ediyordu. Harf inkılabından sonra Türk dili için yapılanlara bakıldığında da harf inkılabının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

1- Türk milletinde Türkçe sevgisi ve Türk dilini koruma bilinci uyandırılmıştır.

2- Türkçenin kelime türetme olanakları ortaya çıkarılmış ve yeni kelimeler ortaya çıkarılmıştır. (göçmen, sayman, öğretmen, yargıç, bölge, belge, durum, savunma vb.)

3- Türkçenin dilbilgisi imla kılavuzu hazırlanmıştır.

4- Türkçenin tarihi geçimi takip edilmiş, başlangıçtan bugüne kadar Türk dilinin gelişme evreleri, zenginliği ve Türk tarihi ortaya çıkarılmıştır.

5- Konuşma dili ve yazı dili arasındaki uçurum kapatılmıştır. Bu amaçla konuşma dilinde yaşayan Türkçe kelimeler derleme ve tarama yolu ile toplanmıştır. Bu kelimelerin yazı diline girmeleri sağlanmıştır.

6- Terimler konusunda çalışmalar yapılmış; matematik, astronomi, psikoloji, tiyatro, edebiyat, sinema, müzik gibi çeşitli alanlarda kullanılan bilimsel kelimelere Türkçe karşılıklar aranmış ve yayınlanmıştır.

7- Türkçenin anlatım gücü genişletilmiştir. Bu gelişmeler yeterli olmasa bile Türk dili için oldukça önemli gelişmelerdi.¹²

Türk dilinde böyle önemli gelişmelerin başlangıcı olan harf inkılabı, 1 Kasım 1928 günü mecliste kabul edilen Türk harfleri Kanunu ile yasal hale geldi. Böylece Türk milletinin yüzyıllardır süren kültür hayatındaki temel davalarından biri çözümlenmiş oluyordu. Yeni harflerin en geç 1 Ocak 1929'da

¹¹ İsmet Bozdağ, **Atatürk'ün Evrensel Boyutları**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara : 1996, ss. 130-132

¹² Emin Özdemir, **Dil Devrimimiz**, Ankara: 1980, s. 55

her yerde uygulanması zorunlu kılınyordu.¹³ Böylece Atatürk'ün dediği oluyordu. Oldukça kısa bir süre olan bir kaç ay içinde Arap yazısı tarihe karışıyor yerini Latin esaslı Türk harfleri alıyordu. Atatürk henüz tarihi Sarayburnu konuşmasını yapmadan önce komisyonda görev alan Falih Fıfki'ya “Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?” şeklinde soru yöneltmişti. Falih Rıfki cevabında: “Bir on beş yıl uzun, bir de beş yıllık kısa mühletli iki teklif var.” diyordu. Cevabının devamında, iki yazının bir arada öğretilmesi gerektiğini, gazetelerin yarım sütundan başlayarak yeni yazılı bölümü arttıracaklarını, devlet daireleri için de bazı yöntemler düşünölmekte olduğunu söyler. Atatürk ise bu cevabın üzerine: “Bu ya üç ayda olur ya da hiç olmaz...Gazetelerde yarım sütun eski yazı bulunduğu zaman dahi herkes bu eski yazıyı okuyacaktır.” diyordu.¹⁴ Bu cümlesiyle de Atatürk'ün bir düş adamı değil bir hesap adamı olduğu bir kez daha kanıtlanıyordu. Atatürk bu işin yürüyeceğine kesinlikle inanmıştı ve çok iyi hesaplamıştı.¹⁵

Yeni yazının yasal hale gelmesinin ardından, yeni yazının bütün Türk halkına öğretilmesi, yaygın hale getirilmesi işine girişildi. Bu amaçla 1 Ocak 1929'da Millet Mektepleri açıldı. Artık çocuklar yazı zorluklarından kurtuluyor, yaşlılar ise okuma yazmanın sevincini yaşıyorlardı. İnsanlar arasında kolay ve hevesle okumanın temin edilmesiyle milli görev yerine getirilmişti.¹⁶ Türkiye'nin dört bir yanında, 16-40 yaş arasındaki pek çok kadın ve erkek akın akın okullara gidiyordu. Bu iş için ayrılan dershaneler yetmiyor, yapılan ilanlarla yeni okul ve dershanelerin açılacağı duyuruluyordu. Tek kelime ile Millet Mektepleri, düşünce, örgüt ve uygulama olarak o güne kadar dünyada görülmemiş bir zorunlu yaygın eğitim hareketini gerçekleştiriyordu.¹⁷

Harf inkılâbı gerçekleştirildikten sonra bu konu ile ilgili günümüze kadar bir çok eser yazılmış, basında yazılar çıkmıştır. Yazılan eserler incelendiğinde harf

¹³ Levend, a.g.e., s. 403; Sadi Irmak, **Atatürk Devrimleri Tarihi**, Yapı Kredi Yay., İstanbul: 1981, s. 231

¹⁴ Atay, a.g.e., s. 440

¹⁵ Sami N. Özerdim, “Yazı Devrimini Kavrayamayanlar”, **Türk Dili**, C. III, S. 27, Aralık 1951, s. 589

¹⁶ **Düşünceleriyle Atatürk**, Derleyen Ali İnan, T.T.K. Yay., Ankara: 1999, s. 90

¹⁷ İsmail Arar, “Gazi Alfabetesi”, **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, T.T.K. Yay., Ankara : 1991, s. 157

inkılâbı hakkında hemen hemen hiç olumsuz ya da inkılâbı eleştiren eserlerin olmadığı anlaşılmaktadır. İncelenen eserlerde harf inkılâbının geleceğe ışık tutacağı, okuma yazmaya olan büyük katkısı ve eğitimdeki rolü üzerinde durulmaktadır. Ancak halkın harf inkılâbına bakışı üzerinde yeterince durulmamıştır. Harf inkılâbının gerçekleşme safhaları verilmesine karşın, yeni yazının ilk uygulamaları, halkın duygu ve düşünceleri, katılım oranı, ilgisi, sorunları hakkında geniş bilgi yer almamaktadır. Yapılan bu çalışmada harf inkılâbının halkın üzerinde yarattığı etkiler konusundaki eksiklikler doldurulmaya çalışılmıştır. Özellikle Balıkesir halkının harf inkılâbına bakış açısı ortaya konmaya çalışılarak Türk halkının bu konudaki duyguları, faaliyetleri hakkında bir fikir sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle halkın duygularını yansıtan dönemin gazeteleri konuya önemli ölçüde ışık tutmaktadır. Balıkesir için o dönemde yayınlanan tek gazete olan Türk Dili incelenmiş bunu yanında başta İstanbul basını olmak üzere Ankara ve İzmir basınından da yararlanılmıştır. Balıkesir halkının yeni yazıya bakışı, duyduğu coşku ve heyecan ortaya çıkarılmış, ilk uygulamalar, ilanlar, reklamlar, Millet Mektepleri'nin açılması gibi konulara işlenerek eksiklikler tamamlanmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

TÜRKLERİN HARF İNKILABI ÖNCESİ KULLANDIĞI ALFABELER

A. Türklerin İslamiyet'ten Önce Kullandığı Alfabeler

Tarih boyunca geniş alana yayılan Türkler, çeşitli kültür merkezlerinin ortaya çıkmasını sağlamışlar ve buldukları çevreye göre bir çok alfabe kullanmışlardır. Geniş coğrafi alanda ve farklı kültür yapılarıyla yoğunlaşarak ortaya çıkan bu alfabeler, Kronolojik olarak ; Göktürk (Orhun, Yenisey), Tinet , Çin, İbrani, Soğdi, Brahmi, Nasturi, Süryani, Mani, Uygur, Peçenek, Arap, Passe-Pa, Yunan, Ermeni, Latin, Latin-Slav, Slav (Kiril) ve Latin alfabeleridir.¹⁸ Ancak bu alfabelerin içerisinde Göktürk , Uygur , Arap ve Latin alfabesi çok daha geniş ölçüde kullanıldığından Türklerin milli alfabesi olarak kabul edilmiştir.

İlk milli alfabemiz olarak kabul edilen Göktürk alfabesi Yenisey yazıtlarında ve bir iki asır sonra da Orhun Abideleri'nde ilk kez kullanılmıştır.¹⁹ Yenisey ve Orhun Abideleri M.S. ilk bininci yılın ortalarından itibaren Türklerin oldukça iyi bir yazı sistemine sahip olduklarını gösterir. Yine bu yazı sistemi ile Türklerin oldukça zengin söz haznesine ve çok gelişmiş bir gramer yapısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Orhun ve Yenisey Abideleri Türk dilini her yönden tam olarak temsil edebilecek bilimsel bir yapısı olan bir alfabeydi. Böyle bir yazı

¹⁸ İskender Pala, "Osmanlı Harfleri Döneminde Türk Dilinin Latin Harfleri ile İmlası ve Kullanımı", **Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül- 1 Ekim)**, Ankara: 1996, s. 253

¹⁹ Muharrem Ergin, **Türk Dünyası El Kitabı**, C. II, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara: 1992, s. 259

geleneği en azından binlerce yılın bir birikimi olmalıydı.²⁰ Bartholt da eserinde, Sibirya'da Yenisey havzasında karşılaşılan ilk Türk alfabesinde görülen örneklerin M.Ö. VII. hatta VI. yüzyıldaki alfabe örneklerinde de görüldüğünü belirterek bunu doğrulamaktadır.²¹

Göktürk alfabesi aynı zamanda Runik yazısı olarak da bilinmektedir. Runik kelimesi okur yazarlığın çok az olduğu dönemlerde eski İskandinav alfabesine verilen addır. Türkoloji çalışmalarından önce İskandinav sahasında çalışmalar başladığından ilmi terim haline gelmiştir. Göktürk yazısıyla karşılaşan ilim alemi benzerliği sebebiyle bu yazı sistemini de Runik yazı olarak adlandırmıştır.²²

Göktürk (Runik) alfabesinin Orhun'da 38 harflik bir alfabe haline geldiği görülür. Orhun harflerinin genel özelliği; keskin düz çizgilerden oluşması ve bitişmemesidir. Yazı sağdan sola doğru yazılır ve kelimeler birbirinden üst üste iki nokta konularak ayrılır.²³ Göktürk alfabesi ile yazılmış olan ilk metinler sekizinci yüzyılın birinci yarısında Bilge Kağan, Kül Tigin ve Tonyukuk adına dikilmiş abidelerdir. Bu alfabe Uygurlar arasında da bir süre kullanılmış kullanım sahası daralarak onuncu yüzyıla kadar devam etmiştir.²⁴

Türkçe'nin ikinci genel ve milli alfabesi Uygur alfabesi olmuştur. Uygur alfabesi 8. yüzyılda Göktürklerin hakimiyetine son veren Uygurlar tarafından kullanılmaya başlanmış olup İslamiyet öncesi en geniş alanda kullanılan Türk alfabesi haline gelmiştir.

Soğd alfabesinden alınan Uygur alfabesi; Soğd alfabesinin geliştirilerek bazı küçük ilaveler ve değişiklikler gerçekleştirilerek meydana getirilmiş bir alfabedir. 18 işareten oluşan Uygur alfabesi sağdan sola doğru yazılır. Harfler genellikle birbirine bitişik karakterdedir. Bu alfabenin yazılması kolay fakat okunması güçtür.²⁵

²⁰ Gülzura Cumakunova, "Atatürk'ün Harf Devrimi ve Kırgızistan'da Alfabe Meselesi", **I. Uluslararası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri (6-7 Ekim 2000)**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara : 2001 , s. 65

²¹ W. Bartholt, **Türkistan**, Çev. Fuat Köprülü, İstanbul: 1940, ss. 268-270

²² İsmail Doğan, "Milli Alfabemiz Göktürk (Runik) Yazısı Doğu Avrupa ile Kuzey Kafkasya'daki Örnekleri ve Yeni Buluntular" **Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998): Bildiriler**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon : 1999, s. 81

²³ Ergin, a.g.e., s. 259

²⁴ Selahattin Ortaç, **Harf İnkılabı Halkın Eğitimine Hizmet Edenler**, Ankara: 1985, s. 28

²⁵ Ergin, a.g.e., s. 260

Uygurlar Soğdaklar'dan aldıkları alfabenin yanında Göktürk alfabetini de kullanmışlardır. Çoğunlukla Uygur alfabetini kullanan Uygurlar bu yazıyla yüzlerce eser meydana getirmişlerdir. Bu eserlerin çoğu bu yüzyılın başındaki büyük eserlerde yer almıştır.²⁶ İslamiyet'ten sonra ise bu yazı önemini yitirmiştir.

Ayrıca Hıristiyan Uygurlar arasında Süryani yazısı kullanılmıştı ki bu yazı çeşidi Türklerin en az kullandığı yazıdır. Süryani yazısından çıkmış olan Mani yazısı Türk Manilerince kullanılmış oldukça süslü bir yazı çeşididir. Budist Uygurlarca kullanılan Brahmi ve Tibet yazısı da Türklerin kullandıkları diğer yazı çeşitleridir.²⁷

B. İslamiyet'ten Sonra Türk Alfabeti

Türklerin kullandığı üçüncü büyük alfabe Arap harflerinden meydana gelen Türk alfabetidir. Türklerin Müslüman olmasıyla (yaklaşık onuncu yüzyıl) kullanılmaya başlanmış yaklaşık on asır Türk dünyasında kullanılmıştır.²⁸

Arap harflerinden oluşan Türk alfabetinin gelişmesi, klasik bir yazı şeklini alması ve gerek duyulması üzerine sonradan bu yazıda çeşitli değişiklikler meydana gelmesi, oldukça uzun bir süre içerisinde gerçekleşmiştir.

Anadolu'da henüz yazılı metinler ortaya çıkmadan önce, Arap alfabetinin Doğu Türkçesinde kullanıldığı görülmektedir. Doğu Türkçesinde Arap alfabeti kullanılırken diğer yandan da Uygur alfabeti kullanılıyordu. Bu yüzden Arap alfabeti, Uygur alfabe geleneğine uyduruldu. Aynı zamanda Arap alfabeti, Uygur alfabetinin bir çeviri yazısı olarak kabul edilir. Bu yazıda Arapça ve Farsça kelimelerin yazımı değişmedi. Türkçe kelimelerde ise Uygur alfabe dizgesi kullanıldı. Bu ikili yazı dizgesi sonraları Anadolu'da da görülmektedir.²⁹

Türklerle Arapların ilk ilişkisi, M.S. 630'u yıllarda, Bugünkü İran topraklarında başlamıştır. Coğrafi şartlar bu ilişkiyi Farslar aracılığı ile Selçuklular devrine kadar devam etmesini sağlamıştır. Ayrıca Ruslardan satın alınan Türk

²⁶ Ahmet B. Ercilasun, "Tarih Boyunca Türk Dilinin Kullanılışı", **Tarih Boyunca Türk Dili Bilgi Şöleni**, Karaman: 1997, s. 56

²⁷ Fuat Bozkurt, **Türklerin Dili**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara : 1999, s. 100-101

²⁸ Selahattin Ortaç, a.g.e., s. 28

²⁹ Mustafa Canpolat, "Arap yazılı Türk Alfabetinin Gelişmesi", **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, T.T.K. Yay., Ankara: 1991, s. 49

köleler vasıtasıyla da Kafkasya üzerinde sınırlı da olsa Türk-Arap ilişkisi ortaya çıkmıştır.³⁰ Türkler İslamiyet'le tanıştıktan sonra ,Orta Asya Devletleri, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçukluları ve beylikleri, Mısır, Suriye, Altınordu (Kıpçak) ve son olarak Osmanlı Devleti'nin hakim olduğu geniş ülkelerde yüzyıllar boyunca hep Arap alfabesi kullanılmıştır. Kuruluşundan yıkılışına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda ise Arap alfabesi oldukça önemli bir yer tutmuştur.³¹

Türklerin Müslüman olmalarıyla beraber Türk yazı dili ve kültür dili de Tarım havzasından biraz daha batıya Balasagun ve Kaşgar denilen merkezlere kaydı. Artık Müslüman Türkler de edebi eserler meydana getirmeye başlamışlardı.10. yüzyılda Türkler Müslüman olmuşlardı. Ancak 11. yüzyılda hâlâ Türklerin yazısı Uygur yazısıydı. Yani Arap yazısı henüz yaygın olarak kullanılmamaktaydı. Kaşgarlı Mahmut Divân-ü Lügati't Türk adlı eserinde Uygur yazısını göstererek Türklerin yazısının bu yazı olduğunu ifade etmiştir. Yaklaşık 12. yüzyılda Arap alfabesi Türkler arasında yaygınlaşmaya başladı. Karahanlılar döneminde Kutadgu Bilig'in Atabetü'l Hakayık gibi Ahmet Yesevi'nin şiirleri gibi ilk büyük İslami eserler meydana geldi.³²

Selçuklu Devleti'nin yıkılışından Osmanlı Devleti'nin imparatorluk dönemine kadar süren dönem Anadolu Beylikleri Dönemi olarak tanımlanır. Bu dönemde ilk zamanlarda kullanılan Doğu Türkçesi sonraları silinmeye başlamıştır. Eski Osmanlıca veya Eski Anadolu Türkçesi denen yazı dili gelişmeye başlar. Özellikle Farsi unsurlar Türkçenin içerisine girer. Saraylarda Türkçe kaba dil sayıldığından konuşulmaz. Farsça şiirler söylenir. İdari işlerde Arapça yazmak gelenek olmuştur. Medreselerde din eğitimi Arapçadır. Böylece Türkçe sadece halk arasında konuşulan bir dil haline gelmiştir. Bu dönemde sadece Karamanoğulları beyi Mehmet Bey'in buyruğu ile Türkçenin resmi dil olarak kullandığı görülmektedir. Arap alfabesi ise Anadolu'da bu dönemde kullanılan alfabe çeşididir.³³

³⁰ Günay Karaağaç, "Türkçenin Komşulayıyla İlişkilerine Genel Bir Bakış", **Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998) : Bildiriler**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon: 1999, s.50

³¹ M. Şakir Ülkütaşır, **Atatürk ve Harf Devrimi**, T.D.K. Yay., Ankara: 1981, s.18

³² Ercilasun, a.g.m., s. 58

³³ Bozkurt, a.g.e., s. 311

Arap harflerinin kabul edilmesi ile Türk dilinde Arapça ve Farsça'nın etkileri görülmeye başlamıştır.³⁴ Sami dillerinden olan Arapça'da, vokali gösteren harf yoktur. Arap alfabesinde her harf , başta, ortada ve sonda farklı şekillerde yer alır.³⁵ Doğal olarak Doğu Türkçesinin yazımında görülen ikili yazı dizgesi, Osmanlı yazımında da görülmektedir. Buna göre Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında bu dillere sadık kalınmaktadır. Ancak Türkçe kelimeler yepyeni bir yazım şekliyle ortaya çıkmaktadır.³⁶

18. yüzyılın ortalarına kadar Türk dünyasında genel olarak Arap alfabesi kullanılmıştır.³⁷ Mevcut belgeler, Türk dünyasının büyük bir kesiminin en uzun süre kullandıkları alfabenin Arap alfabesi olduğunu gösterir. Ancak diğer bir gerçek de bazı Türk boylarının Arap alfabesi yerine başka alfabeleri tercih ettikleridir.³⁸

15-19. yüzyıllarda, Arapça ve Farsça'nın etkilerinin Türk diline girmesi, Osmanlı Devleti'nde bürokrasi ve aydın-sanatçı çevrenin dilini yansıtan Osmanlıca'nın ortaya çıkmasına neden oldu. Özellikle 15. ve 16. yüzyıllardan sonra bürokrasinin gelişmesini ve belirginleşmesini sağladı. Saray ve çevresinin yaşantısı, kültürü, dili ve beğenisiyle halktan kopup durumdaydı. Kırsal kesimde, kahvelerde asker ocaklarında ise okuma yazması olmayan geniş bir halk kesimi vardı. Tekkeler etrafında toplanan tarikat üyeleri de kültürel birikimleri olmasına rağmen, halkla bütünleşmiş bir durumdaydılar.

Toplumdaki bu katmanlaşma, dil ve yazımızda da farklılıkların ortaya çıkmasını sağladı. Saray ve çevresinde Türkçe, Arapça ve Farsça'dan oluşmuş karma bir yazı dili olan Osmanlıca ortaya çıktı. Yazı dili ile konuşma dili arasında oldukça büyük farkların olması Osmanlıca'nın en büyük özelliği idi.³⁹

³⁴ Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyet ve Türk Devrimi**, T.T.K. Yay., Ankara: 1998, s. 182

³⁵ Ağâh Sırrı Levend, "Arap Alfabesi Türkçeye Niçin Uymaz?", **Türk Dili**, C. III, S: 27, Aralık 1953, ss. 116-117

³⁶ Canpolat, a.g.m., s. 50

³⁷ Bilgehan A. Gükdağ, "Alfabe ve Siyaset", **Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998): Bildiriler**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon : 1999, s.21

³⁸ Pala, a.g.m., s. 253

³⁹ Muhittin Bilgin, **Anlamdan Anlatıma Türkçemiz**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 2002, s. 15

Yazı dilinin aynı zamanda konuşma dili olması mümkün olmuyordu. Bunun mümkün olmadığı yüzyılların getirdiği deneyimle de anlaşılıyordu.⁴⁰

Görüldüğü gibi Arap alfabesinin Türkçede kullanılması bir takım problemleri de beraberinde getirmişti. Arap alfabesi harfler ve imla kuralları açısından Türkçeye uymuyordu. Türkçenin, Türk dilinde bulunan bütün sesleri gösterebilecek, söylendiği gibi yazılan yazıldığı gibi okunan bir alfabe ihtiyacı vardı.⁴¹

C. Türkçenin Latin Alfabesiyle Yazımının İlk Denemeleri

Türk dili öğrenimi görmemiş bir çok kişi Latin harfleriyle Türkçe yazımının ilk kez 3 Kasım 1928’de yasal hale gelen yazı inkılabından sonra gerçekleştiğini sanır. Oysaki Türkçe, Avrupalılarca yazı inkılabından yüzyıllar önce , Latin alfabesiyle yazılmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde bu uygulama batıda Türkçe gramerinde bir gelenek haline gelmiştir.⁴²

Misyonerler, seyyahlar ve diplomatlar tarafından dini siyasi ve askeri amaçla Latin harfleriyle Türkçe yazılar yazılmıştır. İلمي eserlerin yazılış maksadında bile siyasi çıkarlar önemli bir yer tutar. O dönemin Avrupasının Doğu’nun zenginliklerini ele geçirme fikrinden kısaca Şark Meselesi’nden kaynaklanmaktadır.⁴³

Türkçe’nin Latin harfleriyle yazımı batıda ilk kez 1303 yılında başlamıştır. Hıristiyan misyonerlerin Kıpçak Türkçesini Latin alfabesiyle yazmaları sonucunda Codex Cumanicus (Kuman Elyazmaları) adlı bir eser ortaya çıktı.⁴⁴ Hıristiyan dininin yayılmasını kolaylaştırmak için günlük yaşamda kullanılan 2500 kelimeyi kapsayan bir sözlük niteliğindedir. Dilbilgisi kuralları , İncil’den çeviriler ,Katolik ilahilerin çevirisi ve bazı Türk atasözleri bu eserde bulunmaktadır. Codex’de Latin

⁴⁰ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, Kemer Yay., İstanbul: 1970, s. 114

⁴¹ Ömer Asım Aksoy, **Atatürk ve Dil Devrimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara : 1963, s. 15

⁴² Talât Tekin, “Avrupalılar ve Türkçenin Latin Harfleriyle yazımı”, **Türk Dili: Çeviri Sorunları Özel Sayısı**, C :38, S: 322, Temmuz 1978, s.590

⁴³ Pala ,a.g.m., s. 254

⁴⁴ Tekin, a.g.m., s. 590

alfabesi kullanıldığı için sesleri belirlemek oldukça kolaydır. Ağız özellikleri ve ses düzeni bellidir. ⁴⁵

Türkiye Türkçesinin Latin alfabesiyle yazımı ise ilk kez 1533 yılında gerçekleşmiştir. Floransa kentinin “İstanbul elçisi yazmanlığında” yer almış olan Filippo Argenti'nin yazdığı Regola del Parlare Turcho adlı eserdir. Ancak eser 1938’de tanıtılabilmıştır. 1611’de İtalyan Rietro Ferraguta , Gramatica Turca adlı gramer yazmıştır. Ancak basılmamış yazma halinde kalmıştır. Basılmış ilk Türkçe Gramer ,soylu bir aileden gelen Alman papazının Hieronmus Megisel'in Instituonum Linguae TurcicaeLibri Guatuor adlı yapıtıdır. 1612’de yayınlanmıştır.

Megiser’den sonra Avrupa’da XVII. Yüzyılda beş Türkçe grameri daha yapılmıştır. Bu yüzyıllarda soylu bir aileden gelen ve Türkiye’de yedi yıl kalmış Macar diplomatı Jakab Nagy de Harsany'nin eseri Türkçenin Latin harfleriyle yazımı bakımından oldukça önemli bir eserdir. 1672’de Köln’de yayınlanmış olan Colloquia familiaria Turcico-Latina adlı eser Türkçe-Latince konuşma kitabıdır.

Batıdaki Türk dilbilimi çalışmalarının temeli sayılabilecek bir yapıtta Leh asıllı Fr de Mesgnien Meninski tarafından yazılmıştır. Eseri Linguarum Orientalium, Turcicae , Arabicae, Persicae, Institutiones adlı 1680 yılında basılmış yapıttır. Osmanlı Türkçesi grameridir. Türkçe, ilk kez bilimsel bir çevriyazı ile yazılmıştır.

Avrupa’da Türkçenin Latin alfabesiyle yazımı XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yayımlanan Türkçe gramer eserlerinde daha düzenli ve daha kurallıdır. XX. yüzyılda ise yayımlanan iki gramer ile Türkçe’nin Latin alfabesiyle yazımı tamamen bilimsel nitelik kazanmıştır. Bunlar Macar Türkoloğu Gyula Németh'in Türkische Grammatik adlı 1916’da yayımlanan gramer ile Fransız Türkoloğu J. Deny'nin Grammaire de la Langue Turque, adlı 1921’de Paris’te yayımlanan gramerdir. Bu gramerlerden ilki I. Dünya Savaşı’nda Türk ordusunda görevli Almanlar için hazırlanmıştı. Bu Türkçe grameri Atatürk de görmüş ve bazı kelimeleri kolaylıkla okuyabilmiştir. Atatürk tarafından incelenen bu yapıt 1928 yılında yapacağı harf inkılabı ile ilgili fikirlerinde etkili olmuştur.

⁴⁵ Bozkurt, a.g.e., ss. 278-279

Avrupalılar Türkçe'yi yüzyıllar önce Latin alfabesiyle yazmışlardır. Bu yüzden Avrupalıları harf inkılâbının bilimsel öncüleri olarak kabul etmek doğru olur.⁴⁶

Osmanlı sınırları içerisinde de Latin harflerinin yazım denemeleri gerçekleşmiştir. Ülke içerisinde en azından Latin harflerinin bilinmesi bir ihtiyaçtı. Fatih'in yazdığı Grekçe ve Latince mektuplar ile Şehzade Cem'in, Sultan Bayezid'e Venedik'teki durumunu anlatmak için gönderdiği raporlar Latin harfleriyle yazılmış Türkçe idi. Latin alfabesiyle Türkçe yazımının daha bir çok örneklerini bulmak mümkündür. İbrahim Müteferrika matbaasının bastığı ilk kitaplardan biri de Latin alfabesiyle yazılmış Türkçedir. Fransızlar XVIII. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şartlardan yararlanarak İstanbul'daki elçiliklerine Latin harfli bir matbaa sağlayarak kültürel yönden Osmanlı'yı etkilemeye çalışmışlardır. Bunda başarılı da olmuşlardır. Bu matbaada basılan kitap Osmanlı Askeri Okullarında (Mühendishane-i Bahri Hümayun ve Berri Hümayun) okutulmaya başlanmıştır.⁴⁷

Defterdar Burnu'nda bir sahil sarayı olan III. Selim'in kardeşi Hatice Sultan (1768-1822) da Latin harflerini kullanmıştır. Sarayın tamiri ve bahçe düzenlenmesi için görevlendirilen A. I. Melling'e Hatice Sultan ilk iş olarak Latin harflerini kullanarak bir mektup yazmıştır. Bu mektupta Latin harflerini öğrenmek istediğini ve fikirlerini belirtmiştir.

Latin harflerinin yarı resmi uygulama alanı telgraf haberleşmesi üzerinde olmuştur. Kırım Savaşı devam ederken İngilizlerin yardımıyla Varna-Edirne-İstanbul hattına bir telgraf şebekesi kurulur. Fakat telgraf makinesi Latin harfleriyle çalışmaktadır. Görevli memurlar da Fransızca bilmemektedir. Pratik bir çözüm bulunarak Latin harfleriyle Türkçe yazılmasına karar verildi. Edirne Telgraf memuru Mustafa Efendi hemen ilk gün (16 Ağustos 1855) Lâtin harflerine dayalı Bir Türk alfabesi hazırlamış ve kullanmıştır. Bu basit alfabe Harf İnkılâbı'na kadar Türk telgrafçılığının temel dayanağı olmuştur. Uluslar arası posta ve telgraf anlaşmaları da merkez isimlerinin Latin harfleriyle yazılmasını zorunlu kıldığından az da olsa devlet işlerinde Latin harflerinin kullanılmasını sağlamıştır.

⁴⁶ Pala, a.g.m. , s. 257 , Tekin, a.g.m., ss. 592-593

⁴⁷ Pala, a.g.m., 2. 257

Yine bu dönemde ünlü J. W. Redhouse'nin ünlü A Turkish and English Lexicon adlı sözlüğünde Türkçe ve Türkçede kullanılan yabancı asıllı bütün kelimeler Latin harfleriyle yazılmıştır. Sözlük İstanbul'da 1890 yılında basılmıştır.⁴⁸

⁴⁸Faik Reşit Unat, "Latin Alfabesinden Türk Alfabesine", **Türk Dili**, , C.II, S.:23, Ağustos 1953, ss. 722-723; Pala, a.g.m., s. 258

II. BÖLÜM

CUMHURİYET ÖNCESİ ALFABE TARTIŞMALARI

A. Tanzimat Dönemi Alfabe Tartışmaları

Osmanlı İmparatorluğu'yla başlayan ve Türkiye Cumhuriyeti ile devam eden batılılaşma hareketleri ile Harf İnkılâbı'nın gerçekleşmesi arasında yakın bir ilişki vardır. Batılılaşmanın ne zaman başladığı ve ne anlama geldiğini kesin olarak söylemek mümkün değildir. Ancak batının incelenerek daha sonra Osmanlı toplumu için faydalı olacak yeniliklerin alınması düşüncesi XVIII. yüzyılda tam olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzyıl batılılaşma hareketlerinin başlangıcı olarak gösterilmektedir.⁴⁹

Batılılaşma hareketlerinin yoğun olarak görüldüğü II. Mahmut döneminde ; II. Mahmut'un 14 Mart 1827'de Askeri Hekimlik Okulu'nun açılış söylevinde Osmanlıca'nın ve Arapça'nın bilim dili olarak yetersiz olduğunu belirtmesi ve bu okulda eğitimin Fransızca yapılacağını söylemesi o dönemde bile Arap harflerinin eğitim için elverişsiz olduğunu göstermektedir.⁵⁰

Tanzimat devri ve sonrası batıdan getirilen yeni düşüncelerin, gazete, dergi ve kitaplar vasıtasıyla topluma aktarılarak , aydınlarla halk arasında bir iletişim kurulması çabaları oldukça fazladır.⁵¹

⁴⁹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C: VI, T.T.K. Yay., Ankara : 1978, ss. 272-273

⁵⁰ M. Rauf İnan, "Atatürkçülüğün Belirgesi", **Türk Dili** , C. 38, S.322, Temmuz 1978, s. 528

⁵¹ A. Cevat Eren, "Tanzimat" Maddesi, **İslam Ansiklopedisi**, C. XI, Milli Eğitim Yay., İstanbul : 1970, ss. 709-765

Osmanlı toplumu 1839 Tanzimat'la birlikte Batıya yönelmesi sonucu yeni ihtiyaçlarla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlıca'nın ıslahatı da bu ihtiyaçlardan biri olarak görülmüş ve bir dil davası ortaya çıkmıştır. Bu hareket Şinasi'den başlayarak ileri geri çeşitli dalgalanmalarla 1910'lara kadar devam etmiştir. Amaç yazı dilini sadeleştirme ve Osmanlıca'yı daha anlaşılır bir duruma getirmektir. Fakat temelinde Türkçeyi hakim kılan bir yenilik olmadığı için çalışmaların sonucu Osmanlıca nispeten sadeleşebilmiştir. Bu bakımdan Tanzimat dönemi, bir arayış ve deneme dönemi olmaktan öteye geçememiştir. Bu dönemde "Tasfiyecilik" denilen Osmanlıcada yer alan bütün Arapça ve Farsça kelimelerin dilden atılması düşüncesinden kaynaklanan hareketin var olduğu görülmektedir.⁵²

Alfabeye yöneltile eleştiriler de Tanzimat döneminde başlar. Bu sorunu ilk kez işleyen ve konu ile ilgili düşüncelerini bir konferansla açıklayan Münif Efendi'dir.⁵³ Münif Paşa Anadolu'yu, İstanbul'u, Mısır'ı, Avrupa'yı tanıyan, devrinin yeniliğe açık aydınları arasında yer alan bir kişidir. Hukuk, iktisat, fizik, gazetecilik alanlarında çalışmalar yapmış bir aydındır. 1862 yılında Cem'iyet-i İlmîye-i Osmaniyye'deki konferansta alfabe sorununu ele almıştır.⁵⁴ Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitim bakanlarından olan Münif Paşa'nın konferansı Mecmua-ı Fünun dergisinde yayınlanmıştır. Paşa makalesinde Latin harflerine dayalı yazı hakkında şunları söylemektedir: Avrupalıların yazılarında okuma ve yazma zorlukları olmamaktadır. Bunun yanında herkes mümkün olduğunca eğitim gördüğünden, altı yedi yaşındaki çocuklar rahatlıkla okuma-yazma öğrenmektedir. Kadın, erkek, işçiden hizmetçiye kadar herkes derdini yanlışsız ve iyi bir şekilde yazabilir. Yazı yazmayı öğrenirler. Münif Paşa kolay okunup yazılan Latin harflerinin faydalarını belirtmekle beraber, dilimizdeki kelimelerin de ayrı harflerle (huruf-ı munfasıla) bitştirmeden yazılmasını tercih ettiğini belirtir.⁵⁵ Böylece Arapça ve Farsça kelimeler dışında kalan Türkçe kelimelerin ünlülerini tam olarak yazmak denenmiş ise de bir sonuç alınamamıştır. Çünkü burada başlıca

⁵² Zeynep Korkmaz, "Atatürk'ün "Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür" Sözü Üzerine Kısa bir Değerlendirme", **Milli Kültür**, C: III, S: 39, Nisan 1983, s. 5

⁵³ Levend, a.g.e., s. 153

⁵⁴ Meral Alpay, **Harf Devriminin Kütüphanelere Yansması**, İstanbul Üniversitesi Edeb. Fak. Yay., İstanbul : 1976, s. 2

⁵⁵ Ülkütaşır, a.g.e., s. 18

sorunun ünlüye az yer veren Arapça ve Farsça kelimelerin doğru okunup yazılmasında görülmüştür.⁵⁶

Kullanılan alfabenin ıslahı için modern Azeri edebiyatının öncüsü ve Azeri tiyatrosunun kurucusu Mirza Fethali Ahuntzade (1812-1878) de girişimlerde bulunmuştur. Ona göre Arap alfabesi Müslüman milletlerin geri kalış sebeplerinden birisidir. Arap harfleriyle yazılan kelimelerde sesli harflerin gösterilmesi mümkün olmadığı için kelimelerin bir çok şekillerde okunabildiklerini ifade etmektedir. Sistemdeki kargaşalığı ve güçlüğü ortadan kaldırmak için Ahuntzade iki teklif ileri sürmüştür. Birincisinde Arap harflerindeki noktaların kaldırılmasını, ikincisinde ise sesli harfler için uygun işaretler kullanılmasını istemektedir. Ahuntzade bu konuda bir proje hazırlayarak Tiflis'ten İstanbul'a kadar gelmiştir. Ancak teklifi siyasal, dini ve sosyal şartlar gereği kabul edilmemiştir. Buna benzer iki teşebbüs daha gerçekleştirmiş ancak kabul görmemiştir.⁵⁷ 1869 yılında ise Londra'da bulunan Namık Kemal ile Melkum Han ve İstanbul'da Terakki ve Ruzname-i Ceride-i Havadis gazeteleri arasında Arap harflerinin ıslahı ve Latin harflerinin okuma yazmayı kolaylaştırdığına dair tartışmaların yaşandığı görülmektedir. Diğer yandan 1878 Osmanlı-Rus savaşı yenilgisinden sonra azınlıklar arasında milliyet hisleri güçlenmeye başlamıştır. Örneğin Arnavutların Arap harfleri yerine kendilerine mahsus bir alfabe kullanmaya başladılar. Bu ve diğer sebepler özellikle Namık Kemal'in Arap harflerinin ıslahına ve Latin harflerinin Türkçeye ne kadar uyup uymadığına ilişkin fikirler geliştirmesini sağlamıştır.⁵⁸

1869'da İbrahim Şinasi, 1884'te ise Ebuuzziya Tefvik basımda kullanılan Arap harflerini epey ıslah etmişlerdir. Ebuuzziya 519 olan harf ve işareti 110'a indirmiştir.⁵⁹ Yenilikçi girişimleri olan Ali Suavi Efendi de Arap alfabesinin ıslahı tartışmalarına katılmış, Arap alfabesinin değiştirilmesine taraftar olmadığını ancak ıslah edilmeye ihtiyacı olduğunu düşünmüştür.

⁵⁶ Sadettin Buluç, "Osmanlılar Devrinde Alfabe Tartışmaları", **Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu**, T.T.K. Yay ., Ankara: 1991, s. 46

⁵⁷ Hikmet Dizdaroğlu, "Mirza Fethali Ahuntzade ve Alfabe Meselesi", **Türk Dili.**, C: I, S: 8 ,Mayıs 1952, s. 460

⁵⁸ Fevziye Abdullah Tansel, "Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri (1862-1884)", **Bellekten**, C: XVII, , S: 65-68, 1953, s. 223

⁵⁹ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 20-21

1894 yılında Feraizcizade Mehmet Şakir Efendi, kitabında Arap alfabesine Türkçe’de yer alan seslileri gösterebilecek harflerin eklenmesini istemiştir. Yine II. Abdülhamid döneminde Kamus-ı Türki’nin yazarı, Şemsettin Sami Bey de Arap alfabesi konusundaki düşüncelerini ortaya koymuştur. Onun zamanında Arap harfleri tekrar ele alınmış, ancak yetersiz miktarda düzenlemelere gidilmiştir. Burada bir harfte üstün ve esireler yani a ile e, ı ile i sesini veren işaretler birbirinden iki farklı işaretle ayırt edilmiş, diğer taraftan da vav harfinin ö, o, u, ü değerleri için harfin üstüne bir, iki, üç nokta gibi özel işaretler konularak bunlara ayrı isimler verilmiştir.⁶⁰

Bu dönemde Arap yazısının yetersizliği, alfabe üzerinde düzenlemelere ve düzeltmelere gidilmesi konusu tartışılmıştır. Latin harflerinin savunulması ise zayıf kalmış çok rağbet görmemiştir. Arap harflerinin düzeltilmesi yolu genelde tercih edilmiştir. Ancak zamanla bunun yetersizliği anlaşılmıştır. Amaç okur yazar sayısını arttırmak ve yeni düşünceleri geniş halk kitlesine yaymak idi. Bu amaçla alfabenin yanında Osmanlıca’nın sadeleştirilmesi ve imla sorunları da tartışılmıştır.⁶¹ Fakat yazıdaki zorluklar bunlarla da giderilememiştir.

B. Meşrutiyet Dönemi Alfabe Tartışmaları

1. Ayrışık Harfle Yazmayı Savunanlar (İslahatçılar ve Huruf-u Manfasılacılar)

1908 yılında ilân edilen II. Meşrutiyetten kısa bir süre sonra harf ve yazımı düzeltmek ve düzenlemek amacıyla özel ve resmi girişimler gerçekleştirilmiştir. Eğitim Müdürü Şükrü Bey zamanında “sarf” (kelime bilgisi), “imlâ” ve “lügat” Encümenleri ile İslahat-ı İlmiye Encümeni (Bilimsel Terimler Kurulu) adında dört encümen kurulmuş, yazımda düzenlilik ve kolaylıklar aranmıştır. Resmi özellikte olan bu kurumlar tarafından ayrıca birer “sarf” ve

⁶⁰ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 21-22

⁶¹ Abdülkadir Karahan, “Yeni Alfabe Kabulünün Milli Kültürümüz Bakımından Önemi ve Sonuçları”, **Harf İnkılabı Sempozyumu**, İ.Ü. Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enst. Yayını, İstanbul : 1983, s. 8

“ımlâ” bildirileri de bastırılmıştır. Bunlarda 1914 yılında kurulan İslahat-ı İlmiye Encümeni’nde Babanzade Naim, Ziya Gökalp, Rıza Tevfik (Bölükbaşı), İsmail Hakkı gibi zamanın tanınmış isimleri de bulunmaktaydı.

Bu resmi kuruluşların dışında “İslah-ı Huruf Cemiyeti”, gibi özel derneklerde kurulmuştur. Bu dönemde yazım sorununun çözümü için sadece Latin harflerinin kabul edilmesinin gerekliliği büyük bir cesaretle ileri sürülmüştür. Fakat bu konudaki öneriler ve açıklanan düşünceler, bağnazlık olarak değerlendirilerek adeta aforoz edilmiştir. Halen kullanılan Arap harflerinin ıslahı girişimleri arasında, ayrıca kelimeleri “hurûf-ı munfasıla” denilen ayrışık harflerle yazmak şekli de düşünülmüş, az da olsa uygulanmıştır. Bu yazım şeklini en çok destekleyen Dr. Milaslı Hakkı Bey’dir.

Yazının ıslah edilmesi ülkede bütün aydınları ilgilendiren bir mesele haline gelmiştir. Bu konudaki düşünceleri temel olarak iki grupta toplayabiliriz.

- I. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımını ,kendi dillerinde tutmak ve sadece Türkçe olan kelimelerin yazımında bir düzenleme yapmak.
- II. Arapça ve Farsça olan kelimelerin yazımını da Türkçe kelimelerle birlikte aynı kurala bağlamak.

Birinci grupta olanların düşüncesinin amacı sudur: Türkçe kelimelerde, Arapça’daki gibi üstün, esire, ötüre yoktur. Bu yüzden , Türkçe kelimelerin yazımında (Elif, vav he, ye) gibi sesli harfler kullanılmalıdır. Örnek olarak gebe () kelimesi (), geldim () kelimesi (), deve() kelimesi de () şeklinde yazıldığı gibi, Arapça ve Farsça kelimeler ise olduğu gibi yazılmalıdır.

İkinci grupta olanların görüşleri ise farklıdır. Onlar Latin harflerinin kabul edilmesine karşıdırlar. Bazı işaretler kullanarak ve sesli harfleri çoğaltarak yazım problemlerinin çözümlenebileceğini ileri sürmüşler ve uygulamışlardır. Çözüm olarak, harflerin yan yana tek tek yazılmasını önermişlerdir. Bu fikri savunanların başında, Dr. Milaslı İsmail hakkı, Cihangirli M. Şinasi ile İsmail Hakkı geliyordu. Tanin gazetesinde de bu konu tartışılmaktaydı. 24 Ağustos 1913 tarihli nüshasında yeni öneriler sunmaktadır. Buna göre dört türlü okunan “vav” harfini farklı şekillerde yazmak ye, kef, elif harflerine de bir takım işaretler koymaktı. Tanin

gazetesi bu harfleri döktürerek okuyucularını alıştırmak için her sayısına bu yeni harfler kullanılarak yazılmış kısa yazılar koymuştur. Ancak bu kısa yazıların yazımına bir süre sonra son verilmiştir.⁶²

Ayrık harflerle yazım çalışmaları ordu içinde de yapılaya çalışılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan bir süre önce Enver Paşa bu yazım tarzını hatta biraz tehdit altında yürütmek istemiş ancak başarılı olamamıştır. “Ordu Elifbası”, “Hatt-ı Cedid”, “Enverpaşa Yazısı” gibi isimler verilen ayrık harflerle, Milli Savunma Bakanlığı tarafından askerlikle ilgili küçük kitaplar basılıp yayımlandığı gibi bazı resmi genelgeler de yazılıp orduya gönderilmiştir.

Yapılan yenilik girişimleri bir sonuç vermedi, veremezdi. Çünkü bu öneriler öğrenim kolaylığı sağlamadığı gibi mantıklı bir tarafı da yoktu. Kısacası eskilerin yazıya biraz yenilik sağlamak isteği idi. Yenilik girişimleri faydalı ve olumlu bir sonuç vermedi. Yenilik girişimleri zayıflayarak yok olup gitti.

2. Latin Harflerini Savunanlar

II. Meşrutiyet döneminde , harflerin ayrı yazılması ve harflerin ıslahı girişimleri karşısında, yazar Hüseyin Cahit (Yalçın), İctihad dergisi sahibi Dr. Abdullah Cevdet, gazeteci Celal Nuri (İleri) , İ'tikadât-ı Batıya İlan-ı Harb adlı kitabı yazan Kılıçzade Hakkı gibi aydınlar Latin harflerine dayanan bir Türk alfabesinin meydana getirilmesi konusunda oldukça cesaretli yayımlar yapmışlardır. O dönem içerisinde bu konuda yazılar yazmak ve yayımlamak oldukça medeni bir cesaret gerektiriyordu. Bir tarafta Arap harflerinin sanki Allah tarafından gönderilmiş gibi kutsallığına olan boş inanç diğer yandan Latin harfleri kabul edilirse, eski İslami bilimlerin ve kültürümüzün kaybolacağı, eski ile bağlarımızın tamamen kopacağı düşüncesi vardı. Latin harflerinin önemli savunucularından Celal Nuri düşüncelerini şöyle ifade emekteydi: “Altaylara kadar gideceğimize, son derece züğürt olan Türk dil ve edebiyatını biraz tasfiye etsek ve yükseltsek büyük bir Türkçülük etmiş oluruz. Mesela şu Sami ve dilimizin ruhuna uymayan Arap harflerini terk edelim. Cihanşümul olan Latin harflerini alalım. Arap harfleri Arap ve İbrani olan Sami diller içindir... Halbuki Türkçemiz

⁶² Ülkütaşır, a.g.e., ss. 22-26

Arapça'nın içinde kaybolduğu halde Turani özelliğini kaybetmemiştir. Sami dillerinden çok Avrupa dillerine benzer. Bize Latin harfleri gibi ayrışık yazılan harfler lazımdır. Harfler ise yeniden yapılamaz. Var olan harfler alınır. Zaman içinde ilerlemek istiyorsak bir dakika kaybetmeden Latin harflerini kullanmalıyız. Bir harfi bırakıp da diğerini kabul eden yalnız biz olmayacağız. Harfi değiştirmek bizde yeni bir devir başlatacaktır. Biraz milli kahramanlık gösterelim. Dilde, edebiyatta, harfte, bilimde bir devrim yapalım; ilerleyelim...»⁶³

İşin ilginç yanı Arapça'nın resmi dil olmasını isteyen dönemin padişahlarından II Abdülhamid'in fikrini değiştirerek Latin harflerinin alınması gerektiğini düşünmesidir. “Halkımızın büyük bir kısmının okuma yazmak bilmemesinde şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü bizim yazımızın sırlarına alışmak kolay değildir. Latin alfabesini almakla belki halkımızın işini kolaylaştırabiliriz.” Şeklindeki sözleri de yedi evliya gücüne sahip olarak bilinen II. Abdülhamid'in olaya mantıksal yaklaştığını göstermektedir.⁶⁴

Alfabe tartışmalarına katılan bir diğer isim de Hüseyin Cahit olmuştur. Onun Tanin'de çıkan “Arnavut Hurufatı” adlı makalesi özetle şöyledir: Bugün kullanılan harflerin Türklükle ve Müslümanlıkla ilgisi yoktur. Türkler kendi yazılarını bırakıp bunları sonradan kabul etmişlerdir. Şimdiki Arap harfleri Peygamber zamanında kullanılmamaktadır. Bu duruma göre Arnavutların ihtiyaçlarına uygun harfleri kabul etmekte serbest bırakılması gereklidir. Arnavutlar, Latin alfabesini kabul edecek olursa bir iki hafta gibi kısa bir zamanda okuma yazma öğrenip Türkleri geride bırakacaklardır. Hüseyin Cahit makalesinin devamında; onlara engel olmak şöyle dursun, eğer mümkünse Türklerin de Latin harflerini kabul etmesinin yerinde olacağını yazmaktadır.⁶⁵

Arnavutluk'ta Latin harflerinin kabul edilmesi de Osmanlı aydınları arasında görüş ayrılığı yaratmıştır. Kimisi dini sebeplerden karşı çıkarken kimisi de bunu herhangi dini bir sakınca yaratmayacağını ifade ederek savunmuştur.⁶⁶ Tüm bu gelişmeler üzerine Sinop Mebusu Hasan Fehmi Efendi tarafından Osmanlı

⁶³ Celal Nuri, Tarih-i İstikbal, C. II, İstanbul, 1912, s. 165-166'dan atfen Ülkütaşır, a.g.e. ,ss. 28-29

⁶⁴ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, C.V, T.T.K. Yay., Ankara: 1983, s. 65

⁶⁵ Hüseyin Cahit, “Arnavut Hurufatı”, **Tanin**, 7 Ocak 1910

⁶⁶ Muhammed Erat, “Osmanlı'da Alfabe Tartışmaları”, **Türkler**, C. XV, Yeni Türkiye Yay., Ankara: 2002, s. 160

Mebusan Meclisi'ne bir önerge verilmiştir. Şeyhülislamlık da Latin harflerinin kabulüne ve bunlarla İslam okullarında eğitim yapılmasına da asla izin vermemiştir. Hatta Arap harflerinin mevcut şekillerinden başka bir şekilde bile kullanılmasına izin verilmemiştir.⁶⁷

Türkiye'de Avrupa halklarıyla mukayese edilerek Latin alfabesi tartışılırken, Rusya'nın idaresinde yaşayan Türkler ise kendilerini Rus bilim ve tekniği ile mukayese ediyorlardı. Ancak Rusların kullandığı Kiril alfabesi halkları Hıristiyanlaştırarak Ruslaştırmak işlevini yapan Rus kilisesinin alfabesiydi. Bu yüzden aydınlar arasında Latin alfabesinin kabulü seçenek olarak gösterilmiştir. Latin Alfabesi fikri bu sebeple İstanbul'dan önce Kafkas Müslümanları arasında daha çok kabul gördü.⁶⁸ Azerbaycan hükümeti 22 Temmuz 1922'de Latin esaslı yazıyı kabul etti. Bu bizde bu sorunun yeniden canlanmasına gündeme gelmesine sebep olmuştur. 12 Eylül 1922 tarihinde Hüseyin Cahit ve Yakup Kadri'nin de aralarında bulunduğu İstanbul gazetecileri temsilcileri İzmir'e giderek Atatürk'le görüşmüşlerdir. Hüseyin Cahit'in "Niçin Latin yazısını almıyoruz?" sorusuna Atatürk: "Zamanı daha gelmemiştir" şeklinde cevap verir. Atatürk'ün bu cevabı, düşünerek acele etmeden harf inkılâbını gerçekleştirme yolunu seçtiğini göstermektedir.⁶⁹ Alfabe tartışmaları Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde de tartışmaların aynı hararetle sürdüğü gözlenmektedir.

⁶⁷ Ülkütaşır, a.g.e., s. 32

⁶⁸ Mustafa Öner, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Dil Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", **Atatürk'ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu, 27 Ekim 1998: Bildiriler**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon :1999, s. 14

⁶⁹ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 28-42

III. BÖLÜM

CUMHURİYET SONRASI ALFABE MESELESİ

A. Milli Mücadele Sonrası Türkiye’de Alfabe Tartışmaları

Milli Mücadele’nin büyük bir zaferle sonuçlanmasından sonra, 1923 şubatında yani Cumhuriyet ilan edilmeden önce, kalkınma çabasının bir sonucu olarak İzmir’de İktisat Kongresi toplandı. Kâzım Karabekir Paşa’nın başkanlığında toplanan bu kongrede ekonomik ve sosyal sorunlar tartışılmıştır. Bu tartışmalar sırasında Latin harflerinin kabulü konusunda ,kongrenin işçi temsilcilerinden İzmirli Nazmi ve iki arkadaşı tarafından bir önerge verilmiş ancak toplantıda okunmayarak kabul edilmemiştir.⁷⁰ Bu önergeye başkanlık eden Kâzım Karabekir’in “Latin harfleri İslam birliğini bozacak” şeklinde gerekçe göstererek şiddetle karşı koyması sebebiyle okunmayarak reddedildi.⁷¹ Kâzım Karabekir Paşa bu olayla ilgili basına demeç vererek bu konu ile ilgili düşüncelerini açıklamıştır. Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanan bu demeçte Kâzım Karabekir Latin harfleri fikrinin bir zamanlar Avrupa’da konuşulduğunu ve bu fikrin ilk olarak Avrupa’da başladığını söylüyordu. “Bizim İslam harflerimiz yeterli değilmiş. Bu sebeple Latin harfleri alınmalıymış.” şeklinde ifadeler kullanarak Avrupa’da bazı arkadaşların Latin harfleri düşüncesinin propagandasını yaptığını ileri sürüyordu. Karabekir’e göre bu fikri savunanlar bunun iyi olmadığını anladılar ve pişman oldular. Bu fikrin kötü olduğunu Arnavutluk da geç de olsa anladı. Karabekir, Azerbaycan için de pek farklı düşünmüyordu: “Maalesef ki Azerbaycanlı

⁷⁰ Levend, a.g.e., s. 392

⁷¹ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 42-43

arkadaşlarımız da bu kötü duruma bugün düştü... Bugün bir güç vardır ki, bütün cihana karşı şu propagandayı yapmaktadır: Türk yazısı güçtür okunamaz. Bendeniz bu mesele ile bizzat uğraştım ve Arnavutluk ihtilali içinde bulundum. Acaba bu Latince kabul edilebilir mi?” Karabekir soruyu cevaplarırken pek de iyimser değildir. Latin harflerinin kabul edildiği gün memleketin karışacağını söylüyordu. Karabekir, her şeyden önemlisi kütüphaneleri dolduran kutsal kitapların, tarihin ve binlerce cilt eserin Latin harflerinin kabul edildiği gün en büyük felakete uğrayacağını düşünüyordu. Karabekir, bu durum karşısında ise bütün Avrupa'nın eline güzel bir silah verilmiş olacağını söylüyor ve şöyle diyordu: “bunlar İslam alemine diyeceklerdir ki Türkler ecnebi yazısını kabul etmişler ve Hıristiyan olmuşlardır. İşte düşmanlarımızın düşündüğü şeytani fikir budur...”

Karabekir, gazeteye verdiği demecin devamında; Türkçeyi ifade edecek hiç bir Latin harfinin olmadığını ve Fransızca harflerin oldukça karışık olduğunu Türkçeyi ifade etmesinin mümkün olmadığını söylüyordu. Ona göre Latin harfleri meselesi ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Bu yüzden, Latin harfleri meselesinin bırakılmasını, böyle düşüncelerin olmamasını istiyordu. Karabekir aksi halde bütün İslam dünyasının Türklerin üzerine geleceğinden endişeleniyordu. “Gerçi bu teklif, hiç şüphe etmiyorum ki, samimiyet ve iyi niyetle verilmiştir. Fakat diğer taraflardan da pek kaba fikirler içimize sokuluyor. Bundan kendimizi koruyalım.” sözleriyle de Karabekir'in, Latin harflerinin alınması fikrini iyi niyetli bir girişim olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Kâzım Karabekir Paşa'nın soruna bu şekilde karamsar bakması alfabe ve imla sorununun yeniden canlanmasına sebep olmuş, tartışmalar tekrar başlamıştır.⁷² Latin harflerini istemeyenler bundan cesaret alıp yeniden yayımlarına başlamalarına karşılık Latin harflerini savunanlar da tekrar ortaya çıkmıştır. Latin harflerini savunanlardan birisi de Kılıçzade Hakkı'dır. Kılıçzade Hakkı İctihad dergisinde yayımlanan üç yazısı vasıtasıyla Karabekir Paşa'ya karşılık vermiştir.⁷³ Kılıçzade'nin yazısında şu satırlar yer almaktaydı: “ Ne gariptir ki yüksek bir

⁷² **Hakimiyet-i Milliye**, 5 Mart 1923; Levend, a.g.e., s. 393

⁷³ Kılıçzade Hakkı, “İzmir İktisat Kongresinde Harf Meselesi”, **İctihat**, 1 Haziran 1923, s. 154., 1 Temmuz 1923, s. 155, 1 Ağustos 1923, s. 156'den atfen Zeki Arıkan, “Türk yazı Devrimi ve İzmir Basımına Yansıması”, **Uluslar arası Atatürk Konferansı 9-13 Kasım 1981 : Tebliğler I**, Önbaskı, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul: 1981, s. 3

tahsil görmüş, çok zeki bir Kâzım Karabekir Paşa o kadar tarihi ve sosyal kötülüklerden sonra, sırf ilmi bir mesele olan Latin yazısının kabul edilme isteğini çirkin görüyor. Ve buna sebep olarak özetle İslam dünyası ne der? diyor! Evet İslam dünyası ne der; işte bu kabus!” Bu açıklamadan sonra Kılıçzade, Karabekir’e Türklerin sadece Müslüman mı; yoksa hem Türk hem de Müslüman mı olduklarını sorar. Kılıçzade eğer Türklerin sadece Müslüman oldukları kabul edildiği takdirde Arap yazısının ve Arap dilinin yeterli olduğunu ve bilim olarak da Kuran’ın yeterli olduğunu belirtmektedir. Bu durumda milliyet ve egemenlik kavgalarının ve davalarının olmayacağını belirtir. Kılıçzade sözlerine şöyle devam eder: “Eğer Türk isek bizim Türk kültürüne ihtiyacımız var. Bu kültür ise her şeyden önce dilimizde başlayacaktır. Herkesi korkutan ve softalara, halka karşı büyük bir silah oluşturan soruna geliyorum; Kuran Latin harfleriyle yazılır mı?”

Kılıçzade, bir Türk’ün Kuran’ı bir Arap gibi okumasının olanaksız olduğunu ifade etmiştir. Kuran’dan bir ayeti Latin harfleriyle yazdıktan sonra , Kuran’ı Latin harfleriyle yazmanın ne sakıncası olabilir diye sormuş ve yazısını şu cümlelerle bitirmiştir: “Lakin şurasını kafaya yerleştirmek gerekir. Arap harflerinin dışındaki harflerle Kuran yazmak, küfür değildir ve böyle yapmanın küfür işlemiş suçuyla azarlanması layık değildir. İşte sorunun ruhu buradadır.”

Hüseyin Cahit (Yalçın) de Latin harfleri ile ilgili düşüncelerini Resimli Gazete’de ifade etmektedir. “Latin Harfleri” başlığı altındaki makalesinde; Memleketin her tarafının büyük bir cehalet içinde olduğunu sorgulamakta ve bu durumdan yakınmaktadır. Hüseyin Cahit, bütün Türk basınının bastığı gazetelerin tamamının Avrupa’nın bir şehrinde basılan tek bir gazetenin bastığından oldukça az olduğunu belirtiyor. Bu sonuç bile Türkiye’de okur yazar oranının oldukça az olduğunu gösteriyor. Yazar aynı zamanda gazete bile okumayan bir ülkede bilimsel ve edebi eserlerin çok da ilgi görmediğini vurguluyordu. Milli kütüphanelerin boş olması ve en küçük Balkan devletlerinin diline çevrilmiş eserlerin bile Türkçe basımının bulunmamasını buna kanıt olarak gösteriyordu. Hüseyin Cahit’in diğer ilgi çekici gözlemleri özetle şöyledir: Türkiye’de okuma yazma oranı artırılmıyor çünkü Arap alfabesi buna engeldir. Çocuklar üç dört yıl okula devam ettiği halde doğru okuyamıyor. Sadece çocuklar değil bütün millet,

her okuduğu kelimeyi doğru söyleyemiyor. Gazeteler ve kitaplar okunamıyor, basılamıyor. Hüseyin Cahit aynı zamanda Arap harflerini kullanmanın dini bir mecburiyet olmadığını vurguluyordu. Yazar, Türklerin milli alfabesi de olmayan Arap alfabesinin yerine Latin alfabesinin alınmasının sonsuz faydalarının küçük görülmesinden de yakınmaktadır.

Hüseyin Cahit, Latin harflerine karşı çıkanların mantıkla değil duygularla hareket ettiğini söylüyordu. Makalesinin devamında ise harf değiştirmenin elbetteki zorluklarının olacağından bahsediyor ve şöyle söylüyordu: “Latin harflerinin kabul fikrinin şimdiki halde memleket aydınları arasında azınlıkta kalacağını biliyorum. Fakat hiç olmazsa üzerime düşen vazifeyi yapmış olmak için diyorum ki, memleketi kurtarmak için en gerekli tedbirlerden biri harflerimizi değiştirmektir.”⁷⁴

Görüldüğü gibi Latin harflerinin kullanılması meselesi 1923’ten itibaren tekrar tartışılmaya başlanmış ama sonuçta kesinlikle reddedilmiştir. Bernard Lewis Arap harflerinin tamamen terk edilip yerine Latin harflerinin alınması fikrinin Tanzimat döneminden beri en çok bu dönemde köklü bir fikir olarak ortaya çıktığını belirtmektedir.⁷⁵ T.B.M.M.’de ise Latin harfleri sorununu ilk ele alan kişi İzmir Mebusu Şükrü Saraçoğlu olmuştur. İkinci seçim döneminin ilk toplantı yılında 1924 yılı bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Şükrü Saraçoğlu Milli Eğitim Bütçesi görüşüldüğü sırada yaptığı konuşmasında; çok büyük fedakarlıklar yapıldığı halde halkın yine de okuyup yazamadığını dile getirmiş ve bunun tek suçlusu olarak Arap harflerini göstermiştir. Bu düşünceler mecliste büyük bir gürültüye neden olmuş ve Saraçoğlu meclisteki bağnazların saldırısına uğramıştır.⁷⁶

1926 yılında Latin harfleri konusundaki tartışmalar daha da artmıştır. Bunun iki sebebi vardı. Birincisi 26 Şubat - 6 Mart 1926 tarihinde Bakü’de toplanan Türkoloji Kongresi’nde, Sovyetler Birliği’ndeki Türkmen ve Tatar

⁷⁴ Hüseyin Cahit, “Latin Harfleri”, **Resimli Gazete**, 22 Eylül 1923

⁷⁵ Bernard Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, T.T.K. Yay., Ankara : 1998, s.276

⁷⁶ Levend, a.g.e., s. 395

Cumhuriyetleri için Latin alfabesi esasına dayanan bir alfabenin benimsenmesidir.⁷⁷

Bilindiği üzere 1926 yılında Bakü’de uluslar arası nitelikte bir Türkoloji kurultayı gerçekleşmiştir. Bu kurultaya Almanya, Macaristan, Danimarka, İsveç, Finlandiya, İtalya ve Türkiye’den de uzmanlar katıldı. Bu kongrede Sovyetler Birliği’ndeki Türkleri ilgilendiren bir çok sorun tartışılmıştı. Arap alfabesinin yerine Latin harflerinin alınması da bu kongrenin ana konularından biriydi. Latin harflerinin bu ülkelerde uygulanabilmesi ve yayılabilmesi için uzun süre çaba sarf etmek gerekiyordu. Latin alfabesini uygulayan devletlerden biri de Azerbaycan Cumhuriyeti oldu. 1922 yılında bile Latin harflerini gazetelerde görmek mümkün oldu. Türkmen ve Tatar Cumhuriyetleri’nin yerel basını da yeni alfabenin yaygınlaşması için büyük çaba göstermişlerdir.⁷⁸ Lewis Sovyetler Birliği’nin S.S.C.B.’deki Türk dilleri için Arap harfleri yerine Latin alfabesinin kabul edilmesini Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’ne hem örnek olduğunu hem de cesaret verici bir gelişme olarak değerlendirmektedir.⁷⁹ Şunu da söylemek gerekir ki Türkiye Cumhuriyeti’nde Harf İnkılâbı gerçekleştiği sırada , Sovyetler Birliği’ndeki Müslümanların Latin alfabesine geçişi henüz tamamlanmamıştı.⁸⁰

İkincisi ise Akşam Gazetesi’nde yayımlanan bir ankete verilen cevaplardır. 1926 yılında mart ayı sonundan başlayıp mayıs ayında sona eren bu ankete cevaplar on altı tanedir. Bunlardan yalnız üç tanesi Latin harflerine karşı olumludur. Olumlu cevapların sahibi Dr. Abdullah Cevdet, Galatasaray Lisesi Edebiyat öğretmeni Refet Avni, yazar Mustafa Hamit’tir. Karşı çıkanlar ise; Ali Canip (Yöntem), Ali Ekrem (Bolayır), Muallim Cevdet, İbrahim Alaaddin (Gövsa), Necip Asım, Avram Galanti (Bodrumlu) , Hüseyin Necmi (Dilmen), Halit Ziya (Uşaklıgil), Budapeşte’de Macar Profesör Zoltan Gombocz’idi.⁸¹

Akşam Gazetesi 28 Mart 1926 günü başlatmış olduğu anketin sebebini şöyle açıklamaktadır: Latin harflerinin kabul edilip edilmemesi günün en önemli

⁷⁷ F. Sema Barutçu Özönder , “Yeni Bir Sosyal – Siyasi Çerçevenin Çiziminde Dil ve Alfabenin Yeri”, **Atatürk’ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998) : Bildiriler**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., Trabzon: 1999, s. 4 ; Levend, a.g.e., s. 395

⁷⁸ Arıkan, a.g.t. , s. 5

⁷⁹ Lewis, a.g.e. , s. 276

⁸⁰ Arıkan, a.g.t., s. 5

⁸¹ Özerdim, a.g.m , ss. 585-586 ; Arıkan, a.g.t., s. 7 ; Levend, a.g.e., s. 396

meselelerinden biri oldu. Bir kaç yıl önce Latin harflerinin alınmasını savunanların düşünceleri, gerçekleşmesi mümkün olmayacak düşler olarak değerlendirilip küçümseniyorken, şimdi ise ülkenin aydın çevrelerince bu sorun önemli tartışmalara yol açtığı görülmektedir. “Latin harflerini kabul etmeli mi etmemeli mi?” gazetesinin düşüncesine bakılırsa ,bilimsel bir sorun, her kesimden oluşan okuyucu kitleleri arasında anketlere başvurularak çözümlenemez. Ancak bilim adamları, araştırma yapan uzmanlar ,dil öğretmenleri , kısacası azınlıkta olan aydınlar bu konuda karar verebilirler. Çünkü ancak onlar yetkilidirler. Latin harflerini kabul etmek ilk anda insana zor, uygulaması imkansız, şimdiye kadar yazılmış olan eserleri yok edecek ,okullarda gazetelerde nasıl uygulanacağı bir türlü anlaşılamayan kötü ve uygulanmasına çekinceyle yaklaşılan bir girişim gibi değerlendiriliyordu. Gerçek bu muydu? Bu kuşku ne kadar geçerliydi? Kabul edildiğinde yararı nedir? Kabul edilmezse zararı neler olabilir? Gazete, işte bu sorunlar etrafında vakit kaybetmeden tartışma açmak istiyordu. Tartışmaya bilim adamlarının da olumlu ya da olumsuz görüşlerini alarak bu konuda bir sonuca varmak istiyordu. Başvuranlar arasında üniversite profesörleri , tanınmış yazarlar, ülkeye fikir alanında hizmet etmiş bir çok ünlü ve değerli bilim adamları vardı. Anketin faydalı bir sonuç vereceğine ,en azından kamuoyunu aydınlatacağına inanılıyordu. Okurların bu anketi ilgiyle takip edecekleri ve yararlı bulacakları kesindi. (Akşam 28 Mart 1926) ⁸²

Latin harflerini kabulü konusundaki tartışmalar bu kişilerden ibaret değildir. Yazarlardan Yunus Nadi, Abdullah Cevdet, Milliyet ve Hakimiyet-i Milliye gazetesini başyazarı Falih Rıfkı gibi kişiler de Latin Harflerini savunanlar arasında idi. Ali Canip, Ali Ekrem, Muallim Cevdet, İbrahim Alaattin, Necip Asım, Avram Galanti, Hüseyin Suat, Halil Nimetullah, Velet Çelebi, İbrahim Necmi, Halit Ziya, Gompotez Zoltan (Macar Profesörü) ,Zeki Velidi Togan, Fuat Köprülü ise Latin Harflerinin kabulünü istemiyorlardı. Refet Avni, Abdullah Cevdet, Mustafa Hamit ise bu konuda kesin bir yargıya varamamışlardır.⁸³

⁸² Arıkan ,a.g.t., s.7

⁸³ Levend, a.g.e. , ss. 396-398

Sorunun geniş çevrelerde yankı uyandırdığı sırada öğretmenler, yazının değişmesine karşı bir tavır takındılar. Muallimler Birliği Dergisi, “alelacele” Latin harflerinin kabul edilmesinden söz etmenin çok tehlikeli sonuçlar verebileceğinden söz eder. Türkiye Muallimler Birliği’nin 1925-1926 yılında yaptığı soruşturmanın sonucuna bakılırsa, öğretmenlerin büyük bir bölümünün, Latin harflerinin alınmasına karşı oldukları görülür. Yalnız Arap harflerinin düzeltilmesini ve yazının daha kolay hale gelmesini istemekteydiler.⁸⁴ Hayat Dergisi’nde konuyla ilgili Avni (Başman) Latin harflerini savunanlarla karşı olanların fikirlerini özetlemiş ve yazı değiştiriminin kolay bir iş olmadığını ifade etmiştir.⁸⁵ Yazar alfabe değiştirme meselesinin diğer yeniliklerden ayrı tutulması gerektiğini savunmuştur. Bugünkü harfleri korusak bile diğer yenilikler devam edecektir, şeklinde bir yargıya varmış ve Arap alfabesini ulusal olarak nitilemekte bir sakınca görmemiştir. Bunun yanında sorunu bir uygarlık çerçevesi içinde değerlendiren Yunus Nadi, Falih Rıfkı, Yakup Kadri devamlı olarak Latin harflerinin alınmasını savunmuşlardır. Şunu da belirtelim Yunus Nadi konunun çok geniş çerçevede incelenmesinden sonra karar verilmesini savunuyordu.⁸⁶

B. Atatürk ve Alfabe Meselesi

Türk dilinin edebiyat ve bilim dili olabilecek kadar zengin olduğuna inanarak dil davasına sarılan Atatürk Latin alfabesine dayalı, Türkçe’nin ses dizgesini en iyi yansıtan ulusal bir alfabeyle kavuşmamız için de büyük çaba harcamıştır. Alfabe meselesi ile yakından ilgilenmiş ve Harf İnkılabı’nı umulmadık bir sürede gerçekleştirmiştir. Yüzeysel bir araştırma bile harf değişikliğinin onun kafasında yıllardan beri var olduğunu ve bunu diğer yenilikler gibi zamanı geldiğinde uygulama alanına koyduğunu göstermektedir.

II. Meşrutiyetin ilanından önce 1907 yılında Atatürk’ün Bulgar Türkologlarından İvan Manoluf’a söylediği sözler daha o yıllarda bile Atatürk’ün Latin harfleri konusundaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Atatürk

⁸⁴ Yahya Akyüz, **Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri: 1848-1940**, Ankara: 1978, ss. 255-256

⁸⁵ Avni, “Latin harfleri Meselesi”, **Hayat**, 01.05.1926’dan atfen, Arıkan, a.g.t., s.7

⁸⁶ Yunus Nadi, “Türkçe ve Latin Harfleri”, **Cumhuriyet**, 12 Mart 1926

konusmasında; Arap alfabesine dayalı yazının Batı medeniyetine girmemize engel olduğunu belirterek, Latin kökenli bir alfabenin seçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bir gün mutlaka gerçekleşeceğini söylemiş ve bundan emin olunmasını istemiştir.⁸⁷ 1911 yılında Trablusgarp'a giderken Kudüs'e uğradığında İbrani dil bilgini Elizer Ben Yahuda ile görüşmüş. İbrani yazısının zor bir yazı olduğunu kendisine söyleyerek, bu yazının yerine Latin harflerinin kabul edilmesinin uygun olacağını belirtmiştir. Ayrıca eğer kendisi günün birinde Türkiye'de söz sahibi olursa, Arap harfleri yerine Latin harflerinin kabul ettirmeye çalışacağını ifade etmiştir.⁸⁸

Atatürk'ün 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Selanik'te Askeri Kulüp'teki bir konferans sırasında yaptığı bir konuşmada ise; Bugüne kadar yapılan inkılapların yetersiz olduğunu belirterek daha fazla inkılap yapacağını söylemesi, gelecekte köklü yenilikler yapacağını göstergesi idi.⁸⁹

Atatürk'ün Harf İnkılâbı'ndan önce Türkçeyi Latin alfabesini kullanarak yazdığını görmekteyiz. Atatürk 13 Mayıs 1914 yılında Madame Corinne'e Sofya'dan gönderdiği mektubu Fransız alfabesine dayalı Latin harfleriyle yazmıştı.⁹⁰ Yine savaş yıllarında Atatürk'ün Türk dilinin özdeşleşmesi ile yakından ilgilendiğini görmekteyiz. 1916 yılında Namık Kemâl'in yazdığı "Malakat-ı Siyasiye ve Edebiye ve Tarih-i Osmani" ile Mehmet Emin (Yurdakul)'un ve Tevfik Fikret'in şiirlerini okuyan Atatürk bu eserleri karşılaştırmış. Türkçe yazılmış olan ile diğer eserde aynı derecede Arapça ve Farsça kelimelerin olduğunu belirtmiştir.⁹¹ XVI. Kolordu komutanı olarak Silvan'da bulunurken hatıra defterine 10 Aralık 1916 günü yazdığı bu yazıdan da anlıyoruz ki Atatürk Türkçe'de oldukça fazla yer alan yabancı kelimelerden rahatsızlık duymuştur. I. Dünya Savaşı sonrasında Atatürk'ün, 1918 yılında Ruşen Eşref Üneydin ile konuşmasında Enver Paşa'nın "munfasıl" yazısı hakkında isimlerin teker teker

⁸⁷ Arif Necip Kaskatı, "Atatürk'ün Selanik'teki Hülyaları", **Cumhuriyet**, 19 Ağustos 1948

⁸⁸ Uluğ İğdemir, **Atatürk'ün Yaşamı**, T.T.K. Yay., Ankara : 1980, ss.13-15

⁸⁹ Zeynep Korkmaz, **Atatürk ve Türk Dili Belgeler**, T.D.K. Yay, Ankara: 1992, s. 5

⁹⁰ Mahmut Goloğlu, **Devrimler ve Tepkileri**, Başnur Matbaa, Ankara:1972, s. 251; **Milliyet Gazetesi**, 25 Kasım 1954

⁹¹ Şükrü Tezer, **Atatürk'ün Hatıra Defteri**, T.T.K. Yay., Ankara: 1972, s. 86

harf halinde yazdırmasını iyi niyetle yapılmış bir girişim olarak değerlendirmiş ancak hem yarım hem de zamansız (harp zamanı) bir iş olduğunu belirtmiştir.⁹²

Yine Atatürk 8 Ağustos 1919'da Erzurum Kongresi'nin bittiği akşam Mazhar Müfit Kansu'nun not defterine gelecekte Latin harflerinin kabul edileceğini yazdırmıştır.⁹³ Atatürk, Dr. Adnan ve Halide Edip'e (Adivar) 1922 yılında Batı cephesinde Latin harflerinin alınması gerektiğinden bahsetmiştir.⁹⁴ Atatürk 17 Ocak 1923 günü İzmit'te yaptığı basın toplantısında Hüseyin Cahit'in "Latin Harflerinin millete kabul ettirilmesi" önerisine karşılık beklemek gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁵ M. Emin Erişirgil de Atatürk'ün 1925 yılından beri Latin harflerinin alınması üzerinde durduğunu belirtmektedir.⁹⁶ Bütün bu saydığımız örnekler, Atatürk'ün Harf İnkılabını düşündüğünü ve uygulamak için uygun bir ortam beklediğini göstermektedir. Atatürk'e göre, harf inkılabını gerçekleştirmek için hilafetin kalkmış olması, milletin daha serbest ve daha derin olarak sorunu incelemesi, milli ihtiyacın açıkça kendini göstermesi gerekiyordu.⁹⁷

Harf İnkılabı ile ilgili ilgi çekici başka örnekler de vardır. Örneğin 1925 yılında Fransızca öğrenmek için Lozan'a gitmek üzere olan Afet İnan imla sınavlarında arkadaşlarının ve kendisinin hata yaptıklarını, ha ve hı'yı bir türlü ayırt edemediklerini Atatürk'e söylemiş; Atatürk ise "Sen şimdi Fransızca'yı daha iyi öğren, bizde de yazıda kolaylıklar sağlanacaktır." şeklinde cevap vermiştir. Yine Atatürk Çankaya'da iken Yahya Kemâl Beyatlı kendisine kitaplar getirdiğinde kitapların güzel olduğunu fakat harflerin halkımıza öğretilmesinin ve okunmasının zor olduğunu söyleyerek Latin harflerinin kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir.⁹⁸ Atatürk bu fikrini Harf İnkılabından iki sene önce İsmet İnönü'ye de söylemiştir.

⁹² Ruşen Eşref Ünaydın, **Hatıralar**, T.T.K. Yay., Ankara : 1954, ss. 28-31

⁹³ Mazhar Müfit Kansu, **Erzurum'dan Ölümüne kadar Atatürk'le Beraber**, C.I, T.T.K. Yay., Ankara : 1986, s. 131

⁹⁴ Halide Edip Adivar, **Türk'ün Ateşle İmtihanı**, Atlas Kitapevi, İstanbul: 1973 , s. 231

⁹⁵ İsmail Arar, **Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı**, İstanbul: 1969, ss. 25-61

⁹⁶ M. Emin Erişirgil, "Emsalsiz Bir İnkılabın Yıldönümü", **Türk Dili**, C. II, S. 231, Ağustos 1953, s. 832

⁹⁷ Nurettin Gülmez, "Mustafa Kemal Atatürk'te Latin Harfleri Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi", **Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları**, 10 Kasım 1993, s. 79

⁹⁸ Afet İnan, "Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi", **Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu'ndan Ayırbaşım**, T.T.K. Yay., Ankara: 1981

İnönü cevabında ise: Enver Paşa örneğini göstererek başa çıkılamayacak bir iş olarak değerlendirmiştir.⁹⁹

Harf İnkılâbı, Türk insanını okuma ve yazmanın oldukça düşük olduğu bir ortamdan kurtarmaya adım olduğu gibi, dilimizin de yabancı seslerin etkisinden kurtarılması yolunda önemli bir adım olmuştur. Çünkü dil kendi ses ve söz yapısına uygun bir alfabe düzeni gerektirir.¹⁰⁰ Atatürk dilimizle de çok yakından ilgilenmiştir. Türk medeniyet ve kültürünün büyüklüğünü ve üstünlüğünü ortaya çıkaracak araştırmaların yapılmasını temel vazife olarak kabul etmiştir. Türkçemizin sadeleşmesini, öz benliğine kavuşmasını ve gelişmesini kendisine amaç edinmiştir.¹⁰¹

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş olan Atatürk, sadece bir devlet kurucusu değil, aynı zamanda kurmuş olduğu devleti Türk Milleti için gerekli olan sosyal ve tarihi temellere oturtmayı amaç edinen bir inkılâpçıdır. O sosyal yapısı sağlam olmayan bir devletin uzun süre bağımsız kalamayacağını biliyordu. Bunu için Osmanlı Devleti'nin enkazından çekip çıkardığı Türk ulusunun bağımsızlığına kavuşmasını yeterli bulmamıştır. Alınan tedbirleri ve yarım yamalak düzeltmeleri bile yetersiz kabul etmiştir. Osmanlı Devleti'nde III. Selim ve Tanzimat döneminden beri yapılmaya çalışılan düzeltmeler ve denemeler (ıslahatlar) sosyal problemlere kısmen çözmeye çalışmıştı. Ancak köklü tedbirler üzerinde durulmadığı için beklenen sonuçlara ulaşılamamıştı. Bu bakımdan Atatürk, Türk milletinin istiklalini bir bütün olarak ele almış ve varlığı boyunca güç alabileceği, köklü, sağlam ve geliştirici bir yol izlemiştir. Türk dilini yönlendirmek üzere verdiği direktiflerde de, dil ile millet ve millet ile kültür arasındaki bağı her zaman ön planda tutmuştur.¹⁰² Türk'ü kendi benliğine ve İslam dünyası dışında bir medeni topluluk olduğuna inandırmak ve milletini yüceltmek için dilcilerin en mübalağalı iddialarını bile benimsemiştir. Dilde ilk şart yazıyı değiştirmek ve Türk kültürünü Arap kültürüne bağlı olmaktan kurtarmaktı.¹⁰³ Arap dilinin

⁹⁹ İsmet İnönü, **Hatıralar**, C. II, Bilgi Yay., Ankara : 1992, s. 221

¹⁰⁰ Emin Özdemir, "Yazı Devriminin Getirdikleri", **Türk Dili : Çeviri Sorunları Özel Sayısı**, C: 38, S. 322, Temmuz 1978 ,s. 543

¹⁰¹ Faruk K. Timurtaş, "Atatürk'ün Dil Üzerine Sözleri", **Türk Kültürü**, Kasım 1969, s. 32

¹⁰² Korkmaz, a.g.e. , ss. 826-827

¹⁰³ Falih Fıfıkı Atay, "Atatürk ve Dil", **Türk Dili**, S: III, Aralık 1951, s. 4-5

ihtiyaçlarından doğan Arap yazısı Türk dilinin ihtiyaçlarını karşılayamıyordu. Bunun sonucu olarak da öğrenme güçlüğü ortaya çıkıyor ve bu da gelişmeyi engelliyordu. Atatürk Arap yazısının neden olduğu bu sorunu biliyordu. Arap yazısının Türkçe'nin ses yapısına aykırı olmasını "halkın bütün emeklerini kısırlaştırarak çorak bir yolda yürümeye" benzetmiştir.¹⁰⁴ Gerçekten de dildeki kelimeler Arap dilinin gramerine göre düzenlenmişti. Sesli harflerin yazılmadığı kalıplaşmış yazılar, bunların imla kuralları ile değil de teker teker yazılış şekilleri ile öğrenilmeyi gerektiriyordu. Örneğin konuşma anlamındaki tekellüm kelimesi yalnız t k l m harfleri ile yazılıyordu. Bu durum da mecburen Arap ve Fars dillerinin gramerini bilmeyi gerektiriyordu. Bu sebeple yazının güçlüğü toplumun gelişmesini engelleyen en büyük unsurdur. Bu konuda Tanzimat'tan itibaren çalışmalar yapılmış ancak bir sonuca ulaşılamamıştı. Bu bakımdan Atatürk, Türkçe'nin yapısına uygun ve kolay öğrenilen Latin alfabesinin kabulünü memleketin yükselme mücadelesinde büyük bir ilerleme kabul etmiştir.¹⁰⁵ Karışıklık yaratan bir diğer unsur da Arapça'nın Kuran dili olmasından dolayı, bu dilin, bu alfabenin dışında kalan alfabelerin "kâfir" işi olarak görülmesinden kaynaklanmaktaydı. Dinin, dili etkisi altına almasının kaçınılmaz bir sonucuydu. Atatürk laikleşme süreci içerisinde, yıllardan beri tartışılan alfabe meselesine kesin bir sonuç vermeyi başarabilmiş. Türk dilinin yapısına en uygun olan Latin kökenli bir alfabenin ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır.¹⁰⁶

Atatürk Türkçeyi ulusallığı sağlayan ve bu ulusallığı sürdüren temel öğelerden biri olarak kabul etmiştir. Atatürk bu konudaki düşüncelerini ders kitabı olarak yazmış olduğu Medeni Bilgiler adlı kitabında açıklamıştır. Öncelikle Millet kavramına değinen Atatürk, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir." Şeklinde Türk Milletini tanımlar. Kendi eliyle yazdığı bu eserinde hemen Türk dili üzerinde durmuş; Türk dilinin dünyada en güzel, en zengin ve en kolay kabul edilebilecek bir dil olduğunu belirtmiştir. Bunu da her Türk vatandaşının, dilini çok sevmesinin ve onu yükseltmek için çaba harcamasının sebebi olarak göstermiştir. Yine Türk dilinin, Türk milleti için büyük bir hazine

¹⁰⁴ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, Maarif Matbaası, İstanbul : 1945, s. 253

¹⁰⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 831

¹⁰⁶ Suna Kili, **Türk Devrim Tarihi**, İş Bankası Yay., İstanbul: 2001, s. 310

olduğunu belirterek sözlerine şöyle devam etmiştir: “Çünkü Türk Milleti geçirdiği birçok tehlikelerde ahlâkının, geleneklerinin, hatıralarının, menfaatlerinin kısacası bugün kendi milletini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza edildiğini görüyor. Türk dili, Türk Milleti’nin kalbidir, zihnidir.”¹⁰⁷

Arapça ve Farsça’nın gramer yapılarını ve kurallarını kullanmak Türk dilinin başka dillerin boyunduruğu altına girmesi demektir. İşte Atatürk’ün “dili yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak” dediği husus budur. Şunu da belirtmek gerekir ki başka dilden kelime almak o dilin boyunduruğu altına girmek değildir. Atatürk’ün de dil davasını bu şekilde ele aldığını görüyoruz.¹⁰⁸

Atatürk Türkçe’nin milli bir nitelikte olmasını, bağımsızlığımızın bir gereği olarak görüyordu. Atatürk bağımsızlığı bir bütün olarak kabul etmiştir. Kurtuluş Savaşı ve Lozan Anlaşması ile kazanılan siyasi bağımsızlığın ekonomik ve kültürel açıdan da sağlanması gerekli olduğuna inanıyordu. Atatürk’e göre Ulusal bağımsızlık ancak bu şekilde sağlanabilirdi. Kültürel bağımsızlık dilin de bağımsız olmasını gerektiriyordu. Uluslararası ilişkilerde öz benliğine sahip zengin bir Türkçe olmalıydı. Atatürk yeni Türk alfabesinin kabulünden sonra 1 Kasım 1928’de T.B.M.M.’nin yeni dönem açılış konuşmasında bu fikirlerini açıklamıştır. Konuşmasında Büyük Millet Meclisi’nde Türk harflerinin kesin olarak yasallaşmasını, bu memleketin yükselmesinde başlı başına bir geçit olarak kabul etmiştir. Sözlerine: “Uluslar ailesine, aydın yetişmiş bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçe’ye bu canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız sonsuza kadar var olacak olan Türk tarihinde değil bütün insanlık tarihinde seçkin çehre olarak kalacaktır.” şeklinde devam etmiştir.¹⁰⁹

Atatürk Türkçe’yi ulusal ve kültürel bir anlayışla dile getirmek istemiştir. Bu amacını da şu sözlerle ifade etmiştir: “Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması ,milli hissin ortaya çıkmasında başlıca etkindir. Türk dili dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil bilinçle işlensin. Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller

¹⁰⁷ Afet İnan, **Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları**, T.T.K. Yay, Ankara : 1998, ss. 18-19

¹⁰⁸ Ülkütaşır, “Harf İnkılabı ve Atatürk”, **Türk Kültürü**, S::85, Kasım 1969, s. 93

¹⁰⁹ **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I**, Maarif Matbaası, İstanbul : 1945, s. 359

boyunduruğundan kurtarmalıdır.”¹¹⁰ İşte bu sözler dil inkılâbının gerçekleşmesinde başlıca iki etken olmuştur.

Atatürk Kurtuluş Savaşı’ndan doğan ulusal devlette kabul edilecek eğitim türünün de ulusal eğitim olacağını belirtir. 22 Eylül 1924’de Samsun’da öğretmenlerle yaptığı konuşmasında eğitimi amaç ve içerik bakımından dinsel, ulusal ve uluslar arası şeklinde üçe ayırmış ve sözlerini şu şekilde tamamlamıştır: “Ulusal eğitimin ne demek olduğunu bilmekte artık hiç bir şüphe kalmamalıdır. Bir de, ulusal eğitim temel olduktan sonra, bunun dilini, yöntemini, araçlarını da ulusallaştırma sorunu tartışılmaz.”¹¹¹

Atatürk’ün amacı Falih Rıfkı Atay’ın da dediği gibi, zengin güzel ve milli bir Türkçe idi. Bu amaçtan uzaklaşmak için insanın Türklüğünden uzaklaşması gerekir. Bugüne kadar yapılanlar yapılacak olanların belki de yarısıdır. Dilde geri dönülemez.¹¹²

¹¹⁰ Turan, a.g.e., s. 103

¹¹¹ **Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II**, Maarif Matbaası, İstanbul : 1945, s. 198

¹¹² Atay, a.g.e., s. 479

IV. BÖLÜM

HARF İNKILABI ve İLK UYGULAMALARI

A. Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Uygulanışı

1. Dil Encümeni

Latin harflerinin alınmasına 1927 yılında karar verilmişti. Alfabe üzerine tartışmaların devam ettiği 1928 yılı başlarında yeni bir alfabe için ilk adımlar atılmaya başlandı. Adalet Bakanı Murat Erat Bozkurt'un 8 Ocak'ta Ankara Türk Ocağı'nda Türk harfleri hakkında verdiği bir konferansla artık alfabe konusunda değişikliklere gidileceği anlaşılıyordu. Alfabe tek başına dili şekle dönüştüren bir araç olduğuna göre yazı ve dil sorununun birlikte ele alınması gerekiyordu. Bu sebepten dolayı Türkçe'nin özelliğine uygun bir alfabenin oluşturulması için meydana gelen komisyona "Alfabe Komisyonu" denmesinin yanında "Dil Encümeni" de denmiştir.¹¹³Böylece mazisi çok eskilere dayanan Latin harfleri konusunda 1928 yılı başlarından itibaren resmi bir hazırlık başlamış oluyordu.¹¹⁴

Gerçekten harf inkılâbına karar vermek oldukça zordu. Önce Türkçe sesleri karşılayabilecek harfleri tespit etmek gerekiyordu. Bütün baskı makinelerinin harfleri işlemez duruma gelecekti. Okuma yazma bilenler, Latin harflerini bilseler de bilmeseler de heceleyen çocuklar gibi okuyacaklardı. Halkın her gün işlerini

¹¹³ Şerafittin Turan, *Türk Devrim Tarihi III : Yeni Türkiye'nin Oluşumu, Birinci Bölüm*, Bilgi Yay., İstanbul: 1995, s. 206

¹¹⁴ Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, Cem Yay., İstanbul: 1992, s. 230

yapan memurlar ile öğretmenler ve okulların durumu ne olacaktı?¹¹⁵ İsmet İnönü de “Atatürk İnkılâpları içerisinde karar verilmesi için en çok düşünülen konu budur..” diyerek Enver Paşa’nın harf ıslahatının başarısız olduğunun unutulmadığını ifade ederek sözlerine şöyle devam etmiştir: “Kolay yazıp okumaya muhtaç ve alışkın olan nesillerin birden okuyamaz ve yazamaz hale gelmelerinin hesapsız sakıncaları ürkütücü idi... Harf inkılâbını yapmak, uzun, çetin belki ömür boyu sürececek bir mücadeleye karar vermektir.”¹¹⁶ Bu sözleriyle İnönü ortaya çıkabilecek sorunları dile getirmektedir. Bütün bu güçlüklerle rağmen Atatürk’ün öncülüğünde halkımızın, basın, basım evlerinin, öğretmen, memur ve aydınların ortak çabalarıyla aşıldığı da bilinen bir gerçektir.

Aynı yıl içerisinde 20 Mayıs 1928’de, Milli Eğitim Bakanlığı’ndan başkanlığa bir yazı sunulmuştur. Bu yazıda dilimizde Latin harflerinin kullanılmasını düşünmek üzere bir heyetin oluşturulmasının uygun olacağı belirtilir. 23 Mayıs 1928’de Dil heyeti adı altında oluşturulan kurulda; milletvekili Falih Rıfkı Atay, Ruşen Eşref Ünaydın, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, eğitimcilerden Mehmet Emin Erişirgil, İhsan Sungu, Fazıl Ahmet Aykaç, dil uzmanı Ragıp Hulusi Özden, Ahmet Cevat Emre, İbrahim Grantay olmak üzere toplam dokuz kişi bulunuyordu. Dil Encümeni olarak bilinen bu kurul biri yazı diğeri dilbilgisi olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Bunlardan birincisi Dil Heyeti, ikincisi de Dil Encümeni isimlerini alır.¹¹⁷ Atatürk yapılan çalışmaları bizzat yönetiyordu.¹¹⁸ Çalışmaları yakından takip eden Atatürk belirlenen harflerin Türkçeye uygunluğunu denetliyordu.¹¹⁹ Ağustosun ilk günlerinde yeni Türk alfabesinin alacağı şekil belli olmak üzere idi.¹²⁰

Dil Encümeni Atatürk’ün başkanlığında 26 Haziran 1928 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirdi. Önceleri üç milletvekili, üç eğitimci ve üç de uzman olmak üzere dokuz kişiden meydana gelen bu encümen daha sonra üye sayısını on dörde çıkarmıştır. Yeni katılan beş üyenin isimleri şunlardır; Avni Başman,

¹¹⁵ TTT Cemiyeti, Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, II, İstanbul 1934, s. 254’den atfen Arıkan, a.g.t., s. 9

¹¹⁶ İsmet İnönü, “Yeni Türk harflerinin Yıldönümü”, **Türk Dili**, C. II, Eylül 1953, s. 829

¹¹⁷ Unat, a.g.m., s. 728;

¹¹⁸ Korkmaz, **Atatürk ve Türk Dili Belgeler**, s. 29

¹¹⁹ **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1928

¹²⁰ **Cumhuriyet**, 7 Ağustos 1928

İbrahim Necmi (Dilmen), Ahmet Rasim, Celal Sahir (Erazon), İsmail Hikmet (Ertaylan).

2. Alfabe Raporu

Encümenin çalışmaları sonucunda Ağustos başında 41 sayfalık bir rapor düzenlenmişti. Bu alfabe raporu şu bölümlerden oluşmaktaydı:

- 1) Türk dilindeki seslerin miktarı ve durumları
- 2) Latin harflerinin ses değerleri
- 3) Avrupa’da kullanılan Latin asıllı alfabelerdeki harfler: Latin, İtalyan, Rumen, Portekiz, İspanyol, Fransız, İngiliz, Alman, İsveç, Fin, Macar, Polonez, Çekoslovak, Hırvat, Arnavut, Azerbaycan ve Sovyetler Birliği’nde bulunan Türkler
- 4) Bu alfabelerdeki harflerin biçimleri ve ses değerleri
- 5) Türkçe’ye özel Latin harflerinin seçilmesi ve bu konuda uyulan esaslar
- 6) Var olan alfabelerdeki çift harfler, işaretli harfler, Latin alfabesine eklenmiş harfler
- 7) Türk alfabesini oluşturan harflerin çeşitli dillerdeki karşılıkları
- 8) Belirlenen yeni alfabenin özellikleri; dilimizin yapısına uygun gelmesi, sesler arasında benzerliğin olmaması, diğer seslerden ayrı olma durumunun korunması, tamamen milli olması , okuma ve yazma konusunda sade, açık ve kolay olması, kalıp halinde olmaması, yazımda benzerliği kaldırması, güzel olması...

Belirlenen yeni Türk alfabesinde , yabancı alfabelerde yer alan “ch, sch” gibi ikili ve üçlü harfler yoktu. Harfler hep tek tek yer almıştı. Raporun son paragrafları şu şekildeydi:

“Yukarıdaki açıklamaya dayanarak Türkçe’deki sesleri yerine getirmek üzere heyetimizce kabul edilen bütün şekilleri, bazılarının kullanım şekilleriyle beraber şöyle gösteriyoruz (tablonun özeti şöyledir) : a, â, b, c, ç, d, e, f, g (ga, ge, gha, ghe), h, i, î, ı, j, k (ka, ke, kha, khe), l, m, n, o, ö, p, r, s, ş, t, u, ü, v, y, z...” Raporun son paragraflarının devamında şunlar yazmaktadır: “Harfle bitişik

olmayan işaretler geçici olduğuna nazaran alfabede ancak bir bütünlük teşkil eden işaretli harflerin söylenmesi gerekli görülmüştür.” O halde aslı yabancı olan “c, w, x” ile Türk alfabesinin harfleri , cetvelde görüldüğü üzere 29 harften oluşmaktadır. Bu harfler isimleriyle birlikte şöyledir: “a(a), b(be), c(ce), ç(çe), d(de), e(e), f(ef), g(ge), h(he), i(i), ı(ı), j(je), k(ke), l(el), m(em), n(en), o(o), p(pe), q(ku), r(er), s(es), ş(eş), t(te), u(u), v(ve), w(çift ve), x(iks), y(ye), z(ze)”¹²¹

Dil encümeni çalışmalarına devam ederken Atatürk bir gün vapurla gezintiye çıkar ve Çanakkale’ye de uğrar. Atatürk bu harfleri öğretmeyi denemek amacıyla iskelede hamallık yapan bir vatandaşa herkesin önünde yeni harfleri öğretmeyi deniyordu. Vatandaş ise öğretileni hemen kavradı ve yazdı. Alfabe üzerinde tartışmalar yaz boyu devam etmiştir. Teklifler üzerinde durulmuş, örneğin “c, ç ve ş” harflerinin Fransızca’daki gibi iki harften oluşması istenmemiştir.¹²² Yine ö, ü, ğ gibi işaretli harfler tabloya eklenmiş, q, w, x harfleri tablodan çıkartılmıştır. Rapor, Dil Heyeti üyeleri olan; Falih Fıfıkı, Fazıl Ahmet, Ruşen Eşref, Ragıp Hulusi, Ahmet Cevat, İbrahim, Yakıp Kadri, Mehmet Emin, Mehmet İhsan tarafından imzalandı.¹²³

Yeni Türk alfabesini belirlemek amacıyla Kurulan Alfabe Komisyonu’na Dil Heyeti de deniliyordu. Bununla alfabe çalışmalarının dil çalışmalarına geçişte ilk aşama olduğu belirtilmek istenmiştir. Gerçekten de dil heyete alfabe çalışmalarından sonra dağıtılmamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanarak dil çalışmalarına devam etmesi istenilmektedir. Kurul önce yazım kılavuzu yayımlamış daha sonra da Türkçe sözlük hazırlamaya başlamıştır.¹²⁴ İki ciltlik bu Larousse sözlük hazırlanırken Osmanlıca’nın yetersizliği ortaya çıkmış ve yeni Türkçe kelimeler aranmaya başlanmıştır. Larousse tercümesi oldukça yavaş ilerlemiştir. Komisyon üç dört yıl içinde sadece bir alfabe kitabı ile, bir küçük gramer bir de yazım kılavuzu yayımlayabilmişti.¹²⁵ Fakat üyeler arasında görüş ayrılıklarının çıkması ve izlenecek yolda bir yöntem belirlenememesinden dolayı çalışmalar

¹²¹ Ülkütaşır, bu raporu bizzat Türk Dil Kurumu başuzmanı Agop Dilaçar’dan aldığını belirtmektedir., a.g.e., ss. 60-62

¹²² İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, s. 183

¹²³ Ülkütaşır, a.g.e., s. 63

¹²⁴ Turan, **Türk Devrim Tarihi: İkinci Bölüm**, s. 102

¹²⁵ Atay, a.g.e., s. 468

verimli geçmemiştir. Ayrıca bazı Türkçe kelimelerin kullanılması uydurmacılık olarak suçlanmıştır. Tartışmalar bununla kalmamış bazı milletvekillerinin girişimleriyle sözde uydurmacılara para vermemek amacıyla 1931 yılı bütçesinden yok denecek kadar az para ayrılmıştır. Dil heyeti çalışmalarına son vermek zorunda kaldı.¹²⁶

3. Atatürk'ün Harf İnkılabını Müjdeleyen İlk Söylevi - Sarayburnu'ndaki Konuşması

a. Hazırlıklar

Atatürk her ne kadar harf inkılâbı yapmaya karar vermişse de bu işi yaparken herkesin desteğini de almak istiyordu. Bu yüzden ancak 1928 yılında bu işe girişebilmiştir. Önce yeni yazıyı hazırlamak için bir Alfabe Komisyon'u kurdu. Komisyon kendi başına çalışırsa bu işin yıllarca süreceğini bildiği için komisyonun çalışmalarına kendisi de katılıyor ve üyelerine kendi görüşlerini bildiriyordu.¹²⁷ Komisyonun başlıca üyelerinden Falih Rıfkı'ya üyelerin yeni yazı için süre olarak düşüncelerini sorduğunda Falih Rıfkı: "On beş yıllık bir de beş yıllık iki teklif var" şeklinde cevap verir. Teklif sahiplerine göre bir kaç yıl okullarda her iki yazı birden öğretilecek, gazetelerde iki yazı yan yana basılacaktı. Atatürk buna karşı çıktı. Böyle bir durumda herkesin eski yazıyı okumaya devam edeceğini ve girişimin Enver Paşa yazısı gibi sonuçsuz kalacağını belirtir. Atatürk bu konudaki kararını şu sözlerle özetliyordu: "Bu iş ya üç ayda olur ya da hiç olmaz"¹²⁸

Atatürk Dil Encümeni'nin çalışmalarını sürekli olarak takip ediyor ve ilk düzenlemeleri kendisi yapıyordu. Örneğin (q) ve (x) harflerinin ve tek ses için çift harflerin gereksiz olduğunu bildirmiştir. Yine (h) harfinin (g) ve (k) harflerinin inceltilmesi yada kalınlaştırılması için kullanılmasının kaldırılmasını önerdi. Başka bir deyişle Atatürk, yeni Türk alfabesinin ortaya çıkarılmasında bir dil uzmanı gibi

¹²⁶ Turan, a.g.m., s. 102

¹²⁷ Lord Kindross, **Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu**, Çeviren Necdet Sander, Altın Kitaplar Yay., İstanbul: 1990, s.511

¹²⁸ Atay, a.g.e., s. 440

davranıyordu. Dil Encümeni Ağustos 1928'de Ankara'ya taşındıktan sonra her gün encümenin çalışmalarına katılmıştır. Yeni alfabeyle herkesten önce kullandı. 4-5 Ağustos 1928 günü Başbakan İsmet İnönü'ye yeni harflerle bir mektup yazar. Bu mektubunda yeni alfabenin son şekli konusunda komisyon ile fikren anlaştıkları ve kendisinin düzeltmelerini komisyonun kabul ettiği yazmaktadır.

Atatürk'ün , 1928 yılının yaz aylarında alfabe meselesi ile meşgul olduğu bilinmektedir. O'nun yakın bir zamanda alfabe inkılabını açıklaması bekleniyordu.¹²⁹ Yunus Nadi Gülhane Söylevi'nden bir gün önce yazdığı yazısında yeni harflerle yazılacak Türkçemizin , milletimize, eğitimimize oldukça büyük bir etki yapacağını, o günü büyük bir sabırsızlıkla beklediğini yazmaktadır.¹³⁰ Yıllardır susan Atatürk, yapamayacağını konuşmayan, konuştuğunu da yapan bir kimseydi. Artık konuşma sırası O'na gelmişti. O'nun için konuşmak demek yapmak demektir.

b. Gülhane Söylevi'nin Yeri ve Zamanı:

Atatürk harf inkılâbını başlatmak için İstanbul Gülhane Parkı gazinosunda Cumhuriyet Halk Partisi'nin düzenlediği bir eğlenti zamanı olarak da Ağustos ayını seçmişti. Hiçbir konuyu rastlantılara bırakmayan Atatürk'ün bu kararı da bir rastlantı olmamalıydı.

İstanbul Türkiye'nin kültür merkeziydi. Bir kültür yeniliği olan harf inkılâbını burada başlatmak hem uygun hem de gerekliydi. İnkılâbın gerçekleşmesinde basın önemli bir rol üstlenecekti. Türk basınının merkezi bugün olduğu gibi İstanbul'daydı. Ankara'da sadece Hakimiyet-i Milliye Gazetesi çıkarken İstanbul'da altı büyük gazete çıkıyordu. Dergiler, basım evleri ve yazarların büyük bir kısmı İstanbul'daydı. Ayrıca üniversite de buradaydı. Harf inkılâbına en büyük destek de en büyük direnme de buradan gelebilirdi. Yenilik taraftarı olan İstanbul aydınlarını seferber etmek, inkılabı karşı olanları da yumuşatıp desteğini almak için İstanbul'dan başlamak en kısa yol olabilirdi. Atatürk bunu başarabilmek için Dolmabahçe Sarayı'nı karargah seçmişti. Harf

¹²⁹ Bilâl Şimşir, **Türk Yazı Devrimi**, T.T.K. Yay., Ankara : 1992, s. 158

¹³⁰ Yunus Nadi, "Latin Harfleri", **Cumhuriyet**, 10 Ağustos 1928, 10 Ağustos 1978

inkılâbını İstanbul'da başlatmak bir il merkezi durumuna düşmüş görünen İstanbul'un, İstanbulluların gönlünü kazanmak anlamına geliyordu. Bilinmektedir ki yeni Türkiye'nin tüm atılımları Ankara'da başlamıştı.¹³¹

Gülhane Parkı'nın da tarihsel bir özelliği vardı.Tanzimat Fermanı 1839 yılında burada okunmuştu. Bu ferman o dönemin değerlerine göre yeni bir devir açmıştı. Seksen dokuz yıl sonra , aynı yerde Atatürk, Türk tarihinde yeni bir dönem açıyordu. Diğer bir deyişle Mustafa Reşit Paşa'nın Gülhane Parkında başlattığı batılılaşmayı, Atatürk aynı yerde tamamlıyordu. Atatürk Tanzimatçıların düşünemediklerini gerçekleştiriyordu.

Harf inkılâbını halka duyurmak için Atatürk bir eğlence programını seçmişti. Atatürk buraya hazırlıklı geldi. Eğlence sırasında böyle bir inkılâbı duyurmak insanlar üzerinde oldukça olumlu bir etki yaratabilirdi. Sevinçli bir ortamda , sevinçli insanlara sevinçli bir haber vermek, onları daha da sevindirmek demektir. İnkılâp Ağustos ayında başlatılıyordu. Ağustos ayı Türk tarihi için zafer ayı idi. Büyük Taarruz, bir Ağustos günü başlamıştı. Atatürk bildirisinde de Ağustos ayında Büyük Taarruz'a başlanıldığını belirterek Harf inkılâbı ile bir karşılaştırma yapmış ve bu yeniliğin Türk tarihi açısından önemini ortaya koymuştur.¹³²

c. Tarihi Sarayburnu Söylevi

Atatürk 9 Ağustos'u 10 Ağustos'a bağlayan gece "Ankara" motoru ile Dolmabahçe'den Marmara Denizi'ne açılır. Dört saat gibi süren bir gezintiden sonra saat 23:00'e doğru, halkın da katıldığı Halk Partisi'nce düzenlenen eğlenceye katılmak için Sarayburnu'na gelir. Büyük bir coşkuyla karşılanır ve kendisine ayrılan yerde eğlenceyi izler. Saat 01:00'e doğru ise ayağa kalkarak harf inkılâbını müjdeleyen tarihsel konuşmasını yapar. Atatürk bu söylevinde şunları söylemektedir:

"Arkadaşlar güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Arkadaşlar ,bizim güzel, uyumlu, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulandıran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak

¹³¹ Şimşir, a.g.e., ss. 158-159

¹³² Şimşir, a.g.e., s. 159

mecburiyetindeyiz. Dilimizi mutlaka anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle mutlaka çok kısa bir zamanda mükemmel bir surette anlayacağız. Ben buna eminim. Siz de emin olunuz. Şimdi yeni Türk alfabesiyle yazdığım bu notları bir arkadaşına okutacağım; dinleyiniz; göreceksiniz ki çok kolay yazılmakta ve okunmaktadır.”¹³³

Atatürk’ün bu sözlerinden sonra halkın coşkunluğu artıyordu. Söylevin diğer bölümü yine Atatürk tarafından yazılmış ve Falih Rıfki’ya okutulmuştur. Şu satırlar yazmaktadır:

“Bu gece ve her zaman her yerde olduğu gibi burada halk ile karşı karşıya bulunduğum sırada çok büyük bir heyecan karşısında kalıyorum. Bu kalplerdeki heyecanların bir noktada birleşmesidir. Yine bu kuvvetin, bu kadar maşeri olması, onun milletin ruhundan çıkmasındandır. Bütün dünyanın gördüğü bu kuvvet en büyük vasıflarla değerlendirilmeye layıktır. Bir millet yaşadığını gösterdiği zaman ,o milletin yepyeni bir dönem açmakta olduğuna şüphe edilemez.”¹³⁴

Falih Rıfki Atay’ın söylevin bu kısmını okumasından sonra Atatürk yine Türk harfleri konusunda şunları söylüyordu:

“Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Ben bu devreleri geçirdim. Artık benim için hepimiz için çok söz yok, faaliyet, hareket, yürümek var. Çok işler yapılmıştır ama bugün yapmak mecburiyetinde olduğumuz son değil, ama çok gerekli bir iş daha vardır. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milletperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, yüzde onu yüzde yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmez; bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış ve iftiharlarla tarihini doldurmuş bir millettir. Milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa hata bizlerde değildir. Hata onlardadır ki Türkün karakterini anlamayarak bir takım zincirlerle kafalarını sarmışlardır. Mazinin hatalarını kökünden temizlemek düşüncesindeyiz. Hataları düzelterek. Hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşların çalışmasını isterim. Bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğrenecektir. Milletimizin yazısıyla ve kafasıyla bütün dünya medeniyetinin yanında olduğunu gösterecektir.”¹³⁵

Atatürk bu söyleviden sonra “Allahaismarladık” diyerek halkın sevgi gösterileri arasında saat 02:15 sularında Sarayburnu’ndan ayrıldı.¹³⁶ Atatürk az ve öz konuşmuştu. Bu söylev Türk milleti için artık yeni bir dönemin başladığını göstermektedir. Yeni yazı medeniyetin bir göstergesi olarak kabul edilmiş ve Türkiye’nin de yeni yazı ile dünya medeniyetleri içerisinde yer alacağı belirtilmiştir.

¹³³ Atay, a.g.e. s. 441; Ülkütaşır, a.g.e., s. 64; Şimşir, a.g.e., s. 160, Bazı kaynaklar söylevin Falih Rıfki Atay’a okutulmuş, Atatürk tarafından söylenmemiş olduğunu yazmaktadır.

¹³⁴ Atay, a.g.e., s. 441

¹³⁵ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 64-65; Şimşir, a.g.e., s. 161; Söylev ve Demeçler- II, ss. 251-253;

¹³⁶ Şimşir, a.g.e., s. 163

d. Gülhane Söylevi'nin Anlamı ve Önemi

Harf inkılâbının müjdeleyicisi olan Gülhane Söylevi ile Atatürk, yeni Türk yazısını halka müjdeliyordu. Yeni Türk harfleri olarak adlandırılan yeni yazıyı “alacağız” demiyor, “alıyoruz” diyordu. O andan itibaren artık yeni yazı kullanılmaya başlandı. Bunun ilk örneğini de Atatürk bizzat kendisi veriyordu.

Türkiye'nin geleceği için en göze çarpan inkılâplar, hukuk ve alfabe inkılâpları olmuştur. Türkiye ile benzer tarihsel ve toplumsal özelliklere sahip ülkeler karşılaştırıldığında bu çok daha iyi anlaşılmaktadır. Arap alfabesinin terk edilmesi örneğin İran'da (özellikle Azerbaycan ve Belucistan) 1970'ler de bile halen tartışılan bir sorundur. Bu sebeptendir ki, Türkiye'nin yaptığı yenilikler içerisinde en orijinal olan iki örnekten birisidir.¹³⁷ Gülhane Söylevi ile bu önemli inkılâbın uygulama safhası da başlıyordu. Atatürk sözlerinin bir kısmını yeni yazıyla kağıda yazıyor ve yazdıklarını da Falih Rıfkı'ya okutuyordu. Yeni yazının oldukça kolay okunduğunu ispatlıyordu. Başöğretmenlik sıfatıyla ilk alfabe dersini de veriyordu.

Yazıyı dilden ayırmıyor, soyutlamıyordu. Türk dilinin zengin, güzel ve uyumlu bir dil olduğunu ortaya çıkarıyordu. Türk dili kişiliğini bulacaktı. Gelişecek, zengin diller arasında hak ettiği yeri alacaktı. Dilin kendini gösterebilmesinin yolu elbette uygarlığa katkı sağlamasıyla olacaktı. Yeni Türk harfleri okur yazarlığı artıracak dili geliştirecekti. Zengin bir kültür dili seviyesine çıkacak Türkçe ile uygarlığa daha çok katkı sağlanacaktı. Türk daha yaratıcı olacaktı. Atatürk, “Milletimiz yazısıyla ve kafasıyla uygar dünyanın yanında olduğunu gösterecektir.” Diyerek yazı ve düşünceyi eşdeğer gösteriyordu. Bu bakımdan harf inkılâbı aynı zamanda düşünce inkılâbidir. Atatürk'e göre harf inkılâbı bir uygarlık sorunuydu. Uygar dünyanın kullandığı ortak yazıyı almakla, Türk toplumu ile uygar dünya arasında bir köprü kuruluyordu. İşte bu bakımdan

¹³⁷ İlber Ortaylı, “Türk Harf Devrimi'nin Dış Ülkelerdeki Etkileri Üzerine”, **Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu**, T.T.K. Yay., Ankara : 1981, s. 103

harf inkılâbı Türk toplumu için bir uygarlık değişimi idi.¹³⁸ Harf inkılâbı dil ve tarih konusunda yapılan yeniliklerle birlikte büyük bir kültür gelişmesinin önemli bir parçası olmuştur. Hatta kültürümüzün gelişmesinde geniş ufuklar açmıştır.¹³⁹

4. Gülhane Söylevi'nin Dış Basına Yansımaları

Atatürk'ün Gülhane söylevinin etkileri dış basına da yansımıştır. Bazı yabancı dergiler söylevin çevirisini bütün olarak vermişlerdir.¹⁴⁰ Yeni Türk harflerini, dünya büyük ilgi ile takip ediyordu. Yabancı milletler üzerinde etki yaratan bu inkılâbın Asya ülkelerine özellikle medeni Japonya'ya örnek olacağı düşünülmüştür.¹⁴¹

Türkiye'de bulunan yabancı gazete muhabirleri harf inkılâbı ile ilgili ilginç gözlemlerde bulunuyorlar ve çeşitli yazılar yazıyorlardı. Londra'da çıkan *The Times* gazetesinin İstanbul muhabiri, Dil Komisyonu üyelerinden Falih Rıfkı ile yeni Türk yazısı hakkında bir konuşma yapmış ve yeni Türk yazısı ile ilgili uzun bir yazı göndermiştir. Bu yazıda yeni harfler tek tek tanıtılıyor ve Sarayburnu söyleviden sonra Türkiye'nin dikkatinin bu konu üzerine toplandığı bildiriyordu. Ayrıca Halk Partisi, Türk Ocağı, Kızılay, Çocuk Esirgeme gibi kurumların alfabe kursları açtıklarından bahsediyordu.¹⁴² Yine Londra'da çıkan bir başka gazetede muhabir J.H. Walton'da özetle şunları yazıyordu: Türkiye'de günün en önemli konusu Latin harflerinin alınması konusudur. Bu konuya gerçek hummalı ilgi, Mustafa Kemâl Paşa'nın harf değişikliğini yapacağını açıklaması ile başladı. Yeni Türk alfabesini hazırlayan komisyonun çalışmaları memnuniyet vericiydi. Fakat Mustafa Kemâl'in konuyla yakından ilgilenmesi ile altı aylık iş on beş günde bitirildi. Yeni alfabenin yaygınlaşması için yetmiş yıllık bir zaman gerekeceği tahmin edilirken, Mustafa Kemâl artık iki yıl içinde herkesin okuyup yazması gerektiğini söylüyordu. Bu hızla çabaların devam etmesi halinde iki yıllık zaman yetebilecekti. Türkiye'nin %80'i okuma yazma bilmemektedir.

¹³⁸ Şimşir, a.g.e., ss. 161-162

¹³⁹ Emre Kongar, "Yazı Devriminin Gerçek Anlamı", *Türk Dili :Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, C: 38, S. 322, Temmuz 1978, s. 539

¹⁴⁰ *Oriente Modern*, VIII, 1928, pp. 497-498'den atfen; Şimşir, a.g.e., s. 164

¹⁴¹ *İkdam*, 2 Ekim 1928

¹⁴² "New Turkish Alphabet. Latin Characters", *The Times* (London), 28.08.1928'den atfen; Şimşir, a.g.e., s. 164

Muhabir aynı zamanda okuma yazma bilmeyenlerin toplandıkları ve kendilerine birinin gazete okumasını bekledikleri küçük kahvelerden birkaçını son bir iki gün içerisinde dolaştığını da bildiriyor: “Gördüm ki genç yaşlı herkes, gazete kenarlarına, sigara kutularının arkalarına ve masaların mermer yüzlerine yeni harfleri kopya edip öğrenmeye çalışıyor. Çünkü Mustafa Kemâl herkesin yeni harfleri öğrenmesi gerektiğini söylemişti...” diyordu. Yeni harfler henüz yasallaşmasa da, okullar açılır açılmaz yeni alfabeye öğretime başlanacaktı. Gazeteler her gün okuyucularına yeni harfleri öğreten dersler veriyor ve İstanbul gazetelerinden bazıları haberlerini yeni harflerle yayınlıyordu. Tramvayların, gemilerin, trenlerin ve otobüslerin gidecekleri yerleri gösteren levhalar yeni yazıya çevrildi. Mustafa Kemâl Paşa'nın öngördüğü gibi, bu levhaları anlayabilmek için yeni harfleri öğrenmek tek çare idi.¹⁴³ Mustafa Kemâl'in sesi yurdun dört bir tarafında duyulmuştu. Anadolu halkı da bu sese kulak vermiş ve büyük liderinin çabalarını desteklemiştir.

Sarayburnu söylevi sadece Anadolu'da duyulmakla kalmamış okyanus ötesinde bile geniş yankılar uyandırmıştır. New York Times adlı Amerikan gazetesi bu konuda üç sütunluk bir yazı yayınlamıştır. Alfabe değiştirmenin şimdi Mustafa Kemâl'in büyük isteği olduğunu, halkın da bu konuda O'nu yalnız bırakmadığını, bu inkılâbın Türkiye'nin batılılaşmasını tamamladığını ve bu iş için iki yıllık bir süre öngörüldüğünü yazıyordu. Yazı şöyle devam ediyordu: “Söylediğini yapmaya kararlı olduğunu kanıtlamak için bu dinamik Başkan ulusal öğretmen rolünü benimsedi. Böylece, Roosevelt'in bizim telaffuzumuzda yenilik yapmayı başaramadığı yerde Mustafa Kemâl, öngördüğü iki yıl içinde olsun olmasın başarı kazanmayı ummaktadır...” Amerikan gazetesi, Arap harfleriyle ders veren Hattat Okulu'nun bile ilginç ve çelişkili biçimde, yeni alfabe kampanyasına katıldığına dikkat çekmektedir.¹⁴⁴

Türkiye gazetelerinde çıkan haberde ise bir çok yabancı gazetecinin harf inkılâbını izlemek için ülkemize geldikleri yazmakta idi. Atatürk'ün girişimi büyük yankı uyandırıyor. Bütün dünyadaki uzmanlar harf inkılâbımızı büyük

¹⁴³ J. H. Walton, “Turkey's A.B.C. Whole Population at School. Kemal's Clever Move”, **The Daily Telegraph** (London), 28.08.1928'den atfen Şimşir, a.g.e., s. 165

¹⁴⁴ W.G. Tinckom-Fernandez, “Changing Alphabet Obsesses Kemal”, **The New York Times** (New York) 2.09.1928'den atfen; Şimşir, a.g.e., s. 166

bir ilgi ile takip ediyorlardı. Amerikan gazetelerinin Balkanlar'dan sorumlu Viyana'daki temsilciliği Paris'teki üç Amerikan muhabirine İstanbul'a gitmelerini bildirmiş, diğer yandan Fransız gazeteleri de İstanbul'a muhabirlerini göndermişlerdi.¹⁴⁵ Fransız L'illustration dergisi genç Türkiye'nin adeta bir simgesi haline gelen arkasında kara tahtanın yer aldığı Atatürk resmini yayınlamıştı. 1928 yazının Türkiye tarihi için bir dönüm noktası olduğu ve Atatürk'ün yapmış olduğu inkılaplardan en yararlısı olduğunu belirten yazıda Atatürk için "okul hocalığı yapan bir devlet reisi" tanımlaması kullanılıyordu.¹⁴⁶ Komşularımızda da durum farklı değildi. Bulgaristan yeni harflerimizi büyük bir heyecanla takip ederken,¹⁴⁷ İran'da ise Arap alfabesi aleyhine bir rüzgar esiyordu. "Tufan" adlı bir gazetenin muhabiri, Arap alfabesinin Acem diline hiç uygun olmadığını belirtiyor ve bu dil için gereksiz birçok harf bulunan Acem alfabesiyle dalga geçiyordu. Makalenin sonunda ise muhabir en kısa zamanda Acem alfabesinin gözden geçirilmesini istiyordu.¹⁴⁸

5. Gülhane Söylevinin İlk Yansımaları ve Yapılan İlk Girişimler

Gülhane Söylevi, Türk gazetelerinde büyük başlıklar altında yer buldu. Falih Rıfki'nın 11 Ağustos tarihli yazısında, Atatürk'ün Gülhane'deki söylevinin halkın yıllardan beri var olan arzusuna cevap verdiğini ve halkı coşturduğunu belirtmektedir.¹⁴⁹

Latin harflerinin bir çok kolaylık getireceğine gazetelerin örnekler verdikleri görülmektedir. "İlk Faydalar" başlıklı bir yazıda ise Falih Rıfki yeni yazı ile artık heceleme sırasında gereksiz sözler okunmayacağını ve yeni yazının telgraf şebekesinin ihtiyaçlarını fazlasıyla karşıladığından haberleşme sırasında artık problem çıkmayacağından söz edilmektedir.¹⁵⁰

Yeni yazı okullara da yansımaya başladı. Yeni Türk yazısının hızlı bir şekilde yayılması için aralarında Vali Yardımcısı Muhittin Bey, CHP müfettişi İstanbul

¹⁴⁵ **İkdam**, 13 Ekim 1928

¹⁴⁶ **İkdam**, 16 Ekim 1928

¹⁴⁷ **İkdam**, 1 Ekim 1928

¹⁴⁸ **İkdam**, 10 Ekim 1928

¹⁴⁹ Falih Rıfki, "Halkın Kararı", **Milliyet**, 11 Ağustos 1928

¹⁵⁰ Falih Rıfki, "İlk faydalar", **Milliyet** 14 Ağustos 1928

milletvekili Hakkı Şinasi Paşa ve Eğitim Müdürü Haydar Bey'in de bulunduğu bir komisyon kurulur. Komisyon ilk toplantısında yeni harflerin yayılması için öncelikle öğretmen yetiştirilmesine ve bunun için de öğretmen okullarında bir kurs açılmasına karar verir. Okulların açılması yeni harf kanunu çıkana kadar bir ay ertelenir ve yeni eğitim yılına yeni harflerle başlanması kararlaştırılır.¹⁵¹ Kısa bir süre sonra çıkan bir yazıda da yeni eğitim yılının yeni harflerle olacağı ve buna uygun yeni Türkçe kitapların basılacağı bildiriliyordu. Kitapların 15 Eylül'e kadar yetiştirilebilmesi için hummalı bir faaliyet başlamış ve basım işi Eğitim Müdürlüğü matbaasına verilmiştir. Ayrıca yeni harflerin yayılabilmesi için bütün yurttaki halkın da büyük ilgi gösterdiği kurslar açılmıştır.¹⁵² Ankara'da 26 Ağustos 1928'de Muallimler Birliği Kongresi toplandı. Kongre yeni harfleri öğrenmek ve millete öğretmek konusundaki azmini Atatürk'e açıklıyordu. Atatürk öğretmenlerin harf inkılâbı konusundaki azimlerinden ve bağlılıklarından dolayı teşekkür etmiştir.¹⁵³ Atatürk bu teşekkürünü Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'ye gönderdiği telgrafla bildirmektedir.¹⁵⁴

Türkçe dersleri sadece okullarla kalmamış gazetelere de yansımıştır. “Yeni harflerle Türkçe Dersleri” başlığı ile Milliyet Gazetesi yeni yazının öğrenilebilmesi için dersler yayınlamaya başladı.¹⁵⁵ Bu girişim Cumhuriyet gazetesi ile devam eder ve yeni harfler için ders başlar.¹⁵⁶ Aynı günlerde İzmir gazetelerinden olan Anadolu'da da Türkçe dersleri yayınlanmıştır.¹⁵⁷ Diğer taraftan İstanbul Üniversitesi'nde yeni harfler konusunda halka konferanslar vermeye başlandı. Bu konferanslara halkın büyük ilgi gösterdiği salonun dolmasından anlaşılmaktadır. Halkın dinleyebilmesi için konuşmalar hoparlörlerle dışarıya da verilmiştir. Bu konuda ilk konferans Prof Dr. Mustafa Şekip (Tunç) tarafından verilmiştir. Mustafa Şekip Sarayburnu konuşmasında; halkın bilincini uyandıran bir kuvvet olarak değerlendirmiş ve harf inkılâbını tarihin kaydettiği en büyük inkılâp olduğunu

¹⁵¹ “Bütün Mekteplerde Yeni Türk harfleri Okutulacak”, **Cumhuriyet**, 16 Ağustos 1928; 16 Ağustos 1978

¹⁵² **Cumhuriyet**, 7 Eylül 1928,

¹⁵³ İhsan Songu, “Harf İnkılabı ve Milli Şef İnönü”, **Tarih Vesikaları I**, S: I, Haziran 1941, s. 12

¹⁵⁴ **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV**, Ankara: 1964, s.538

¹⁵⁵ İbrahim Necmi, “Yeni harflerle Türkçe Dersleri”, **Milliyet**, 21 Ağustos 1928

¹⁵⁶ “Altı Derste Yeni Harflerimiz”, **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1928

¹⁵⁷ **Anadolu**, 26 Ağustos 1928,

söylüyordu.¹⁵⁸ Türk Milleti en kısa yoldan ve en seri biçimde yeni harflerini öğrenme amacıyla idi. Büyük olasılıkla üç ay gibi kısa bir süre içerisinde İstanbul'da herkesin yeni harfleri mükemmel bir şekilde okuyup yazabileceği tahmin edilmekte idi. Halk Partisi şubeleri en kısa zamanda yeni harflerin öğretilmesi için İstanbul'da 50'ye yakın kurs açmaya karar verdi.¹⁵⁹

Şüphesiz yeni yazı Türk halkının alışkanlıklarını hızlı bir şekilde değiştiriyordu. Buna bir örnek de yeni Türk daktilosunun ortaya çıkmasıdır. Dil encümeni 8 Eylül tarihli çalışmasında yeni Türk daktilosunu tespit etmiştir. Böylece yeni Türk harflerine dayalı ilk daktilonun şekli belirlenmiş oluyordu.¹⁶⁰

15 Ağustos'ta Cumhurbaşkanlığı yatı "Ertuğrul" un adı yeni yazıya çevrilir.¹⁶¹ Tabelaların da hızlı bir şekilde yeni harflere çevrildiği görülüyor. Matbuat Müdürlüğü'nün tabelası Ankara'da yeni harflerle değiştirilen ilk tabela olmuştur.¹⁶² Yine Konya'da mağazaların tabelaları hızlı bir şekilde değiştiriliyordu.¹⁶³ Hilal-i Ahdar (Yeşilay) Cemiyeti'nin tabelasının değiştirilmesi de yine İstanbul için bir örnek sayılabilir.¹⁶⁴ Anlaşıyor ki yeni yazı sadece İstanbul'da değil Anadolu'da da büyük ilgi ile takip edilmiştir.

Yeni harflerin öğrenilmesine süratle devam ediliyordu. Yurdun dört bir yanından yaygın halde yeni harflerin öğrenildiğine dair haberler geliyordu. Konya'nın bütün kaza ve nahiyelerinde öğretmenlere, öğrencilere ve halka yeni harfleri öğreten kurslar mevcuttu. Kursların haricinde ise genç ihtiyar herkesin, resmi dairelerde, okullarda, kahvehanelerde yeni harfleri öğrenmek için çalıştıkları anlaşılıyordu.¹⁶⁵ Siirt'te de benzer durum söz konusudur. Şimdiye kadar okuma yazma düşünmemiş esnaf, tüccar, işçi, şair gibi halk sınıfları açılan kurslara gidiyorlardı. Yeni harflere memurların hazır olduğu ve bir karışıklık çıkmayacağı şimdiden anlaşılıyordu.¹⁶⁶ Yine Diyarbakır, Demirci¹⁶⁷, Konya¹⁶⁸ şehirlerindeki bunlara

¹⁵⁸ **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1928 ve 22 Ağustos 1928

¹⁵⁹ **Milliyet**, 4 Eylül 1928

¹⁶⁰ **Vakit**, 9 Eylül 1928

¹⁶¹ Şimşir, a.g.e., s. 167

¹⁶² **Son Saat**, 3 Eylül 1928

¹⁶³ **Anadolu**, 11 Eylül 1928

¹⁶⁴ **Milliyet**, 24 Eylül 1928

¹⁶⁵ **Anadolu**, 11 Eylül 1928

¹⁶⁶ **Milliyet**, 28 Eylül 1928

¹⁶⁷ **Anadolu**, 6 Eylül 1928

benzer haberler yeni harflerin hızlı bir şekilde yayılmasına sadece bir kaç örnek oluşturmaktadır. Ayrıca harflerin daha çabuk öğrenilebilmesi için, daha önce hiç okuma yazma bilmeyip de yeni harflerle hızlı bir şekilde öğrenmiş olanlara da ödüller verileceği bildirilmekte idi.¹⁶⁹ İstanbul'a bakıldığında da ise yeni harflerin öğretilmesi amacıyla 275 kursun mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Halk süratle yeni harfleri öğrenmek için çalışıyordu. Aynı haberde; İstanbul'daki kurslarda iki bin beş yüzü aşkın öğretmenin ders görmüş olduğu ve yurdun diğer kesimlerinde bulunan öğretmenler için de kurs açılacağı bildiriliyordu.¹⁷⁰ Gazetelerin yeni alfabeyle oldukça ilgi duydukları anlaşılmaktadır. Latin alfabesinin dünyada kabul gören bir alfabe olduğunu belirterek Latin alfabesini desteklemişlerdir. İkdam'da çıkan bir yazıda Latin harflerinin uluslar arası bir özelliğe sahip olduğu, Avrupa milletlerinin hemen hemen tamamının bu alfabeyle aldıklarından bahsederek bu harfleri kullanan ülkeleri ve nüfuslarını açıklamaktadır. Bunu yanında Japonya'nın da Latin alfabesine büyük ilgi duyduğunu yazmaktadır.¹⁷¹ Latin alfabesinin evrensel olduğunu destekleyen diğer bir haberde de bütün medeni milletlerin Latin alfabesini kullandıkları yazmaktadır.¹⁷²

Kıbrıs'ta da yeni Türk alfabesine karşı büyük ilgi duyulduğu anlaşılmaktadır. Kıbrıs gazetelerine göre Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından okullara gönderilen bir talimde yeni Türk harflerinin öğretilmesi gerektiği yazmaktadır. Yine öğretmenlerin de hemen alfabe eğitimine başladıkları anlaşılıyor. Azerbaycan'da ise "Tuka" gazetesine göre yeni Türk alfabesinin uygulanmasına dair kanunun hazırlandığı ve köy icra komitelerinin hemen yeni yazıyı uygulamaya başladıkları yazıyordu.¹⁷³

Yeni Türk harflerinin halkın her kesimine daha kolay öğretebilmek için her çareye başvurulmuştur. Bu çarelerden biri de yeni Türk harfleri Marşıdır. Marşın güftesi ve notası yazılmış olup Mustafa Kemâl'in emir ve isteği üzerine

¹⁶⁸ **Anadolu**, 11 Eylül 1928

¹⁶⁹ **Milliyet**, 25 Eylül 1928

¹⁷⁰ **Milliyet**, 7 Ekim 1928

¹⁷¹ **İkdam**, 4 Ekim 1928

¹⁷² **İkdam**, 23 Ekim 1928

¹⁷³ **Hizmet**, 9 Ekim 1928

Cumhurbaşkanlığı Orkestra Şefi Zeki Üngör tarafından marş olarak düzenlenmiştir. Adı “Harfler Marşı” olan notanın güftesi şu şekildedir:

“a, o, u, ı, e, ö, ü, i, be, ce, çe, de, fe, ge, he, je, ke, le, ne, pe, re, se, şe, te, ve, ye, ze”¹⁷⁴

Yeni Türk harfleri Türk basınında oldukça coşkulu bir şekilde karşılanmıştır. Yapılan değerlendirmeler hep olumluydu. Prof. Mesaras’ın İkdam Gazetesi’ndeki yazısı ilginçtir. Yazıda Arap ve Acem dili, Türk Milleti’nin manevi hayatını 600 yıldan beri boyunduruk altında tutan kapitülasyonlara benzetilmektedir. Ona göre; Harf inkılâbı Türk toplumunun en önemli inkılabıdır. Aşağı yukarı tabakalar aynı dili konuştukları zaman, ancak Türk Milleti manevi birliğe kavuşur. Batı medeniyeti, ancak köylere kadar götürülebilirse kök salar. Bu çok doğaldı. Yazar aynı zamanda herkesi sarsan ve büyük uyanış olan Latin harflerinin batıdan geldiğini belirtiyordu. Batı ruhunu yakından tanıttığını ve Batı milletlerinde medeniyetin güçlü oluşu, sadece bazı bilim adamlarından değil herkesin malı olmasından kaynaklandığını açıklıyordu. Medeniyet, edebiyat, bilim dili, medeni ülkelerin sınırları içinde bilim adamından çobana kadar herkes aynı oranda anladığını söylüyordu.¹⁷⁵

Türk halkının da yeni alfabeyi coşkulu bir şekilde karşıladığı anlaşılıyor. Yaşlı bir adamın söyledikleri yeni alfabenin Türk halkı üzerinde nasıl bir etki yarattığını ortaya çıkarmaktadır. Yaşlı adam yeni alfabeyi gözlüğe benzeterek, şu sözü söylemiştir: “Bu alfabeyi gözüne geçiren hemen okuyor.”¹⁷⁶ Görüldüğü gibi %80’ninin okuma yazma bilmediği Anadolu halkı büyük bir heyecanla yeni yazıya sarılıyordu. Bilmemenin ezikliği içinde olan halka Atatürk büyük bir moral veriyordu. Atatürk bu yazının kolay olduğunu söylemişti. Şimdi bunu kanıtladığı görülmektedir. “Gazi Yazısı” diye anılmaya başlanan yeni yazı gerçekten kolaydı. Halk Gazi’ye güvenmişti ve O’nun hep “olur” dediği olmuştu. Böylece Gazi, yıllardır tartışılan ama uygulanamayan bu konuya son noktayı koymuş oldu.

¹⁷⁴ İsmet Giritli, “Harf İnkılabı ve Atatürk”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. V, , S: 13’den ayırabım, Kasım 1988, s. 32; Kindross, a.g.e., s. 513; Ülkütaşır, a.g.e., s. 72

¹⁷⁵ “Alimden Çobana Kadar” **İkdam**, 17 Ekim 1928

¹⁷⁶ Celal Nuri, “Gözlük”, **İkdam**, 18 Ekim 1928

6. Dolmabahçe Kurultayı : Yeni Türk Alfabesi'nin Kesinleşmesi

Cumhuriyet gazetesi 25 Ağustos 1928 günü şunları yazıyordu: Yeni harfleri en kısa zamanda öğrenmek için bütün vatandaşlar adeta birbirleriyle yarışmaktadırlar. Şimdi her yerde, sokakta, vapurda, trende, tramvayda, iş başında konuşulan konu yeni harflerdir. Yeni harflerin ilanı ve yayını ülkede genel bir ilgi ile takip edilmiş ve herkes bunlarla meşgul olmaya başlamıştır. Bu ilgi devam ettiği takdirde bütün vatandaşların yeni harfleri daha kanun çıkmadan önce iyi bir şekilde öğreneceği şüphesizdi. Yeni harflerin öğretilmesi için İstanbul'un çeşitli yerlerinde birçok kurslar açılmış ve bu kurslara katılmak için halk büyük ilgi göstermiştir.

Ayrıca İstanbul'da bulunan milletvekilleri için Dolmabahçe Sarayı'nda konferanslar düzenlenmiştir. Bu konferansların birincisi 25 Ağustos'ta, saat 15:30'da verilecektir. Bu konuda CHP şu tebliği yayınlamıştır:

“Yeni Türk harfleri ile yazıp okumak hakkında Dolmabahçe Sarayı'nda verilecek konferanslara 25 Ağustos 1928 Cumartesi günü başlanacaktır. Saygıdeğer milletvekili arkadaşlarım o gün ve saatte yeni Türk harflerini öğrenmiş olarak Dolmabahçe Sarayı'na buyurmaları genel başkanımız Gazi Hazretlerinden gördüğüm isteğe dayanarak arz ve rica ederim.

Umumi Katip Saffet¹⁷⁷

Dolmabahçe Sarayı yaz aylarında iki yıldır Cumhurbaşkanlığı Sarayı konumundaydı. Bir bakıma Çankaya Köşkü'nün yerini tutuyordu. Atatürk yeni harfler üzerine ders ve konferans vermek üzere milletvekillerini saraya çağırıyordu. Milletvekillerinin derslerini çalışmış, önceden hazırlık yapmış olarak gelmeleri isteniyordu. Anlaşıldığı üzere T.B.M.M. üyeleri sadece konferans dinlemeyecekler bir şekilde sınava tabi tutulacaklardı.

¹⁷⁷ “Yeni Harfler Günün En Mühim Meselesi”, *Cumhuriyet*, 25 Ağustos 1928

Çağrı sonucu İstanbul'da 80 milletvekili Dolmabahçe Sarayı'na gitmiştir. Kendilerine sarayın üst katında, karatahta önünde yeni alfabe konusunda ders verilmiş, dersin sonunda sınavdan geçirilmişlerdi. Bu olay dış basına yansımış, Londra'da çıkan *The Times* gazetesi "Mebuslar Okula Gidiyor" şeklinde başlık atmıştır.¹⁷⁸ T.B.M.M. Başkanı Kazım Paşa (Özalp)'nın başkanlık ettiği konferans şiddetli tartışmalar içerisinde tam beş saat sürmüştü.¹⁷⁹

Atatürk yeni yazıyı tanıtmak, sevdirmek, öğretmek için yurt gezilerine hazırlanıyordu. Başbakan İsmet Paşa da gezilere çıkıp öğretmenlik yapacaktı. Milletvekillerine de yeni yazı seferberliği için görevler düşecekti. Aynı partiye mensup milletvekilleri seçim bölgelerine giderek yeni yazı konusunda halkı aydınlatacaklardı. Gerekirse dersler vereceklerdi. Atatürk, Gülhane söylevinde de belirttiği gibi bütün vatandaşlardan görev bekliyordu. Yeni yazının en kısa zamanda öğretilmesi için aydınlara çağrıda bulunulmuştu. Bu çağrı milletvekillerini de kapsıyordu ve bu konuda görev bekleniyordu.¹⁸⁰ Atatürk yeni yazının en kısa zamanda hayata geçirilmesi için herkesin çalışmasını, kimsenin boş durmamasını istemiştir. Özellikle millet iradesini temsil eden milletvekillerinden vatanseverce bir görev beklemiştir. Her konuda olduğu gibi yeni yazı konusunda da oldukça kararlı davranarak tahmin edilemeyen bir süre içerisinde amacını gerçekleştirmiştir.

Herşeyden önce Türk Harf İnkılâbı'nın böyle büyük bir kurultayda onaylatılması amaçlanıyordu. Gerçi Atatürk belirlenen alfabenin alınacağını bildirmiş ve tüm yurttaki büyük bir harf seferberliği başlamıştı. Fakat harf inkılâbı henüz parlamentodan geçirilmemiş, yasallaşmamıştı. Bunun yanı sıra mecliste, orduda, aydınlar arasında ve hükümet içinde harf inkılâbını kavrayamayanlar da vardı. İnsanların birdenbire yeniliklere birden ayak uyduramaması doğaldı.

Diğer yandan yıllardan beri Latin yazısının alınmasını savunan yazar ve gazeteci Celal Nuri (İleri), hazırlanan alfabeğe karşı ilk eleştirisini yapmıştır.¹⁸¹

¹⁷⁸ Şimşir, a.g.e., s. 175

¹⁷⁹ Ülkütaşır, a.g.e., s. 74

¹⁸⁰ Şimşir, a.g.e., s.175

¹⁸¹ **İkdam**, 11 Ağustos 1928

Yine Ankara'da çıkan Hayat Dergisi'nin yazarlarından Avni, yeni Türk alfabesine karşı oldukça fazla yer tutan eleştirilerde bulunmuştur.¹⁸²

Yeni Türk alfabesine karşı başka eleştiriler de olabilirdi. Dolmabahçe Kurultayı aynı zamanda yeni alfabeğe yöneltilen eleştirileri de tartışmak üzere toplanıyordu. Yeni alfabeği eleştirenler de , bu arada Celal Nuri Bey de kurultaya çağrılıyordu. Dil Encümeni hazırlamış olduğu alfabeği savunmak zorundaydı. Diğer bir değişle, Dolmabahçe Kurultayı'nın bir diğer amacı da Dil Encümeninin aklanmasını sağlamaktı.

Kurultay, yeni yazıya geçilirken yeni imla kurallarını da saptıyordu. Bu amaçla yeni bir sözlük ve yazım kılavuzu hazırlanıyordu. Ancak “Yazım Kılavuzu” hazırlanırken hangi Türkçe'nin model alınacağı tartışma konusuydu. Türkiye Türkçesi'nde yöreden yöreye, kentten kente değişen çeşitli ağızlar vardı. Yeni alfabede sesli harfler vardı. Bu yüzden kelimelerin yazılışında yöresel farklılıklar olabilirdi. Yazım kılavuzunun hazırlanması zorunlu hale gelmişti. Yazım kuralları saptanırken İstanbul ağızının yerine Rumeli ağızı model olarak düşünülüyordu. Gazi için de böylesi daha uydun düşüyordu. Bu yüzden Rumeli ağızının benimsenmesi daha ağır basıyordu. Bu eğilim Gazi'nin ve yakın çevresinin Rumeli kökenli olmasından kaynaklanıyordu. Bu yersiz söylentilerden siyasal bir anlam çıkarılmak istenmiştir. Eski başkent İstanbul'a karşı yeni bir davranış olarak değerlendirilmiştir.¹⁸³ Anlaşıyor ki dilin doğru yazılması konusunda büyük bir duyarlılık gösterilmiştir. Kimi aydınlar İstanbul ağızının bozulacağı gibi yersiz bir kaygıya düşmüşlerdir.

Dolmabahçe Sarayı'nda 11 Ağustos 1928 günü Yeni Türk harfleri üzerine ilk ders başlamıştır. Bu derse Atatürk'ün yakın çevresi ve bazı milletvekilleri katılmıştır. İki saat kadar süren ilk derste, yeni harf şekilleri ve bunları yansıtan sesler açıklanmış, örnek uygulamalar yapılmıştır. Kurultay özelliği taşıyan oturumlar ise 25 ve 30 Ağustos günleri yapılmıştır.

25 Ağustos'taki oturuma 80 kadar milletvekili katılmıştır. Dört buçuk saat süren dersin (konferansın) öğretmenliğini İbrahim Necmi (Dilmen) yapmıştır.

¹⁸²Avni Başman, **Hayat Dergisi**, 23 Ağustos 1928

¹⁸³Şimşir, a.g.e., s. 178

Milletvekillere, Dil Komisyonunca hazırlanan 100 000 adet basılmış olan “Türk Alfabeti Kitabı” dağıtılmıştır. Kurultay’da: Cumhurbaşkanı Atatürk, yanında T.B.M.M. Başkanı Kazım (Özalp), Başbakan İsmet (İnönü), İçişleri Bakanı Şükrü (Kaya), Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü (Aras), Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa, İstanbul Vali vekili ve Belediye Başkanı Muhittin (Üstündağ), Dil Encümeni üyelerinden Falih Rıfkı (Atay), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Ruşen Eşref (Ünaydın), Ahmet Cevat (Emre), İbrahim Necmi (Dilmen) de yer alıyordu. Salona büyük bir tahta yerleştirilmişti. İbrahim Necmi yeni Türk alfabesi üzerine uzun bir ders verdi. Sesli ve sessiz harfleri birer birer açıkladı. Çeşitli uygulamalar yapıldı. Milletvekillere dağıtılan kitaplardan parçalar okutturulurken bazı vekiller kara tahta başına çağrıldılar. Yazılı ve sözlü olarak vekiller sınavdan geçirildiler.¹⁸⁴ Bundan sonra çalışmalara üç gün ara verildi. Bu arada Atatürk, yeni alfabeyi öğretmek için, Mudanya ve Bursa’ya gitti ve İstanbul’a döndü.

Üçüncü ve son konferans 29 Ağustos 1928 günü yapıldı. Konferansa; T.B.M.M., hükümet, ordu, sivil yönetim, basın, üniversite temsilcileri ile tanınmış aydınlar katıldı. Basını temsil edenler şunlardı: Akşam Gazetesi’nin sahibi Necmettin Sadak, Son Saat’ten Hakkı Tarık (Us), Milliyet’ten Ethem İzzet (Benice) ve Ahmet Şükrü (Esmer), Fransızca Milliyet’ten Reşat Nuri, Cumhuriyet’ten Abidin Daver, Vakıf Gazetesi’nden Semih Rıfat, Servet-i Fünûn Dergisi’nden Ahmet İhsan (Tokgöz), ayrıca çeşitli gazetelerde yazan Ahmet Rasim, Celal Nuri (İleri), Veled Çelebi (İzbudak), Kemal Salih, Yazar Halit Ziya (Uşaklıgil), Celal Sahir (Erozan), Halit Fahri (Ozansoy), Aka Gündüz, Ahmet Haşim, Yusuf Ziya (Ortaç), Orhan Seyfi (Orhon), Peyami Safa, Ali Canip (Yöntem), üniversiteden ise Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Dil Komisyonu üyeleri, yüksek rütbeli subaylar ve çeşitli sivil görevliler ile birlikte toplam 200 kadar kişi bulunuyordu.¹⁸⁵

Toplantıya katılanlar içerisinde daha önce Harf İnkılabı’na karşı çıkanlar da vardı. Halit Ziya, Ali Canip ve Velet Çelebi gibi yazarlar bunlardan bazılarıdır. Atatürk’ün önünde yapılan bu son oturumda herkes düşüncesini özgürce açıklayabilecekti. Kazım Paşa tarafından açılan oturumda zaman zaman sert tartışmalar da yaşanıyordu. Anlaşılabileceği gibi Atatürk’ün önünde yapılan bu

¹⁸⁴ Ülkütaşır, a.g.e., s. 73; Şimşir, a.g.e., s. 179

¹⁸⁵ Şimşir, a.g.e., s. 180

tartışmalar tam bir özgürlük içerisinde geçmiştir.¹⁸⁶ Konferansın sonunda söz alan İsmet Paşa (İnönü) bir konuşma yapar. Konuşmasında, Latin harflerinin Türk Milleti'nin en kesin ve en derin ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Latin harflerini niçin desteklediğini ayrıntılı bir şekilde açıklıyordu. Açıklamasında Atatürk'ün böyle büyük bir mücadeleyi açarken sadece Türk Milleti'ni ve Türk Milleti'nin bilimini kurtarmayı düşündüğünü belirtiyordu. O'na göre; Türk köylüsü okumaya ve okutmaya kayıtsız değildi. Bu yüzden her köy elinde bulunan hocayı mümkün olduğunca yükseltmeye çalışır çocuğunu okutmayı yürekten ister ve gerçekten çocuk da dört beş yıl okula devam ederdi. İsmet Paşa bir yanda bunları söylerken diğer yandan bu gayretin hiç bir işe yaramadığından, sadece Kuran'dan bir kaç sure öğrenildiği halde gazetelerin okunamadığından yakınmaktadır.

İsmet Paşa bütün bu zorlukların Arap harflerinden dolayı kaynaklandığını açıkça söylüyordu. İsmet Paşa'ya göre harf meselesi bütün milletler için çok önemlidir ve Türk Milleti de sonunda kendi harflerini bulmuştur. Dil encümeninin bütün çalışmalarına dikkat çekerek encümenin bulduğu bu harflerin hiç bir zaman Alman, Fransız veya İngiliz alfabelerine benzemediğini söylüyordu. İsmet Paşa yeni Türk harflerinin tamamen Türk olduğunu ve bütün milletlerin buna "Türk alfabesi" diyeceklerinden şüphe duymadığını da sözlerine ekliyordu.

İsmet Paşa, Türk Milleti'ni cahillikten kurtarmak için Latin harflerini bir kurtuluş yolu olarak görüyordu. Yeni harflerin Türk alfabesi olduğunu, kesin ve ebedi olduğunu vurguluyordu. İsmet Paşa konuşmasında, komisyonun çalışmalarını da değerlendirmektedir. Komisyonun her meseleyi layık olduğu şekilde ve önemde değerlendirdikten sonra Türk Milleti'nin huzuruna çıktığına işaret etmektedir.

İsmet Paşa konuşmasında özetle şu sonuca varmaktadır ki yeni alfabe kesindir. Dil encümeninin bulduğu şekil de en ilmi ve en uygulanabilir formüldür. Şüphesiz ki bundan sonra dil kendi bünyesine uymayan kelimeleri de atarak mükemmeliyeti bulacaktır. İsmet Paşa son cümlesinde ise Türk dilinin dünyanın en tatlı ve en kuvvetli dili olduğunu söylüyor ve daha tatlı ve uyumlu olmaya layık olacağını bildiriyordu.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 74-75; Şimşir, a.g.e., ss. 180-181

¹⁸⁷ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 75-76; Şimşir, a.g.e., ss. 181-182

Başbakan İsmet Paşa, konuşmasını bitirdikten sonra, İbrahim Necmi'ye salonda bulunan karatahtaya yeni harflerle şunları yazdırmıştır:

“1- Milleti cahillikten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini bırakıp Latin esasından alınan Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.

2- Komisyonun teklif ettiği alfabe, gerçekten Türk alfabesidir, kesindir. Türk Milleti'nin bütün ihtiyaçlarını karşılamaya yeterlidir.

3- Sarf (gramer) ve imla kuralları dilin ıslahını, gelişimini, milli zevki izleyerek geliştirecektir.

Kesindir ki, yeni Türk harfleri ile dile ve yazıma ilk şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en doğrudur.¹⁸⁸

Kuşkusuz ki İsmet Paşa'nın bu önergesi Atatürk ile birlikte daha önce hazırlanmıştı. Önerge ile harf inkılâbı, Dil Encümenin hazırlamış olduğu yeni alfabe onaylanmış oluyordu. Yazım kuralları sorunu ise açık bırakılıyordu. Önerge karatahtaya yazılır yazılmaz, Atatürk hemen ağırlığını koyarak salondakilere sordu: “Aynı fikirde misiniz arkadaşlar?” Salondakiler bu soruya hep birlikte “hay, hay, hay,hay” cevabını verdiler. Böylece İsmet Paşa'nın önergesi oybirliği ile kabul edilmiş oldu. Yeni Türk alfabesi Dolmabahçe kurultayının onayından geçmişti. Kurultayımızın bu kararı bir yazarın deyimi ile, Türk Harf İnkılâbı'nın “Misak-ı Millisi” demektir.¹⁸⁹ Artık yeni Türk yazısının meclisin onayından da geçeceği kesindi. Dolmabahçe kurultayında alınan bu karar 1928 Eylül ve Ekim aylarında yurt genelinde yürütülen harf seferberliğini dayanak oluşturmuştur. Harf inkılâbı hızla yayılıyordu. Atatürk kitleleri itmiyor adeta sürüklüyordu. Kendisi başa geçmiş arkasından Türk Milleti koşarak geliyordu. Artık Atatürk yeni yazının “Başöğretmen”i idi.

B. Milli Başöğretmen Atatürk'ün Yurt Gezileri: (Atatürk'ün Yeni Türk Alfabesi'ni tanıtmak için Yaptığı Yurt Gezileri)

Harf İnkılabı yapılırken Atatürk'e “Başöğretmen” sıfatı verilmiştir. O günlerde çıkan Türk ve yabancı gazetelere de bakıldığında bu sığata sıkça rastlanmaktadır. Resmi belgelerde de Atatürk'ün Başöğretmenlik yaptığı yazmaktadır. Yeni Türk yazısını büyük halk kitlelerine öğretmek amacıyla kurulan “Millet Mektebi Teşkilatı”nın Başöğretmeni de Atatürk idi. Teşkilat yönetmeliğinin 4.

¹⁸⁸ Levend, a.g.e., s. 403; Ortaç, a.g.e., ss. 59-60; Şimşir ,a.g.e., s. 182; Ülkütaşır, a.g.e., s. 77

¹⁸⁹ Unat, a.g.m., s. 732

maddesinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'nin Başöğretmen olduğu yazmaktadır. Bu sıfat bir benzetme, övgü veya saygı belirtisi olarak verilmemiştir. Tamamen resmi bir sıfattır.¹⁹⁰

Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleştirilen uygulamalı ders ve konferanslardan sonra, 1928 yılı Ağustos ve Eylül aylarında yeni Türk harflerini öğretmek ve halkın bu konudaki tutumunu izlemek amacıyla yurt gezilerine çıkmıştır. Gezi esnasında Atatürk önce Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, Maydos (Eceabat) ve Gelibolu'ya gitti. Sonra da Sinop, Samsun, Amasya, Turhal, Tokat, Sivas, Şarkışla ve Kayseri şehirlerine giderek Ankara'ya dönmüştür.¹⁹¹

1. Atatürk Tekirdağ'da

Atatürk 23 Ağustos 1928 günü saat yedi sularında, Ertuğrul yatı ile Tekirdağ'a gitti. Bu gezide Atatürk'ün yanında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Kolordu komutanı Salih Omurtak, Genel Yazmanı Tevfik, Bolu Milletvekili Falih Rıfkı (Atay), Gaziantep Milletvekili Ali Kılıç, Sinop Milletvekili Recep Zühtü (Soyak), Başyaver Rasuhi, yazar Ruşen Eşref (Ünaydın) ve Denizyolları Genel Müdürü Sadullah eşlik ediyordu. Yolculuk esnasında sürekli yeni harflerden bahsediliyordu.¹⁹² Gezide bulunanlardan Ruşen Eşref o gün ile ilgili hatıralarında: Atatürk'ün isteği üzerine gemide, birkaç şarkı ve bir iki opera parçası çalındığından söz etmektedir.¹⁹³

Tekirdağ halkı, Atatürk'ün geleceğini haber aldığından iskelede kalabalık bir şekilde bekliyordu. Atatürk saat 11:15'te şehre indi. Halkın yoğun sevgi gösterileri ile karşılanan Atatürk hükümet konağına gitti. Burada bir süre dinlendikten sonra "Milliyet" gazetesi istedi. O günkü gazetede Türk alfabesi ile ilgili ders vardı. Gazeteyi alan Atatürk Vilayet Meclis salonuna geçti.¹⁹⁴ Salona tebeşir ve karatahta hazırlanınca amaç anlaşılıyordu ki Atatürk yeni Türk harfleri seferberliğini daha önce ilk "fırka komutanlığı" yaptığı Tekirdağ'da başlatıyordu.

¹⁹⁰ Şimşir, a.g.e., s. 184

¹⁹¹ Ülkütaşır, a.g.e., s. 90

¹⁹² Ülkütaşır, a.g.e., ss. 90-91; Şimşir, a.g.e., s. 185

¹⁹³ Ruşen Eşref Ünaydın, "Tekirdağ'nda Gazi", **Milliyet**, 27 Ağustos 1928

¹⁹⁴ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 90-91; Şimşir, a.g.e., s. 185

Salonda bulunanlara iki saat yazı dersi verdi.¹⁹⁵ Atatürk orada bulunanlara yeni Türk yazısını bilip bilmediklerini sordu. Kalabalık arasından, “öğrendik, öğreniyoruz” sesleri duyuluyordu. Atatürk kalabalık arasından rasgele seçtiği birisini tahta önüne çağırdı. Yeni Türk harfleriyle bir cümle yazmasını istedi. Çağrılan kişi tahtaya: “Büyük Gazi’ye sahip olan Türkler bahtiyardırlar” cümlesini yazdı. Atatürk cümlede bulunan bazı yanlışları düzelterek gerekli açıklamaları yapmıştır. Atatürk bu şekilde bir çok kişiyi sınavdan geçirdi. Alfabe ve yazım kurallarının hemen hemen tamamını uygulamalı olarak anlattı. Ekim 1928 başına kadar da halkın ve memurların yeni Türk harflerini öğrenmesini istedi.

Atatürk’ün hükümet konağından sonraki ziyaret yeri Belediye dairesi idi. Belediyede yeni yazı ile ilgili bilgiler verdikten sonra biraz ileride bulunan “Zabitan Yurdu” (Subaylar Yurdu)’na gitti. Burada tugay komutanına yeni harflerle şöyle yazdırdı:

“Subaylar Yurdu’nda tugay komutanı beyefendiye yazdırılmıştır: Bugün Tekirdağ’da subay arkadaşları ziyaretten çok memnun oldum. Bu memnuniyetimi burada hazır bulunmayanlara da lütfen söylersiniz. Yeni Türk harflerini bütün bölgelere tez elden öğretmelerini kendilerinden hassaten rica ve talep ederim.”

Tekirdağlılar giderek artan yoğun ilgi neticesinde sokakları doldurmuşlardı. Adeta bir bayram günü yaşanıyordu. Atatürk bu büyük sevinç gösterileri arasında idi. Bu sırada topluluğun arasından Atatürk’ün gözüne bir hoca ilişti. Rasgele bir eczaneye girerek masaya oturdu. Hoca Efendiye Kur’an’dan bir sure yazdırttı. Arapça yazılmış olan sureyi halka okuttu. Herkes farklı farklı okuyordu. Bunun üzerine Atatürk, kağıdın alt kısmına aynı ayeti kendi el yazısı ile yeni Türk harflerini kullanarak yazdı.(Yazılan Ayet şu idi: “Vettini vezzeytuni ve Türisinine ve hazelbeldil emin”) bu kez orada bulunan herkes yazıyı doğru okudu. Atatürk kağıdı Hoca Efendi’ye vererek yeni harfleri öğrenmelerini istedi.¹⁹⁶ Hoca bu belgeyi tarihsel değeri olan bir anı olarak sakladı ve üzerine de şu notu yazdı:

¹⁹⁵ Ünaydın, **Milliyet**, 27 Ağustos 1928

¹⁹⁶ . Ülkütaşır, a.g.e. , ss. 91-92; Şimşir, a.g.e., s. 185

“23 Ağustos yevm-i Perşembe saat on dörtte muhterem Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin yazdığı yeni Türk harfleridir.”¹⁹⁷

Atatürk Tekirdağ'da dört saat kadar kalmıştı. Bu zaman zarfında yeni Türk harflerini öğretmiş, daha da önemlisi öğrenme seferberliği başlatmıştı. Memurları, subayları, halkı sınava tabi tutmuştu. Atatürk Ertuğrul yatına binerek Tekirdağ'dan ayrıldıktan sonra yolda gayet neşeli ve memnun bir halde yanındakilere şöyle der: “Şimdi size söylüyorum, göreceksiniz neler olacak”

Anlaşıyor ki Tekirdağ gezisinde Atatürk yeni Türk harflerinin halk üzerinde yarattığı büyük ilgiden oldukça memnun kalmıştı. O ilk başından beri halkına güveniyordu, Tekirdağlılar da bunu bir kez daha kanıtlamış oluyordular. Tekirdağ dönüşünde, gazetecilere halkın yeni Türk harflerini öğrenmedeki isteğini ve çabasını şöyle anlatmıştır:

“İlk fırka komutanı olduğum Tekirdağ'ımı 14 sene sonra ziyaret edebildim. Bundan çok memnunum. Fakat daha çok mutlu olduğum nokta şudur: Tekirdağlı vatandaşlarım daha şimdiden yeni Türk harflerini yazıp okumayı öğrenmişlerdir diyebilirim. Memurların çoğunu bizzat imtihan ettim. Sokaklarda ve dükkanlarda halk ile temaslar yaptık. Arap harfleriyle hiç yazmak okumak bilmeyen Türk harfleriyle derhal okuduklarını gördüm. Henüz ortada yetkili makamın onayından geçmiş bir rehber olmadan, henüz okul öğretmenleri öğretme faaliyetlerine geçmeden, yüce Türk Milleti'nin hayırlı olduğuna kanaat ettiği bu yazı konusunda bu kadar yüksek bilinç ve intikal ve özellikle acele etmekte olduğunu görmek, benim için gerçekten büyük, çok büyük mutluluktur. Bu özellik elbette yabancılar için hayret verici olacaktır.

Az zamandan sonra, yeni Türk harfleriyle, gözler kamaştırıcı Türk manevi gelişmesinin varacağı kudret ve itibarın uluslar arası seviyesini gözlerimi kapatarak şimdiden o kadar parlak görüyorum ki, bu manzara beni kendimden geçiriyor.

Ben yalnız bugün Tekirdağlılarda sezdiğim ruhsal ve hissi durumu, yalnız buna dahi dayanarak kesin olarak açıklayabilirim ki, bütün Türk Milleti bu konuda benim gördüğümü, benim hissettiğimi, aynen görmekte ve hissetmektedir. Bu kadar hassas ve bilinçli olan Türk Milleti kendisinin refahına, yükselmesine binlerce seneden beri engel olabilecek bütün maddi ve manevi engelleri yıkacak, parça parça ederek ortadan kaldıracaktır. Bunda artık şüpheye gerek yoktur. Aklını, vicdanını bu kadar azim ve kararlılıkla temizlemeğe karar vermiş olan büyük milletimin istikbalini düşünebilmek hiç de güç değildir.”¹⁹⁸

¹⁹⁷ Bu değerli belgenin fotokopisi, istek üzerine Ankara Etnografya Müzesi'ne gönderilmiştir. Ülkütaşır eserinde müzeye gereken müracaatı yaptığını ancak olumlu bir sonuç alamadığını belirtmektedir.

¹⁹⁸ **Cumhuriyet**, 24 Ağustos 1928, 24 Ağustos 1978; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III**, Maarif Matbaası, İstanbul : 1945, ss. 82-83

2. Atatürk Bursa’da

Atatürk, Tekirdağ’dan döndükten bir süre sonra 26/27 Ağustos gecesi, Ertuğrul yatı ile Dolmabahçe önlerinden Marmara’ya açıldı. Atatürk’ün amacı Mudanya ve oradan da, yeni Türk harflerini öğretmek üzere Bursa’ya gitmekti. Yolculuk sırasında sürekli alfabe konusu konuşuluyordu. Büyük Taarruz’un yıldönümüne denk gelen bu yolculuk sırasında Atatürk telsiz vasıtasıyla bir demeç yayınlamıştı. Demecinde: “...Bu kuvvetli hatıra güvenerek diyebilirim ki, bugün Türk harfleriyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş mutluluk sonuçları getireceğini kesinlikle görüyorum.” diyordu.

Gezi sırasında meydana gelen küçük bir olay Atatürk’ün canını sıkımişti. Yatın Telsizine Bursa yöresinden çekilmiş bir telgraf geldi. İsmet Paşa telgrafa baktıktan sonra masanın üzerine attı. Bu sırada Atatürk telgrafi gördü. Telgrafta şunlar yazıyordu: “Arap harflerini terk ediyorsunuz. Türk’ün karakterini tayin, tespit ve yüceltmeye en uygun olan Türk harflerini kabul ediyorsunuz. Bu çok güzeldir. Ama cami-i şeriflerde duvarların süsleme gururu olan Aşere-i Mübeşşere’nin (Cennete gidecekleri peygamber tarafından müjdelenmiş on kişi) isimlerini nasıl yazacaksınız. Arapça mı, Türkçe mi?”

Çok doğal olarak Atatürk bu telgrafa sinirlendi. Bu şekilde düşünen dar kafalılara biraz da göz dağı vermek için aynı gece saat iki buçukta, şu demeci yayınladı:

“Böyle bir şeyi asla düşünmek istememişim. Bu sakat düşünce sahipleri hakkında söylenecek şudur: Bu ahmaklar, niçin hala milletin sözüne, milletin kalbine, milletin arzusuna kulaklarını vermekten kendilerini uzak tutuyorlar? Efendim, arzu, istek, irade, bizim, kimsenin değil, millettir. Biz onun, bu işaret olunan maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaya memur adamlarız...Bunu çok ayıp ve gülünç olduğuna şüphe kalmamıştır, efendim. Hiç kimse merak etmesin. Türk milleti yaptığını bilinle ve bunca bin senelerin hayatında açtığı devasız yaraları hala tedavi etmek acısıyla gerçek denilen cevheri bulmuş olduğuna kanaat getirerek uzun adımlarla kurtuluş aramaya karar vermiştir. Bunun önüne set çekmek isteyenlerin sonu, Türk’ün kuvvetli ayakları altında ezilmektir efendim. Eğer bu millet yalnız bu hususta herhangi bir zorluğa uğrarsa ben ve arkadaşlarım tereddüt etmeden bu kuvvetli ayakların, aslan pençelerin önünde zavallı bir millet fedaisi oluruz, o kadar”¹⁹⁹

Atatürk Türk Milleti'nin yeni Türk harflerini alma konusunda ne kadar kararlı olduğunu ortaya koymuştu. Fakat Atatürk cami duvarındaki yazıların Arapça mı, Türkçe mi yazılacağını soran telgrafa cevap vermemişti. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya telgrafa şu cevabı gönderdi: "Türkiye'de dil ve yazı Türkçe'dir. Arapça olsun iddiasında Araplar dahi bulunamaz."

Ertuğrul yatı bu olaydan sonra 27 Ağustos sabahı Mudanya'ya yanaştı. Büyük bir coşku içinde karşılanan Atatürk, kendisini karşılayan halka yeni Türk harflerini öğrenmelerini, dönüşünde sınav yapacağını söyledi. Sonrasında Bursa'ya geçti. Atatürk'ün yanında bu kez Başbakan İsmet İnönü, Maliye Bakanı Şükrü Saraçoğlu, Kütahya Milletvekili Nuri Conker, Yozgat Milletvekili Salih Bozok, Bolu vekili Cevat Abbas, Şükrü Naili Paşa vardı.

Bursa'da büyük sevgi gösterileri arasında hükümet konağına gitti. Daha önce yerleştirilmiş karatahtanın önüne geçti. Önce Vali Fatin Bey'i sonra orada bulunan görevlileri sınavdan geçirdi. Maliye memuruna yazdırdığı "Görüyorum ki, bütün arkadaşlar büyük bir hevesle çalışmışlardır." şeklindeki cümle Atatürk'ün yeni harfler konusunda Bursa'nın çalışmasından memnun olduğunu göstermektedir. Atatürk, karatahta başında ders verdikten sonra aynı gün Mudanya'ya döndü. Burada yeni harflerle yazılmış şu levhayı gördü: "Mudanyalılar, büyük gazilerinden tren hattının Karaköy'e kadar uzatılmasını arz ve rica ederler." Atatürk, yardımcısına uygundur şeklinde not aldırarak sevgi gösterileri arasında Ertuğrul yatına bindi.²⁰⁰

3. Atatürk Çanakkale ve Maydos (Eceabat)'ta

Atatürk 29 Ağustos'ta gerçekleştirilen Dolmabahçe Konferansı'na katıldıktan sonra 1 Eylül 1928'de Ertuğrul yatıyla Çanakkale'ye gitti. Yine kendisini büyük sevinç gösterileri karşılıyordu. Belediye Başkanı, CHP mutemedi ve halk tarafından karşılanan Atatürk yaya olarak Hükümet Konağı'na gitti. Burada toplanmış olan halka şu soruyu sordu: "Yeni Türk harflerini öğrendiniz mi?" Atatürk bu sorudan olumlu bir cevap alınca karatahta başına geçti.

²⁰⁰ *Milliyet*, 28 Ağustos 1928, gazetenin haberinde ayrıca yeni Türk harfleri ile yazılmış bir tabelanın da resmi bulunmaktadır. ; ayrıca bakınız Ülkütaşır, a.g.e., s. 96; Şimşir, a.g.e., s. 188

Memurlardan ve halktan oluşan kalabalık topluluğa yeni harflerle ilgili dersler verip kalabalığı sınavdan geçirdi. Aldığı cevaplardan memnun kaldı. Çanakkale halkına teşekkür etti ve belediyeye geçti. Atatürk aynı gün (1 Eylül 1928) karşı kıyıda Eceabat'a gitti. Anılarında önemli bir yeri olan Anafartalar'ı görmek istiyordu. Atatürk Anafartalar'ı araba ile dolaştı. Savaş yerlerini görüyordu ve yanındakilere hatıralarını anlatıyordu. "Burası, düşman kurşununun isabet ettiği saatimin beni kurtardığı yerdir.", "Burası ilk kararkâhımı kurduğum yerdir...Burası düşmana ilk darbeyi vurduğum yerdir..." vb. Savaş alanlarında dolaşırken, kendisine savaş döneminden kalma bir mermi bulunup hediye edilmiştir.

4. Atatürk Gelibolu'da

Atatürk 2 Eylül'de yatı ile Gelibolu'ya geldi. Beraberindekilerle Hükümet Konağı'na giderek burada bulunan memurları ve halkı sınavdan geçirdi. Atatürk, halkın yeni harfleri öğrenme konusundaki istek ve ilgisinden memnun kalmış ve teşekkür etmişti. Aynı gün içerisinde kendisini karşılayan donanma ile birlikte İstanbul'a doğru yola çıktı.

Atatürk böylece yeni Türk harflerini öğretmek için çıktığı Marmara çevresindeki gezilerini bitirmiş oluyordu. Alfabe dersleri verdiği bu gezi 10 gün sürmüştü. Geziler yeni Türk harflerinin öğrenilmesi açısından oldukça etkili olmuştur. Atatürk'ün gideceği yere ansızın gitmesi ve görevlileri sınavdan geçirmesi başta valiler olmak üzere görevlilerin daha hızlı bir şekilde yeni alfabeyi öğrenmelerinde etkili olmuştur. Ayrıca henüz yasal bir zorunluluk yoktu. Ama Atatürk öğrenilmesini istiyordu. Görevliler de Atatürk'ün önünde yüzlerinin kızarmaması için harfleri öğrenmede büyük gayret gösteriyorlardı. Atatürk'ün Marmara bölgesine gezi yapıp, görevlileri sınavdan geçirmesi, yurdun diğer bölgelerini de etkilemiştir. Yurtta büyük bir heyecanla yeni yazı öğreniliyordu.

Atatürk hem bir Başöğretmen, hem de bir Başmüfettiş gibi hareket ediyordu. Öğretiyor, denetliyor, durmadan dolaşıyordu.²⁰¹

²⁰¹ Ülkütaşır, a.g.e., s. 102; B. Şimşir, a.g.e., s. 189

5. Atatürk Sinop'ta

Atatürk Marmara gezisinden sonra İstanbul'da bir süre kalarak tekrar yeni Türk yazısını öğretmek üzere yurt gezilerine çıktı. 14 Eylül 1928 günü İzmir vapuru ile İstanbul'dan ayrıldı. Ayrılırken Vali Vekili, Belediye Başkanı ve İstanbul halkına misafirperverliklerinden dolayı ve yeni Türk harflerine gösterdikleri büyük ilgi için teşekkür etti. Ayrıca konuşmasında Harf İnkılabının gerçekleştiği sırada İstanbul'da bulunmasını "kıymetli bir hatıra" olarak değerlendirmiştir.²⁰²

Böylece Atatürk Başöğretmen sıfatıyla Anadolu'yu dolaşmak için tekrar yola çıkıyordu. Bu arada Milletvekilleri de yeni yazıyı öğretmek amacıyla seçim bölgelerine dağılıyorlardı. Karadeniz bölgesine giden milletvekillerinden bir kısmı giderken vapurda Atatürk'e bir telgraf çekmişlerdi. Atatürk telgrafı şu şekilde cevaplamıştı: "İdealist arkadaşlarım; büyük milletimizi mutlu kılmak için Karadeniz dalgaları sinesinde beni, aciz arkadaşınızı hatırladığınızdan çok mutluluk duydum. Hepinizin millete yararlı olmasını diliyorum. Başarılar dilerim."²⁰³

Atatürk 15 Eylül tarihinde Sinop'a geldiği zaman limanda coşkulu bir kalabalık tarafından sevgi gösterileri ile karşılandı. Kendisine "Gazi geliyor." denildiğinde M. Şakir Ülkütaşır çok büyük bir sevinç duymuş ve o anı eserinde şu cümlelerle anlatmıştır:

"O dakika kalbimin içinden sanki bir şimşek parıltısı çaktığını, bütün vücudumu büyük bir heyecanın sarıp sarstığını hissettim. Dostum, parktan hükümet konağına doğru ilerlerken ben, elindeki kitabı kapamış, gözlerim bir noktaya dikili dalmıştım. Nasıl dalmayayım: Biraz sonra, okuduğum o kitabı. Evet o tarihi yapan, yine yeni ve orijinal bir yenilik hamlesi yaratan eşsiz büyüğümüzü görecektik." Ülkütaşır'ın bu ifadesi aynı zamanda halkın coşkun sevgisini dile getirmesi bakımından önemlidir. Gerçekten de İzmir vapuru dört beş saat sonra beklenen o büyük ve çok sevilen misafirini getirmişti. Büyük Başöğretmen Atatürk Sinop'a ulaşınca halkı altın gibi sarı saçlı başıyla selamlıyor, mavi gözeriyle

²⁰² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, ss. 83-84

²⁰³ Şimşir, a.g.e., s. 191

etrafındakilere hatır soruyordu. Halkın yoğun tezahüratları arasında önce Hükümet Konağına gidip burada bir süre dinlendi. Atatürk'ün Hükümet Konağı'ndan sonraki durağı “Yatı Mektebi” oldu. İsteği üzerine okulun bahçesine bir yazı tahtası konuldu. Yine tarihi derslerden biri başlıyordu. Yazı tahtasında doğru yarım daire şeklinde yönelmiş olan halk Başöğretmenin sakin bir eda ile anlattığı yeni Türk alfabesini öğreniyorlardı. Onlar için yepyeni kültür eseri olan yeni harfleri Başöğretmen'den dinlemek çok büyük bir mutluluktu. Atatürk halka verdiği derslerden dördüncüsünü bu okulun bahçesinde vermişti.

Başöğretmen önce, Türkçe'de yer alan “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” seslerinin ses bakımından görevlerini anlattı. Bir okuma parçası okudu. Ardından herkese okuttu ve yazdırttı. Önce Milli Eğitim Müdürünü ve ortaokul müdürünü sınavdan geçirdi. Ardından öğretmenler, devlet memurları ve halkı sıra ile sınavdan geçirdi.²⁰⁴ Ders esnasında bir konu Atatürk'ün dikkatini çekmişti. Dil Encümeni'nin hazırladığı yeni yazım kurallarında “mi, mu” gibi soru ekleri ile kelime arasında bağlama çizgisinin (-) bulunması gerekiyordu. “Ahmet geldi-mi?” gibi. Böyle bir yazım kuralı zorluk yaratıyordu. Bunu fark eden Atatürk yanında bulunan CHP'de o dönemin genel sekreteri olarak görev yapan Saffet (Arıkan)'a şöyle demişti: “Milli Eğitim Bakanı Beyefendi'ye bir telgraf yazınız. Yazımdaki bu bağlama işareti zorluklara sebep oluyor, kaldırılınsın.” Bundan sonra “mı, mi, mu, mü” soru eklerinden önce yazılması gereken tire, (bağlama işareti) kaldırıldı.

Başöğretmen, gezi esnasında Belediye Parkı'ndaki söyleşide Harf İnkılâbının ortaya çıkaracağı kültür gelişiminin anlamını ve özelliğini de anlatıyordu. Oldukça temiz, canlı bir ifade, oldukça derin ve çekici konuşmasıyla, saatlerce bu özelliğini değiştirmeden açıklamalarına devam ediyordu. Atatürk'ün büyük insan, büyük hatip olduğu tekrar anlaşılıyordu. Belediye Parkı'ndaki bu söyleşi gece yarısına kadar sürmüştü. Atatürk müsaade isteyerek vapura dönmüş, aynı gece vapur demir almıştı.²⁰⁵

²⁰⁴ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 103-105, sınavdan geçirilenler arasında Ülkütaşır da vardı. Kendisi eserinde verilen dersi büyük bir hayranlıkla takip ettiğini belirtmektedir. Ders esnasındaki diğer konuşmalar da ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

²⁰⁵ Ülkütaşır, a.g.e., ss. 105-113; Şimşir, a.g.e., ss. 191-192

6. Atatürk Samsun'da

Atatürk, 15 Mayıs 1928 gece yarısından sonra “İzmir” vapuru ile Sinop'tan yola çıkmıştı. 16 Eylül sabahı vatanı kurtarmak için ilk adım attığı Samsun'a ulaştı. Dokuz yıl önce Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için gelmiş olduğu Samsun'a şimdi ise yeni Türk harflerini öğretmek ve yaymak için geliyordu. Oldukça büyük bir karşılama töreni yapıldı. Tören için Ankara'dan Başbakan İsmet Paşa (İnönü), Sağlık Bakanı Refik (Saydam) Bey de gelmişlerdi. 21 pare top atışı ile karşılandı.²⁰⁶ Ahmet Ağaoğlu, Atatürk'ün karşılaşmasını şu cümlelerle anlatmaktadır: “Samsun halkının Gazi Paşa'yı karşılamakta gösterdiği heyecan her türlü övgünün üzerindedir. İzmir vapuru uzaktan gözüdür gözükmeyen sahile azimli ve çok heyecanlı bir izdiham toplandı. Zevkle donatılmış bir kayık kafilesi İzmir'in etrafını sararak dolaşmaya başladı.” Ağaoğlu sözlerinin devamında Gazi'yi görme fırsatını bulmuş olan halkın minnettarlığını ve büyük heyecanını dile getiriyordu.²⁰⁷

Atatürk iskeleden ayrılıp önce Hükümet Konağı'na gitti. Burada Vali Diyarbakırlı Kazım Paşa başta olmak üzere, memurları, öğretmenleri, müdürleri yeni Türk harfleri konusunda sınavdan geçirdi. Okuma yazma çalışmaları yaptırttıktan sonra yazım kuralları konusunda gerekli açıklamalarda bulundu. İkinci durağı C.H.P. binası oldu. Bu bina Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için Samsun'a geldiğinde kaldığı binadır. Dokuz yıl önce bina “Mintika Palas” adını taşıyan bir oteldi. Atatürk yeni Türk alfabesini öğretmek amacıyla Samsun'a geldiğinde aynı binada iki gece kaldı.

Samsun Öğretmenler Birliği, 16 Eylül Pazar akşamı İstiklâl İlkokulu'nda Atatürk şerefine bir balo düzenlendi. Baloda öğretmenlerle beraber aydın kesim ve ileri gelenler bulunuyordu. Atatürk baloda da her yerde olduğu gibi yeni Türk harfleri ile ilgili konuşmalar yaptı. Samsun'da bulunduğu zaman içerisinde gittiği

²⁰⁶ Şimşir, a.g.e., s. 193

²⁰⁷ Ahmet Ağaoğlu, “Gazi Sinop ve Samsun'da”, **Milliyet**, 27 Eylül 1928

her yerde, yeni harflerin öğrenilmesini ve kısa zaman içerisinde de halka öğretilmesini istedi.²⁰⁸

Atatürk Samsun'da iki gün kaldıktan sonra 18 Eylül günü trenle Amasya'ya doğru gitmek üzere ayrıldı. Kendisine, Havza'ya kadar Vali Kazım Paşa, bazı vekiller ve il ileri gelenleri eşlik ettiler. Anadolu Ajansının verdiği bilgiye göre Atatürk Samsun'dan ayrılırken fabrikalar düdüklü ile, güzergâhta bulunan halk kitleleri ise alkışlarıyla, “yaşa” sesleriyle Gazi'yi uğurluyorlardı. Yolda Ladik, Havza ve Hacıbayram istasyonlarında durarak kendisini karşılamaya gelenlere konuştu,²⁰⁹ yeni Türk harflerini öğrenip öğrenmediklerini sordu. En kısa zamanda öğrenmelerini istedi.²¹⁰ Milliyet Gazetesi de Atatürk'ün Samsun'dan Amasya'ya ve sonra da Tokat'a gideceğini okuyucularına bildirmektedir.²¹¹

7. Atatürk Amasya'da

Atatürk Samsun'dan ayrıldığı aynı gün (18 Eylül) içinde saat 16:00'da Amasya'ya ulaşmıştır. Memurlar, vekiller, okullar ve binlerce kişi Gazi'yi karşılamaya gelmişlerdi.²¹² Ayrıca Başbakan İsmet Paşa ve Sağlık Bakanı Doktor Refik (Saydam) bu gezide Atatürk'e eşlik ediyorlardı. İlk olarak Amasya istasyonunda kendisi için hazırlanmış olan binaya gitti. Üç saat kadar kaldığı bu binada memurları, öğretmenleri ve halkı yeni Türk harfleri sınavından geçirdi. Atatürk sonra da özel treniyle Amasya'dan ayrıldı.

Atatürk'ü istasyondan Vali Faik Bey, Belediye Reisi ve diğer ileri gelenler ile büyük bir halk kitlesi uğurladı. Turhal'a kadar trenle devam edip sonrasında otomobil ile Tokat'a ulaştı.²¹³

²⁰⁸ **Milliyet**, 18 Eylül 1928

²⁰⁹ **Anadolu**, 20 Eylül 1928

²¹⁰ Ülkütaşır, a.g.e., s. 115; Şimşir, a.g.e., s. 193

²¹¹ **Milliyet**, 18 Eylül 1928

²¹² **Anadolu**, 20 Eylül 1928

²¹³ **Anadolu**, 20 Eylül 1928; ayrıca bakınız Ülkütaşır, a.g.e., s. 115; Şimşir, a.g.e., s. 193

8. Atatürk Tokat'ta

Atatürk, yanında bulunanlarla birlikte (İsmet Paşa, Sağlık Bakanı Refik saydam, C.H.P. Başkatibi Saffet Arıkan) 19 Eylül 1928 günü Tokat'a ulaştı. Önce Belediye binasına gitti, oradan da Hükümet Konağı'na geçti. Kamu görevlilerini ve halkı, İl Genel Meclisi salonunda yeni harfler konusunda sınavdan geçirdi. Orada bulunanlara sınavın sonuçlarından oldukça memnun olduğunu bildirdi. Tokat Vekili Mustafa Bey'in evinde öğle yemeği yedikten sonra Atatürk, Sivas'a doğru törenle yola çıktı. Yol boyunca ilçelerde durarak köylülerle, halkla görüşerek Onlar'a Yeni Türk alfabesini öğrenilmesini öğütledi. Aynı günün akşamı Sivas'a ulaştı.²¹⁴

9. Atatürk Sivas'ta

Atatürk her yerde olduğu gibi Sivas'ta da büyük bir törenle karşılandı. Atatürk'ün yeni yazıyı öğretmek amacıyla çıktığı gezi sırasında en uzun kaldığı yer burasıdır.²¹⁵ Cumhuriyet Gazetesi Sivas gezisi ile ilgili ayrıntılı bir haber yayınlamıştır. Gazete, gezi esnasında Atatürk'ün yanında bulunan kişilerin isimlerini veriyordu. Ayrıca şehre girerken memurların, okulluların, askerlerin ve yüzlerce kişinin Atatürk'ü karşıladıklarından bahsediyordu. Cumhurbaşkanı 21 pare top atışı ile karşılanmış, gece de fener alayı düzenlenmiştir.²¹⁶

Atatürk geldiği gün geç olduğu için ders verememişti. Ertesi sabah yani 20 Eylül 1928 sabahı Sivas Hükümet meydanına bir karatahta hazırlanmıştı. Kamu görevlileri, öğretmenler, öğrenciler, subaylar ve yüzlerce kişi meydanı doldurmuştu. Başöğretmen yazı tahtasının başına geçti. Ayrı ayrı sesli ve sessiz harfleri yazarak tarihi derslerden birine daha başladı. Atatürk'ün karatahta başında yeni Türk harflerini öğretirken gösteren, albümlere ve kitaplara girmiş olan o tarihi fotoğraf, Sivas Hükümet meydanında çekilmiş fotoğraftır.

Atatürk meydanda bulunanların çoğunu ayrı ayrı yazı tahtasının önünde sınavdan geçirdi. Hiç okuma yazma bilmeyen kasabanın 10 dakika gibi kısa bir

²¹⁴ Ülkütaşır, a.g.e., s. 115; B. Şimşir, a.g.e., s. 193

²¹⁵ Ülkütaşır, a.g.e., s. 116

²¹⁶ Cumhuriyet, 20 Eylül 1928

sürede adını yazmayı öğrenmesi üzerine, halk Atatürk'e yüksek sesle tezahüratlarda bulunmuştur. Atatürk, yine Sivas Belediye Başkanı Hayri Bey'in 8 yaşındaki çocuğuna okuma yazma öğretti. Çocuğun hatasız yazması üzerine çok duygulanmış ve çocuğa hediyeler vermişti. Ders sonunda yazı işleri müdürüne karatahta üzerinde şu cümleyi yazdırmıştır:

“Memnuniyetle görüyoruz ki, muhterem Sivaslılar Türkçe yazı ve okumayı güzelce öğreneceklerdir.”

Atatürk, yeni yazının öğrenilmesi için Sivaslıların gösterdikleri ilgiden memnun kaldığını belirterek, büyük sevgi gösterileri arasında 20 Eylül 1928 günü Kayseri'ye doğru yol almıştır. Yol üzerinde bulunan Şarkışla'ya da uğramış, kendisini karşılamaya gelenleri sınavdan geçirmiştir. Şarkışlalıların yeni Türk harflerini öğrenmekte olduğunu görmüş ve buna sevinmiştir.²¹⁷

10. Atatürk Kayseri'de

Cumhurbaşkanı Atatürk beraberindekilerle 20 Eylül 1928 günü saat 14.30'da Kayseri'ye ulaştı. İlk durağı C.H.P. binası oldu. Parti binası önünde karatahta hazır bulunuyordu. Kalabalık halk kitlesi önünde karatahta başına geçerek başta Kayseri Valisi Fuat Bey olmak üzere kamu görevlileri, subaylar ve halk yeni Türk harfleri sınavından geçirildi. Sınava katılanlar sadece 5-10 gün önce yeni alfabeyi öğrenmeye başlamışlardı. Sınav sonuçlarından memnun olan Atatürk burada da alfabe ve yazım dersi verdi. Atatürk'ün sınava katılanlardan birisine yazdırdığı cümle, halkın yeni harflere karşı büyük ilgi duyduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Cümle şöyle idi: “Seyahatim esnasında her yerde, bilhassa köylerde gördüğüm hayrete şayan meseleler hepimiz için birer ümittir.” Atatürk 20 Eylül günü geldiği Kayseri'de 2 saat kadar kalmış sonrasında trenle Ankara'ya doğru yola çıkmıştır.

²¹⁷ Ülkütaşır, a.g.e., s. 119; Şimşir, a.g.e., s. 194

11. Ankara'ya Dönüş

Atatürk Anadolu'yu dolaşarak Türk Milleti'nin harf seferberliğinin sonucunu memnuniyetle gördükten sonra 21 Eylül 1928 sabahı Ankara'ya ulaşmıştır. Ankara Gazi'nin dönüşünü büyük tezahüratlarla karşıladı.²¹⁸ Harf seferberliği yabancılar tarafından da izleniyordu. Bir İngiliz raporuna göre Türkiye, inanılmaz bir hızla yeni yazıyı öğreniyordu. Bu inanılmaz hız Atatürk'ün atılımının bir sonucuydu. Gerçekten de Atatürk oldukça kısa zamanda büyük işler başarmıştı. Gittiği her yerde yeni Türk alfabesi dersi vermiş, sınavlar yapmış herşeyden önemlisi halkın öğrenme isteğini canlandırıyor. Şehir şehir dolaştığı gezilerde Başöğretmenlik yapıyor, kamu görevlilerinin yeni harfleri öğrenip öğrenmediklerini başmüfettiş gibi denetliyordu. Bu arada dil encümeninin hazırladığı alfabe hataları belirliyor ve gereken düzenlemeyi yapıyor projeye son şeklini veriyordu.²¹⁹

Atatürk, Ankara'ya dönünce hemen Başbakan İsmet Paşa'ya tarihsel bir yazı gönderdi. Bu yazı 22 Eylül gazetelerinde yayınlandı. Bu yazıyla yeni alfabe ve yeni yazım kurallarına son şekil verilmiş oldu. Dört yenilik getirdi. Tarihsel yazı şöyle idi:

“Başvekalete

Yeni harflerin tatbikatını memleketin pek çok yerinde gördüm. Şehirlerde, köylerde, her yerde halk yeni harflerle okuyup yazmağa geçmişti. Halk yeni yazının kolaylığından memnundur. Yalnız, her yerde şehirde ve köyde, memur da ve hatta öğretmende zihinleri karıştırıp şaşkırtan bağlama çizgilerini doğru olarak kullanılmamasındaki endişe ve sıkıntıdır. Bu sıkıntı harflerin kolaylığına, şevk ve neşeye dokunacak derecede kendini hissettirmektedir.

Dil encümeni esasen yeni harfler ile yazıya başlanırken uzun kelimelerin hecelenmesini, seçilmesini kolaylaştıracak bir çare olmak üzere bağlamayı düşünmüş ve bağlamanın kaldırılmasını ileriye bırakmıştır.

Yeni harflerin kabulü uygulanmasındaki hız, bu zamanın geldiğini gösteriyor. Bilakis, bağlama çizgisinin kalkması halkın öğrenmesini pek çok kolaylaştırarak şevklendirecektir. Bu sebeple ve halk içindeki gözlemlerime güvenerek şu esasları kabul etmek faydalı ve lazım görülmüştür.

1- İstifham (sorma, anlama) edatı olan mı, mi, mu, mü genellikle ayrı yazılır. Misal geldi mi? gibi. Fakat kendinden sonra gelen her türlü lahikalarla (eklenenlerle) birlikte yazılır. Mesela: geliyor musunuz?, Ben miyim? Gibi.

2- Rabita (bağlama) edatı olan ve, ki dahi anlamında olan de, da müstakil kelime olarak ayrı yazılır.

²¹⁸ **Milliyet**, 21 Eylül 1928; ayrıca bakınız Ülkütaşır, a.g.e., s. 121

²¹⁹ Şimşir, a.g.e., s. 196-197

3- Türk gramerinde bağlama işareti olan - (tire) kalkmıştır. Bundan dolayı fiillerin çekimlerinde ve isim ve sıfatların, o gibi çekimlerinden eklenenler çizgi (-) ile ayrılmayarak beraber yazılır. Mesela: geliyorum, gideceksin, görecektedir, yapmayalım, gideyim, gidebilirim, söyleyesin, güzeldir, demirdir gibi. Bu kelimelerin (ile , ise, için, iken) kelimelerinin hafifletilmişleri olan (le, se, çin, ken) şekilleri kendinden önceki kelimeye bitişik yazılır; çizgi ile ayrılmaz. Mesela: Ahmetle, buysa, senin için, giderken gibi. Bunun gibi (ce, çe, ca, ça) ve zarf edatı olan (ki) eklerinde her zaman bağlandığı kelime ile birlikte yazılır. Mesela: mertçe, benimki, yarınki, hasta iyicedir, iyice anladım.

4- Türkçe'de mevcut olan Farsça terkiplerde (birleştirme) dahi bağlama çizgisi yoktur. Birleştirme işareti olan sesli harfler ilk kelimenin sonuna eklenir. Mesela: hüsnü nazar gibi.

Şimdiye kadar basılmış ve yayınlanmış kitaplar, çeşitli araçla bu esaslara göre derhal ve en seri bir surette düzenlenmesi

Gazi M. Kemal²²⁰

Atatürk'ün bu yazısını, Başbakan İsmet Paşa bir genelge ile bütün bakanlıklara bildirirken, yeni yazım kurallarının derhal yaygınlaştırılması ve duyurulması gerektiğini belirtmiştir.

Yapılan bu değişiklikler, Türk harfleri yasası çıkmadan önce yapılan son değişikliklerdi. Doğrudan Atatürk'ün etkisiyle yapılmıştı. Atatürk Dil Encümeni tarafından hazırlanan alfabeyi önce Dolmabahçe Sarayı'nda aydınların eleştirisine sunmuş ancak bununla yetinmemişti. Başöğretmen olarak, Yeni Türk yazısını halka götürmüştü. Gerekli denetim ve gözlemlerde bulunarak, aksaklıkları belirlemişti. Ankara'ya dönünce de Dil Encümeni ile bu meseleyi görüşerek, değişiklikleri onlara da benimsetmiştir. Böylece hem halkın, hem de aydınların görüşleri alınmıştı.²²¹

1928 yılı yazı ve dil seferberliği yılı olacaktır. Milliyet Gazetesi'nde çıkan bir haber bunu doğrular niteliktedir. Gazete; elde edilen sonuçların oldukça memnuniyet verici olduğunu belirtmiştir. Bütün milletvekilleri seçim bölgelerine giderek halka yeni harfleri öğreteceklerdi. Yeni harflerin öğretilmesi için açılan kurslar da ise eğitim ilerleyerek devam ediyordu. Özellikle kursları bir hafta önce başlayan öğretmenler oldukça başarılıydı. Kurslara devam eden öğretmenler arasında yapılan araştırmaya göre, yeni harflerini bilmeyen öğretmenler % 6'yı geçmemektedir ki bunlar da yeni harfleri kısmen öğrenmişlerdi. Öğretmenlerin % 50'si yeni Türk harflerini kurallarıyla okuyup yazabilmektedir. % 46 da okuma

²²⁰ **Milliyet**, 22 Eylül 1928; **Cumhuriyet**, 22 Eylül 1928; Ayrıca birçok eserde yer almaktadır, Örneğin: Şimşir, a.g.e., ss. 198-199; Ülkütaşır, ss.122-123

²²¹ Şimşir, a.g.e., ss. 201-202

yazmayı bir kaç ders sonra öğrenebilecek durumdadır. Bir hafta sonra alınan bu sonuç yeni Türk harfleri ile Türkçe'nin oldukça kolay okunup yazıldığını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü kursa devam eden öğretmenlerin ortalama % 95'i okuyup yazmasını öğrenmişlerdir. Gazetede çıkan haberin devamında, İstanbul'da ve ülkenin her köşesinde yeni harflerin öğretilmesi için kursların açıldığını bildirmektedir. Van ve Edirne örneği gibi harf seferberliği sadece Türkiye'de uygulanmıyordu. Yine aynı haber, Türkiye'nin Kahire Elçisi'nin Kahire'de yeni Türk harflerini tanıttığını ve buradaki Türklerin de Atatürk'e minnettarlıklarını belirterek yeni harfleri öğrenmeye başladıklarını yazmaktadır.²²²

Başbakan İsmet İnönü, yeni yazıya geçiş için on dört maddelik bir program hazırladı. Buna göre: 1- Devlet memurları : a) merkezdekiler, b) dışarıdakiler, 2- Ordu, 3- Okullar, 4- Posta, telgraf, telefon, 5- Matbuat, 6- Mahkemeler, 7- Halk, 8- Zabıt tutanakları, 9- Parti, şirketler, cemiyetler, 10- Kanunlar, talimatnameler, resmi cetveller, kayıtlar, defterler, tapu, siciller, nüfus, 11- Okul kitapları, 12- Halk kitapları, okul kitapları, 13- Milli kütüphane ve 14 –Devlet matbaası ve dökümhane

Gerek merkezi örgütte gerekse dış örgütte, yeni yazıya geçiş hazırlıklarında sorumluluğu yüklenen Milli Eğitim Bakanlığı idi. Her ilde ve ilçede kurslar açılacak, derslere Milli Eğitim Bakanlığı'ndan öğretmenler gönderilecekti. 1928 yılının Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey idi. Atatürk yeni harflere geçiş dönemini bir kaç ay gibi kısa bir zamana indirmişti. Bu yüzden Milli Eğitim Bakanı olağanüstü bir çalışmaya girdi. Herşeyden önce yeni yazının öğretilmesi için öğretmene ihtiyaç vardı. Bütün devlet görevlilerine yeni yazıyı öğretecek olan öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığı'nca temin edilecekti. Mustafa Necati önce öğretmen yetiştirmek için plan hazırladı. Türkiye öğretmenler Birliğinin Dördüncü Kongresi Ankara'da toplandı. Toplantıda bulunan öğretmenler, yeni yazıyı öğretmek için ant içtiler. Toplantıda Mustafa Necati yeni yazıya geçişin önemini açıkladı. Ancak, Millet Mektepleri örgütünün hazırlanmasında büyük emeği geçen Mustafa Necati, okulların açıldığı gün hayatını kaybetmiştir. (1 Ocak 1929) Bugün başkent Ankara'da bir cadde onun adını taşımaktadır.²²³

²²² *Milliyet*, 8 Eylül 1928

²²³ Sungu, a.g. m , ss. 14-16, Burada İsmet İnönü'nün kendi el yazısıyla yazdığı programın tıpkı basımı da bulunmaktadır.; ayrıca bakınız Şimşir, a.g.e., ss. 202-208

V. BÖLÜM

TÜRK HARFLERİ YASASI

A. Yeni Türk harfleri Yasasının T.B.M.M.'de Görüşülmesi

Atatürk yorulmak bilmeyen enerjisiyle, yeni Türk harflerinin oluşmasında çok büyük bir çaba sarf etmişti. Son şeklini alan yeni Türk alfabesi, Ekim 1928'de resmi dairelerde uygulanmaya başlandı. Yeni Türk alfabesinin yasallaşması için T.B.M.M.'nin tatilinin bitmesi bekleniyordu. Atatürk, 1 Kasım 1928 günü Üçüncü Dönem T.B.M.M.'nin ikinci toplantı yılını açarken yaptığı konuşmasında ²²⁴ ülkenin sorunlarından bahsetmiş son olarak da harf inkılâbı konusunda şu sözleri söylemiştir:

“Aziz arkadaşlarım; her şeyden evvel her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan önce büyük Türk Milleti'ne onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabılır. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde, yaşlı ilerlemiş Türk evlatlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır.

Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk harflerinin kesinlik ve yasallık kazanması bu ülkenin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır.

Milletler ailelerine aydın, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçe'ye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız edebi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde de en mümtaz bir sima kalacaktır.”

“Efendiler! Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu ülkenin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına önemli bir vazife düşüyor; bu görev milletimizin hepsinin okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşkla hizmet ve yardım etmektedir. Hepimiz özel ve genel hayatımızda, karşılaştığımız okuma yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için istek göstermeliyiz.

Bu milletin asırlardan beri karşılanamayan bir ihtiyacı bir kaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir başarı güneşidir. Hiç bir

²²⁴ Sami N. Özerdim, **Atatürk Devrimi Kronolojisi**, (İstanbul : Varlık Yay.), (1963), s. 80

zaferin hazırlarıyla karşılaştırılmayan bu başarının heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade öğretmenliğin vicdani hazzı varlığımızı doyummuştur. Aziz Arkadaşlarım; yüksek ve ebedi yadigârınızla büyük Türk Milleti yeni bir nur alemine girecektir.”²²⁵

Atatürk bu konuşmayı yaparken ve sonrasında sürekli olarak alkışlanıyordu. Artık coşku içerisinde olan milletvekilleri Türk harfleri yasasını meclisten geçirmeye tamamen hazırды. Hiç vakit kaybetmeden Türk harfleri yasası ele alındı. Tekirdağ milletvekili Cemil, Afyon milletvekili Ali ve Erzincan milletvekili Savfet imzalarıyla Türk harflerinin görüşülmesini isteyen bir önerge Başkanlık Divanı'na verildi. Hükümetin de desteklediği bu önerenin incelenmesi için hemen o dakika özel bir komisyon kuruldu. Komisyon şu isimlerden oluşmakta idi: Manisa vekili Mustafa Fevzi, Kocaeli vekili Kemalettin, Edirne vekili Şakir, Manisa vekili Sabri, Konya vekili Refik, Tekirdağ vekili Cemil, Balıkesir vekili İsmail Hakkı, Erzincan'dan Safvet, Samsun'dan Ali Rıza, Muğla vekili Yunus Nadi, Samsun'dan Ethem, Antep vekili Naci Paşa, İstanbul'dan Ahmet Rasim, Erzurum'dan Ahmet Fikret ve Burdur'dan Mustafa Şeref. Komisyonun kanun tasarısını incelemesi için on beş dakika oturuma ara verdikten sonra oturum yeniden açılmıştır. İlk olarak, Başbakan İsmet Paşa, yeni harfler yasasını destekleyen bir konuşma yaptı.²²⁶ Başbakanın konuşmasından sonra Konya milletvekili Refik Bey ve Şarki Karahisar milletvekili Mehmet Emin Bey yasa lehine konuşma yaptılar. Sıra oylamaya gelmişti. Yeni Türk harfleri yasasının gerekçesi şöyle yazılmış ve okunmuştu:

Gerekçe:

B. Yeni Harfler Kanununu Gerektiren Sebepler

Türk dili şimdiye kadar yapısına uymayan Arap harfleriyle yazılıyordu. Arap harfleri sistemi bir taraftan dilimizin ihtiyacı olan sesli harfleri vermiyor, diğer taraftan Türk halkının hakkıyla telaffuz edemediği bir takım seslere sahip bulunuyordu. Bu yüzden Türk dilini yazabilmek için uzun zaman çeşitli kalıpları bellek durumunda kalıyor; hayali zihinde mevcut olmayan yeni bir kelimeyi

²²⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre III, C. V, 01.11.1928, ss. 2-6; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I**, ss. 345-346; Ülkütaşır, a.g.e., ss. 85-86; Şimşir, a.g.e., ss. 208-209

²²⁶ İsmet Paşa'nın konuşma metni için bkz. , **Aynı Tarihi**, Kasım 1928, No: 56, s. 3978-3979, ayrıca bkz. Ülkütaşır, a.g.e., s. 86; Şimşir, a.g.e., ss. 210-211

doğru yazmak veya okuyabilmek için, uzun uzadıya Arap ve Acem dillerinin kurallarını bilmek gerekiyordu.

Bu halin meydana çıkardığı zorluklar herkesçe bilinmektedir. Medeni bir yazının kolay bir yazıma sahip olması gerektiği halde, eski yazı ile bu da imkansızdı. Çünkü aslen Türk olan kelimelerin sesli harflerle yazılması gerektiği halde eski yazı sistemimizde bunun için yeterli işaret yoktu. Mevcut sesli harflerin yetersizliği Türkçe kelimelerin farklı şekillerde okunmasına neden oluyordu. Eski harf sistemi var oldukça yabancı asıllı kelimeleri hem telaffuzu ile hem de kuralları ile dile kazandırmak mümkün değildi. Bu sebeptendir ki Türkçeyi iyi yazabilmek ve yazılanı okuyabilmek için öğrenilebilmesi uzun yıllar süren kurallarla meşgul olmak gerekiyordu. Yazı yazmak, doğru okumak ancak belirli bir sınıfın ayrıcalığı haline geliyordu. Bu zorluk yüzünden bütün halk tarafından okunabilecek ve yazılabilecek bir dil için gerekli bir dilbilgisi kuralı yapılamıyordu. Buna bir de eski Arap harflerinin Türk matbaacılığının ilerlemesini engellediği ve telgraf gibi medeni araçları kullanmakta milleti gereksiz masraf ve zorluklara sürüklediği eklenirse, eski harf sistemini değiştirmenin bir zorunluluk olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenlerdir ki esasen milli dilin yapısına uygun bir harf sistemi kabul etmek Cumhuriyet Hükümeti'nin programında bulunuyordu. Türk dilinin yapısına uygun olmak üzere Latin esasından alınacak harfleri tespit etmek için geçen sene Milli eğitim Bakanlığı'nın oluşturulan Dil Heyeti'nce esasları hazırlanan harf sistemi ile yapılan tecrübelerde Türk dilinin en iyi bir şekilde yazıldığı anlaşıldı. Kısa bir zamanda milletin bu harfleri kolaylıkla öğrenmeleri bu harf sisteminin Türk dilinin yapısına uygun olduğunu ayrıca ortaya koydu. Bundan dolayı Cumhuriyet Hükümeti artık tecrübe ile sabit olan Latin esasından alınan harf sistemini kanun halinde tespitini zorunlu görmüş ve tasarımı bu amaçla teklif etmiştir.

Türk harf sisteminin kolaylığı son aylarda yapılan denemelerden anlaşıldığı için devlet dairelerinde hemen bu harflerle yapılacak başvuruların kabulü ve onun üzerine işlemleri yapmak mümkün olacaktır. Ayrıca yeni harfleri hemen uygulayarak dilin yazılışındaki ikiliği bir an önce kaldırmak ve yeni Türk harflerinin ortaya

çıkarcacağı iyi sonucu bir an önce görmek gerektiğinden kanunun kabulünden itibaren devletin bütün kurum ve kuruluşlarında, şirket, cemiyet, özel kuruluşlarda Türk harflerinin kabul edileceği ve en geç 1929 Kanunusânisinde (Ocak) yeni Türk harflerinin devlet işlerinde uygulanacağı ikinci ve üçüncü maddelerde belirtilmiştir. Ancak matbu cüzdan, evrak vesairenin yenisinin hazırlanabilmesi için 1929 Haziranına kadar eski yazı ile yazılmasına devam edilecektir.

Yeni harflerin halk arasında yaygınlaşması için birinci şart halkın en çok okumak zorunda olduğu eserlerin yeni harflerle basılmış olmasıdır. Halk yeni yayını eski harflerle takip etme olanağına sahip oldukça yeni harflere bir an önce alışmakta gecikebilir. Bunun için 1928 Kanunuevvelinden (Aralık) itibaren levha, tabela, ilân, reklam ve sinema yazıları, geçici ve geçici olmayan bütün Türkçe gazete, bildiri ve dergilerin Türkçe harflerle basılması ve yazılmasının zorunlu olduğu dördüncü maddede gösterilmiştir. Yeni harflerin halkın arasında hızlı yayılmasını kolaylaştırmak için bu maddenin kabulü zorunludur.

Bununla birlikte devlet dairelerine yazıyla başvuran halkın zorluk çekmesine yer vermemek üzere 1929 senesi Haziranının birinci gününe kadar eski harflerle devlet dairelerine müracaatlarının kabulü uygun görülmüştür. Aynı amaçla 1929 yılının ilk günlerinden itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması zorunluluğu beşinci maddede açıklanmıştır. Resmi ve özel zabıtları tutacak kâtiplerin Türk harflerini öğreninceye kadar eski harflerle zabıt tutmaları doğal olduğundan bunun için 1930 Haziranına kadar bu yolda zabıt tutulması uygun görülmüştür. Kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi evrakların yeniden basılması zamana bağlı olduğundan bunlar 1930 Haziranına kadar kullanılacaktır. Nüfus kayıtları ve tapu kayıt senetleri, mahkeme sicil ve ilânları ile anlaşmaların, her türlü borç senetleri, senetler gibi hukuki değeri olan belge ve paraların ve tezkere, kanun ve tüzüklerin değiştirilmedikçe uyulması doğal olduğundan, yedinci madde bu suretle yazılmıştır.

Bütün bankalar, imtiyazlı imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve kuruluşlarda da devlet dairelerine paralel olarak en geç 1929 Kanun-u sânisinin (Ocak) başlangıcından itibaren işlemlerini yeni harflerle yapacak ve yalnız 1929 Haziranına kadar buralara da halkın eski harflerle başvuruları kabul edilecektir. Buralarda elde bulunan

kitap, defter, cetvel, tüzük, talimatnameler 1930 Haziranının başına kadar kullanılacaktır.

Okuma yazmanın kolaylıkla halk arasında yayılmasını ve dilin bağımsızlığını sağlayacak olan harf inkılabının ortaya çıkaracağı mutlu sonuca kesin gözüyle bakan hükümet, ekli kanun tasarısını teklif etmektedir.²²⁷

C. Türk Harflerinin Kabul ve Uygulanması Hakkındaki Kanun

Yasa Metni:

Kanun No: 1353

Kabul Tarihi : 1 Teşrinisani (Kasım) 1928

(Resmi Gazete ile yayın ve ilânı: 3 Teşrinisani 1928)

“Madde 1- Şimdiye kadar Türkçe’yi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve ekli cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk Harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

Madde 2- Bu kanunun yayın tarihinden itibaren devletin bütün daire ve kurumlarında ve bütün şirket, cemiyet ve özel kuruluşlarda Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve işleme konulması mecburidir.

Madde 3- Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet işlemlerine uygulanış tarihi 1929 Ocak ayının birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, evrak incelemesi ve fezlekelerinin, ilânlarının, basılı işlem, cetvel ve defterlerinin 1929 Haziranına kadar eski yöntemde yazılması uygundur. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askeri kimlik ve cüzdanları 1929 Haziran ayından itibaren Türk harfleriyle yazılacaktır.

Madde 4- Halk tarafından yapılan başvurularda eski Arap harfleriyle yazılı olanlarının kabulü 1929 Haziranı’nın birinci gününe kadar uygundur. 1928 senesi Aralığının başlamasından itibaren Türkçe özel veya resmi levha, tabela, ilân ve sinema yazıları ile Türkçe özel, resmi bütün dergi, dergi olmayan gazete ve bildirilerin Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir.

Madde 5- 1929 Ocak ayının başlangıcından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburidir.

Madde 6- Resmi ve özel bütün tutanaklarda 1930 Haziranı başlangıcına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında kullanımı uygundur. Devletin bütün daire ve kurumlarında kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi basımların 1930 Haziranı başlangıcına kadar kullanılması uygundur.

Madde 7- Para ve hisse senetleri, bonolar, borç senetleri, tahvil, pul ve diğer değerli evrak ile hukuki değeri olan bütün eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe geçerlidirler.

Madde 8- Bütün bankalar, ayrıcalıklı ve ayrıcalıksız şirketler, cemiyetler ve kurumların bütün Türkçe işlemlerine Türk harflerinin tatbiki 1929 Ocak ayının birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, halk tarafından adı geçen kurumlara 1929

²²⁷ **TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre III, C. V, 01.11.1928, ss. 1-2; Şimşir, a.g.e., ss. 211-213

Haziranı başlangıcına kadar eski Arap harfleri ile müracaat ettikleri takdirde kabul olunur. Bu kurumların ellerinde var olan eski Arap harfleri ile basılmış defter, cetvel, katalog, talimatname ve tüzük gibi basılı evrakın 1930 haziranı başına kadar kullanılması uygundur.

Madde 9- Bütün okulların Türkçe yapılan eğitimlerinde Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle basılı kitaplarla eğitimin yapılması yasaktır.

Madde 10- Bu kanun yayın tarihinden itibaren geçerlidir.

Madde 11- Bu kanunun hükümlerinin uygulanmasında, İcra Vekilleri Heyet görevlidir.²²⁸

Türk Milleti'nin asırlardır ihtiyacı olan yeni Türk harfleri artık yasalaşmıştı. Yeni harfler yasası, 1 Kasım 1928 günü büyük bir hızla ve milletvekillerinin hepsinin olumlu oy vermesiyle mecliste kabul edilmiştir. Oylamadan sonra, Sivas Milletvekili Rahmi Bey'in önergesi üzerine Atatürk'e üzerinde kabartma harflerden oluşan yeni Türk harflerinin yazılı olduğu altın bir levhanın verilmesi de yine aynı oturumda kabul edildi.²²⁹

D. Harf İnkılâbının Parasal Kaynakları

Yeni Türk harflerinin kabul edilmesinden sonra 5 Kasım 1928 günü, meclise iki yasa tasarısı daha sunuldu. Amaç, yeni yazıya geçişin parasal yönünü çözümlenmekti. Tasarılar 10 Kasım'da kabul edildi, 13 Kasım'da da yürürlüğe girdi. Kabul edilen yasalar 1354 ve 1355 sayılı idi.

1354 sayılı yasa, "1928 Sene-i Maliyesi Maarif Vekâleti Bütçesine Tahsisatı Fevkalade İtasına ve Muhtelif Devair Bütçelerine Mevzu Tahsisattan Bazılarının İmhasına Dair" idi. Bu yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1928 yılı bütçesine yeni Türk harfleri için 400 000 liralık olağanüstü bir ödenek konulmuştu. Yasa aynı zamanda bu olağanüstü giderin nasıl karşılanacağını da gösteriyordu. Buna göre bankaların ve dairelerin bütçelerinden kesintiler yapılıyordu. Kesintiler şu şekilde belirlenmişti: İçişleri Bakanlığı'ndan 20 000, Dışişleri Bakanlığı'ndan 40.000, İktisat Bakanlığı'ndan 22 000, Matbuat Genel Müdürlüğü'nden 30 000, Sağlık Bakanlığı'ndan 12 000, Jandarma Genel Komutanlığı'ndan 19 500, Tapu Genel Müdürlüğü'nden 7 000, İskân Bakanlığı'ndan 7 000, Milli Eğitim

²²⁸ Resmi Gazete, 3.11.1928, No:1030

²²⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre III, C. V, 01.11.1928, ss. 7-13; Atatürk'e verilmesi karar verilen levhanın üzerinde, Türk harfleri ve "Türkiye Büyük Millet Meclisi Tarafından Reisi Cumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine. Kabul Tarihi 1 İkinci teşrin 1928" yazıyordu. Bu altın levha bugün Anıtkabir'de Atatürk Müzesi'ndedir. Şimşir, a.g.e., ss. 214-215

Bakanlığı'ndan 42 500, Bayındırlık Bakanlığı'ndan 39 000 Türk lirası idi. Kesintiler, yeni Türk harflerinin yaygınlaştırılması için kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesine aktarılıyordu.

Yine aynı gün yürürlüğe giren 1355 sayılı yasa ile 1928 mali yılında, matbaada kullanılmak üzere dışarıdan satın alınacak yeni Türk harfleri için gümrük vergisi alınmayacaktı.²³⁰ Bu yasayı gerçekleştirmek için bütçeye 200.000 liralık olağanüstü bir ödenek ayrılıyordu. Böylece, yeni Türk harfleri yasasının uygulanması için öngörülen 400 000 liralık ödeneğin yarısı, yurt dışından, yeni Türk harflerinin gümrüksüz alınabilmesi için kullanılıyordu. Ödeneğin bir bölümü de yeni harflerine geçiş sırasında ekonomik zarara uğrayan Türk basınına, hükümet yardımı olarak ayrılacaktı. Diyebiliriz ki Türk Harf İnkılabı 400 000 lira gibi oldukça kısıtlı bir ödenekle gerçekleştirilmiştir.

Devlet, eğitim ve öğretime büyük destek sağlarken diğer yandan belediyelerin ve kurumların da zaman zaman harf seferberliğine katkı sağladıkları görülmektedir. Örneğin Gemlik Belediyesi, kendi bölgesindeki eğitim faaliyetlerini desteklemek üzere 1 000 lira, Ticaret odası ve Armutlu Belediyesi ise 300 lira bütçelerinden tahsis etmişlerdir.²³¹

E. Türk Harfleri Kanunu'nun ilk Yansımaları

Türk basını, Türk harfleri yasasının mecliste kabul edilmesini manşetten bildiriyordu. Atatürk'ün 1 Kasım günü mecliste yapmış olduğu konuşma veriliyordu. Atatürk bu konuşmada okuma yazmanın anahtarı olarak Latin harflerini göstermektedir. Atatürk, basit bir tecrübenin bile Latin esaslı Türk alfabetiyle okuma yazmayı ne kadar kolaylaştırdığını gösteriyordu. Atatürk konuşmasına, manşet olarak da verilen şu sözlerle devam ediyordu: "T.B.M.M. kararıyla Türk harflerinin kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme

²³⁰ "1928 seneli maliyesi rüsumat bütçesine tahsisatı fevkâlade vazına dair kanun", (resmi gazete ile neşir ve ilânı: 13.11.1928, S: 1039); Şimşir, a.g.e., s. 216

²³¹ **Cumhuriyet**, 28 Aralık 1928

mücadelesine başlı başına bir geçit olacaktır.”²³² Yine Cumhuriyet gazetesi Türk harfleri yasasının meclisten geçtiğini renkli basımla bildirmiştir.²³³

Falih Rıfki, Milliyet’teki “Türk Yazısı Kanunu” adlı makalesinde açılmasından bu yana meclisin altı asırlık yenilik yaptığını yazıyordu. Ona göre en büyük inkılap kararı 1 Kasım’da verilmiştir. Arap alfabesini basit bir yazı meselesi halinde düşünmek doğru değildir. Osmanlı dili Arap ve Acem dilinin gölgesi altında kalmıştı. Falih Rıfki’ya göre yeni Türk yazısı dilimizin özünü hapseden kabuğu kırıyordu. Makalede, yasanın kabul edilmesi tutsak bir kuşun mavi, temiz ve sonsuz ufuklara doğru azat edilmesine benzetiliyordu. Falih Rıfki makalesinin sonunu Atatürk’ün şu sözüyle bitiriyordu: “Göreceksiniz neler olacak!”²³⁴

Cumhuriyet gazetesinde çıkan diğer bir yazıda harf inkılabının tarihte eşi ve benzeri olmayan bir iş olduğu vurgulanıyordu. Yazılanlar özetle şöyleydi: Atatürk’ün harf inkılabı başka bir zamanda ve mekanda örneği olmayan bir iştir. Örneğin Rusların ünlü hükümdarı Petro, milli şuuru henüz gelişmemiş bir hükümdardı. Ayrıca skolastik düşünceye sahip bir milletin hükümdarıydı. Petro’nun emri Allah’ın emri gibi algılanıyordu. Bu yüzden istediklerini kolayca yapabiliyordu. Ayrıca onun bir üstadı bir ilham kaynağı vardı. Buna benzer tarihte bir çok örnekler bulmak mümkündür. Türkiye’deki harf inkılabı ise yaklaşık yirmi yıldır milli iradeye sahip olan halkta meydana geliyordu. Oldukça kısa sürede meydana gelen ve mecliste bütün milletvekillerinin oyu ile yasal hale gelen bu inkılabın tarihte eşi ve benzeri yoktur. Makalenin sonunda ise Atatürk’ün bu işi en büyük görev olarak gördüğü ve bütün milletvekillerini, aydınları ve arkadaşlarını bu büyük göreve davet ettiğinden söz etmektedir.²³⁵

Zeynel Besim, Hizmet gazetesindeki makalesinde harf inkılâbının acele bir şekilde yapıldığını düşünenleri eleştiriyordu. Onlara göre bu işte acele edilmişti. Oysa ki zamana bırakmanın, bugünkü medeniyet karşısında zerre kadar kıymeti yoktur. Besim, bundan sonra vatandaşın vazifesinin eleştirmek yerine işe dört elle

²³² **Milliyet**, 2 Kasım 1928

²³³ **Cumhuriyet**, 2 Kasım 1928

²³⁴ Falih Rıfki Atay, “Türk Yazısı Kanunu”, **Milliyet**, 2 Kasım 1928

²³⁵ **Cumhuriyet**, 4 Kasım 1928

sarılarak yeni harfleri öğrenmek olduğunu yazıyordu. Bu işin acele olduğunu düşünenlere karşı: “Bu iş yürümüştür ve dünya çatlasa yine yürüyecektir. İki ayda milleti baştan başa cehaletten kurtaracağımızı iddia etmiyoruz. Fakat 1-2 sene içerisinde Türkiye’de okur yazar oranının yüzde ondan yüzde seksene çıkacağını söylüyoruz.” diyordu. Hiç bir millet keyif için dilini ifade eden harfleri değiştirmez. Besim makalesinin sonunda yeni harfleri öğrenmenin vatani ve milli bir görev olduğunu belirtiyor.²³⁶

Yunus Nadi ise köşe yazısında, eski yazı ile eğitimi için fazla fedakarlık ve gayret gösterilseydi yeni harflerle elde edilen başarı yine elde edilebilir miydi? Şeklinde soru soruyor ve cevabında “Hayır!” diyordu. Geçmişteki tecrübeler bu yolun çıkmaz bir yol olduğunu gösteriyordu. Eski yazıda sesli harfler yoktu. Sesli harflerle yürüyen yeni yazı sayesinde herkes yazılanları aynı telaffuz ediyordu. Bir kelimenin birden fazla şekillerde telaffuz edilmesi elbette doğru değildi. Yeni yazı bunu engelliyordu. Yunus Nadi yazısında bu durumu örnekler vererek açıklamıştır. Ona göre belki okuyup yazmak tamamen eğitim için yeterli değildi fakat şüphesiz ki eğitimin başlangıcıydı. İşte Latin esaslı yeni Türk alfabesi bu noktada bir zorunluluktur.²³⁷

Türk harfleri kanununun uygulaması dört safhaya ayrılıyordu. Buna göre: 1- Gazete ve dergiler, 2- Kitaplar, 3- Resmi evrak, 4- Mahkeme kayıtları. Atatürk’ün de söylediği gibi Türk milletini yeni bir nur alemine sevk edecek olan yeni harflerin uygulanmasında dört önemli tarih belirlenmişti.²³⁸

Türk harfleri kanununa göre, 1 Aralık 1928’den itibaren gazete ve dergilerin yeni harflerle yayınlanması zorunlu kılıyordu.²³⁹ Devlet dairelerinde ise yeni harflerin uygulama tarihi 1 Ocak 1929 olarak belirlenmişti. Ancak basılı evrakın değiştirilmesi için 1929 Haziran başına kadar zaman tanınıyordu. Yine

²³⁶ **Hizmet**, 6 Kasım 1928

²³⁷ Yunus Nadi, “Yazı İnkılabı”, **Cumhuriyet**, 14 Kasım 1928

²³⁸ **Milliyet**, 3 Kasım 1928, Bu dört tarih : 1 Aralık 1928, 1 Ocak 1928, 1 Haziran 1929, 1 Haziran 1930 olarak verilmiştir. Bu tarihlerle ilgili ayrıntılı açıklamalar gazetede yer almaktadır.

²³⁹ İsa Öztürk, **Harf Devrimi ve Sonuçları**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1998, s. 16

tutulacak zabıtlar da katiplerin henüz hızlı yazamadıklarından dolayı haziran başına kadar eski harflerle yazılabilecekti.²⁴⁰

1 Aralık'tan sonra Türk basını artık tamamen Latin esaslı Türk harflerine geçmiştir. 1 Aralık sabahı halk büyük bir ilgi ve merakla gazetelere sarıldı. Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan resim de bunu kanıtlıyordu. Halkın bu ilgi ve merakı harf inkılabının kısa zamanda başarılı olacağına bir göstergesidir.²⁴¹

Cumhuriyet gazetesinde 1 Aralık'ta yayınlanan "Kurtaran Zafer" başlıklı yazı, harf inkılabının önemini vurguluyordu. Yazıda: Büyük Gazi'nin milli mücadelenin sıkıntılı bir gününde söylediği: "Düşmanı vatanın bağrında boğacağız" sözü yer alıyordu. Gerçekten de 26 Ağustos 1922 günü Türk ordusu Gazi'nin emrini yerine getirmek için mücadeleye girmiş ve başarmıştı. Büyük Gazi 1928 Ağustosunda ise cehalet denilen müthiş düşmanı boğmayı emrediyordu. Kısa zamanda başta bilim çevresi olmak üzere bütün millet Gazi'nin emrini yerine getirmek için mücadeleye atıldı. Bu sebeple 1 Aralık tarihi de kurtarıcı hatta en kurtarıcı zaferin başlangıcı olarak kabul ediliyordu.²⁴²

Cumhuriyet gazetesi harf inkılâbını iki yönlü bir harika olarak değerlendiriyordu. Böyle bir inkılâbın yapılması manevi bir harika, üç ay gibi kısa bir sürede gerçekleşmesi ise maddi yönden ayrı bir harikaydı. Bu dönem gazetelerini yazarlar, düzenleyenler ve özellikle basanlar arasında üç ay önce Latin harflerini hiç tanımayanlar bile vardı. Gazetede çalışanlar üç ay bile tamamlanmadan Gazi'nin emrini yerine getiriyorlardı.²⁴³

Türk gazetelerinin yeni harflerle basıma başlaması Avrupa gazeteleri tarafından büyük bir ilgiyle takip ediliyordu. The Times gazetesinin İstanbul muhabiri 2 Aralık'ta gazetesine gönderdiği telgrafta şöyle yazıyordu: "Dünden beri Türk basınının genel şekli büsbütün değişmiştir. İstanbul gazetelerinin çoğu Paris ve Londra gazetelerini model almışlardır." Gazete, yeni alfabenin halk tarafından öğrenilebilmesi için en iyi yöntem gazete okumak olduğundan gazete sahiplerinin

²⁴⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal**, C. III, Remzi Kitapevi, İstanbul: 1993, ss. 320-321

²⁴¹ **Cumhuriyet**, 2 Aralık 1928; gazetede basılan fotoğrafta dükkan önünde bir gazetenin etrafında bulunan üç okuyucunun resmi yer almaktadır.

²⁴² **Cumhuriyet**, 1 Aralık 1928

²⁴³ **Cumhuriyet**, 3 Aralık 1928

gelecek için ümitli olduğundan bahsediyordu. Ayrıca gönderilen bu telgraf, bankaların ve ticarethanelerin yeni harflerden gayet memnun olduğunu belirtiyordu.

Dünyanın en çok satan gazetelerinden olan The Daily Mail gazetesinin İstanbul muhabiri gazetesine bu konu ile ilgili epeyce bilgi gönderiyordu. Baş makale olarak yayınlanan yazı şöyle başlıyordu: “1 Aralık gününden itibaren bütün Türk gazeteleri Latin harfleriyle basılmıştır. Bütün mağaza levhaları ve ilanlar da yeni harflerle değiştirilmiştir.” Makalenin devamında Türkiye’de gerçekleşen bu inkılabın benzeri olmadığı belirtiliyordu. Yazar inkılabın en kadar önemli olduğunu anlayabilmek için “İngiltere’de bir gün İngilizce’nin bütün harflerinin değiştirildiği farz edilmelidir.” diyordu. Yeni Türk yazısı batıyı rasgele taklitten ibaret değildi. Zaten Arap harfleri de Türkçe’ye uygun değildir.²⁴⁴

1 Aralık 1928 günü bütün Türk gazeteleri yeni yazıya geçmişti. Ancak bu geçiş sırasında sürümlerinde önemli düşüşler görülmüştür. Amerikan Büyükelçiliği’nin gizli kaynaklarından sağlanıp Washington’a gönderilen bilgiler gazetelerin sürümünün düşüşünü göstermesi bakımından ilginçtir.

1928 Aralık Ayının İlk Haftasında İstanbul Gazetelerinin Sürümü:²⁴⁵

Gazetenin adı	1.12.1928	2.12.1928	7.12.1928
	Basılan-Satılan	Basılan-Satılan	Basılan-Satılan
Cumhuriyet	11 500- 9 000	12 000-9 650	7 000- 5 730
Milliyet	10 000- 8 500	10 000- 8 620	8 000- 5 250
Vakit	7 000- 5.500	7 000- 5 440	5 000- 3 120
Son Saat	6 000- 3.420	3 000- 2 670	4 000- 2 780
İkdam	4 000- 2.320	8 000- 5 440	2 500- 1 500
Akşam	1 000- 850	4 000- 2 000	3 000- 1 340

²⁴⁴ Cumhuriyet, 9 Aralık 1928

²⁴⁵ Şimşir, a.g.e., s. 226 ; İkdam ve Akşam gazeteleri 1 Aralık 1928 günü baskı makinalarındaki arızadan dolayı baskılarının dörtte birini basabilmişlerdir.

Tablodan da anlaşılacağı gibi İstanbul'un en büyük gazetesinin tirajı 11 500'ü geçmiyordu. Gazeteler yeni yazıya geçerken bir hafta gibi kısa bir süre içerisinde sürümlerinde % 35-50 oranında azalmalar görülüyordu. Gazete tiryakileri yeni yazıyla basılmış gazeteleri heceleyerek sökebiliyorlardı. O günlerde Türkiye'de bulunmuş olan bir Fransız, kendisine artık okuma zevkini yitirdiğini söyleyen bir öğretmenin yakınmalarını anlatıyordu.²⁴⁶

Yeni yazıya geçiş gazete ve dergilerin görünümünü de etkilemiştir. İlk günlerde göze çarpan kaba saba görünüşleri hızla değişmiştir. Yazım kılavuzunun zamanında öğrenilememesi, harf kıtlığı, acemilik gibi nedenlerle ilk zamanlarda çeşitli baskı, dizgi ve yazım yanlışları görülmüştür. Ancak yazımda çalışanlar şaşılacak bir hızla basım işlerini öğrenmişlerdir. Zamanla gazeteler Avrupa gazetelerini aratmayacak kaliteye ulaşmıştır. Bu bakımdan harf inkılabı tam bir zaferle sonuçlanmıştır.²⁴⁷

Harf inkılâbı ile birlikte görülen diğer bir gelişme Arap harfleriyle yazılmış levhaların yeni harflerle değiştirilmesiydi. İstanbul belediyesinin yayınladığı bir tebligat üzerine Arap harfleriyle yazılmış bütün tabelalar yeni harflerle değiştirilmiştir.²⁴⁸ Ancak duvarlarda bulunan yazıların değiştirilmesi henüz tamamlanmamıştı. Bundan dolayı Türk Ocağı'nın levhası, bazı tramvaydaki yazılar değiştirilmemişti. Yine hükümet konağındaki yazı da silinemediği için bir bezle örtülmüştü.²⁴⁹ Daha bir gün öncesi İstanbul'da Arap harfleriyle yazılmış tabelalar görmek mümkünken 1 Aralık'tan itibaren tabelaların hepsinin yeni Türk harfleriyle yazıldığı görülmektedir.²⁵⁰ Levhalarını değiştirmeyenlere ise belediye tarafından ceza verilecekti.²⁵¹ Yeni Türk harfleriyle Türkiye'nin görünümü başlı başına değişiyordu. Latin harfleriyle yazılmış ilk mezar taşı ise Üsküdar'da dikildi.²⁵²

²⁴⁶ Mercure de France, "Revue des Revues: La Nouvelle Turquie", **Feuilles d'Avis de Lausanne**, 29.04.1930'den atfen: Şimşir, a.g.e., s. 227

²⁴⁷ Şimşir, a.g.e., s. 228

²⁴⁸ **Milliyet**, 1 Aralık 1928

²⁴⁹ **Cumhuriyet**, 2 Aralık 1928; İstanbul hükümet konağının silinemeyen tabelasının bir bezle örtüldüğünü gösteren resim aynı gazetede yer almaktadır.

²⁵⁰ **İkdam**, 2 Aralık 1928

²⁵¹ **Milliyet**, 1 Aralık 1928

²⁵² **İkdam**, 10 Aralık 1928

Türkiye'nin dış görünümü 1929 yılına girerken baştan başa değişiyordu. Türkiye bir kaç ay içerisinde “Doğulu” görünümünü atmıştı. O güne kadar Batılı gözünde “Doğu” Türkiye sınırı ile başlıyordu. Doğu'nun en belirgin simgesi ise Arap yazısıydı. Türkiye’de şimdi şaşırtıcı ve inanılmaz bir yenilik yapılmıştı. Türkiye’de şapka inkılabının dışında hiç bir yenilik böyle kısa zamanda yapılmamış ve Türkiye'nin görüntüsünü değiştirememişti. Türkiye 3-4 ayda “Doğulu” görüntüsünde çıkıyordu. Amerikan Büyükelçiliği, “İstanbul dış görünüşüyle bir Balkan kentini anımsatıyor.” diyordu.²⁵³

Yeni harfler kanunu ile birlikte pullar da değişiyordu. Yeni harfler kanunu eski yazılı pulların kullanılmasına 1 Haziran’a kadar izin veriyordu. Ancak bu tarihe kadar Posta Müdürlüğü, yeni yazıyı kullanarak pullar basacaktı. İstanbul Posta Müdürü Hüsnü Bey, müdürlüğün yeni pulların basılması ile müdüriyetin ilgileneceğini açıklıyordu. Yeni damga pullarının teminini de Maliye Bakanlığı üstleniyordu.²⁵⁴

Yeni harflerle yazım, soldan sağa olduğundan dolayı mektup zarfına yazılan adreslerin şekli de değişiyordu. Buna göre zarfın sağ üst köşesi pul yapıştırılmak üzere boş bırakılacak, sol üst köşesine ise gönderenin adı yazılacaktı. Bu şekildeki zarf düzeni uluslar arası kabul edilmiş zarf düzeni idi ve halktan kendi menfaatleri için buna uymaları isteniyordu.²⁵⁵

Yeni harfler her tarafta uygulanmaya devam ediyordu. Son Saat gazetesinin muhabiri, harf inkılâbı konusunda hattatlar okulunun durumunu öğrenmek için hükümet konağı karşısında çalışan eski hattatlardan Halil Efendi ile görüşür. Halil Efendi gazeteye yaptığı açıklamada; İstanbul’da sadece 40 kadar hattat olduğundan yakınmaktadır. Yine bu hataların 15-20 kadarının yeni harflerle mükemmel şekilde yazdıklarını belirtiyor ve yeni yazının kolay okunduğunu ekliyordu. Aynı muhabirin araştırmasına göre, Ankara caddesinde bulunan bir diğer hattat okulunda da yeni harflerle çalışanlar bulunuyordu.²⁵⁶

²⁵³ NABD_867.402/24 – Amerikan Büyükelçiliği’nden Amerikan Dışişlerine rapor. İstanbul 24.10.1928, No. 550’den atfen Şimşir: a.g.e., s. 233

²⁵⁴ **İkdam**, 2 Kasım 1928

²⁵⁵ **Milliyet**, 18 Kasım 1928

²⁵⁶ **Son Saat**, 28 Kasım 1928

Atatürk'ün işareti ile şimdi Türk milleti harf seferberliğine başlıyordu. Yeni Türk harflerini öğrenmeyen, bu harflerle okuyup yazamayan hiç bir Türk vatandaşı kalmayacaktı. Herkes için amaç buydu. Eğitim her şeyin başı olduğu gibi eğitimin başı da okuma yazmayı bilmektir. İşte Türk milleti bu yüzden harf seferberliğini takdir etmiştir. Yeni harflerin kolaylığı görülünce herkesin okuma hevesi artıyor, eğitim için ilk şart olan harf meselesi Türk milletinin arzusuyla hallediliyordu.

Şüphesiz harf inkılabının en büyük yansımalarından biri de Millet Mektepleri'nin açılması olmuştur. Milliyet gazetesi 29 Aralık tarihi gazetesinde 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren Millet Mektepleri'nin açılacağını duyuruyordu. Millet Mektepleri'nin başöğretmeninin de Atatürk olduğunu belirtiyordu. Yeni harflerle hiç okuma yazma bilmeyen, hiçbir okula ve memuriyete devam etmeyen 16-40 yaş arası her Türk vatandaşı okullara çağrılıyordu. Okuma yazmayı bilenlerden ise sınav heyetine müracaat ederek sınav olmaları isteniyordu.²⁵⁷

Millet Mektepleri'nin açılmasındaki amaç yeni Türk harflerinin kısa bir sürede ve kolayca büyük halk kitlelerini okur yazar duruma getirmektir. Bu amaçla hem hiç okuma yazma bilmeyenlere, hem de eski yazıyı bilenlere yeni yazı öğretilenkti.²⁵⁸

Millet Mektepleri'nde belli başlı okuma yazma öğretilenkti. Yeni harflerin kolaylığından istifade edilerek okuma yazma bilmeyenlerin sayıları azaltılmak isteniyordu. Zaten Millet Mektepleri'nin amacı da buydu. Türk halkı da aynı gerçekleri takdir ediyor hükümetten hiç de geri kalmıyordu. Halkın Millet Mektepleri'ne yoğun ilgisi de bunun en güzel kanıtıdır.²⁵⁹

²⁵⁷ **Milliyet**, 29 Aralık 1928

²⁵⁸ Şimşir, a.g.e., s. 237

²⁵⁹ **Cumhuriyet**, 5 Ocak 1929

VI. BÖLÜM

HARF İNKILABI'NIN BALIKESİR BASININA YANSIMALARI

A. Yeni Türk Harflerinin İlk Uygulamaları

Atatürk'ün Gülhane Söylevi'nin ardından yeni Türk harfleriyle ilgili bütün gelişmeler Türk basını tarafından yakından takip ediliyordu.

Kamu görevlilerine yeni Türk harfleri öğretilmeye çalışılırken, devlet dairelerinde yavaş yavaş yeni yazıya geçildiği anlaşılmaktadır. Devlet yazışmalarında, Türk harfleri yasası çıkmadan yeni yazı resmen kullanılmaya başlanmıştı. Yeni Türk harflerinin kabulüne doğru alınan bu tedbirler Balıkesir'de de görülmektedir. Balıkesir Valiliği, yazışmalardaki imza ve açıklamaların yeni Türk harfleriyle yazılmasını mecbur kılıyor ve bunu bütün dairelere resmen bildiriyordu.²⁶⁰

İstanbul'daki Dil Encümeni'nin gazeteye yansıyan tebliğine göre, Dil Encümeni tarafından alfabe ve imla kurallarını içeren bir kitap ile halk alfabeti basılmıştır. Gazeteye verilen tebliğde dışarıda basılan eserlerin çoğu hatalı olduğu için, halktan Dil Encümeni tarafından basılan eserlere itibar etmesi isteniyordu. Dil Encümeni dışarıda basılıp da hatalı olan eserlerden dolayı sorumluluğu üstlenmiyordu. Yeni eserler bastırmak isteyenler, eserlerin son şeklini encümene göstermek zorundaydı. Resmi ve resmi olmayan kuruluşların sadece Dil Encümeni tarafından bastırılmış eserlere itibar etmeleri isteniyordu.²⁶¹ Yine Dil Encümeni'nin diğer bir tebliğin de yeni harflerle yazılan levhalardaki hataların düzeltilmesi isteniyordu. Resmi ve resmi olmayan kuruluşların levhalarında bazı hatalar tespit edilmektedir. İlk günlerde böyle hataların olması doğal olarak karşılanıyordu. Fakat bundan sonra yapılacak yazım hatalarını engelleyebilmek için levha üzerine

²⁶⁰ **Türk Dili**, 22 Ağustos 1928

²⁶¹ **Türk Dili**, 2 Eylül 1928

yazılacak olan yazıların birer suretlerinin pullu bir zarf içerisinde Dil Encümeni'ne gönderilmesi isteniyordu. Yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak geri iade edilecekti. Ayrıca Dil Encümeni, basılacak her çeşit eserin doğru yazılıp yazılmadığını kontrol etmek amacıyla kontrol heyeti oluşturmuştu. Dil Encümeni eser bastırarak olanlara kontrol heyetinden istifade etmelerini öneriyordu. Kontrol heyetince onaylanmamış eserlerin eğitimde kullanılmayacağını bildiriyordu. Okul kitaplarını basanlar bu işi yapamamaları halinde, kitapların basımını da sadece 1928 yılına mahsus olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı üstleniyordu.²⁶²

Balıkesir'de yeni harflerle levhalar yazıldığını 10 Eylül 1928 tarihli gazetedeki ilandan anlıyoruz. İlanda: Yeni Türk harfleriyle dükkan levhası yazdırmak isteyenlerin hükümet caddesinde bulunan saatçi Muhammet Emin Efendi'nin yardımcısı olan Hilmi Efendi'nin iş yerine müracaat etmeleri isteniyordu. Yeni Türk harfleriyle istenilen şekilde levhalar yazılabileceği duyuruluyordu.²⁶³ Balıkesir'de ilk olarak yeni harflerle levhasına adını yazdıran Öğretmen Okulu idi.²⁶⁴

Okulların ekimde açılabilmesi için devlet matbaası aralıksız olarak yeni harflerle kitap basıyordu. Matbaa, alfabe ve okuma kitabı olmak üzere 3 milyon kitap basılacaktı. Yeni harflerin en kısa zamanda halka öğretilmesi için Anadolu'ya öğretmenler gönderilecekti. Öğretmenler akşamları kahvehanelerde de halka dersler verecekti. Okullar açıldıktan sonra ise yeni harflerle eğitim vermeyen öğretmenlerin görevine derhal son verilecekti.²⁶⁵

Yeni Türk harfleri her yerde uygulanıyordu. Buna camiler de dahildi. Diyanet İşleri Başkanlığı Türkçe hutbelerin yeni harflerle basılmasını gereken yerlere resmi olarak bildiriyordu.²⁶⁶

Türk Dili gazetesi, Dil Encümeni'nin çalışmalarını okuyucularına bildirmeye devam etmektedir. Heyetin, 22 Eylül günü yapmış olduğu çalışmaların sonucunda yeni Türk harflerinde bazı düzeltmelere gidildi. Bu düzeltmelerden biri de soru

²⁶² **Türk Dili**, 5 Eylül 1928

²⁶³ **Türk Dili**, 10 Eylül 1928

²⁶⁴ **Türk Dili**, 21 Eylül 1928

²⁶⁵ **Türk Dili**, 13 Eylül 1928

²⁶⁶ **Türk Dili**, 12 Eylül 1928

ekini kelimedden ayırmak için kullanılan (-) tire işaretinin kaldırılması idi.²⁶⁷ Yine Dil Encümeni düzenli çalışmaları sırasında yeni Türkçe sözlük hazırlamaktadır.

Bilindiği gibi yeni Türk harflerinin kısa zamanda benimsenmesi için yeni harfler marşı yapılmıştı. Türk Dili Gazetesi'nde yayınlanan habere göre: Atatürk'ün isteği üzerine Cumhurbaşkanlığı Orkestra Şefi Zeki (Üngör) Bey tarafından harfler marşı adıyla bir marş yapıldı. Marşın güftesi harflerin okunuşu gibi söylenecekti.²⁶⁸

Yeni harflerin yaygın olarak kullanılabilmesi için bütün kuruluşlar seferber olmuştu. İçişleri Bakanlığı, ekim ayından itibaren ilk aşamada haberleşmenin yeni Türk harfleriyle yapılacağını yayınladığı bir genelge ile bildiriyordu. Bakanlık kanun çıkmadan memurları yeni harflere alıştırmak ve devletçe uygulanması zorunlu hale geldiği gün halkın ve devletin işlerinin kolaylıkla yapılabilmesi için vilayetlere, belediyelere ve sınır kuvvetlerine bir emir gönderdi. Buna göre 1 Ekimden itibaren Türk harfleri aşağıdaki hususlara göre kullanılacaktır: 1-Telgraflar, 2- Bütün şifreler, 3- Kısa yazı ve mektuplar, 4- Memurların derecelerine göre valilerin uygun göreceği bütün görevliler, 5- Telgrafhanenin çekeceği açık telgraflar, 6- Valiler ve diğer yöneticiler Türk harflerini kullanacaklar ve bakanlığı bu konuda haberdar edeceklerdir. Bakanlığın resmi yazılarında Arapça ve Farsça kurallar kullanılmayacaktı. Ayrıca kısa, öz olması ve fuzuli sıfat ve unvanlardan arındırılması isteniyordu.²⁶⁹

Balıkesir valiliği, İçişleri Bakanlığı'nın göndermiş olduğu genelgeye dayanarak 7 Ekim 1928 günü ilçelere, nahiyelere ve devlet dairelerine bir genelge gönderir. Vilayetin gönderdiği genelge şu şekildedir: "Pek yakın bir zamanda umumiyetle tatbik edilecek olan yeni yazımıza bir an evvel alışabilmelerini sağlayabilmek için vilayetçe bu ay başından itibaren imkan nispetinde uygulamaya başlanmıştır."

Kaymakam ve diğer yöneticilerden bu hususta yardım ve teşvikleri istenmektedir. 1 Ekim'den itibaren vilayetle bakanlıklar arasındaki haberleşme tamamen yeni harflerle yapılmakta idi. Bu yüzden yöneticilerden, devlet

²⁶⁷ **Türk Dili**, 23 Eylül 1928

²⁶⁸ **Türk Dili**, 28 Eylül 1928

²⁶⁹ **Türk Dili**, 30 Eylül 1928

dairelerinden vilayete yazılacak haberleşmenin de yeni yazı kullanılarak yapılması ve bu surette yazımının en kısa sürede kullanılması özellikle isteniyordu.²⁷⁰

Ankara'dan gelen bir haber, Ankara'da büyük küçük herkesin her dakika yeni harfleri öğrenmekle meşgul olduğunu bildiriyordu. Yakında başkent'in bütün kahveleri, salonları, kurumları dersane haline gelecektir. Diğer yandan Başbakan İsmet İnönü halkın en kısa sürede yeni harfleri öğrenmeleri ile ciddi bir şekilde ilgileniyordu. İsmet İnönü, bu konuda gelen haberleri ilgi ile takip ediyor, gösterilen gayretten dolayı memnuniyet duyuyordu.

Aynı haberin devamında T.B.M.M. açılınca derhal yeni harflerin kabulü hakkında kanunun çıkacağını bildiriyordu. Kanun bir iki maddelik olacak ve harflerin şekli ve uygulamasına dair genelge milletvekillerine sunulacaktı. Yine Türk Dili, çok yakın bir zamanda devlet dairelerinde yeni harflerle işlemlerin yürütüleceğini bildiriyordu. Hükümet bu hususta ciddi tedbirler almaktadır.²⁷¹

Türk Dili Gazetesi, yeni harfler kanununun T.B.M.M.'nde kabul edilmiş olduğunu 2 Kasım tarihli haberinde okuyucularına bildirmektedir.²⁷² Kanun Cumhurbaşkanı Atatürk tarafından onaylanmış olduğun için Resmi Gazete'de 6 Kasım 1928 günü yayınlanması bekleniyordu. Kanun Resmi Gazete'de yayınlandığı andan itibaren uygulamaya geçilecektir.²⁷³

B. Kurslar – Sınavlar

Atatürk'ün tarihsel söylevinin ardından büyük bir okuma yazma seferberliği başlar. Harf seferberliği, Cumhuriyet Sarayı'ndan başlayarak köylere kadar yayılacaktır. İlk dersler Dolmabahçe Sarayı'nda başladı. Sarayın salonlarından biri dersane haline getirilmişti. Saraydaki derslere Atatürk her gün bizzat katılıyordu. Dersleri dikkatle takip ederek notlar alıyor, öğretmenlere yazım konusunda sorular soruyordu. Atatürk yeni harfleri maiyetinde bulunan herkese öğretmiş hatta bir gramer kitabı bile tanzim etmişti. Sarayda yemek listeleri,

²⁷⁰ **Türk Dili**, 8 Ekim 1928

²⁷¹ **Türk Dili**, 10 Ekim 1928

²⁷² **Türk Dili**, 2 Kasım 1928; Aynı tarihli gazetede, Türk harfleri kanununun tam metni yer almaktadır.

²⁷³ **Türk Dili**, 5 Kasım 1928

musiki programları bile yeni Türk harfleriyle yazılıyordu.²⁷⁴ Sarayın dışında da yeni harflerin öğrenilmesi için faaliyetler başlamıştı. Türk Ocağı merkez heyeti okuma yazma bilmeyenlere yeni harflerin öğretilmesinin gerekli olduğunu bildiren bir tamimi bütün Türk Ocağı şubelerine göndermiştir. Ocaklardan bazıları yeni harflerini öğretmek için faaliyete geçmiş bulunmaktaydı.²⁷⁵

İstanbul'da yeni Türk harflerinin yaygınlaştırılabilmesi için vali başkanlığında bir komisyon toplandı. Komisyon, yeni Türk harflerini öncelikle Milli Eğitim müfettişleri ve öğretmenlerin öğrenmesine karar verdi. Vilayet ve belediye memurları; cemiyet, belediye ve meclis salonlarında, halk ise diğer dairelerde yeni Türk harflerini öğreneceklerdi. Üniversitede de serbest konferanslar verilecekti.

Ankara'da ise yeni Türk harflerinin öğretilmesi için Ankara Belediye Başkanı, C.H.P. ve Milli Eğitim Müdürü bir araya gelerek öncelikle yeni harflerin öğretmenlere öğretilmesine karar verdiler. Yeni Türk harflerinin diğer memurlara da öğretilmesi düşünülüyordu. Buna göre, vilayet memurları için vilayet salonunda, belediye memurları ve hizmetlileri için ise belediye salonunda eğitime başlanacaktı. Milli Eğitim Müdürlüğü'nde açılacak olan kursa ise Milli Eğitimde çalışan bütün memurların katılması zorunlu kılınyordu.

İstanbul ve Ankara'da harf seferberliği büyük bir hızla uygulanırken Balıkesir'de de harf seferberliği adına hummalı bir çalışma sürdürülüyordu. Vilayet Türk Ocağı ve Öğretmenler Birliği yeni Türk harflerinin Balıkesir'de hızlı bir şekilde öğrenilebilmesi için önemli faaliyetler yürütüyordu. Türk Ocağı idare heyeti, Milli Eğitim Müdürü Şahap Bey ile 23 Ağustos akşamı, saat 21.00'da bir araya geldiler. Görüşmeler neticesinde yeni Türk harflerinin en kısa zamanda öğretilmesi ve yaygınlaştırılabilmesi için kursların açılmasına karar verildi.

Türk Ocağı ilk olarak, biri Latin harflerini bilenler için, diğeri ise hiç bilmeyenlere olmak üzere iki kurs açacağını bildiriyordu. İlk kurs 1 Eylül 1928 cumartesi günü akşamı başlayacaktı. Bu kursların ders süreleri ise birer saat

²⁷⁴ **Türk Dili**, 15 Ağustos 1928

²⁷⁵ **Türk Dili**, 16 Ağustos 1928

olarak belirlenmişti. Öğretmenleri, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden temin edilecek, öğretmenlerin ücretleri de ödenecekti. Latin harflerini bilenlere dersler cumartesi ve pazar akşamı, hiç bilmeyenlere ise pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe akşamı olmak üzere ocak binasında verilecekti. Kursa katılanlara kalem, defter ve Dil Heyeti'nin hazırladığı alfabe verilecekti.

Memurların ve halkın yeni harfleri öğrenebilmeleri için Milli Eğitim Müdürlüğü de kurslar açıyordu. Memurlar için, Öğretmenler Birliği'nde kadınlara mahsus olmak üzere Yeni Turan ve Mithat Paşa okullarında, halk için ise Tevfikiye Okulu'nda kurslar açıldı.²⁷⁶

Yeni Türk harflerinin Balıkesir il merkezinde olduğu gibi ilçe merkezlerinde de büyük bir ilgiyle karşılandığı anlaşılmaktadır. Edremit Türk Ocağı, Edremit'te yeni Türk harflerinin süratle halka öğretilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla bir kurs düzenledi. Dersler ilk etapta haftada iki gece, eylül ayı başından itibaren ise haftada dört gece olmak üzere, Türk Ocağı salonunda yapılıyordu. Türk Ocağı ayrıca memurlar için de en kısa zamanda kurs düzenleyeceğini açıklıyordu.²⁷⁷

Manyas'ta halk vakit kaybetmeden yeni Türk harflerini öğrenmek istiyor bunun için de açılan kurslara koşuyordu. Manyas halkının ve köylerinin yeni harflere olan ilgisi takdir edilmesi gereken bir husustur. Bir yandan Manyas C.H.P. merkezi kurs açarken diğer yandan ise köylerinde okulu olmayan köylüler yeni Türk harflerini öğrenmek için merkeze geliyorlardı. Manyas halkı yeni harfleri öğrenmek için her türlü yola başvuruyordu. Parti merkezinde açılan kurs hemen faaliyete başladı. Derslere devam edenler kısa bir süre sonra okuma yazmayı öğreniyorlardı. Bu yüzden halk kurslara büyük ilgi göstermekteydi. Hatta kurslara katılmak için köylerinden gelenler yeni harfleri öğrendikten sonra kendi köylerinde yeni harfleri öğreteceklerdi. Manyas'ta oldukça kısa bir zaman içerisinde yeni harflerle basılmış olan gazetelerin ve kitapların herkes tarafından okunduğunu görmek mümkün olabilecekti.²⁷⁸

²⁷⁶ **Türk Dili**, 24 Ağustos 1928

²⁷⁷ **Türk Dili**, 26 Ağustos 1928

²⁷⁸ **Türk Dili**, 29 Ağustos 1928

Bandırma, Erdek, Susurluk, Gönen ve Havran'a bakıldığında da durum Gönen'den farklı değildi. Her tarafta kurslar açılıyor, halk dershanelere gidiyordu. Bandırma Türk Ocağı binasında ve İlk Erkek Okulu'nda halka yönelik dersler vermek için kurslar açılıyor, halk da seve seve bu kurslara devam ediyordu. Bandırma'da okuyanların sayısı her geçen gün çoğalıyordu.

Erdek'te yine Türk Ocağı'nda Erdeklilere yeni harfleri öğretmek için bir kurs açılmıştı. Erdek İlkokulu'nda harfleri tanıyanlar ile tanımayanlara ayrı ayrı dersler veriliyor, halk ise bu harf seferberliğine büyük ilgi gösteriyordu. Diğer yandan Susurluk'ta, halk yeni Türk harflerini öğrenmek için kurslara katılıyor. Susurluk CHP binasında kurslar düzenleniyordu.²⁷⁹

Yeni Türk harflerinin yaygınlaştırılabilmesi için herkes seferber olmuştu. Türk Dili Gazetesi'nin 5 Eylül tarihli haberinde, bir hafta içerisinde yeni Türk harfleri ile ilgili bir müsabaka düzenleyeceğini bildiriyor, müsabakaya özellikle köylüler davet ediliyordu. Gazete tarafından yayınlanan dersleri takip edenlerin hiç düşünmeden bu müsabakaya girmeleri gerektiği belirtiliyordu. Bu aynı zamanda kaç kişinin okur yazar olduğunu tespit etmek açısından da yararlı olacaktı.²⁸⁰

Balıkesir'de memurlara yeni harfleri öğretmek amacıyla üç kurs hummalı bir şekilde faaliyetlerini sürdürürken diğer yandan Türk Ocağı'nda iki, Öğretmenler Birliği'nde bir, halk dershanelerinde iki olmak üzere toplan beş kurs daha vardı. Bu kursların bir kısmı Latin harflerini tanıyanlara, bir kısmı da Latin harflerini hiç tanımayanlara mahsustu. Yüzlerce kişi bir kaç gün içerisinde yeni Türk harfleriyle güzel bir şekilde okuyup yazabilir hale geliyordu.²⁸¹

Yeni Türk harfleri halk arasında hızla yayılırken Balıkesir'de bulunan milletvekilleri de açılan kursları devamlı gözetim altında bulunduruyorlardı. Milletvekillerinden Fahri ve Emin Beyler, yeni Türk harflerini öğretmek amacıyla vilayet merkezinde açılmış olan kursları dolaşarak bu büyük inkılabın ilk uygulamalarını takip ediyorlardı. Milletvekilleri, Balıkesir'de buldukları sırada yeni harflerin öğretimi ile yakından ilgilenmişlerdir. Milletvekillerininin 12 Eylül tarihli ziyaretleri arasında Tefikiye İlkokulu'nda açılan kurs da yer almaktadır.

²⁷⁹ **Türk Dili**, 2 Eylül 1928

²⁸⁰ **Türk Dili**, 5 Eylül 1928

²⁸¹ **Türk Dili**, 6 Eylül 1928

Ziyaret esnasında öğretmen Musib Bey yeni Türk harfleri konusunda bir konferans verdi. Bu konferansı dinleyenler arasında milletvekilleri de vardı. Milletvekilleri kurs ziyaretlerinin sonunda memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.²⁸² Milletvekillerinden Sadık ve Emin Beyler daha sonra Susurluk'a giderek burada da yeni Türk harflerinin öğretimi konusunda alınan tedbirlerle ilgileneceklerdir.²⁸³

Balıkesir'de gün geçtikçe harf seferberliği yayılıyor, açılan kurs sayısı hızla artıyordu. Sadece il merkezinde 18 dersane bulunmaktaydı ve ilgi çekicidir ki bu kursları düzenli olarak takip edenlerin sayısı 50'nin altına inmemekteydi. İl merkezinde bulunan kursların 4'ü öğretmenlere, 4'ü memurlara, 8'i umumi, 2'si hanımlara ve 1'i de hapishanedeki mahkumlar için açılmıştı. Ayrıca C.H.P.'nin idaresi altında 2, Bursa'nın idaresi altında ise 1 kurs mevcuttu. Hanımlara kurs Mithat Paşa Okulu ve Yeni Turan Okulu'nda veriliyordu. Yine Türk Dili Gazetesi'nin yaptığı araştırmaya göre vilayet genelinde sayıları 55'i geçen dersane faaliyete geçmiş durumdaydı. Her ilçede en az 3 dershanenin var olduğu anlaşılmaktadır. Bu dershanelerdeki dersler, öğretmenlere, memurlara ve halka ayrı ayrı tahsis ediliyordu. Ayrıca Milli Eğitim Müdürlüğü öğretmenlerin yoğunlukta bulunduğu yerler olan Manyas ve Gömeç'te de dersane açmıştır.

Bu sırada Milli Eğitim Bakanlığı'nın, memurlar için açılmış olan kurslar konusundaki düzenlemeleri içeren bir tebligat yayınladığı anlaşılıyor. Bu tebligat Balıkesir Milli Eğitim Müdürlüğü'ne de gelmiştir.²⁸⁴

Balıkesir genelinde yeni Türk harfleri kolaylıkla öğreniliyordu. İlçeler Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yeni harfleri öğretmek üzere mümkün olduğu kadar fazla sayıda öğretmen talep ediyordu.

Dikkat çekici bir örnek de Balya maden şirketinin harf seferberliğine katkıda bulunmasıdır. Şirket, yeni Türk harflerini işçi, memur ve hizmetlilere öğretmek üzere iki dersane açtı. Emin Ali Bey tarafından verilen ve 15 gün süreyle devam eden dersler iyi sonuçlar vermiştir. Kursu katılanlar okuma yazma öğrendikten sonra ikinci bir kursa tabi tutulacaklardı.²⁸⁵ İlçe genelinde yeni

²⁸² **Türk Dili**, 13 Eylül 1928

²⁸³ **Türk Dili**, 16 Eylül 1928

²⁸⁴ **Türk Dili**, 14 Eylül 1928, Tebligatın tamamı maddeler halinde gazetede yer almaktadır.

²⁸⁵ **Türk Dili**, 16 Eylül 1928

harflerin öğrenilebilmesi için büyük bir faaliyet sürdürülmektedir. C.H.P. tarafından halk için düzenlenen akşam kursu öğretmen Abdülkadir Bey tarafından veriliyordu. Gençlerin göstermiş oldukları ilgiye karşılık ise Belediye Başkanı Cemil Bey, spor kulübünde dersler vermiştir. Ayrıca okulda da derslerin öğretmen Firdevs Hanım tarafından verildiği anlaşılmaktadır. Balya'da herkes büyük bir sevinçle derslere devam etmekte ve bu kurslardan en iyi şekilde istifade etmeye çalışmaktadır.²⁸⁶

Manyas halkının yeni Türk harflerini öğrenmek için son derece gayret gösterdiği anlaşılmaktadır. Manyas Yatılı Okulu'nda iki dereceli bir kurs açılmıştı. Kursa katılanların sayısı her geçen gün artıyordu. Özellikle köylerin imam ve muhtarları ile bir çok genç her gün ders saatinden önce ilçeye geliyorlar ve derslere devam ediyorlardı. Daha önce okuma yazma bilmeyenler 15 gün içerisinde harfleri tanıyor, az çok yazıp okuyabilecek duruma geliyordu. Burada köylünün yeni Türk harflerine göstermiş olduğu ilgi, köylünün okumaya ne kadar çok hasret kaldığını göstermesi açısından önemlidir.²⁸⁷

Bir kurs haberi de Vali Özdemir Salim Bey başkanlığında toplanan vilayet meclisinden gelmektedir. 16 Eylül'deki toplantı sonucunda yeni harflerin memurlara öğretilmesi için kurs açılmasına karar verilmiştir. 17 Eylül'de başlayacak olan dersler vilayet meclis salonunda gerçekleştirilecektir.²⁸⁸

Balıkesir merkezinde büyük bir hızla yeni Türk harflerinin öğretilmesine devam edilmektedir. Gerek öğretmenlere gerekse diğer memurlara ve halka ait kurslarda bir takım sınavlar yapılmış ve bu sınavlarda bir çok kişi başarılı olmuştur.²⁸⁹ Yeni Türk harflerine ait faaliyetler Balıkesir'de ehemmiyetle sürdürülmekte, her gün biraz daha artarak devam etmektedir. Yapılan faaliyetler hakkında ilçelerden ve nahiyelerden Milli Eğitim Müdürlüğü'ne düzenli bir şekilde bilgiler geliyordu. Milli Eğitim Müdürlüğü de her hafta gelen bilgileri düzenleyerek Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderiyordu.

²⁸⁶ **Türk Dili**, 23 Eylül 1928

²⁸⁷ **Türk Dili**, 16 Eylül 1928

²⁸⁸ **Türk Dili**, 17 Eylül 1928

²⁸⁹ **Türk Dili**, 19 Ekim 1928

Türk dili gazetesi'nin 21 Ekim tarihli araştırmasına göre Balıkesir ve dahilinde öğretmenlere ve memurlara ait derslere artık son verildi. Kurslara katılanlar sınava tabi tutuluyorlardı. Sınavlardan olumlu sonuçlar alınıyordu. Başarılı olamayanların sayısı yok denecek kadar azdı ve bu kişilere de dersleri takip etme imkanı sağlandı.

Balıkesir'de halkın yeni harfleri öğrenebilmesi için açılan kurslara gidenlerin sayısı iki bini aşmıştır. Bu kursların bir kısmında sınavlar düzenleniyordu. Yapılan sınavlardan bir hafta içerisinde 339 kişi başarılı olmuştur. Diğer yandan nahiye ve köylerde de kursların açılması ile ilgili merkezden bir tebligat gönderilmiş olup bu tebligata dayanarak bir çok köyde kurslar açılmıştır. Bu kursların 15 Ekim'den itibaren derslere devam ettikleri anlaşılmaktadır.²⁹⁰

Bir sınav haberi de 13 Kasım tarihli gazeteden gelmektedir. Balıkesir'de bütün devlet dairelerinde bulunan memurlar için sınav tarihleri belirlenmiş olup başarılı olanlara sertifika verilecekti. Sınav için vali, Milli Eğitim Müdürü ve Türkçe öğretmeni Gazali Bey'den oluşan bir sınav heyeti oluşturuldu. 13 Kasım'da başlayacak olan sınavlara ilk olarak tapu, nüfus, muhasebe, iskan, polis ve jandarma dairelerinde çalışan memurlar alınacaktı. Üç gün boyunca devam edilecek sınavlara bundan sonra maliye, emlak, ziraat, veteriner, orman, müftülük, adliye, telgrafhane, belediye, hastane, tütün ve benzeri kuruluşlarda çalışan memurlar katılacaklardı.

Öğretmenler Birliği, bugüne kadar herhangi bir kursa devam etmemiş memurlar için ve sınavlarda başarılı olamayan memurlar için bir kurs düzenleyecektir. Bu arada cezaevinde devam eden kurslardan ilk neticeler alınmaya başlandı. 12 Kasım'da yapılan sınavda kurslara devam eden 52 mahkumdan 41'i yeni harfleri öğrendiklerini sınavda göstermişlerdir. Cezaevinde yeni Türk harfleri kursu devam etmektedir. Yeni bir 50 kişilik kurs oluşturuldu. Sınavda başarılı olamayanlar da bu kursa dahil ediliyordu. Kurs ekim sonuna kadar devam edecekti.²⁹¹

Yeni Türk harflerinin süratle öğrenildiğine bir örnek de Gömeç'ten gelmektedir. Gömeç'te şimdiye kadar 102 kişinin okuyup yazmayı öğrendiği tespit

²⁹⁰ **Türk Dili**, 22 Ekim 1928

²⁹¹ **Türk Dili**, 13 Kasım 1928

edilmiştir. Bu başarıda, Başöğretmen Ferik Bey'in büyük gayreti göze çarpmaktadır. Öğretmen Seher Ferit Hanım'ın idaresinde yapılan kurslara katılan hanımların ise 40'tan fazlası yeni Türk harflerini öğrenmiş durumdaydı. Öğretmenler çocuklara okul açılmadan önce yeni harfleri öğretiyorlardı. Yine Gömeç yakınlarındaki Hacı Osman köyünün Gömeç'te düzenlenen kurslara katılması, köylerin de harf seferberliğine aktif bir şekilde katıldıklarını gösteren güzel bir örnektir.²⁹²

C. Meclis Başkanı Kazım Paşa'nın (Özalp) Balıkesir Ziyareti

Harf İnkılâbında, Atatürk'ü destekleyen özellikle üç isim vardı. Bu isimler Başbakan İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati ve Meclis Başkanı Balıkesirli Kazım Özalp idi. Harf inkılabının hazırlık günlerinde Meclis Başkanı Kazım Özalp Atatürk'ün sağ kolu gibidir. Dolmabahçe kurultayında da Kazım Özalp Atatürk'ün yanındadır. Atatürk'le birlikte salona girer ve kurultaya başkanlık eder. Meclis başkanının kurultayda bulunması ve başkanlık etmesi ayrı bir önem taşır. Kurultaya katılan milletvekilleri, yeni Türk harfleri yasasına olumlu oy vermekle kalmayacaklar, harf seferberliğinde de görev alacaklardı. Seçim bölgelerine giderek yeni harfler için öğretmenlik yapacaklardı. Bunda meclis başkanının da rolü olmuştur.²⁹³

Balıkesir basınına bakıldığında, Meclis Başkanı Kazım Paşa'nın Balıkesir'e bir seyahatte bulunduğu anlaşılmaktadır. 23 Eylül tarihli Türk Dili gazetesinde Kazım Paşa'nın aynı gün içerisinde Balıkesir'e geleceği haberi gazetenin ilk sayfasında manşet olarak geniş yer tutmaktadır. Yine aynı haberin devamında Balıkesirlilerin günlerden beri beklediği meclis reisinin bir gün önce Ertuğrul yatı ile İstanbul'dan ayrılarak Bandırma'ya geldiği ve 23 Eylül'de saat 11.30'da da hanımı ile Balıkesir'e geleceği yazıyordu. Meclis Başkanı Kazım Paşa bir yıl aradan sonra geldiği Balıkesir'de 25 gün kalacaktı.²⁹⁴ Bandırma'dan ayrılırken Kazım Paşa'nın yanında, İstanbul Milletvekili Tevfik Kemal Bey, CHP Müfettişi Nevzat Bey ve Balıkesir milletvekilleri vardı. Balıkesirliler Milli Mücadele

²⁹² **Türk Dili**, 5 Kasım 1928

²⁹³ **Atatürk'ün Talim Telgraf ve Beyannameleri IV**, s. 539; Şimşir, a.g.e., s. 201

²⁹⁴ **Türk Dili**, 23 Eylül 1928

döneminde Batı Anadolu’da büyük kahramanlıklar göstermiş olan hemşerileri Kazım Paşa’yı istasyonda büyük tezahüratları arasında törenle karşılandılar. Kazım Paşa bir müddet dinlendikten sonra belediye reisi tarafından adına düzenlenen çaya katıldı.²⁹⁵ Ertesi gün Kazım Paşa, hükümeti, kolorduyu ve belediyeyi ziyaret etti. Kazım Paşa ziyaretleri sırasında özellikle yeni Türk harflerinin öğretimi konusunda denetimlerde bulundu.

Kazım Paşa beraberinde bulunan, CHP Müfettişi Malatya Milletvekili Nevzat Bey, İstanbul Milletvekili Tevfik Kemal Bey ve Balıkesir Milletvekilleri ile birlikte ilk olarak hükümet konağına ziyarette bulundu. Kazım Paşa 20 dakika kadar kaldığı hükümet konağında vali tarafından takdim edilen memurları kabul etti. Kazım Paşa, yeni Türk harflerinin yaygınlaştırılması konusunda yapılan faaliyetler hakkında validen bilgi istemiş, valinin gereken bilgiyi kendilerine vermesi üzerine yapılan faaliyetlerden memnun kalmıştır. “Acaba vali ne dereceye kadar öğrenmiştir” diyerek, valiye bir kelime yazdırmıştı. Vali verilen kelimeyi yazmış, Kazım Paşa ise kelimeyi küçük bir düzeltme ile iade etmiştir.²⁹⁶

Kazım Paşa Hükümet Konağı’ndan ayrıldıktan sonra Kolordu Komutanlığı binasına gitti. Kolordu Komutanlığı binasında yaklaşık yarım saat kaldı. Bu sırada Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa, Kazım Paşa’ya kolordularında bulunan komutanların yeni Türk harflerinin kullanılması yolunda gösterdikleri gayretten söz etmiştir. Ali Hikmet Paşa, bu sırada gelen bir telgrafı Kazım Paşa’ya gösterdi. Telgraf bir bölükten geliyordu. Telgrafta, üç bölük haricinde bütün bölüklerde bulunanların yeni Türk harfleriyle yazıp okuyabildikleri komutanlığa bildiriliyordu. Bu sırada milletvekilleri arasında bazı kelimelerin telaffuzları konusunda bir fikir alış verişi oldu. Özellikle İstanbul’un “N” ile mi yoksa “M” ile mi yazılmasının ahenk açısından daha uygun olacağı konusunda milletvekilleri arasında bir fikir ayrılığı görülmüyordu. İstanbul Milletvekili Tevfik Kamil Bey, “İstambol” olarak telaffuz edilmesini savunurken, Ali Hikmet Paşa ise “İstanbol” olarak telaffuz edildiğinde imla kurallarına göre daha doğru olacağını

²⁹⁵ **Türk Dili**, 24 Eylül 1928

²⁹⁶ **Türk Dili**, 25 Eylül 1928, Balıkesir Valisi’nin yazdığı kelime “hakhkhakhlığınız” idi, Kazım Paşa bu kelimeyi “hakhkhakhlığınız” şeklinde değiştirmiştir.

savunuyordu. Bu fikir ayrılığı Meclis Başkanı Kazım Paşa'nın açıklamasıyla son buldu.

Kazım Paşa, aynı gün içerisinde saat 16.00'da belediye binasına geldi. Kendilerine Belediye Reisi Naci Bey tarafından takdim edilen belediye heyetini, CHP'nin il ve ilçe heyetleri ile nahiye mutemetlerini, Türk Ocağı, Uçak Cemiyeti, Öğretmenler Birliği, Hilal-i Ahmer (Kızılay), Himaye-i Etfal (Çocuk Yuvası), Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret ve Zahir Bursa'sı heyetlerini kabul etti. Kazım Paşa'nın heyetlerle görüşmeleri sırasında konu yine yeni Türk harflerine geliyordu. Kazım Paşa beraberindekilere şu soruyu sordu: "Yeni Türk harflerine gözümüzün tamamen alışması için ne kadar zaman lazımdır?" Kazım Paşa'nın bu sorusuna cevaben kalabalıktan birisi bir yılın yeterli olduğunu söylemiştir. Kazım Paşa bu kez biraz daha ayrıntılı bir soru sorar: "Bu bir sene uluslararası harfleri tanıyanlar için mi yoksa Latin harflerini hiç bilmeyenler için mi yeterlidir?" yine aynı kişi hiç bilmeyenler için bir yılın yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu konuşmanın bir süre daha devam ettiği anlaşılıyor. Kazım Paşa yeni Türk harfleri konusunda halk heyetlerine çeşitli bilgiler verdikten sonra saat 17.00'da belediye binasında ayrılmıştır. Aynı gece Kazım Paşa onuruna belediye tarafından iki yüz kişilik bir yemek verildiği de anlaşılmaktadır.²⁹⁷

Kazım Paşa'nın Balıkesir'de yeni Türk harflerinin ilk uygulamalarını yakından takip ettiği anlaşılıyor. Kazım Paşa sadece il içerisindeki faaliyetleri denetlemekle kalmamış bazı ilçelere de giderek yeni Türk harflerinin ilk uygulamalarını yakından takip etmiştir. Kazım Paşa beraberinde bulunan Milletvekilleri ile beraber ilk olarak Bigadiç'e gitti. 26 Eylül günü öğle üzeri Bigadiç'e gelen Kazım Paşa'yı, halk ve köylüler yollarda büyük bir muhabbetle karşıladılar. Kazım Paşa'nın da içerisinde bulunduğu araba kalabalık arasından geçerken ara sıra duruyor ve çoğu zaman Kazım Paşa başını arabadan çıkararak halkın ihtiyaçları ile yakından ilgileniyordu. Özellikle yeni Türk harfleri konusunda çok samimi açıklamalarda bulunuyordu. Bigadiç halkına ve köylülerine yeni harfleri öğrenmelerini söylüyordu.

²⁹⁷ **Türk Dili**, 25 Eylül 1928

Bigadiçlilerin büyük hemşerileri Kazım Paşa'ya oldukça büyük ilgi gösterdikleri anlaşılıyor. Bigadiç baştan başa bayraklarla donatılmıştı. Kazım Paşa ve beraberindekiler bir müddet dinlendikten sonra Hükümet Konağı'na gittiler. Kazım Paşa, Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa ile birlikte hükümette bulunan memurları sınavdan geçirdiler. Kazım Paşa ilk olarak Bigadiç Jandarma Komutanı Sabri Bey'i karatahta başına çağırarak sınavdan geçirdi. Daha sonra İlçe Müdürü Nazım Bey ile jandarma birliğinde bulunan bir çok kişi de sınavdan geçirildi. Özellikle jandarma komutanının henüz 10 yaşında olan çocuğunun yeni harflerle hatasız olarak yazması herkesi etkilemiştir. Bu zeki Türk çocuğu daha önce Latin harflerini bilmiyordu ve on gün gibi kısa bir süre içerisinde öğrenerek hatasız olarak kelimeleri yazmıştı. Yeni Türk harflerinin Bigadiç'te de büyük bir ilgi ile karşılandığı bir çok örneklerle anlaşılıyor.²⁹⁸ Memurların ve halkın bu üstün başarısında Nahiye Müdürü Sabık Bey önemli bir rol üstlenmiştir. Bigadiç halkı Kazım Paşa onuruna akşam da eğlenceler düzenlemiş bu vesile ile Bigadiç halkı da eğlenceli bir gece geçirmiştir. Ertesi gün saat 09.30'da Bigadiç'ten ayrılarak Sındırgı'ya hareket etti.²⁹⁹

Kazım Paşa ve beraberindekiler Bigadiç'te kaldıkları süre içerisinde halkın ihtiyaçları ile yakından ilgilenmişler yeni, Türk harflerinin öğrenilebilmesi için alınması gereken tedbirleri açıklamışlardır. Kazım Paşa'nın bir sonraki durağı Sındırgı oldu. Başta kaymakam olmak üzere, Sındırgı halkı Kazım Paşa'yı büyük sevinç gösterileri ile karşılıyordu. Bütün geçilen yerlerde, milletvekillerinin öncelikle ele aldıkları konu yeni harfler meselesiydi. Sındırgı'da ümit verici tedbirlerin alınmış olması halkın yeni harfleri öğrenme mücadelesini güçlendiriyordu. O gece Sındırgı halkı yeni harfler sınavından geçirildi. Sındırgılıların bu sınavdan oldukça iyi bir sonuç aldıkları anlaşılmaktadır.

Kazım Paşa, Sındırgı ziyareti sırasında belediyeye uğrayarak, yeni Türk harfleri konusunda uzun açıklamalarda bulundu. Konuşmasında yeni harflerin Sındırgı'da uygulanması konusunda, az zamanda çok iyi sonuçlar alınmasından

²⁹⁸ **Türk Dili**, 27 Eylül 1928

²⁹⁹ **Türk Dili**, 30 Eylül 1928

duyduğu memnuniyeti dile getiriyordu. Kazım Paşa'nın, programa göre ertesi gün Sındırgı'dan ayrılarak Balıkesir'e geri döneceği anlaşılmaktadır.³⁰⁰

Uğradığı merkezlerde büyük bir törenle karşılanan Kazım Paşa 28 Eylül'de Balıkesir'e hareket etti. Balıkesir'de bir süre dinlendikten sonra ertesi gün vilayet çevresi gezilerine devam etmek üzere, İstanbul Milletvekili Tefik Kamil, Malatya Milletvekili Nevzat, Balıkesir Milletvekili Hayri, İsmail Hakkı, Emin, Sadık, Osman, Niyazi, Vali Özdemir Salim, İl Parti Mutemedi Naci, Muzaffer ve Rafet Beyler ile birlikte saat 10.00'da Balya'ya hareket etti. Kazım Paşa ve beraberindekiler saat 12.15'de Balya'ya ulaştıklarında halk tarafından büyük bir ilgi ile karşılandılar. Kasaba baştan başa süslenmiş bir de tak inşa edilmişti. İlk olarak kaymakamlık binasını ziyaret ettiler. Kısa bir dinlenmenin ardından Balya Belediyesi tarafından düzenlenen 50 kişilik bir yemeğe katılmışlardı. Bir saat kadar süren bu yemek esnasında konuşulan konu yeni Türk harfleri ve Balya'nın ihtiyaçları idi. Kazım Paşa yemek sırasında yeni Türk harfleri ile ilgili önemli açıklamalarda bulunmuştur.³⁰¹

Kazım Paşa ve beraberinde bulunanlar 30 Eylül günü saat 11.30'da Balya halkının samimi tezahüratları arasında Edremit'e gitmek üzere Balya'dan ayrıldı. Yolculuk esnasında çamlık bir mevki olan Şapçı civarında kısa bir mola verildi. Moladan sonra yolculuğa devam edildiği sırada yolda Havran Belediye Başkanı'nın da içerisinde bulunduğu Havran heyetini taşıyan otomobille Kazım Paşa'yı karşılamaya gelmişti. Yine kısa bir süre sonra da Edremit heyeti otomobille Meclis Başkanı'nı karşılamaya geliyordu. Edremit heyetinde C.H.P. mutemedi, Öğretmenler Birliği Başkanı, Türk Ocağı reisi hazır bulunuyordu. Otomobillerle takibin ardından Havran'a varıldı. Havran halkı ve okullular Kazım Paşa'yı samimi bir şekilde karşılıyordu. Havran'a girerken askeri kıta tarafından selamlandı. Paşa'ya burada küçük bir okullu tarafından bir buket çiçek takdim edildi. Kazım Paşa, Havran Belediye binasında öğretmen hanım ve beyleri kabul ederek kendilerinden ilçe halkının harf faaliyetleri hakkında bilgi istedi. Öğretmenlerin vermiş olduğu bilgilerden memnun kalmıştı. Kazım Paşa Havran'da

³⁰⁰ **Türk Dili**, 28 Eylül 1928

³⁰¹ **Türk Dili**, 30 Eylül 1928

yarım saat kaldıktan sonra dönüşte tekrar uğramak üzere Edremit'e doğru yola çıktı.

Edremit halkı şehre 1 km. uzaklıkta olan Soğuk Tulumba mevkiinde görülmemiş bir tezahüratla Meclis Başkanları'nı karşılıyorlardı. Kazım Paşa ve yanında bulunan milletvekilleri otomobilden inerek halk ile kucaklaştı. Bu esnada Kazım Paşa, 8-10 yaşlarındaki kız ve erkek iki öğrenciye okulların açılıp açılmayacağını sordu. Öğrencilerden açılacağı cevabını alınca: "O halde siz şimdi ne yapıyorsunuz?" diye sordu.. Öğrencilerin ise "Yeni harfleri öğreniyoruz Paşa Hazretleri!" şeklindeki cevapları karşısında bu iki öğrenciye teşekkür etti.

Şehir girişinde bulunan köprüden belediyeye kadar yol üzerinde bulunan park, Türk Ocağı ve belediye önünde zarif taklar inşa edilmişti. Bu taklar defne dalları ve bayraklarla süslenmişti. Kazım Paşa, belediyeye kadar halkın tezahüratları arasında yaya olarak geldi. Belediyede bir müddet dinlendikten sonra misafirlere tahsis edilen Evliyazade Tevfik Bey'in konağına geldi.

Kazım Paşa saat 19'da askeriyeye gelerek, büyük sinema salonunda toplanan bine yakın halk ile yeni Türk harfleri konusunda görüştü. Kazım Paşa bir buçuk saat boyunca yeni harflerin esasları konusunda en ince ayrıntıları da içeren açıklamalarda bulundular. Edremitlileri çok yakından ilgilendiren açıklamaları şu cümlelerle bitiriyordu: "Gazi hazretlerini, millet ve memleketin ihtiyaçlarını tam zamanında gören rehberlerini, burada derin bir minnetle ve tekrar yad etmeyi vazife bilirim." Konuşma sonunda Kazım Paşa düzenlenen 50 kişilik yemeğe katılır.³⁰²

Kazım Paşa, 1 Ekim 1928 günü beraberindekilerle saat 10'da Edremit'ten ayrıldı. Heyet Ayvalık'a hareket etti. Heyet, yol boyunca büyük tezahüratla karşılanmıştır. Her yerde olduğu gibi Ayvalık'ta da binlerce halk Kazım Paşa'yı büyük sevgi gösterileri içerisinde karşılıyordu.

Kazım Paşa, C.H.P. salonunda kendisi için düzenlenen yemeğe katıldı. Yemekten sonra Türk Ocağı'nda, memur, öğretmen, ocaklılar ve halkla buluştu. Bu büyük buluşmada yeni Türk harfleri ile ilgili açıklamalarda bulunuyordu. Bir çok kişiye cümleler yazdırarak Ayvalık'ın yeni harfler hakkında aldığı tedbirlerin

³⁰² **Türk Dili**, 1 Ekim 1928

derecesini araştırıyordu. Buluşma Kazım Paşa'nın, memnuniyet duyduğunu belirten konuşmasıyla son buldu. ³⁰³

Heyet Ayvalık'tan 2 Ekim günü saat 16.30'da hareket ederek Burhaniye'ye doğru yola çıktı. Yolculuk esnasında yarım saat kadar Gömeç'te mola verildi. Kazım Paşa Gömeç'te yeni Türk harfleri konusunda Halkla görüşüyordu. Ardından Karaağaç Köyü'ne hareket edildi. Karaağaç köylüleri ile 20 dakika kadar görüşmüştü. Bu kısa görüşme de bile konuşulan en önemli konu yeni Türk harfleriydi. Kazım Paşa burada köyün öğretmenlerinden Karaağaç'ın yeni Türk harfleri konusunda aldığı tedbirler hakkında bilgiler alıyordu. Kendisini çevreleyen köylülere, yeni harflerin kolayca öğrenilebileceğinden söz ederek, vakit kaybetmeden yeni harfleri öğrenmelerini istiyordu.

Karaağaç köylüleri, Kazım Paşa'ya yeni harfleri tanıdıklarını söyleyerek, okuyup yazmayı bilecek derecede öğrenmeyi vaat ediyorlardı. Kazım Paşa köylülerin ayran ikramından sonra Burhaniye'ye gitti. ³⁰⁴

Kazım Paşa vilayet çevresini gezerek, halkla bütünleşiyor ve yeni Türk harflerinin ilk uygulamalarını yakından takip ediyordu. Yine bu gezilerinden birini gerçekleştirmek üzere 3 Ekim günü beraberindekilerle birlikte Burhaniye'ye geldi. Burhaniye'de yeni Türk harflerinin öğrenilebilmesi için ne gibi tedbirler alındığını araştırıyordu. Burhaniyeliler sinema binası civarında toplanmışlardı. Kazım Paşa'nın emriyle önce bir öğretmen yeni harflerle ilgili son durum hakkında kendisine bilgiler verdi. Kazım Paşa bu halkla buluşması sırasında sorulan sorulara bizzat cevap vererek yeni harflerle ilgili çelişkili noktaları aydınlığa kavuşturuyordu. Kazım Paşa sonrasında Latin harflerini tanıyanları, ardından tanımayanları ve son olarak hiç okuma yazma bilmeyen Burhaniyelileri tahta başına çağırarak kendilerine cümleler yazdırdı. Burhaniyeliler yeni Türk harfleri konusunda iyi bir sınav vermişlerdi. Bu da yeni harfler konusunda Burhaniyelilerin iyi bir yol kat ettiklerini göstermektedir. Okuma yazma bilmeyen, özellikle Latin harflerini hiç tanımayan bir kaç esnafın tek ve çift heceli birçok kelimeyi kolaylıkla düzgün bir şekilde yazabilmeleri ve okuyabilmeleri yine bu durumun göstergesidir. Bir buçuk saat kadar devam eden sınavdan Burhaniyeliler

³⁰³ **Türk Dili**, 2 Ekim 1928

³⁰⁴ **Türk Dili**, 3 Ekim 1928

başarıyla çıkmışlardı. Kazım Paşa da sınav sonucundan duyduğu memnuniyeti dile getiriyordu. Kazım Paşa saat 10.30'da halkın sevgi gösterileri arasında Burhaniye'den ayrıldı.

Meclis Başkanı Kazım Paşa'nın bir sonraki durağı Havran olmuştur. Saat 11.30'da Havran'a gelen Kazım Paşa ve beraberindekiler bir süre dinlendikten sonra Havran Belediye'si tarafından düzenlenmiş olan yemeğe katıldılar. Yemek sonrasında Kazım Paşa, daha önce hazırlanmış olan tahtanın başına geçerek yeni harfler konusunda yapılan son değişiklikler hakkında gerekli açıklamaları yapıyor ve bu değişikliklere neden gerek duyulduğunu da anlatıyordu. Burhaniye'den hareket eden Kazım Paşa, Edremit ve Havran heyetlerine veda ettikten sonra yollarda gösterilen tezahüratlar eşliğinde aynı gün içerisinde Balıkesir'e döndü.³⁰⁵

Balıkesir'e dönen Kazım Paşa'nın bir sonraki durağı Dursunbey olmuştur. Beraberinde, Ali Hikmet Paşa, İstanbul milletvekili Tevfik Kemal, Balıkesir milletvekillerinden Hayrettin, Emin, Sadık, Osman Beyler, Vilayet C.H.P. mutemedi ve Belediye Başkanı Naci Bey bulunuyordu. 5 Ekim günü saat 12.00'de hareket eden heyet, Kepsut'tan geçerken, başta Kepsut Belediye Başkanı olmak üzere halkın yoğun tezahüratları ile uğurlandı. Kazım Paşa, yollara dökülen halkı otomobilinden inerek selamlıyordu. Dönüşte uğrayacağını söyleyerek Dursunbey yolculuğuna devam etti. Kazım Paşa'nın Dursunbey'e gideceğini haber alan civar köylüler yollara dökülmüştü. Kepsut Dursunbey arası yollara dökülmüş köylülerle doluydu. Kazım Paşa tezahüratlar arasında durmadan ilerliyordu. İki saat kadar sonra Değirmencik deresinde mola verildi. Kazım Paşa civarda bulunan köyde, yeni Türk harflerinden bahsediyordu. Meclis Başkanı, köylülere yeni harfleri öğreten olup olmadığını sordu. Bir ihtiyar, köyün imamlarının kursa gittiğini köye döndüğünde kendilerine öğreteceğini söyleyerek, "Bu harfler çok kolaymış Paşa Hazretleri!" diyordu. Dursunbey'e yakın Selimağa Köyü'ne gelindiğinde Dursunbey Kaymakamı, Belediye Başkanı ve azaları burada heyeti karşılamaya gelmişlerdi. Dursunbey'e varıldığın da ise genç ihtiyar, kadın erkek binlerce halk yollarda Meclis Başkanı'nı tezahüratlar eşliğinde karşıladı. İlk olarak Belediye binasına giderek burada 1 saat kadar kaldı. Burada tren istasyonunun faaliyete geçmesiyle

³⁰⁵ **Türk Dili**, 4 Ekim 1928

elde edilecek kazanımları anlattı. Ardından halkla görüşmek için belediye parkının salonuna geçildi. Meclis Başkanı salonu, dolduran hatta bahçeye taşan kalabalığa ilk olarak Dursunbey'e geliş sebebini açıkladı. Kazım Paşa: "Sizin ihtiyaçlarınızı yakından görmek, dileklerinizi sizin ağzınızdan dinlemek istedik..." diyordu. Bu açıklamadan sonra, konu yeni harfler meselesine gelmişti. Kazım Paşa, hazır bulunan kaymakam ve kurs öğretmenlerinden gerekli bilgileri alıyordu. Ardından başta kaymakam olmak üzere memurları ve halkı yeni harfleri sınavından geçirdi. Meclis Başkanı halka cümleler yazdırıyor, gereken yerlerde açıklamalarda bulunuyordu. Dursunbeyliler de Balıkesir'in diğer bütün ilçeleri gibi yeni Türk harflerine büyük bir ilgi duyuyor, öğrenebilmek için gereken dikkat ve hassasiyeti göstermiş olduğunu kanıtliyordu. Özellikle, Sadık adında 16-17 yaşlarındaki öksüz bir çobanın karatahta başında başarılı bir sınav vermesi orada bulunan herkesi etkiledi. Kazım Paşa'nın isteği üzerine okuyup yazma bilmeyen, Arap harflerini hiç tanımayan fakat kursa devam etmiş bir kimse aranıyordu. Bu sırada bir çoban tahta başına geçti. Üstü başı düzgün olmadığı halde siması ile sempati uyandırıyor. Sadece on beş günlük bir kursa devam etmişti. Kazım Paşa kursta ne öğrendiğini sorunca genç çoban yavaş bir sesle: "yeni harfleri öğrendim." Cevabını verdi. Kazım Paşa ardından ismini sordu. Sadık olduğunu öğrenince bu zeki çocuğa s, a, d, k harflerini sırasıyla ve alt alta yazdırdı ve okumasını istedi. Kazım Paşa böylece çoban Sadık'ın kendi adını yazıp okuyabildiğini görmüş oluyordu. Sınava köylerden kursa gelmiş olan imamlar davet edildiler. Kazım Paşa imamlara cümleler yazdırdı. Kazım Paşa, imamlardan birine Arap harfleriyle okuyup yazmasını ne kadar sürede öğrendiğini sordu. İmam, cevabında Arap harflerini tam 3 yılda öğrendiğini söyleyince Kazım Paşa: "Görülüyor ki yeni harflerle yazıp okumayı 3 günde öğrenmişsiniz. İşte bu Arap harfleriyle Türk harflerinin farkıdır. Köyünüze döndüğünüz zaman bütün köy halkına bu faydadan söz ederek onları yeni harfleri öğrenmeye davet ediniz." demiştir. Bu ilgi çekici örneklerden sonra yeni Türk harflerinin kolaylıklarını kavramış olan Dursunbey halkı Kazım Paşa'ya teşekkür etmiştir.

Dursunbey'deki yeni harfler sınavının ardında Kazım Paşa, belediye tarafından adına düzenlenen yemeğe katıldı. İki saatten fazla süren yemek esnasında dışarıda davul ve zurna eşliğinde milli oyunlar oynanıyordu. Dursunbey

halkı Meclis başkanlarını görmek için belediye bahçesini doldurdu. Kazım Paşa da bir ara bayram yerini andıran binlerce halkın bulunduğu bahçeye çıkarak halkla bütünleşiyordu.

Kazım Paşa'nın da içinde bulunduğu heyet, öğle üzeri Kepsut'a varabilmek için 6 Ekim günü saat 08.30'da Dursunbey'den ayrıldı. Yol boyunca birçok köylü Kazım Paşa'ya samimi tezahüratlarda bulunuyordu. Köylülerin ellerinde yeni harflerle yazılmış olan "Hoş geldiniz Paşa Hazretleri" levhaları vardı. Kazım Paşa köylülerle 10 dakika kadar bir görüşme yaptı. Bu görüşmede o yılın ürünü hakkında bilgi verdikten sonra yeni Türk harfleriyle ilgili açıklamalarda bulundu.

Kepsut halkının alkışları eşliğinde Kazım Paşa Kepsut'a ulaştı. Bu sırada Kazım Paşa'nın eşi Müveddet Hanım, Kepsut hanımlarının şereflerine düzenledikleri öğle yemeğine katılmak üzere Kepsut'a geldi. Kendilerine vali ve milletvekillerinden Sadık ve Emin Beylerin hanımları eşlik ediyordu. Yemek sırasında Kazım Paşa, memurların ve halkın yeni harfler konusunda durumunu öğrenmek amacıyla bulunduğu binanın alt katına indi. Yüzlerce kişinin bulunduğu salonda, halkla 1 saat kadar görüştü. Kazım Paşa, nahiye müdürünü, nüfus ve tapu memurlarını, öğretmenleri ve halkı yeni harfler sınavından geçiriyordu. Yemek sonrasında Müveddet Hanım ve beraberinde bulunan hanımlar sınavın yapıldığı salona geldi. Onlar da söylenen ve yazılan cümlelerle ilgileniyorlardı. Yemekten sonra Kazım Paşa ve beraberindekiler Kepsut Ziraat Okulu'nu ziyaret ettiler. Kazım Paşa, ardından Balıkesir'e dönmek üzere Kepsut'tan ayrıldı.³⁰⁶

Kazım Paşa'nın bir sonraki durağı Gönen oldu. Yolda Kayaca Köyü'ne uğrayan Kazım Paşa, yeniden inşa edilmiş elli yıldan beri tamamlanamayan Kayaca köprüsünün resmi açılışını yaptı. Köprü'nün açılış töreninin ardından Kazak köylerinden birine uğramıştır. Buradaki Kazakların 300 yıl kadar önce Tuna'ya sonra da buralara gelip yerleşmiş oldukları anlaşılmaktadır. Kazım Paşa köyün evlerini inceliyor ardından da kazaklarla, köyün kazak muhtarıyla ve papazı ile görüşüyordu. Kendilerinden gelenekleri, adetleri ve dinleri hakkında bilgi istedi.

Gönen'e doğru yoluna devam eden Kazım Paşa'yı yolda Gönen kaymakamı ve mutemedi karşılıyordu. Gönen'e ulaştığında halk tarafından

³⁰⁶ **Türk Dili**, 7 Ekim 1928

karşılanan Kazım Paşa ilk olarak Hükümet Konağı'na gitti. Bir müddet kaplıcalarda dinlenen Kazım Paşa daha sonra Türk Ocağı'na gitti. Burada da yeni harfleri meselesi, gündemi oluşturuyordu. Kazım Paşa yeni Türk harfleri konusunda halkı aydınlatmak için 2 saat kadar süren açıklamalarda bulundu. Aralarında memurların, sporcuların, öğrencilerin ve öğretmenlerin de bulunduğu halktan birçoklarını tahta başına kaldırarak cümleler yazdırıyordu. Sınav sonunda Kazım Paşa'nın vermiş olduğu beyanlara bakılırsa sınav sonucundan memnun olduğu anlaşılmaktadır. 8 Ekim günü Gönen'e gelen Kazım Paşa 10 Ekim gününe kadar Gönen'de kalacaktır.³⁰⁷

Gönen'de bulunduğu sırada Kazım Paşa, 9 Ekim günü saat 13.00'da C.H.P. binasında 40 kadar köyün ihtiyar heyetini kabul etti. Kazım Paşa 2 saat kadar süren görüşme sırasında özellikle yeni Türk harfleri ile ilgili önemli açıklamalarda bulundu. Kazım Paşa konuşmasında Cumhuriyet'in ilan edildiğini, insanca yaşamak için bir çok büyük yenilikler ve kanunlar yapıldığını açıklıyordu. Konuşmasının devamında yapılan inkılapların yeterli gelmediğini söylüyordu. Kazım Paşa'ya göre en başta ve belki de en gereklisi yazı meselesi idi. Bu da ancak yeni harflerle olabilirdi. Kazım Paşa halktan Türk milletinin aydınlanması yolunda bu en önemli tedbiri almalarını istiyordu. Konuşmasının devamında okuyup yazmaktan dolayısıyla düşünceyi genişletmekten düne kadar alı koyan Arap harflerinin artık terk edildiğini bildiriyordu. Ona göre bugünün en büyük işi halkın okuyup yazmasını temin etme işidir. Özellikle köylerin muhtarlardan bu en büyük işi vatan işi olarak kabul etmelerini istiyordu. Bundan sonra okuyup yazmak tavla, iskambil oyunu öğrenmek kadar kolaylaştırıldığını söylüyor ve bu fırsattan yararlanılarak halkı yeni yazıyı öğrenmeye teşvik etmek gerektiğini halka duyuruyordu. Kazım Paşa konuşmasını şu sözlerle bitiriyordu: "Sizler bunu iş edineceksiniz. Bu vazifeyi yerine getirmekle kendime yeryüzünde en büyük saadeti temin etmiş olacağım, kanaatiyle sarılmalı ve gereken tedbirleri almalıdır..."³⁰⁸

Gönen'de yapacağı görüşmeleri tamamlamış olan Kazım Paşa Bandırma'ya geldi. Yollarda köylüler tarafından uğurlanan Kazım Paşa'nın ilk durağı Hükümet

³⁰⁷ **Türk Dili**, 9 Ekim 1928

³⁰⁸ **Türk Dili**, 11 Ekim 1928

Konağı oldu. Burada yeni Türk harfleri hakkında açıklamalarda bulunduktan sonra Erdek'e gitti. Yine Erdek'te de yeni harfler günün en önemli konusuydu. Kazım Paşa'nın yeni harfler konusundaki açıklamalarının ardından halkla bir araya geliyordu. Kazım Paşa, başta kaymakam olmak üzere bir çok kişiyi yeni harfler sınavından geçiriyordu. Kadınlara yeni harfleri en kısa sürede öğrenmelerini tavsiye ederek gelecek sene kendilerini de sınav yapacaklarını söyledi. Halkın yoğun tezahüratları arasında Kazım Paşa tekrar Bandırma'ya dönmüştür. Önce belediyeye uğrayan Kazım Paşa ardından Türk Ocağı'na giderek, orada bulunan memurları ve ocak üyelerini yeni harfler sınavından geçirdi. Latin harflerini tanıyan yada tanımayan bir çok kimseye cümleler yazdırıyordu. Bandırma'daki bu yeni harfler sınavında en dikkat çekici olay Bandırma Belediye Başkanı Servet Bey'in 7-8 yaşlarında bulunan kızı Vedia'nın yeni harfleri hatasız olarak yazmasıdır. Karatahta başına geçen Vedia, yeni harflerle hatasız olarak cümleler yazıyordu. Kazım Paşa dahil herkes hayret içinde kalmıştı. Kazım Paşa yanında bulunanlara dönerek: "Hangi asırda bulunduğumuzu anlamak için bunlara bakmak lazım. Biz bu kadar iken daha ismimizi doğru olarak telaffuz edemezdik." dedi. Kazım Paşa bu yeni harfler etrafındaki görüşmelerden sonra belediyede kendisi şerefine düzenlenen yemeğe katıldı.

Balıkesir ilinde ve vilayet genelinde 19 gün kalan Kazım Paşa 11 Ekim günü saat 09:00'da Ertuğrul yatı ile Bandırma'dan ayrılıyordu. Kazım Paşa ziyareti sırasında Balıkesir halkına Türk inkılabının önemli bir adımı olan yeni Türk harfleri konusunda büyük bir azimle öğretmenlik yaptı. Bir yıl sonra tekrar geleceğini söyleyen Kazım Paşa'yı, C.H.P. Mutemedi Nevzat Bey, Balıkesir Belediye Başkanı Naci Bey ile Bandırma Kaymakamı ve Bandırma Belediye Başkanı ve yüzlerce kişi uğurluyordu. Kazım Paşa ayrılırken Balıkesir Belediye Başkanı'na Balıkesir'in kendilerine karşı göstermiş olduğu ilgiden dolayı teşekkür etmiştir.³⁰⁹

Kazım Paşa Balıkesir ziyareti sırasında her gittiği yerde yeni harflerden bahsediyor, öğrenilip öğrenilmediğini yerinde kontrol ediyordu. Atatürk'ün Başöğretmen sıfatıyla yurdu gezdiği gibi Kazım Paşa da bir öğretmen gibi

³⁰⁹ **Türk Dili**, 11 Ekim 1928

Balıkesir’i geziyordu. Balıkesir’de yeni harflerin hızla öğrenildiği ve halkın da büyük bir ilgi gösterdiği Kazım Paşa’nın bu ziyareti ile çok daha iyi anlaşılmaktadır.

D. Harf İnkılâbı ve Balıkesir Basını

Harf inkılâbını hazırlayanlar, Türk basınının en kısa sürede yeni Türk harflerine geçmesine büyük önem veriyorlardı. Yeni harflerin yayılmasında basın en önemli araçlardan biriydi. Türk Harfleri Yasası’nın gerekçesinde, halk arasında yeni harflerin yayılabilmesi için ilk koşul olarak, halkın en çok okumak zorunda olduğu yapıtların yeni harflerle yayınlanmış olması sunuluyordu. Çünkü halk eski harflerle yeni yayınları okuduğu müddetçe, yeni harflere alışmakta zorlanabilirdi. Bu nedenle Türk Harfleri Yasası kabul edilirken, 1928 Aralık ayından itibaren bütün Türkçe gazete ve dergilerin yeni Türk harfleriyle basılması zorunluluğu getirilmişti.³¹⁰

Türk basınının yeni harflere yaklaşımı oldukça olumluydu. Yasa henüz çıkmadan yeni harfler benimsenmişti. İkdam gazetesinde çıkan bir yazı buna güzel bir örnektir. Gazetede, bir yazı işleri müdürünün yeni harfleri hiç öğrenmemiş olması eleştiriliyordu. Bütün vilayetin yazılarını yazan yazı işleri müdürünün eğer 28 harfi öğrenmemişse ondan bir hayır gelmeyeceği belirtiliyor ve şimdiye kadar bu işleri nasıl yaptığı soruluyordu. Yazının devamında: “Alfabe bir süzgece benzetiliyor, herkesin, özellikle her memurun bundan geçeceği yazıyordu. Bundan sonra yeteneksiz bir memur devlet işlerinde görev alamazdı. Memur birkaç saatte elde edeceği bir anahtara sahip değilse ondan hayır gelemezdi. Böylelerinin görevden uzaklaştırılmaları gerekliliği vurgulanıyor, bunların yerine yenileri bu hayata uyabilenlerin gelmesi isteniyordu. Yine yazıda, süzgecin, 1 Aralık tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı ve büyüğünden küçüğüne kadar her devlet memurunun bu süzgeçten geçeceği bildiriliyordu. Yeni Türk harfleri Sırat köprüsüne benzetiliyor ve şöyle yazıyordu: “İmanı iyi olan sırat köprüsünden

³¹⁰ Şimşir, a.g.e., s. 225

rüzgar gibi geçermiş; hocalar böyle söylüyorlar. İلمي kuvvetli olanlar da 1 Aralık'ta süzgeçten korkmasınlar. Su gibi ondan geçerler.”³¹¹

Gazetenin de belirttiği gibi 1 Aralık 1928 süzgecinden Türk basını geçmek zorundaydı. Bu nedenle Türk basını yeni yazı yasal hale gelmeden önce yavaş yavaş yeni harfleri kullanmaya başlamıştı.

Atatürk'ün Gülhane Söylevi tüm yurttaki coşku yarattı. Söylevle birlikte büyük bir harf seferberliği başlıyordu. Bütün Türk gazetelerinde olduğu gibi Türk Dili Gazetesi'nde de yeni Türk harfleriyle ilgili haberler, yorumlar birbirini izledi. Gazetenin 13 Ağustos tarihli haberinde; Galatasaray Lisesi'nde çalışmalarına devam eden Dil Encümeni'nin yazım kılavuzunu hazırlamakta olduğu belirtiliyor, kılavuzun basılmasından sonra gazetelerin birer ve ikişer sütundan başlayarak en kısa zamanda yeni harflerle basılacağını duyuruyordu.³¹² Yeni Türk harflerini dökümhaneye sipariş veren ilk gazetelerden biri Türk Dili Gazetesi'dir. Daha önce Latin harfleriyle yazılan basımların yeni Türk harfleri olmadığı, bu harflerin Fransızca harfler olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan Türk Dili okuyucuları, yeni Türk harfleri ile basıma ne zaman başlanacağını soran mektuplar gönderiyordu. Gazete okuyucularına cevabında, yeni Türk harflerini sütunlarına taşıyacak ilk gazeteler arasında Türk Dili'nin de bulunacağını bildiriyordu.³¹³

Balıkesir'in günlük gazetesi olan Türk Dili Gazetesi, 16 Eylül 1928 tarihli haberinde Atatürk'ün başöğretmen sıfatıyla Samsun'a gittiğini yeni Türk harfleriyle manşetten bildiriyordu.³¹⁴ Türk Dili'nin bundan sonraki basımlarında yeni Türk harfleri kullanılmaya devam edilmiştir. Öyle ki sadece başlık yazarken değil düz yazılarda bile yeni harfler kullanılıyordu. Türk Dili Gazetesi'nin 17 Eylül tarihli basımında yeni harflerle yazılmış bir fıkra vermesi buna güzel bir örnektir.³¹⁵ Gazete, 26 Eylül 1928 tarihinden itibaren ise okuyucularına yeni harfler dersi vermeye başlıyordu.³¹⁶ Balıkesir basınına tam anlamıyla yeni harflere geçmesi 1 Aralık 1928 günü gerçekleşecekti.

³¹¹ **İkdam**, 5 Kasım 1928

³¹² **Türk Dili**, 13 Ağustos 1928

³¹³ **Türk Dili**, 9 Eylül 1928

³¹⁴ **Türk Dili**, 16 Eylül 1928

³¹⁵ **Türk Dili**, 17 Eylül 1928

³¹⁶ **Türk Dili**, 26 Eylül 1928

Türk Dili Gazetesi, Harf İnkılabı'nı ayrıntılı olarak ele alan yorumlara da ağırlık veriyordu. Kenan Emin'in yazıları bunu kanıtlamaktadır. Kenan Emin'e göre, harf inkılabı diğer yenilikler kadar önemli belki de onlardan daha fazla önemliydi. Bu inkılap Türk dilini bağlayan zincirin koparılmasıyla başlayacak, ihtiyacımızı karşılayan yeni Türk harflerinin kabul edilip uygulanmasıyla son bulacaktır. Yazar, bilim ve sanatın harikalar yarattığı bir asırda, bir milletin %90'ının okuma yazma bilmemesini, o milletin geleceği için büyük bir tehlike olarak değerlendirmektedir.

Vatanın düşmanlardan kurtarılmasından sonra, yapılması gereken ilk iş milletimizin içini kemiren mikropları temizlemektir. Başında büyük dahisi bulunan Türk milleti bunda da zafer elde etmiştir. Nitekim, Cumhuriyet'in o günkü manzarası Türk milletinin mücadelesinde başarılı olduğunu göstermektedir. Harf inkılabıyla milletin büyük bir ihtiyacı karşılanmaktadır. Kenan Emin, yeni Türk harflerinin kabulüne doğru atılan ilk adımlara büyük destek verdiğini açıklamaktadır.³¹⁷

Kenan Emin Türk Dili'ndeki diğer bir yazısında, Türk dilinin geleceğini, yeni Türk harflerinin temin edeceğini yazıyordu. Bu şu demektir ki, Türk dili Arapça ve Farsça'nın baskısı altındadır. Onu bu baskıdan kurtaracak çare harflerin değiştirilmesidir. Türk dili son 25 yılda iki doğu dilinin baskısından kurtulmak için çok çalışmıştır. Emin, yazısının devamında kendi düşüncelerini kağıda dökmek için yazmaya başladığında yine Arap ve Fars dilinin kurallarını kullanmak zorunda olduğundan yakınlıkla, bunu acı bir durum olarak değerlendirmektedir. Yeni Türk harfleri ihtiyacımızı tam anlamıyla cevap verecek şekildedir. Yeni harflerle Türk milleti de fikirlerini kendi harfleriyle yazma fırsatını buluyor, böylece Türk dili daha da yüceltilmiş oluyordu.³¹⁸

Bir diğer köşe yazarı Hayrettin, yeni harflerin insana hayret veren bir hızla ve kimsenin aklına gelmeyecek kolaylıkla öğrenildiği kanısındaydı. Halk sadece evlerinde değil, yolda yürürken, vapurda, trende, tramvayda ve iş yerinde boş zamanlarında yeni Türk harflerini öğreniyordu. Bunun en güzel sonucu ise hiç okuma yazma bilmeyen köylü ve işçi üzerinde görülmektedir. Bu halk kesimi

³¹⁷ **Türk Dili**, 19 Ağustos 1928

³¹⁸ **Türk Dili**, 22 Ağustos 1928

tarlasında, kırdada, şehirde, kahvehanede yeni Türk harflerini öğrenmekle meşgul oluyor, çoğunluğu ise düşüncelerini anlatabilecek kadar okuma yazmayı biliyordu. Hayrettin, yazısının devamında bu hızla okuma yazma öğrenimi devam ederse cahil olarak bilinen nüfusun % 70'inin kısa zamanda yeni Türk harflerini öğreneceğini ile sürüyordu. Kısa zamanda böyle bir durumun ortaya çıkması mümkündür. Bu durumda şimdiye kadar yarım okuma yazmasıyla kendilerini alim ve akıllı gösterenler dilekçelerini, mektuplarını köylüye yazdıracaklar ve artık köylü de bu insanların esiri olmaktan kurtulacaktır. Yeni Türk harfleri köylüyü gerçek efendi yapacaktı.

Giderek artan okuma yazma azmine, şevkine ve isteğine bakılırsa 3 ay içerisinde ülkede okuma yazma bilmeyenlerin sayısı, parmakla gösterilecek kadar az olacaktır. İşin ilginç yanı da en çok çalışan ve başarı gösterenin hiç okuma yazma bilmeyen kişilerden oluşmasıdır.

Hayrettin'in diğer bir tespiti de yeni harflerin halk arasında çok büyük bir azim ve istekle öğrenildiğini kanıtlamaktadır. Bir yandan evdeki 70'lik nineler yeni harfleri öğrenmek istiyor, diğer yandan 8-10 esnaf bir araya gelerek özel öğretmen tutuyordu. Her tarafta kurslar açılırken müftü de köy imamlarını toplayarak dersane açıyordu. Yine öğretmenlerin ve yeni Türk harflerini tanıyan bütün memurların, halka yeni harfleri öğretmekle meşgul olmaları, cezaevlerinin okul gibi çalışması ve valinin, milletvekillerinin ilçeleri ziyaret etmeleri yeni Türk harflerinin büyük bir azim ve kararlılıkla uygulandığını göstermektedir.

Köylü akın akın şehre geliyor yeni alfabeyi alıp köyüne götürüyordu. Esnaf ve işçi nerede bir öğretmen görse etrafını sarıyordu. Büyük heyecanla devam eden eğitim, halk için tutku haline gelmiştir. Hayrettin harf inkılabının Türk milleti için önemini tarihten bir benzetme yaparak açıklamaktadır: "Musa Firavun'un zulmünden kurtulmak için kavmiyle beraber Nil'de açılan kanalı nasıl geçmişse Türk Milleti de kendisini cahilliğin esaretinden kurtarmak için nurdan bir kanala girmiştir."³¹⁹

Gazetede çıkan "Köylü ve İnkılâbımız" adlı bir köşe yazısında Atatürk'ün gerçekleştirdiği iki büyük hizmetin kendisini yücelttiği belirtiyor, Anadolu

³¹⁹ **Türk Dili**, 5 Eylül 1928

köylüsünün de yeni harfleri nasıl değerlendirdiği ortaya konuyordu. Yazıya göre: Gazi'nin yapmış olduğu yenilikler arasında iki tanesi vardır ki O'nu daha da yüceltmektedir. Bunlardan biri vatanın kurtarılmasında çok büyük bir rol oynayarak Cumhuriyet'i ilan etmesi diğeri ise harf inkılâbıdır. Senelerden beri uğraştığı halde okuyup yazmasını öğrenemeyenler, harf inkılâbıyla birlikte mektup yazıp gazete okuyabilmektedir. Yine aynı yazıda yazar başından geçen bir anıyı anlatmaktadır. Yazar, İstanbul'da Gülhane Parkı'ndaki Atatürk heykelinin önünde 45 yaşlarında, dış görünümü Anadolu köylüsünü andıran bir vatandaşa konuşur. Yazar hıçkırıklar içinde ağlayan bu kişiye niçin ağladığını sorduğunda: "Büyük Gazi'nin bize yaptığı hizmetlerden duyulduğum için ağlıyorum." Cevabını verir. Bu cevaptan anlaşılıyor ki en cahil olarak kabul edilen köylüler bile harf inkılabının ne kadar önemli olduğunu kavrayabilmektedir. Yine aynı yazıda bir köy ağasının harf inkılâbına dayalı verdiği açıklamalar oldukça ilgi çekicidir. Kendisinin şimdiye kadar okuma yazma bilmediğini söyleyerek yeni harfler kabul edildikten sonra iki ay içerisinde okuyup yazabildiğini açıklıyordu. Köy ağası şöyle diyordu: "Demek oluyor ki vaktiyle bize böyle kolay bir yöntem öğretilseydi bu memlekette cahil kimse kalmayacakmış. Ben dindarım fakat şapka giymekle ve Latin harfleri ile yazı yazmakla hiç bir zaman gavur olmadım." Yedi sekiz sene önce köyleri Yunanlılar işgal ettiği zaman Yunan askerlerini gördüğünü ve aralarında hiçbir cahil asker olmadığını da sözlerine ekliyordu. "Gazi Paşamızdan Allah razı olsun, doğrusu Türk Milleti Gazi'nin bu büyük hizmetlerini ilelebet unutmayacaktır!" diyordu. Eğitim görmemiş bir köylünün yeni harfler konusundaki bu düşüncesi oldukça memnuniyet vericidir. O halde köylü inkılâbın anlamını çok iyi kavramıştır.³²⁰

E. Millet Mektepleri

Türk Harfleri Yasası'nın yürürlüğe girmesinden dört gün sonra Başbakan İsmet Paşa mecliste yaptığı bir konuşmasında Millet Mektepleri'nin açılacağını duyuruyordu. Konuşmasında vatandaşlar için en uygun zamanlar iki ya da dört aylık kurslar açılacağını, köyde ve şehirde okullara veya belirli toplanma yerlerine

³²⁰ **Türk Dili**, 9 Ocak 1929

gelemeyenler için ise gezici öğrenim teşkilatının yapılacağını söylüyordu. İsmet Paşa konuşmasının devamında: Devletin en büyük memurundan en küçük memuruna kadar hepsinin Millet Mektepleri teşkilatında ihtiyaca göre görev alacaklarını bildiriyor. Cumhurbaşkanı Atatürk'ün Millet Mektepleri'nin genel başkanı ve başöğretmeni olduğunu duyuruyordu. Konuşmasının sonunda ise İsmet Paşa, Millet Mektepleri teşkilatı ile bir sene içerisinde vatandaşların hayat düzenleri hiç bozulmadan, ileri yaşlarda bulunan bir kaç bin nüfusun kurtarılabilmesine dikkat çekiyordu.³²¹

Yeni Türk harfleri halkı aydınlatacak güçlü bir kaynaktı. Atatürk'ün önderliğinde yöneticiler, bu kaynağın kullanılabilmesi için, Millet Mektepleri'nin büyük bir ihtiyaç olduğunu görüyorlardı. Başbakanın meclisteki konuşmasından beş gün sonra 11 Kasım 1928 günü, Bakanlar Kurulu “Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi”ni onaylar. 24 Kasım'da da yönetmelik Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe girer.³²² Millet Mektepleri'nin açılması için çalışmalar hızlanır. Milli Eğitim Bakanlığı, yeni Türk harflerinin öğretilmesinde en büyük görevin kendilerine düşeceğinin bilincinde olarak yoğun bir hazırlığa girişmiştir. Bakanlık ilk olarak “Millet Mektepleri” talimatnamesini yayınlar. Bu talimatnameye göre:

“- Millet Mektebi 1. Kanun*u saniden (1 Ocak 1928) itibaren faaliyete geçecektir.

- Yeni Türk harfleriyle okuyup yazmayı bilenler, hiçbir okula veya resmi memuriyete devam etmeyen 16-40 yaş arası her Türk vatandaşı evinin bulunduğu bölgede açılacak okula devam etmek ve yeni harflerle okuyup yazmaya öğrenmekle mükelleftir.

- Millet Mektebine devam etmekle mükellef olan her fert, meskeni ve ikametgahı itibariyle mensup olduğu mahalle heyeti ihtiyarisine müracaatla ismini, lakabını, adresini, eski harflerle okuma yazma bilip bilmediğini kaydettirmelidir.

- Eski harfleri bilenler iki, bilmeyenler dört aylık ve ayrı ayrı bir okutma devresine tabi tutulacaklardır.

- Yeni harflerle okuyup yazmayı bilenler Millet mekteplerine devam etmek mecburiyetinde değillerdir. Ancak bunun bildirilmesi gerekiyordu.³²³

³²¹ “Millet Mektepleri”, **Cumhuriyet**, 8 Kasım 1928

³²² “Millet Mektepleri Talimatnamesi”, **Resmi Gazete**, No:1048, 24.11.1928; **Aynı Tarihi**, Sayı 57-59, s. 4263; Şimşir, a.g.e., s. 234

³²³ **Cumhuriyet**, 27 Aralık 1928

Millet Mektepleri için gerekli olan ödenek ise devlet bütçesine değil İl Özel İdareleri bütçelerine konuyordu. Buna göre Millet Mektepleri için Balıkesir iline ayrılan ödenek yıllara göre şöyledir:³²⁴

<u>Yıl:</u>	<u>1929</u>	<u>1930</u>	<u>1931</u>
<u>Ödenek:</u>	<u>1 691 257</u>	<u>1 576 206</u>	<u>1 470 111</u>
	32 000	2 000	5 000

Milli Eğitim Bakanlığı'nın hiç vakit kaybetmeden çalışmalarına başladığı anlaşılıyor. İlk yıl yurt genelinde 20 487 derslik açılmış ve derslere devam edenlerin sayısı 1 075 500 kişiye ulaşmıştı. İlköğretime kaydolma yaşını geçmiş vatandaşların kurslara devam etmeleri zorunlu kılınyordu. Devam etmeyenlerden il genel meclislerinin kararıyla 5 ile 60 lira arasında değişen para cezasının uygulanması öngörülüyordu. Büyük bir titizlikle uygulanan kurslar neticesinde bir yıl sonra okuma yazma öğrenerek bu okullardan belge alanların sayısı 597 010'a yükselmişti.³²⁵

1929-1933 yılları arasında Millet Mektepleri'nden diploma alanların köy ve şehirde oturanlara göre sayıları şöyledir.³²⁶

<u>Yıllar</u>	<u>Köylerde</u>	<u>Şehirlerde</u>
1929	307.917	289.093
1929-1930	170.689	81.734
1930-1931	125.978	62.333
1931-1932	71.188	37.282
1932-1933	62.954	27.981

Balıkesir, yapılan faaliyetleri yakından takip ediyor, Millet Mektepleri'ne büyük bir ilgi gösteriyordu. Bakanlık Balıkesir'e "Millet Mektepleri" teşkilatı hakkında bir telgraf gönderir. Bu telgrafta, teşkilat ile ilgili hazırlıklara hemen

³²⁴ Arar, a.g.m. , s. 159; Çizgi üzerindeki sayı o yılın gider bütçesi toplamını, çizgi altındaki sayı Millet Mektepleri için konan ödeneği göstermektedir. Kuruş olarak kûsurlar gösterilmemiştir.

³²⁵ Turan, **Mustafa Kemal Atatürk**, s. 485

³²⁶ Arar, a.g.m., s. 161

başlanılması hatta 15-25 Aralık tarihleri arasında il genelinde teşkilatın kurulması gerektiği bildirilmektedir. Millet Mektepleri, 1 Ocak 1929'da faaliyete geçecekti. Vilayet, telgraftaki talimatnameleri gereken yerlere bildirdi. Diğer yandan Balıkesir valisi basına yaptığı bir açıklamada, halkın yeni Türk harflerine olan ilgisini göz önünde tutarak Millet Mektepleri'nin başarılı bir şekilde uygulanacağından ümitli olduğunu açıklıyordu.³²⁷

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gönderilen Millet Mektepleri hakkındaki gelen talimatname 5 Aralık'ta bütün ilçelere gönderildi. Gönderilen bu talimatnamede ilçelerde bulunan öğretmen sayısı kadar açılacak olan kursların sayısının iki gün içerisinde bildirilmesi isteniyordu. Henüz yazılmamış mani, türkü ve halk arasında kullanılan kelimelerin toplanılması isteniyordu. İl genelinde öğretmen sayısı göz önünde bulundurularak kurs sayısının 400'ü aşması bekleniyordu. İl nüfusu göz önüne alındığında verilen rakamlarla Balıkesir halkının yeni harflerini iki üç yıl içerisinde tamamen öğrenmesi mümkün olacaktı. Ancak Balıkesir'de 70 kadar dershanenin açılacağı anlaşılıyor.³²⁸

Ocak'ta açılacak olan Millet Mektepleri halkı cahillikten kurtaracaktı. Halkın mekteplere büyük bir ilgi duyacağı bekleniyordu. Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yaptığı bir hesaba göre eski harflerle okuyup yazmayı bilen az sayıda vatandaş (120 000 kişi) A kurslarına katıldığında bir sene içerisinde tamamen yeni Türk harfleriyle okuyup yazabilecek duruma gelmesi muhtemeldi. Hiç okuma yazma bilmeyenler dörder aylık devreler halinde derslere katılarak iki üç yıl içerisinde cahillikten kurtulacaklardı.

Balıkesir'de Millet Mektepleri için İdare Heyeti'nin ilk toplantısı 12 Aralık günü yapıldı. İdare heyeti'nin aldığı çok önemli kararlar şöyledir:

1- Vilayet genelinde 411 öğretmen tespit edilmiştir. Bu öğretmenlerden 344'ü ile 344 Millet Mektebi'nin açılması.

2- Balıkesir'de 26'sı erkeklere ve 16'sı kadınlara mahsus olmak üzere toplam 42 okulun açılması,

³²⁷ **Türk Dili**, 6 Aralık 1928

³²⁸ **Türk Dili**, 6 Aralık 1928

3- Vilayet itibariyle ilçe merkezlerinde 120 erkek ve 16 kadın bulunan ve okulu olan köylerde erkekler için 180, kadınlar için 14 okulun açılması,

4- İleriki dönemlerde seyyar öğretmen teşkilatının kurulması

5- Mahallelerden istenen defterlerin daha düzgün tutulması için beyanname düzenlenmesi,

6- Millet Mektepleri'nde eğitime Ocak 1928'den itibaren başlanması,

7- Millet Mektepleri talimatnamesi gereğince oluşturulan propaganda heyetinde Türk Dili gazetesi baş yazarı Kenan Emin Bey, erkek ortaokulu Türkçe öğretmeni Eminittin ve Naci Bey'in yer alması,

8- Millet Mektepleri'ne nisan sonuna kadar 45 bin lira ödenek ayrılması ve bu paranın Milli Eğitim bütçesinden karşılanması,

9- Balıkesir erkek dersanelerinde eğitim haftanın beş günü yapılacak olup, pazartesi ve perşembe akşamları tatil olacaktır. Eğitim saat 19:00 ile 20:00 arasında yapılacaktır. Kadın dersanelerinde ise eğitim haftada dört gün olup pazar, salı ve cuma günleri tatil edilecektir. Kadınların dersleri saat 12:00 ile 16:00 arasında yapılacaktır. İdare Heyeti her cumartesi saat 14:00'te toplanacaktır.³²⁹

Millet Mektepleri teşkilatı, bütün okuma yazma bilenleri harf seferberliği içerisindeki kutsal görevde yer almaya davet ediyordu. Bu teşkilatın çalışmalarının bir yıl içerisinde meyvelerini vereceğine de muhakkak gözüyle bakılıyordu.³³⁰

Balıkesir Valisi Özdemir Salim Bey'in başkanlığında 15 Aralık 1928 günü toplanan Millet Mektepleri idare heyetinde; Belediye Başkanı Naci Bey, Milli Eğitim Müdürü Şahap Bey, polis müdürü ve jandarma komutanı hazır bulunmuşlardır. İdare heyeti Millet mekteplerinin işlevine ait kararlar aldı.³³¹

Diğer yandan Millet Mektepleri 1 Ocak 1929 tarihinden itibaren faaliyete geçeceği göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin bu tarihlerde okullarda olmaları gerekiyordu. Ocak ayında bütün okullar tatile girmesine rağmen öğretmenler Millet Mektepleri'nin faaliyetlerine katılacaklarından tatilden istifade

³²⁹ **Türk Dili**, 13, Aralık 1928

³³⁰ **Türk Dili**, 14 Aralık 1928

³³¹ **Türk Dili**, 16 Aralık 1928

edemeyecekleri tahmin edilmekte idi. Bu konu hakkında İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Milli Eğitim Bakanlığı'na danıştığı anlaşılmaktadır.³³²

Millet Mektepleri'nin açılmasına kısa bir süre kala 22 Aralık'ta Milli Eğitim Müdürlüğü'nde de bir komisyon toplandı. Toplantıya Milli Eğitim Müdürü Şahap Bey başkanlık ediyordu. Toplantıda alınan kararlar arasında en dikkat çekici nokta, erkekler için 16-40 yaş arası derslere devam mecburiyeti aranırken kadınlar için bu yaşın 16-21 yaş arası ile sınırlı tutulmasıdır. 16-21 yaş arası kadınlara mahsus olmak üzere 14 kadın dershanesi açılacaktı. Dershanelerin 3'ü Arap harflerini tanıyan kadınlara mahsustu. Bu 3 dersane Mithat Paşa, Yeni Turan ve Kayabey İlkokulları'nda açılacaktı. Devam mecburiyeti olan 16-40 yaş arası erkeklere mahsus dersler ise akşam yapılacak olup, şehrin bütün okulları erkeklerin eğitimine tahsis edilmişti. Dersleri bu okullarda görev yapan öğretmenler veriyordu. İl genelinde eğitime 10 Ocak'ta başlanacaktı.³³³ Ancak Milli Eğitim Müdürlüğü Millet Mektepleri'nin ocak ayından itibaren açılmasını gerekli gördüğünden 1 Ocak 1929 günü Millet Mektepleri Balıkesir'in her yerinde faaliyete geçecektir. Bununla ilgili bilgi bütün Balıkesirlilere duyurulacaktır.³³⁴

İl genelinde Millet Mektepleri 1 Ocak 1929 günü yapılacak açılışa hazırlanıyordu. O gün açılış törenleri düzenlenecek, büyük okulların çoğunda bandolar hazır bulunacaktı. Eğitim her okulda nutuklarla başlaması düşünülüyordu. İlk gün vali ve heyetinin bütün okulları dolaşarak eğitimi denetlemesi ve Millet Mektepleri'ne katılanları tebrik etmesi planlanıyordu. Bütün öğretmenler teşkilatın içerisinde görev alıyordu.³³⁵

Millet Mektepleri il genel sorumlusu Milli Eğitim Bakanı Şahap Bey, teşkilat heyeti ile bir görüşme yaptı. Görüşme sonunda, yeni harflerin öğrenilmesi konusunda bütün halkın gösterilen kolaylıklardan istifade edeceğini bildiriyordu. Sinemalar, tiyatrolar ve kahvehaneler haftanın belirli günlerinde ve saatlerinde halkın yeni harfleri öğrenebilmesi için kullanılacaktı. Yine 29 Aralık'ta toplanan heyet, şehirdeki kahvehanelerde uygun konular etrafında tartışmalar düzenlemeye

³³² **Türk Dili**, 18 Aralık 1928

³³³ **Türk Dili**, 23 Aralık 1928

³³⁴ **Türk Dili**, 25 Aralık 1928

³³⁵ **Türk Dili**, 26 Aralık 1928

karar veriyordu. İl genelinde açılacak okulların sayısının 400'ü aşacağı tahmin edilmekteydi.³³⁶ Görüldüğü gibi hazırlıklar ve duyurular Balıkesir'de sıkı bir şekilde sürmekteydi. Sinema, kahvehane gibi yerler bile sınıf olarak düzenleniyordu.

Millet Mektepleri'nin açılması için yapılan hazırlıklardan sonra, 1 Ocak 1929 günü Millet Mektepleri resmen açıldı. Türkiye yeni bir yıla yeni bir coşkuyla giriyordu. Yurt genelinde yayınlanan gazeteler ise 1 Ocak 1929 gününü "Eğitim Bayramı" diye kutluyordu. Gerçekten de bütün yurttaki büyük bir bayram sevinci yaşanıyor. Açılan okullar birbiriyle yarışırca süslenmişti.³³⁷

Bütün Türkiye halkı 1 Ocak 1929 günü kutsal mücadelenin bir parçası oluyordu. Bu kutsal mücadele Yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle başlamıştır. Millet Mektepleri'nin açılmasıyla mücadele daha bir kuvvet kazandı. Kuşkusuz ki her istediğini elde eden Türk, attığı her adımda hedefe ulaşan Türk, son kutsal görevinde de başarılı olacaktır.

Yaşanan çağa ayak uydurabilmek için anlamak ve çalışmak gereklidir. Hayatı anlayabilmek için ise okuma yazma bilmek şarttır. İşte bu yüzden il genelinde 400'ü aşkın Millet Mektebi açılarak 16-40 yaş arası kadın erkek bütün vatandaşlara kısa bir zamanda okuma yazma öğretecektir. Halk, Millet Mektepleri'ni, gerek il merkezinde gerekse il genelinde büyük bir ilgi ile karşılayacaktır.³³⁸

Yurt genelinde de durum farklı değildi. Açılan bütün okullarda törenler yapılıyor, davullu zurnalı oyunlar oynanıyordu. Tellallar köylere yayılmış duyurular yapmıştı. Herkeste bir umut vardı. Umudun adı, okur yazar olma karanlıktan kurtulmaydı. Her yeri saran bayram havası içerisinde, yurda kötü bir haber yayıldı. Millet Mektepleri'nin hazırlanmasında büyük emeği geçen Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey o gün saat 11'de beklenmedik bir zamanda hayatını kaybetmişti. Millet Mektepleri'nin açılışını görememişti. Başbakan İsmet Paşa, Mustafa Necati'nin mezarı başında yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir: "İnkılapçılar ölürken kalanlardan ve yeni yetenlerden bir tek dileği vardı: Cansız

³³⁶ **Türk Dili**, 30 Aralık 1928

³³⁷ Şimşir, a.g.e., s. 236

³³⁸ **Türk Dili**, 1 Ocak 1929

bileklerinde sallanan vazife bayrağının kavranıp daha yüksekte dalgalandırılmasıdır. Necati, aziz Necati, dileğin yerine getirilecektir.” Millet Mektepleri’nin açılmasıyla da bu dilek yerine getirilmiştir.³³⁹

Bütün Türkiye’de olduğu gibi Balıkesir’de de Millet Mektepleri daha önce belirlendiği gibi 1 Ocak 1929 günü büyük tezahüratlar eşliğinde açıldı. Sabahın ilk saatlerinden itibaren sokaklarda bandolar dolaşıyor, şehrin her köşesinde bayram sevinci yaşanıyor. Okullar gündüz saat 15.00’de hanımlara, akşam saat 19’da ise erkeklere eğitim verecekti. Balıkesir halkı dersleri candan bir ilgi ile takip etmiştir. Okulların açıldığı saatte genç ihtiyar binlerce kadın okulları doldurmuştu. Kucaklarında çocuklarla okullara koşan kadınların görünümü ise Türk halkının ne kadar okumaya susamış olduğunun göstergesi açısından oldukça önemlidir.

Her okul ayrı ayrı açılış törenleri düzenliyordu. Milli Eğitim Müdürü Şahap Bey okulları ayrı ayrı dolaşarak denetim ve incelemelerde bulundu. Balıkesir Gazi İlkokulu açılış için kırmızı beyaz kurdele ve bayraklarla süslenmişti. Okul, giriş merdivenine kadar hanımlarla doluydu. Bu sırada Kolordu bandosu gelmiş İstiklal Marşı’nın söylenmesiyle de açılış töreni başlamıştı. Okul Müdürü Şakir Bey, bine yakın davetli hanıma seslenerek, Millet Mektepleri’nin sağlayacağı yararları anlatıyordu. Şakir Bey’in konuşmasından sonra öğrenciler sınıflara davet edilerek hiç vakit kaybetmeden eğitime başlandı. Gazi İlkokulu’nda başlayan derslere, Mecidiye, İzmirler, Hamidiye, Selahattin ve Osmaniye mahalleleri halkı devam ediyordu.

Balıkesir Hacı İlbey İlkokulu da diğer okullar gibi eğitime başlanmıştı. Yine eğitime öğrencilerin İstiklal Marşı’nı okumaları ile başlandı. Okul Müdürü Niyazi Bey’in yeni Türk harfleri hakkındaki konuşması sonunda koridorları dolduran yüzlerce öğrenci ve davetli hanım sınıflara alınarak eğitime başlandı.

En kalabalık okullardan biri de Mithat Paşa İlkokulu idi. Burada Başöğretmen Hacer Hanım açılış konuşmasını gerçekleştirdi. Yeni Turan, Ferda Yuvası, Güllü ilkokullarında da benzer törenler düzenlendi. Okullardan ayrı olarak

³³⁹ Şimşir, a.g.e., s. 236

çocuk yuvası ile Öğretmenler Birliği salonlarında da Millet Mektepleri açılmıştı. Yine buralarda da benzer törenlerin yapıldığı anlaşılmaktadır.³⁴⁰

Erkeklerle mahsus okullar 1 Ocak 1929 akşamı açıldı. Gazi İlkokulu'ndaki açılış töreni Milletvekili Hayrettin Bey'in konuşmasıyla başladı. Konuşmasında cehalet içerisinde yaşayan milletlerin hayat şansının olmadığını söylüyordu. Konuşmasının devamında ise, Gazi'nin, hayat ve refahımızı örten kapıyı kırarak Latin esaslı harfleri almasıyla, milletin nurlu bir yola, gerçek bir inkılabıa sahip olduğunu belirtiyordu. Milletvekili'nin konuşması sürekli alkışlandı. Törende bulunan bir diğer isim, Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa idi. 500 kişilik bina gündüz olduğu gibi gece de tamamen dolmuştu. Açılış töreni bitmek üzere iken halkı heyecanlandıran bir ses geldi. Halkın arasından gelen bu ses Balıkesir halkının Millet Mektepleri'ne duyduğu büyük ilgiye tercüman oluyordu. Titreyerek gelen ses Balıkesir halkının minnet ve şükranlarını Cumhurbaşkanı'na sunmasını teklif ediyordu. Teklifin alkışlarla karşılanması Millet Mektepleri'nin Balıkesir halkı üzerinde bıraktığı büyük memnuniyetin göstergesidir.

Kayabey İlkokulu'nda açılışı Balıkesir Valisi Salim Özdemir Bey yaparken, Yeni Turan ilkokulu'nun açılışını ise C.H.P. mutemedi ve Belediye Başkanı Naci Bey yapıyordu. Bütün Millet Mektepleri'nde saat 21.00'a doğru açılış töreni sona ermiş durumdaydı.³⁴¹

İlçelerde da durum farklı değildi. Millet Mektepleri'ne halk büyük bir ilgi gösterdi. Susurluk halkı harf seferberliğini başından beri takip ediyor, okuma yazma öğrenebilmek için elinden gelen gayreti gösteriyordu. İlçe halkı eylülünden itibaren merkezde ve bölgede faaliyette bulunan yeni Türk harfleri kurslarına büyük mutlulukla katılmıştı. Kurslar sonunda belirli tarihlerde yapılan sınavlardan başarılı sonuçlar elde edildi.³⁴²

Millet Mektepleri teşkilatının açılacağı duyurulunca ise büyük küçük herkesin yeni harfleri öğrenme hevesi ve gayreti bir kat daha artmış oldu. İlçe idare heyeti, Millet Mektepleri'nin faaliyete geçmesi için gerekli çalışmaları yapıyordu. Okuma yazma nimetinden yararlanabilmek için halk sabırsızlıkla 1

³⁴⁰ **Türk Dili**, 2 Ocak 1929

³⁴¹ **Türk Dili**, 2 Ocak 1929

³⁴² **Türk Dili**, 3 Ocak 1929

Ocak Salı gününün gelmesini bekliyordu. 1 Ocak günü Susurluk, benzeri görülmemiş bir tezahürata sahne oldu. Sabahın ilk saatlerinde bayraklar açılmış bando ise Belediye önünde yerini almıştı. Saat 9.00 olduğunda 16-40 yaş arası bütün erkekler Belediye meydanına, hanımlar ise dersanelerde toplanıyordu. Açılış günü, kaymakam, C.H.P. mutemedi, belediye reisi, askeri erkan, memurlar ve halktan oluşan kalabalık, önlerinde bando ile beraber belediye önünden hareket ederek ilkokula geldiler. Büyük kalabalık ve bandonun ahenkli sesi bu günün çok özel bir gün olduğunu göstermeye yetiyordu.

İnsana neşe ve şevk verecek şekilde süslenmiş olan okula gelindiğinde önce şehitler minnetle anıldı. Ardından dersanelere girilerek kayıt için gereken işlemler yapıldı. Kalabalığın bundan sonraki durağı ise ortaokul ve Kız Okulu oldu. Kalabalığın tekrar Belediye önüne gelmesi ile saat 12.00'de açılış töreni sona erdi.³⁴³ Susurluk halkının Millet Mektepleri'ne göstermiş olduğu bu muazzam ilgi aynı zamanda Türk'ün harf seferberliğinden büyük bir zaferle çıkacağına ve cahilliği kovacağına bir göstergesidir.

Balya, 1 Ocak 1929 günü çok özel bir gün yaşamıştır. Millet Mektepleri'ne tahsis edilen okullar, daha bir kaç gün önceden bayraklarla, defne dallarıyla süslenmiş durumdaydı. Davetliler öğleden sonra bütün okulları doldurmuştu. Okulların açılış saatinde kaymakam ve beraberindekiler okullara dağılarak hanımların derslerinin açılış törenlerine katılıyorlardı. Akşam da erkekler için düzenlenen derslerin açılış törenlerine katılıyorlardı.

Edremit'te, 1 Ocak 1929 Salı günü erkekler için açılması düşünülen Millet Mektepleri için bir kaç gün önceden okullar bayraklarla ve defne yapraklarıyla süslenerek açılışa hazır hale getirildi. İhtiyar heyetince düzenlenen cetvele göre 30 yaşına kadar olanlar oturduğu bölgeye yakın okullara davet ediliyordu. Millet Mektepleri'nin açılış saatinde, C.H.P. ilçe başkanı, ilçe kaymakamı, memurlar, askeri erkan ve halk resmi açılış için okullarda toplandı. Kız Okulu'nda yapılan törende, daha önce düzenlenen halk kurslarına katılarak iki ay içinde iyi bir şekilde okuma yazmayı öğrenen 40 hanıma alkışlar arasında başarı belgeleri verildi. Yine Erkek Okulu'ndan aynı başarıyı gösteren 50 erkeğe de aynı merasim

³⁴³ **Türk Dili**, 3 Ocak 1929

yapıldı. Her iki okulda da Başöğretmenler tarafında Cumhuriyet'in faziletleri ve Harf İnkılabı hakkında bilgiler veriliyordu.³⁴⁴

Edremit merkezinde 7'si erkekler için, 11'i hanımlara mahsus olmak üzere toplam 18 dersane açıldı. Köylerde ise dersanelerin toplam sayısı 30'u bulmakta idi. Edremit Belediye'si Millet Mektepleri'yle yakından ilgilenerek gerekli maddi ve manevi yardımlarda bulunmuştur.³⁴⁵

Millet Mektepleri il genelinde düzenli bir şekilde eğitime devam ediyordu. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden verilen bilgilere göre gerek il merkezinde gerekse bütün ilçelerde halk Millet Mektepleri'ne derin bir ilgi gösteriyordu. Hatta bir çok bölgede öğretmen sayısı ihtiyacı karşılamada yetersiz kalıyordu. Açılan Millet Mektepleri'nin sayısı henüz tam olarak bilinmemekle beraber Balıkesir Valisi Özdemir Salim Bey açılan okul sayısınının 400'ü geçtiğini söylüyordu.

Yeni Türk harfleri il genelinde hızlı bir şekilde öğrenilirken, yeni Türk harflerinden öğrenenlerin de sınavdan geçirilmesi gerekiyordu. Bu nedenle iki sınav heyeti oluşturuldu. Biri hanımları diğeri ise erkekleri sınavdan geçirecekti. Hanımların sınav heyeti, Mithat Paşa İlkokulu'nun Başöğretmeni Hacer Hanım, Yeni Turan İlkokulu Başöğretmeni Zehra Hanım ve diğeri bayan öğretmenlerden oluşmaktaydı. Erkeklerin sınav heyeti ise, il yatılı okul müdürü Raif Bey, Güllü İlkokulu Müdürü Refet Bey ve Hacı İlbey İlkokulu öğretmenlerinden Ömer Bey'den oluşmaktaydı.

Erkeklerin sınavları pazartesi ve perşembe günleri saat 14.00'da Öğretmenler Birliği'nde, hanımların sınavlarının ise Cuma günü saat 14.00'da Mithat Paşa İlkokulu'nda yapılması planlanıyordu. Diğeri yandan Millet Mektepleri'nde öğretmen olarak görev almak isteyenler, talimatname gereğince sınavdan geçirileceklerdi. Öğretmenlerin gireceği sınav da bir heyet tarafından gerçekleştirilecektir. Bu sınav heyeti, Millet mektepleri İdare Heyeti başkanı, Milli Eğitim müfettişi ve Öğretmen Okulu'ndan bir Türkçe öğretmeninden oluşmaktaydı.

³⁴⁴ **Türk Dili**, 4 Ocak 1929

³⁴⁵ **Türk Dili**, 4 Ocak 1929

Bu sınavlarda başarılı olan öğretmenlere diplomaları verilerek, öğretmen sayısının yetersiz olduğu bölgelere görevlendirileceklerdi.³⁴⁶

Millet Mektepleri'nde eğitim tüm hızıyla devam ediyordu. Millet Mektepleri'nde görev alan öğretmen sayısı, derslere devam eden öğrenci sayısını karşılayamıyordu. Milli Eğitim Müdürlüğü öğretmen eksikliğini karşılayabilmek için gereken tedbirleri alıyordu. Bu amaçla kadrolu öğretmenlerin bazıları diğer bölgelere dağıtılmıştır. Diğer yandan sınav heyetine sürekli müracaatların yapılması memnuniyetle karşılanmakta idi. Milli Eğitim Müdürü Şahap Bey Millet Mekteplerini sık sık dolaşarak teftiş ediyor ve ihtiyaçları rapor halinde merkeze bildiriyordu.³⁴⁷

Millet Mektepleri, nahiye ve köylerde aynı tarihte açılmıştır. Sarıköy nahiyesinde 3'ü erkeklere, 1'i hanımlara mahsus olmak üzere toplam 4 dersane açıldı. Hanımlar gündüz bir saat olmak üzere haftada beş saat belirlenen okul binalarına giderken, erkekler ise akşamları günde bir saat, haftanın beş günü olmak üzere belirlenen üç kahvehanede ders görüyorlardı. Millet Mektepleri'nin 200 öğrencisi bulunmaktaydı. Dersler okul öğretmenleri tarafından veriliyordu. Gerek hanımlar gerekse erkekler bu eğitim seferberliğine büyük bir hevesle katılıyorlardı.

Sarıköy'ün, Gündoğan ve Bostancı köylerinde öğretmenler tarafından eğitime resmen başlanırken, nahiyenin diğer 15 köyü geçici öğretmen tayin edilemediği için eğitime başlanamadı. Köy halkı vakit kaybetmeden eğitime başlayabilmek için Gönen'den ve Sarıköy nahiyesinden geçici öğretmen verilmesini talep ediyorlardı.³⁴⁸ Türk halkının yeni Türk harfleri karşısında gösterdikleri büyük ilgi ve gayret öğretmenler tarafından da memnuniyetle karşılanıyordu.³⁴⁹ Görüldüğü gibi, Balıkesir il merkezi, ilçeleri ve köyleri ile harf seferberliğine büyük bir destek vermiş ve bu doğrultuda açılan Millet Mektepleri'ni yakından takip etmiştir.

³⁴⁶ **Türk Dili**, 6 Ocak 1929

³⁴⁷ **Türk Dili**, 10 Ocak 1929

³⁴⁸ **Türk Dili**, 13 Ocak 1929

³⁴⁹ **Türk Dili**, 21 Ocak 1929

Balıkesir merkezde Millet Mektepleri eğitime tüm hızıyla devam ediyordu. 14 Ocak'ta Hükümet Konağı'nda serbest meslek sahibi 50 kişi girdikleri sınav sonucunda başarılı olmuşlardır. Hanımların sınavları ise her cuma Mithat Paşa İlkokulu'nda yapılıyordu.

Millet Mektepleri idare heyeti 14 Ocak günü toplanarak önemli kararlar aldı. Alınan kararlara göre Millet Mektepleri'ne devam etmeyenler takip edilerek, devamsızlığın kanunlara aykırı olduğu, Polis Müdürlüğü tarafından kendilerine bildirilecekti. Ayrıca İdare Heyeti, ilçelerdeki Millet Mektepleri teşkilatına ait bütçeleri istiyordu. Yine İdare Heyeti, ailesine dört ay içerisinde yeni Türk harflerini öğretebileceğini söyleyen bazı aile reislerinin müracaatlarını da kabul ediyordu.³⁵⁰

İdare Heyeti Millet Mektepleri'ne devam zorunluluğu olduğu halde devam etmeyenler hakkında aldığı kararı uygulamaya başladı. İlk zamanlar devamsızlık görüldüğü halde büyük bir çoğunluğun derslere devam ettiği anlaşılmaktadır. İl merkezinde 27 yaşına kadar olanlar Millet Mektepleri'ne devam etmek zorundaydı. Halbuki bu zorunluluk 40 yaşına kadar olanlar için geçerliydi ve buna göre öğretmen temin edilmişti. Valinin denetim gezilerinde bulunmasından dolayı bir haftadır İdare Heyeti toplanamıyordu. İdare Heyeti, yapacağı ilk toplantıda derslere gitmesi zorunlu olan öğrencilerin haricinde kalan vatandaşların da derslerden yararlanabilmesi yönünde bir karar alacaktır.³⁵¹

Milli Eğitim Bakanlığı'na, Millet Mektepleri'nin faaliyetleri konusunda yurdun dört bir yanından memnuniyet verici haberler geliyordu. Gelen bilgilere göre, yurdun her tarafında kadın erkek herkes yeni Türk harflerini öğrenmek için büyük gayret gösteriyordu. Bu dönemde 200 bin kişinin öğrenim görebileceği tahmin ediliyordu. Henüz kesin olmayan bilgilere göre öğrenim görenlerin sayısı yarım milyonu geçmişti. Bu sayının içerisine memurlar ve öğrenciler dahil değildi. Buradan da anlaşılıyor ki okuma yazma bilenlerin sayısı, tahmin edilenden oldukça fazla artmıştı. Bütün merkezlerden gelen bilgiler tam değildi. Milli Eğitim

³⁵⁰ **Türk Dili**, 15 Ocak 1929

³⁵¹ **Türk Dili**, 21 Ocak 1929

Bakanlığı, bilgiler tamamlandığında bir istatistik yapmayı ve bunu yayınlamayı planlıyordu.³⁵²

Millet Mektepleri'nde Arap harfleriyle okuyup yazanlara ayrı bir kurs düzenleniyordu. "B" sınıfı kurslar da denilen bu kurslara mahsus sınavlar ise 4 Mart 1929 günü başladı. "B" sınıfı kurslarına devam eden hanımlar Mithat Paşa İlkokulu'nda, erkekler ise Öğretmenler Birliği salonunda sınava giriyorlardı. Yapılan bu sınavlara "A" sınıfı kurslarına katılanlar katılamıyordu. Milli Eğitim Bakanlığı'nın tebligatına göre "A" sınıfı yani daha önce hiç okuma yazma bilmeyenlerin iki ay daha Millet Mektepleri'ne devam etmesi gerekiyordu. Anlaşılan o ki, daha önce okuma yazma bilmeyenler ancak iki ay daha eğitim gördükten sonra sınavlara girebileceklerdi. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre şartları uyan herkes sınav için başvurabilecekti. Sınavda başarılı olanlara Millet Mektepleri sertifikası verilecekti.³⁵³

Milli Eğitim Müdürlüğü, Millet Mektepleri'ne devam zorunluluğu konusunda bütün mahalle idare heyetlerine tebliğ gönderiyordu. Buna göre mahalle muhtarları Millet Mektepleri'ne devam etme zorunluluğu olan kişilerin derslere devam edip etmediklerini kontrol edecekti. Derslere devam etmeyenler takip edilecekti.

Millet Mektepleri'nde Arap harfleriyle okuma yazma bilenlerin eğitimi şubat ayı sonunda sona erdi. Bu yüzden Millet Mektepleri de bu dönem için eğitimi sonlandırmıştır. "B" sınıfı eğitime katılıp da sınavda başarılı olamayanlar ile sınava girmeyenler tekrar bir sınava girebileceklerdi. Balıkesir ilçelerinde şimdiye kadar sınavlara girerek başarı elde etmiş kadın ve erkeklerin sayısı aşağıdaki şekildedir:

Ayvalık'ta: Sınava giren, 97 erkekten 95'i başarılı, 2'si başarısız olmuştur. kadınlarda ise, 111 kadında 105'i başarılı, 5'i başarısız olmuştur.

Sındırgı'da: Sınava giren 52 erkek, 34 kadın başarılı olmuştur. Sındırgı'nın Çorum nahiyesinde 60 erkek, Gölcük nahiyesinde ise 20 erkek sınavda başarı göstermiştir.

³⁵² **Türk Dili**, 24 Ocak 1929

³⁵³ **Türk Dili**, 5 Mart 1929

Erdek'te: 169 erkek ve 90 kadın başarılı olmuş, 30 erkek ve 17 kadın ise sınavda başarı gösterememiştir.

Balya'da: 57 erkekten 45'i başarılı, 11'i ise sınavda başarısız olmuştur.

Gönen'de: 219 erkek ve 41 kadın başarılı olmuştur.

Edremit'te: Sınavlardan, 75 erkek ve 50 kadın başarılı olmuştur.

Diğer yandan Burhaniye, Dursunbey ve Bandırma ilçelerinden henüz bu konuda bilgi gelmemiştir.

Balıkesir merkeze bağlı nahiyelerde de sınavdan başarılı olan kadın ve erkek sayısı verilmiştir. Buna göre:

Şamlı'da 40 kadın ve erkek sınavda başarı göstermiştir.

Kepsut'ta 104 erkek ve 10 kadın başarılı olmuştur.

Giresun nahiyesinde 45 erkek başarılı olmuş, 10 kişi başarılı olamamıştır.

Konakpınar'da 23 erkek başarılı olmuştur.

Çağış'ta 71 kişiden 66'sı başarılı, 5'i ise başarısız olmuştur.

Pamukçu köyünde kurslara devam edenlerden 58 erkek öğrenci başarı göstermiştir.

Balıkesir il merkezinde ise derslere katılan 96 erkek sınavda başarılı olmuştur. Kadınlardan sınavı geçenlerin sayısı henüz rakamlar belli olmamakla birlikte 150 kadardır. Balıkesir merkeze bağlı nahiye ve köylerde 336 erkek ve 10 kadın başarılı olmuştur. Bütün bu bilgilere dayanarak Balıkesir vilayet genelinde 1 142 erkek ve 500 kadının başarılı olduğu sonucu çıkmaktadır.³⁵⁴

Milli Eğitim Müdürlüğü'nce, Ocak ayından Şubat sonuna kadar eğitime devam eden dersane sayısı ile derslere devam eden öğrenci sayısını tespit edilmiştir. Buna göre: İl genelinde birinci devre Millet Mektepleri'nde 14'ü kadınlara olmak üzere toplam 79 dersane açılmıştı. Açılan dersanelere 672 kadın, 2 543 erkek devam etmiştir. Yapılan sınavlar sonunda 438 kadın ve 1 522 erkek başarılı olmuştur.

İl genelinde, Arap harfleri ile okuma yazma bilmeyenler için açılan dershanelerin sayısı toplam 430 tanedir. Bu dershanelerin, 10 tanesi umumi , 122

³⁵⁴ **Türk Dili**, 20 Mart 1929

tanisi kadın ve 298 tanesi erkeklere mahsus olmak üzere açılmıştır. Açılan Millet Mektepleri'ne 6 699 kadın, 12 092 erkek öğrenci devam etmiştir. Millet Mektepleri'nde ikinci devre mart ayı sonunda bitmiştir. İkinci devre için açılan dersane sayısı: 112'i kadınlara ve 186'sı erkeklere mahsus olmak üzere toplam 298 adettir. İkinci devre açılan dersanelere 5 146 kadın, 7 694 erkek devam etmiştir. Balıkesir genelinde Millet Mektepleri için görevlendirilen öğretmen sayısı ise 165'tir.

Balıkesir'de rakamlarla okuma yazma bilenlerin sayısı böyle iken İstanbul'da Millet Mektepleri'ne devam eden 35 bin kişi yeni Türk harflerini öğrenmiş olup, sertifika almaya hak kazanmış durumdadır.³⁵⁵

Milli Eğitim Bakanlığı harf inkılâbıyla başlayan eğitim seferberliğinde çok önemli bir görev üstlenmiştir. Milli Eğitim Bakanı Cemal Hüsnü Bey, harf seferberliğinin bütün yurttaki nasıl gittiğini öğrenebilmek için Milli Eğitim Müdürlükleri'ne yazı gönderiyordu. Bakanlığın gönderdiği yazı şöyledir:

“Halkı okuma ve yazmamazlıktan kurtarmak faaliyetinin bu seneye ait kısmı, bu seneden itibaren son bulmuştur. Ocak ayında açılan halk kursları vasıtasıyla 250 yetişkin kadın ve erkek vatandaş okumuştur. Ocak ayından şubat sonuna kadar Millet Mektepleri'nin iki aylık (B Kursu) dersanelerinde 40 kadın ve 135 bin erkek vatandaş yetiştirmiştir. Millet Mektepleri'nin dört aylık (A) dersaneleri ile ikinci mesai devresine girmiş bulunan (B) dersaneleri faaliyetinin hasılatları bu ay sonunda başlayan sınavlarla kontrol edilecektir...

Bu yoldaki mücadeleye daima daha fazla heyecan ve kuvvetle devam edilecek. Hedefimize varabilmemiz için en büyük hizmet hissesi bize düşmektedir...”

Gönderilen yazıda aynı zamanda, vilayetlerin Millet Mektepleri'ne 1929 bütçesinden belirli bir para ayırmaları da isteniyordu. Ayrılacak olan paranın miktarı 1928 bütçesinin beşte biri kadardı. Yine yazıda bundan sonra açılacak olan Millet Mektepleri'nin hangi tarihler arasında faaliyet göstereceği de belirtiliyordu. Buna göre: Kasabaların bütün ilkokulları ile, her köyde en az bir tane açılması gereken Millet Mektepleri'nde eğitim 1929 kasım başında başlayarak 1930 yılı şubat ayında sona erecekti.³⁵⁶ Bu devre açılan Millet Mektepleri'nde yarım milyona yakın Türk halkına okuma yazma öğretilmesi tahmin ediliyordu.³⁵⁷ Yeniden açılacak Millet Mektepleri için hazırlıklar başlamıştı. İstanbul Milli

³⁵⁵ **Türk Dili**, 5 Nisan 1929

³⁵⁶ **Türk Dili**, 5 Nisan 1929

³⁵⁷ **Türk Dili**, 5 Temmuz 1929

Eğitim M¼d¼rl¼đ¼ de Millet Mektepleri'nin tekrar faaliyet g¼stermesi için hazırlıklara başlamıştı. Halkın, Millet Mektepleri'ne d¼zenli bir şekilde devamını sağlayabilmek için her t¼rl¼ tedbirin alınacağı bildiriliyordu.³⁵⁸

Milli Eğitim Bakanlığı'nca, Millet Mektepleri'nin yeni d¼nem açılışı ile ilgili talimatname Balıkesir'e g¼nderildi. G¼nderilen bu yazıda ilave olarak, bir yıl ¼nce Millet Mektepleri'nde 800 bin kişinin eğitim g¼rd¼đ¼ bildiriliyordu. 1927 yılında genel n¼fusun y¼zde 10'u okur yazar iken, n¼fusun diğer kısmı ise okuma yazma bilmemektedir. Bu tablo karşısında h¼k¼met, halkı cahillikten kurtarma konusunda kararlı davranmıştır.

Bakanlığın g¼nderdiđi talimatnameye g¼re Millet Mektepleri teşkilatı, sabit ve gezici olmak ¼zere "A" ve "B" dersaneleri ile okuma odaları ve k¼y yatılı okullarından oluşmaktaydı. Buralarda 16-45 yaş arası b¼t¼n vatandaşlara eğitim verilirdi. Her vatandaş bu okulların aslı ¼đrencisidir. Teşkilatın genel başkanı ve Millet Mektepleri'nin baş ¼đretmeni Gazi Mustafa Kemal Paşa idi. Millet Mektepleri teşkilatının diğer başkanları ise T.B.M.M. başkanı, icra vekilleri, ordu komutanı ve C.H.P. genel katibi idi. Millet Mektepleri'nin y¼netim g¼revi valilere verilmişti. Teşkilat idaresinin g¼revi, illere g¼nderilen talimatnameyi g¼z ¼n¼nde bulundurarak, mesleki ¼zelliklere g¼re derece derece eğitim imkanı sağlamaktı. Vilayet genelinde, Millet Mektepleri'nin idare heyetleri yerel y¼netim birimlerine g¼re oluşturulacaktı.

Millet Mektepleri vilayet heyetlerinin, ¼zel b¼teye para aktarmak, okul yerini ve eğitim s¼resini belirlemek, vatandaşların derslere devamını sağlamak, kitap temin etmek, halka açık yerlerde okuma odaları açmak gibi g¼revleri vardı. İlçelerde ise, bu g¼revleri ilçe heyetleri ¼stlenecekti. İlçe heyetlerinin, okulları y¼netmek ve istenilen zamanda gerekli raporları Milli Eğitim Bakanlığı'na g¼ndermek de g¼revleri arasındadır. Heyetin genel m¼d¼rleri Milli Eğitim M¼d¼rleri'dir. İlçelerde kaymakam başkan, Milli Eğitim memuru de katip konumunda idi. Nahiyeelerde heyetleri, nahiye m¼d¼r¼ ile baş ¼đretmen, k¼ylerde ise muhtarlar ve ¼đretmenler oluşturulacaktı.

³⁵⁸ **T¼rk Dili**, 3 Temmuz 1929

Millet Mektepleri'nde görevli olan öğretmenler en az 50 lira alıyordu. Çalıştığı okulda birden fazla dersane açılan öğretmen ve memurlar, maaşlarına ek olarak çalıştığı devre için 50 lira, müfettişler 60, müdürler ise 90 lira para alıyorlardı. Millet Mektepleri'nde eğitim haftada 6 saat olmasına karşın mahalli özelliklere göre 3 saate kadar düşebilmektedir. Derslerin gün ve saati heyet tarafından belirleniyordu. Eğitime başlanacağı tarih uygun bir şekilde ilan edilir. 1 Kasım'da okullar donatılır ve halka açık yerlerde günün anlamı ve önemi ile ilgili konuşmalar yapılır."A" ve "B" dersanelerinde 4 aylık eğitimden sonra sınavlara başlanır.

Köylerde görevli gezici öğretmenler 12-16 yaş arasına sabah, 16-45 yaş arasına ise öğleden sonra ders verirlerdi. Talimatnamede yine gezici öğretmenlerin nasıl tayin edileceği ve kadrosuz öğretmenlerden nasıl yararlanılacağı da belirtiliyordu. Devlet kurumları, belediyeler, banka ve demiryolları idareleri, bu idarelerde çalışan hizmetlilere okuma yazma öğretmekle sorumluydular. Yine talimatnamede cezaevinde bulunup da mahkumiyet süresi 6 aydan fazla olan vatandaşların da mutlaka okutulması gerektiği aksi halde cezaevi müdürlerinin sorumlu tutulacağı belirtiliyordu.

Kurumlar ve şahıslar eğer 20 memur çalıştıyorlarsa, mutlaka bu memur ve işçiye okuma yazma öğretecekler ve gerekirse Milli Eğitim'den öğretmen isteyeceklerdi. Ücretler ve diğer masraflar kendilerine ait idi.

Millet Mektepleri idare heyetleri eğitimi teşvik edici faaliyetlerde bulunacaklardı. Bu okullara devam edenler Millet Mektepleri'nin faydalarından istifade edebileceklerdi. Mesela bir işe başvururken mutlaka Millet Mektepleri sertifikası istenecektir. Sertifika gösteremeyenler işe alınmadıkları gibi belirli bir cezaya da tabi tutulacaklardı.³⁵⁹

Ankara'da il merkezinde, ilçelerde ve hapisanelerde Millet Mektepleri'ne devam edenlerin sayısının 40 000 kişi olduğu tespit edilmiştir. Millet Mektepleri'ne devam etmeyenler 5 000 lira para cezası ile cezalandırılacaklardı.³⁶⁰ Derslere devam etmeyenler hakkındaki ceza Millet Mektepleri İdare Heyeti

³⁵⁹ **Türk Dili**, 17 Ekim 1929

³⁶⁰ **Türk Dili**, 4 Aralık 1929

tarafından veriliyordu. Millet Mektepleri'ne devam edenler hem para cezasından kurtuluyorlar hem de okuma yazmayı öğrenmiş oluyorlardı. Halkın menfaatlerine olan bu durum karşısında halkın bu işe dört elle sarılacağına kesin gözüyle bakılıyordu.³⁶¹

Bilindiği gibi Millet Mektepleri'ne 16-45 yaş arasında bulunan herkes devam etmek zorunda idi. Bu zorunluluk bir önceki yıl okuma yazma öğrenmiş olanlar için de geçerliydi. Çeşitli bölgelerde açılacak “B” dershanelerinde okuma yazma bilenlere, okuma, imla, matematik, yurt bilgisi gibi bilgiler de verilecektir. Bir önceki yıl çeşitli nedenlerle Millet Mektepleri'ne devam edememiş, yeni Türk harflerini henüz öğrenememiş vatandaşlar ise “A” dershanelerine gideceklerdi. Yine bu derslere katılanlara da biraz matematik ve imla dersleri verilecektir. Millet Mektepleri'ne devam etmeyenlere ceza uygulanacaktır.³⁶²

Millet Mektepleri yeni dönem eğitim için 1 Kasım 1929 Cuma günü açılacaktır. Ancak açılış gününün cuma tatiline denk gelmesi sebebiyle eğitime 2 Kasım günü başlanması düşünülüyordu. Ankara'dan gelen telgraf bu durumu değiştirdi. Ankara'dan gelen telgrafta, cuma tatiline rağmen 1 Kasım günü eğitime başlanması isteniyordu. Telgrafta şöyle yazmaktaydı: “Millet Mektepleri kasımın birinci günü cuma olmasına rağmen açılacaktır.”³⁶³

Millet Mektepleri'nde yeni dönem eğitime başlanırken, Balıkesir Millet Mektepleri idare heyeti Vali Özdemir Salim Bey başkanlığında toplandı. Toplantıda Millet Mektepleri Talimatnamesi'ne uygun olarak çeşitli kararlar alındı.³⁶⁴ Balıkesir Valisi Özdemir Salim Bey başkanlığında toplanan Balıkesir Millet Mektepleri idare heyetinde alınan kararlar yedi maddeden oluşuyordu. Ayrıca hangi mahallelerin hangi okullara gideceği de belirlenmişti. Buna göre; Börekçiler, Aygören mahallelerinde oturan kadın ve erkekler şehir yatılı okuluna, Hacı İshak, Oruç Gazi, Selimiye mahallelerinde oturanlar Kayabey İlkokulu'na, Osmaniye, Mecidiye, İzmirler, Hamidiye, Selahattin mahalleleri kadın ve erkekleri Gazi İlkokulu'na, Sahanhisar, Umur Bey, Şeyh Lütfullah mahalleleri Hacı İlbey

³⁶¹ **Türk Dili**, 23 Aralık 1929

³⁶² **Türk Dili**, 22 Ekim 1929

³⁶³ **Türk Dili**, 23 Ekim 1929

³⁶⁴ **Türk Dili**, 27 Ekim 1929

İlkokulu'nda, Mustafa Fakih, Orkçukara, Karaoğlan mahalleleri erkekleri Tevfikiye İlkokulu'nda, Hacı Gaybi, Martlı mahalleleri kadınları Ferda Yuvası'nda, Aziziye, Mirza Bey, Mustafa Fakih, Orkçukara mahalleleri kadınları Yeni Turan İlkokulu'na, Hacı İsmail, Karaoğlan mahalleleri kadınları çocuk yuvasında, Yenice, Eskikuyumcular, Kasaplar mahalleleri kadın ve erkekleri Mithat Paşa İlkokulu'nda, Dinkçiler mahallesi kadın ve erkekleri Güllü İlkokulu'na, Vicdaniye mahallesi kadın ve erkekleri Vicdaniye Cami'sinde eğitim göreceklerdi.³⁶⁵

Diğer yandan Balıkesir'de olduğu gibi tüm yurttta Millet Mektepleri için hazırlıklar devam ediyordu. 1 Kasım'da açılacak olan Millet Mektepleri'ne halkın vaktinde kayıt yaptırmaları için Millet Mektepleri idare heyetleri, polis, jandarmaya ve mahalle ihtiyar heyetlerine tebligat gönderiyordu. Bu tebligatta 16-45 yaş arası kadın erkek herkesin Millet Mektepleri'ne kayıt yaptırmasının zorunlu olduğu bildiriliyordu. Yine tebligatta, 13 Kasım gününe kadar okullara devam edenlerin tamamının hangi okullara gittiğini belirten bir cetvel hazırlanması da isteniyordu. Her mahalle ihtiyar heyeti, bu cetvelleri idare heyetine gönderecekti.³⁶⁶

Türkiye'nin her tarafında Millet Mektepleri'nin ikinci devresi 1 Kasım 1929 günü açıldı. Millet Mektepleri'nin açılması o günün en önemli meselesiydi. Yeni harflerin kabul edilmesiyle, Arap harfleri ile yazılıp okunurken ortaya çıkan zorluklar da ortadan kalkıyordu. Millet Mektepleri'nin açılması Türk Milleti'ne, böyle bir medeni araçtan yaralanabilme fırsatını verdi. Millet Mektepleri'nin açıldığı 1 Ocak 1929 gününden bu yana kısa bir zamanda önemli faaliyetlerde bulunması bu fırsatı daha da güçlendirdi.

Öğrenilmesi zor, özellikle de akılda tutulması zor olan Arap harflerinin terk ederek yeni bir alfabe almak zaman zaman devletin başında bulunanları düşündürmüştü. Ancak yine de ilim, irfan ve medeniyetin gelişmesine engel olan Arap harflerinden kalıplaşmış fikirlerin etkisiyle vazgeçilemiyordu. Dikkat çekici nokta Arap alfabesinin olumsuzluklarının uzun zaman önce fark edilmiş olmasına rağmen Kurtuluş Savaşı'nı kazanan neslin bu olumsuzlukları ortadan

³⁶⁵ **Türk Dili**, 29 Ekim 1929, Balıkesir Millet Mektepleri idare heyetinin hazırladığı talimatnamenin tamamı gazetede yer almaktadır.

³⁶⁶ **Türk Dili**, 27 Ekim 1929

kaldırmasıdır. Aynı nesil cahilliği ortadan kaldırmak için bu defa ikinci bir adım atıyordu. Millet Mektepleri 1 Kasım 1929 günü ikinci kez kapılarını açıyordu.

İkinci devre Millet Mektepleri'nin programı bir önceki yıla göre daha genişti. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen programda okuma yazmanın yanında hayatta kullanılması gerekli olan bilgiler de veriliyordu. Böylelikle Millet Mektepleri milli ve hayati çok önemli ihtiyaçları karşılıyordu.³⁶⁷

İkinci devre Millet Mektepleri, tıpkı birinci devre Millet Mektepleri'nin açılışı gibi törenlerle yapıldı. Bütün okullar aynı tarihte eğitime başladı. 1 Kasım Cuma günü Vali Özdemir Salim Bey, Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa, Belediye Başkanı Naci Bey de Gazi İlkokulu'nda yapılan törende hazır bulunmuş olup günün anlamı ile ilgili konuşmalar yaptılar. Açılış töreni sırasında, bir önceki yıl Millet Mektepleri'nde en iyi başarıyı gösteren marangoz Faik Bey'e Gazi'nin imzasını taşıyan hediye sunuldu. Kadın dershaneleri de tören eşliğinde 2 Kasım günü saat 15:00'te açıldı. Gazi İlkokulu'ndaki törende geçen yılın Millet Mektepleri'nde en iyi başarıyı göstermiş olan Kıymet Hanım ile Mithat Paşa İlkokulu'ndaki törende ise en iyi başarıyı gösteren Nazmiye Hanım'a Gazi'nin imzaları bulunan hediyeler takdim edildi. Özellikle kadınlar Millet Mektepleri'ne büyük ilgi gösteriyordu. Derslere gelmeyenler ise daha ilk günden tespit edilerek, devam etmediği için gereken işlemler yapılacaktı.³⁶⁸

Balıkesir'de Millet Mektepleri eğitime tüm hızıyla devam edilirken Edremit'te eğitime bir süre ara verilmek zorunda kalındı. Edremit ilçesi genelindeki Millet Mektepleri'nde, zeytin toplama dönemi sebebiyle bir ay eğitime ara verilmiştir. Sadece Edremit Millet Mektepleri için geçerli olan bu süre sonunda eğitime devam edilecektir.³⁶⁹

Balıkesir genelinde Millet Mektepleri'nin ikinci devre eğitimi hızla devam ediyordu. Edinilen bilgilere göre Balıkesir'de kadın ve erkekler için, 327 tane "A" dershanesi, 40 tane de "B" dershanesi açılmıştır. "A" dershanelerine 2 827 kadın

³⁶⁷ Kenan Emin, "Millet Mektepleri Açılırken", **Türk Dili**, 1 Kasım 1929

³⁶⁸ **Türk Dili**, 3 Kasım 1929

³⁶⁹ **Türk Dili**, 11 Şubat 1930

ve 6 135 erkek öğrenci devam ederken, “B” dershanelerine de 479 kadın ve 699 erkek öğrenci devam ediyordu.³⁷⁰

Millet Mektepleri'nin 1929 Kasım ayı başında başlayan devresi 23 Şubat 1930'da sona erecektir. Derslere katılanlar, iki buçuk ay süren eğitim sonunda sınava alınacaklardı. Millet Mektepleri Heyeti tarafından gerçekleştirilecek olan sınavlar 24 Şubat 1929 günü başlayacaktı. Sınavlar şubat sonuna kadar bitirilecekti.³⁷¹ Ancak Millet Mektepleri'nde sınavlara 14 Mart'a kadar devam edildiği anlaşılmaktadır. Böylelikle 1930 yılında da bir çok kişi okur yazar sıfatı kazanacak duruma geliyordu.³⁷² Ayrıca Latin harflerini kendi imkanlarıyla öğrenmiş olup sertifika almak isteyenler, yine bu devre sınavlarına girebileceklerdi. Sınavlarda başarılı olanlar Millet Mektepleri sertifikasını almaya hak kazanmış olacaklardı.

F. Harf İnkılâbı'nın Dış Basına Yansımaları

Dış basın, Atatürk'ün Gülhane Söylevi'nden sonra, henüz Türk harfleri yasası çıkmadan harf inkılâbı ile ilgili gelişmeleri yakından takip ederek gelişmeleri okuyucularına bildiriyordu. The Times Gazetesi: “Yeni Türkiye son yıllarda yaptığı inkılapları Latin harflerini kabul ederek sürdürüyor.” şeklindeki haberi yayınlıyordu. Aynı haberde Türk alfabesinin önemi ve yapılan faaliyetler hakkında açıklamalar yer almaktaydı.³⁷³ The Times Gazetesi'nde çıkan bir başka haberde ise harf inkılabı Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük zaferleri arasında gösterilerek şunları yazıyordu: “Cumhuriyet ve özellikle onun birinci yutuşa (Atatürk) en büyük zaferlerini eğitim ve sosyal reformlar alanında kazanmıştır. Arap harflerinin yerine Latin alfabesinin alınması, ilk öğretimi büyük ölçüde sadeleştirmiştir. Gazi'nin öncülük ettiği bu ihtilalci değişiklik, Türkleri Asya'nın çeşitli bölgelerindeki soydaşlarına kuşkusuz daha çok yaklaştıracaktır. Osmanlı Türkçesini yazıp konuşan Avrupalıların sayısı ise şimdiden artmıştır.”³⁷⁴

³⁷⁰ **Türk Dili**, 28 Kasım 1929

³⁷¹ **Türk Dili**, 11 Şubat 1930

³⁷² **Türk Dili**, 13 Mart 1930

³⁷³ **Cumhuriyet**, 2 Eylül 1928

³⁷⁴ “Ten Years in Turkey”, **The Times**, 28 Ekim 1933'dan atfen Şimşir, a.g.e., s. 264

Türk Dili Gazetesi de The Times Gazetesi'nde yer alan yeni harflerin kabulüne dair bir makale yayınlamaktadır. Makalede şöyle yazıyordu: “Bu inkılap ile Türkler batıya her zamankinden daha fazla yaklaşmış oluyorlar. Bu inkılap Türk halkının geleceğini kendisine emanet ettiği harikulade yakışan büyük bir inkılapdır.”³⁷⁵

2 Eylül tarihli Observer Gazetesi'nde yer alan yeni harflerle ilgili gelişmelere göre: Yeni harflerin ilan edilmesi burada bulunan müsteşarlıkların katıldığı özel bir toplantıda tartışıldı. Kemal Paşa'nın yaptığı inkılapların hepsinde Türkiye'nin batılılaşmasını sağladı belirtiliyordu. Ayrıca alfabenin ıslahının meclis tarafından kabul edilmesi batılılaşma hareketinin en önemlisi olarak görülmekteydi. Artık Arapça harflerle Türkçe'nin soldan sağa yazılması terk ediliyordu. Yerine soldan sağa Avrupa harfleriyle yazılması kabul edilecektir. Yazının devamında şöyle söyleniyordu: “Epeyce zaman önce fes kaldırıldığı zaman Kemal Paşa fesi kaldırmakla Avrupa ile aramızda bir engel kalmıyor demişti. Herhalde aynı batılılaşma fikri yeni alfabede de görülüyor.”³⁷⁶

Türk harfleri yasasının yürürlüğe girişinin ardından The Times gazetesinin İstanbul muhabiri gazeteye bir yazı gönderdi. Gazetede yayınlanan mektup yeni harfler kanunu hakkında bir çok açıklamalar içeriyordu. Mektupta şöyle yazıyordu: “Harf inkılabının hayret verici bir şekilde uygulandığı şimdiden söylenebilir. Hükümet memurları, öğretmenler ve profesyonel işçiler sınavlardan % 90 başarı sağlamıştır. İstanbul değişiyor...” Mektubun devamında Arap harfleriyle yazılmış levhalardaki yazılar eski Mısırlılar'ın kullandığı hiyeroglif yazıya benzetiliyordu. Bu levhalar indirilerek yerlerine Latin harfleriyle yazılmış levhalar asılıyordu. Yabancılar gidecekleri yerleri daha çabuk bulabileceklerinden dolayı bu durumdan memnundur. Mektuptan anlaşıldığına göre İstanbul'da Arap harfleriyle yazılmış levha hemen hemen kalmamıştır. Muhabir Atatürk'ten de bahsediyor; “Mustafa Kemal Paşa, eski Türklerin senelerce düşündükleri halde bir türlü yapamadıkları harf inkılabını üç ayda meydana getirmiştir.” diyordu.

³⁷⁵ **Türk Dili**, 6 Eylül 1928

³⁷⁶ **Türk Dili**, 17 Eylül 1928

Fransız gazetesi olan Le Petit Parisien gazetesinin İstanbul muhabiri ise gazetesine gönderdiği mektupta yeni harfler kanununun uygulanmaya başlandığını bildiriyor, Atatürk'ün yaptığı bu son inkılapı bahsediyordu.³⁷⁷

Paris'te çıkan "Vu" adlı Fransızca haftalık derginin Türkiye muhabiri tarafından yazılan makale dönemin Türkiye'sine ışık tutmaktadır. Balıkesir basınına da yansıyan bu makalede Geo Curtin, İstanbul ile ilgili gözlemlerini anlatmaktadır. 19 Haziran 1929 tarihinde yayınlanan resimli makalede Curtin, İstanbul'da bulunduğu sırada her yerde Atatürk'ün fotoğraflarına yer verilmiş olmasını hayretle karşılamaktadır. Bu dönemde artık İstanbul'da Latin harfleriyle yazılmış kolayca okunan levhalar vardı. Galata sokakları bu görünümüyle adeta Türkiye'nin o günlerdeki zihniyetini yansıtıyordu. Ülkeyi batılılaştırma yolunda olan Mustafa Kemal Paşa "Latin" ya da "Türk" denilen harfleri alıyordu.

T.B.M.M.'nin harf inkılâbı hakkındaki kanunu kabul etmesinin ardından, bütün memurlar yeni harflerden sınav olacaktı. Yazarın bu durumu hayretle karşıladığı şu sözleriyle anlaşılmaktadır: "Şaka mı? Asla, memuriyetlerini kaybedeceklerdir. Karar öyle ani öyle acele idi ki, üç haftada gergi gibi okuyup yazmasına sertifika almaya hak kazanmışlardır. Lakin bazısı için bu hazır ol ihtarı hararetli idi."

1 Aralık günü, gazete ve dergiler için şekil değiştirmelerinden dolayı tarihi bir gündür. Yazar, yeni harflerin kabulü ile ilgili işlemlerin 30 gün içerisinde bitmesinde, ne istediğini bilen bir halkın önemli rol oynadığını belirtmektedir. Makalede, bu konuda halkın göstermiş olduğu büyük arzu ve gayret takdir edilmektedir. Curtin, halkın istek ve gayretini daha iyi görebilmek için gündüzleri kadınlara, akşamları erkeklere olmak üzere ayrı ayrı açılan Millet Mektepleri'ni ziyaret ediyordu. Okullar ve öğretmenler her yerde olduğu gibiydi ancak öğrenciler oldukça farklıydı. Hamallar, ayakkabı boyacıları, arabacılar bir arada, kimisi genç kimisi ise 40 yaşını çoktan geçmiş durumdaydı. Öğrenciler büyük bir dikkatle öğretmenlerini takip ediyordu. Okuma merakı ve azimlerinden dolayı olsa gerek adlarını veya memleketlerini yazdıklarında çocuklar gibi seviniyorlardı. Bu öğrenciler bir ayda kendi alfabelerini öğrenmişlerdi.

³⁷⁷ Cumhuriyet, 6 Aralık 1928

Halk kurslarını ziyaret eden Curtin daha sonra öğrencilerin duygularını daha iyi gözlemleyebilmek için boyacıların kulübünü ziyaret eder. Burada boyacıların heyecanlı bir şekilde tebeşirle bulaştırdıkları çarşının kaldırımlarını görüyordu.

Curtin'in diğer bir ilgi çekici gözlemi de kadınlar üzerinde olmuştur. Kadınlar erkeklere göre daha iyi sonuçlar elde ediyordu. Bunun sebebi kadınların dış dünya ile daha az meşgul olmaları mı yoksa yeni inkılabın kendilerine kazandırdıklarını erkeklerden çok daha fazla farkında olmaları mıydı? Curtin bu durumu sorguluyor fakat cevabını vermiyordu.

Millet Mektepleri'ne devam eden bir kişinin Curtin'e söyledikleri yine halkın azim ve kararlılığını göstermektedir. Şöyle diyordu: “Yorgunluğumun önemi yok! Az bir zamanda tamamiyle cahil adamlardan elde edilen sonuçları görmüşsünüzdür. Bunu bizi tanımayan bundan habersiz Fransa'ya söyleyiniz ve deyiniz ki: Karanlık mazinin içindeki Türkün eski ve küstah masalı ölmüştür. Gençlik kendi kendine hakkını alan bir kuvvettir. Söyleyiniz ki okula yeniden başlamasını bildik.”³⁷⁸

“Ben basit bir adamım. Yani ben düşündüklerimi, milletimin arzusunda ihtiyaç ve iradesinde görmeyi şart sayan ve bunu gördükten sonra, ancak tatbiki ile kendimi mükellef bilen bir adamım.”

Gazi Mustafa Kemal

³⁷⁸ **Türk Dili**, 18 Temmuz 1929

SONUÇ

Türkler, tarih boyunca bir çok coğrafyada yer almışlar ve çeşitli devletler kurmuşlardır. Zaman içerisinde yerlerini, dinlerini ve yazılarını değiştirdiler. Başta Göktürk ve Uygur olmak üzere bir çok alfabe kullandılar. Türkler Müslümanlığı benimsemeden önceki yaklaşık beş yüzyıllık uzun zaman içerisinde bir çok yazı çeşidi kullandılar. Türkler bunların ilki olan Göktürk yazısına sınıksı sarılmamışlardır. Aksine değişik kültürlerin yazısını da kullanmışlardır. Ancak denenen bütün yazılar Türkçenin zenginliğini karşılayabilecek özellikte değildi.

Türklerin dokuzuncu yüzyıldan itibaren kitleler halinde Müslümanlığı kabul etmeleri, kültürlerini olduğu gibi yazılarını da etkiledi. İslamiyet'in kutsal kitabı olan Kuran'ın Arapça yazılması Türkler arasında Arap alfabesinin kullanılmasında etkili oldu. Bulunulan coğrafyanın da etkisiyle Arap alfabesinin kullanımı Türk toplumunda giderek yaygınlaştı. Orta Asya Türk Devletleri, Anadolu Beylikleri, Anadolu Selçuklu ve Büyük Selçuklu Devletleri ile Osmanlı Devleti her zaman Arap alfabesini kullandılar. Arap alfabesi yaklaşık bin yıl gibi uzun bir süre Türkçenin yazımında egemen oldu. Ancak Arap alfabesi de Türk dilini karşılamaya yetmiyordu. Osmanlı devletinin gerileme dönemine girmesi her alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim hayatını da etkiledi. Arap alfabesiyle eğitimin kolay değildi. Derken harflerin değiştirilmesi konusunda uzun süre tartışmalar yaşandı. Okuma yazma oranındaki düşüklük, Arap harfleriyle Türkçe okuyup yazmadaki zorluklar, Arap alfabesinin değiştirilmesini isteyenlerin temel dayanağı idi. Alfabe tartışmaları Cumhuriyet dönemine kadar devam etti. Harf inkılabı Atatürk'ün önderliğinde 1928 yılında gerçekleşti.

Atatürk'ün Gülhane Söyleviyle 10 Ağustos 1928 gecesi ilk defa harf inkılabı uygulanmaya başlanmış, kendisi de hemen işe koyularak yeni harfleri öğretmeye başlamıştır. Atatürk İstanbul'dan sonra Anadolu'ya geçer. İl il dolaşarak yeni harfleri öğretmeye çalışır. Başta T.B.M.M. başkanı olmak üzere bütün devlet ve millet tarafından desteklenir. Yeni yazıya geçiş yıllarca sürmemiş bir kaç ay içerisinde tamamlanmıştı.

Atatürk Türkçenin milli bir nitelikte olmasını, bağımsızlığımızın bir gereği olarak görüyordu. Atatürk bağımsızlığı bir bütün olarak kabul etmiştir. Kurtuluş Savaşı ve Lozan Anlaşması ile kazanılan siyasi bağımsızlığın ekonomik ve kültürel açıdan da sağlanmasının gerekli olduğuna inanıyordu. Atatürk'e göre Ulusal bağımsızlık ancak bu şekilde sağlanabilirdi. Kültürel bağımsızlık dilin de bağımsız olmasını gerektiriyordu. Dilin bağımsızlığını sağlamada ilk şart ise yazıyı değiştirmek ve Türk kültürünü Arap kültürüne bağlı olmaktan kurtarmaktı. Atatürk harf inkılabını dil inkılabından ayrı olarak düşünmemiştir. Bu bakımdan Atatürk Türkçenin ses yapısına uygun olan Latin harflerinin kabulünü yani harf inkılabını ülkenin yükselme mücadelesinde önemli bir basamak olarak görmüştür.

Atatürk'ün Gülhane Söylevi tüm yurttta coşku yarattı. Söylevle birlikte büyük bir harf seferberliği başlıyordu. Bütün Türk gazetelerinde olduğu gibi Türk Dili Gazetesi'nde de yeni Türk harfleriyle ilgili haberler, yorumlar birbirini izledi.

10 Ağustos 1928'den itibaren Balıkesir'in her yerinde kurslar açılıyor, memurlar ve diğer halk açılan bu kurslara koşuyordu. Okulların yanında sinemalar ve kahvehaneler de yeni harflerin öğrenilebilmesi için tahsis edilmişti. Levhalar değişiyor, Balıkesir de batılı bir görünüm kazanıyordu. Balıkesir basını harf inkılâbıyla ilgili bütün gelişmeleri başından sonuna kadar takip etmiş ve okuyucularına duyurmuştur. Gazete, diğer yandan köşesinde yeni Türk harfleri dersleri yayınlamaya, yeni harflerin öğrenilmesine katkıda bulunuyordu. Bütün Türkiye basını gibi Türk Dili gazetesi de harf inkılâbını tamamen desteklemiş ve yeni harflerin öğrenilmesi için büyük çaba harcamıştır.

Balıkesir basınına göre, harf inkılabı diğer yenilikler kadar önemli belki de onlardan daha fazla önemliydi. Bu inkılâp Türk dilini bağlayan zincirin koparılmasıyla başlayacak, ihtiyaçları karşılayan yeni Türk harflerinin kabul edilip uygulanmasıyla son bulacaktır. Harf inkılabıyla milletin büyük bir ihtiyacı karşılanmaktadır. Balıkesir basınına göre; Türk dilinin geleceğini, yeni Türk harflerinin temin edecekti. Bu şu demekti ki, Türk dili Arapça ve Farsça'nın baskısı altındadır. Onu bu baskıdan kurtaracak çare harflerin değiştirilmesidir.

Balıkesir'de yeni harfler büyük bir hızla öğrenilmiştir. Halk sadece evlerinde ve okullarda değil tarlasında kırdı, şehirde, kahvehanede yeni harfleri öğrenmekle meşgul olmuştu. Bunu en güzel sonucu ise hiç okuma yazma bilmeyen köylü ve işçi üzerinde olmuştur.

T.B.M.M. Başkanı Kâzım Paşa'nın Balıkesir ziyareti ise şüphesiz Balıkesir'de harf seferberliğini güçlendirmiştir. Kâzım Paşa merkezi ve bütün ilçeleri ziyaret ederek hem harf seferberliğini yerinde denetlemiş hem de herkesi bu harf seferberliğine davet etmiştir.

Türk Dili gazetesinde, Balıkesir halkının yeni Türk harflerine olan ilgisini gösteren çarpıcı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler aynı zamanda Türk halkının yeni harflere gösterdiği büyük coşkuyu, ilgiyi ve heyecanı yansıtmaya açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

Eserler :

- Adıvar, Halide Edip : *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, İstanbul : Atlas Kitapevi, 1971
- Aksoy, Ömer Asım : *Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara : MEB Yay., 1963
- Akyüz, Yahya : *Türkiye'de Öğretmenleri Toplumsal Değişmedeki Etkileri, 1848-1940*, Ankara : Doğan Basımevi, 1978
- Alpay, Meral : *Harf Devriminin Kütüphanelere Yansıması*, İstanbul : İ.Ü. Edeb. Fak Yay., 1976
- Arar, İsmail : *Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı*, İstanbul : Burçak Yay. , 1969
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I*, İstanbul : Maarif Matbaası. , 1945
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II*, İstanbul : Maarif Matbaası ,1945
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III*, İstanbul : Maarif Matbaası. ,1945
- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Ankara, 1964
- Atay, Falih Rıfkı : *Çankaya*, İstanbul : Kırıl Matbaası, 1968
- Aydemir, Şevket Süreyya : *Tek Adam Mustafa Kemal*, C. III, İstanbul : Remzi Kitapevi, 1993
- Ayverdi, Samiha : *Milli Kültür Meselemiz ve Maarif Davamız*, Ankara : Milli Eğitim Basımevi, 1976
- Bartholt, W. : *Moğol İstilasına Kadar Türkistan*, Çev. Fuat Köprülü, İstanbul: 1940
- Bilgin, Muhittin ; *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz* : Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002

- Bozdağ, İsmet : *Atatürk'ün Evrensel Boyutları*, Ankara : Kültür Bakanlığı Yay., 1996
- Bozkurt, Fuat , *Türklerin Dili* , Ankara : Kültür Bakanlığı Yay., 1999
- Düşünceleriyle Atatürk*, Derleyen Ali İnan, Ankara : T.T.K. Yay., 1999
- Ergin, Muharrem : *Türk Dünyası El Kitabı*, C. II, Ankara : Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay. ,1992
- Goloğlu, Mahmut : *Devrimler ve Tepkileri*, Ankara : Başnur Matbaa, 1972
- Gökalp, Ziya : *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul : Kamer Yay., 1970
- Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu*, Ankara, T.T.K. Yay., 1981
- Irmak, Sadi : *Atatürk Devrimleri Tarihi*, İstanbul : Yapı Kredi Yay., 1981
- İğdemir, Uluğ : *Atatürk'ün Yaşamı*, Ankara : T.T.K. Yay., 1980
- İnan, Afet : *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El yazıları*, Ankara : T.T.K. Yay., 1998,
- İnan, Afet : *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Ankara : T.T.K. Yay., 1998
- İnönü, İsmet : *Hatıralar II*, Ankara : Bilgi Yay., 1992
- Kansu, Mazhar Müfit : *Erzurum'dan Ölümüne kadar Atatürk'le Beraber*, C.I, Ankara : T.T.K. Yay., 1986
- Karal, Enver Ziya : *Osmanlı Tarihi V-VI*, Ankara : T.T.K. Yay., 1989
- Kili, Suna : *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul, İş Bankası Yay., 2001
- Kindross Lord : *Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu* ,Çeviren Necdet Sander, İstanbul : Altın Kitaplar Yay., 1990
- Korkmaz, Zeynep : *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*, Ankara, T.D.K. Yay., 1992
- Korkmaz, Zeynep : *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, Ankara : T.D.K. Yay., 1995
- Levend, Agah Sırrı : *Türk Dilinin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara : T.D.K. Yay., 1972
- Lewis, Bernard : *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara : T.T.K. Yay., 1998
- Ortaç, Selahattin : *Harf İnkılabı Halkın Eğitimine Hizmet Edenler* , Ankara , 1985
- Özerdim, Sami N. : *Atatürk Devrimi Kronolojisi*, İstanbul : Varlık Yay. , 1963

- Öztürk, İsa : *Harf Devrimi ve Sonuçları*, Ankara : Kültür Bakanlığı Yay., 1998
- Şimşir, Bilal : *Türk Yazı Devrimi*, Ankara : T.T.K. Yay., 1992
- Tarih Vesikaları I*, Haziran 1941 (sayı:1)
- Tezer, Şükrü : *Atatürk'ün Hatıra Defteri*, Ankara : T.T.K. Yay., 1972
- Tunçay, Mete : *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, 3. basım, İstanbul : Cem Yay., 1992
- Turan, Şerafettin : *Türk Devrim Tarihi III : Yeni Türkiye'nin Oluşumu, Birinci Bölüm*, İstanbul: Bilgi Yay., 1995
- Turan, Şerafettin : *Türk Devrim Tarihi III : Yeni Türkiye'nin Oluşumu, İkinci Bölüm*, İstanbul : Bilgi Yay., 1996
- Turan, Şerafettin : *Mustafa Kemal Atatürk*, Ankara : Bilgi Yayınevi, 2004
- TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre III, C. V, 1928
- Ülkütaşır, M. Şakir : *Atatürk ve Harf Devrimi* , 2. basım, Ankara : T.D.K. Yay., 1981
- Ünaydın, Ruşen Eşref : *Atatürk Tarih ve Dil Kurumları, Hatıralar*, Ankara: T.T.K. Yay., 1954

M a k a l e l e r :

- Arar, İsmail : *“Gazi Alfabeti”*, Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara : T.T.K. Yay., 1981
- Aşkun, İnal Cem : *“Atatürk'ün İletişim Devrim”*, Türk Dili : Çeviri Sorunları Özel Sayısı, C: 38, S: 322, Temmuz 1978
- Atay, Falih Rifkî, *“Halkın Kararı”*, Milliyet, 11 Ağustos 1928
- Atay, Falih Rifkî : *“İlk faydalar”*, Milliyet, 14 Ağustos 1928
- Atay, Falih Rifkî : *“Atatürk ve Dil”*, Türk Dili, S: III, Aralık 1951
- Buluç, Sadettin : *“Osmanlılar Devrinde Alfabe Tartışmaları”*, Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara : T.T.K. Yay., 1991
- Canpolat, Mustafa : *“Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişmesi”*, Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara : T.T.K. Yay., 1991

- Cumakunova, Gülzura : **“Atatürk’ün Harf Devrimi ve Kırgızistan’da Alfabe Meselesi”**, I. Uluslar arası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyumu : Bildirileri (6-7 Ekim 2000) , Ankara : Kültür Bakanlığı Yay., 2001
- Dilmen, İbrahim Nemci : **“Yeni harflerle Türkçe Dersleri”**, Milliyet, 21 Ağustos 1928
- Dizdaroğlu, Hikmet : **“Mirza Fethali Ahuntzade ve Alfabe Meselesi”**, Türk Dili, C. I, S: 8 : Mayıs 1952
- Doğan, İsmail : “Milli Alfabemiz Göktürk (Runik) Yazısı Doğu Avrupa ile Kuzey Kafkasya’daki Örnekleri ve Yeni Buluntular” Atatürk’ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998): Bildiriler , Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay.,1999
- Erat, Muhammed : **“Osmanlı’da Alfabe Tartışmaları”**, Türkler, C. XV, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002
- Eren, Cevat : **“Tanzimat”**, İslam Ansiklopedisi, C. XI, İstanbul: MEB. Yay., 1970
- Ercilasun, Ahmet B. : **“Tarih Boyunca Türk Dilinin Kullanılışı”**, Tarih Boyunca Türk Dili Bilgi Şöleni, Karaman , 1997
- Erişirgil, M. Emin : **“Emsalsiz Bir İnkılabın Yıldönümü”**, Türk Dili, C.II , S: 231, Ağustos 1953
- Giritli, İsmet : **“Harf İnkılabı ve Atatürk”**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. V, S: 13, Kasım 1988,
- Gökdağ, Bilgehan A. : **“Alfabe ve Siyaset”**, Atatürk’ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998) : Bildiriler, Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., 1999
- Gülmez, Nurettin : **“Mustafa Kemal Atatürk’te Latin Harfleri Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi”**, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 10 Kasım 1993
- İnan, Afet : **“Ellinci Yılında Türk Harf Devrimi”**, Harf Devrimi’nin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara : T.T.K. Yay., 1981
- İnan, M. Rauf : **“Atatürkçülüğün Belirgesi”**, Türk Dili : Çeviri Sorunları Özel Sayısı, C. 38, S: 322, Temmuz 1978
- İnönü, İsmet : **“Yeni Türk harflerinin Yıldönümü”**, Türk Dili , C. II, Eylül 1953
- Karaağaç, Günay : **“Türkçenin Komşulayıyla İlişkilerine Genel Bir Bakış”**, Atatürk’ün Harf Devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998) Bildiriler, Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay. , 1999

- Karabekir, Kazım : *Hakimiyet-i Milliye*, 5 Mart 1923
- Karahan Abdülkadir , “*Yeni Alfabe Kabulünün Milli Kültürümüz Bakımından Önemi ve Sonuçları*”, Harf İnkılabı Sempozyumu, İstanbul: İ.Ü. Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enst. Yay. ,1983
- Kaskatı, Arif Necip : “*Atatürk’ün Selanik’teki Hülyaları*”, Cumhuriyet, 19 Ağustos 1948
- Kongar, Emre : “*Yazı Devriminin Gerçek Anlamı*”, Türk Dili :Çeviri Sorunları Özel sayısı, C: 38, S: 322 ,Temmuz 1978
- Korkmaz, Zeynep : “*Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temeli Kültürdür” Sözü Üzerine Kısa bir Değerlendirme*”, Milli Kültür, C.III, S: 39 ,Nisan 1983
- Köprülü, Fuad : “*Alfabe İnkılabı*”, Ülkü, C. XII, S: 67, Eylül 1938
- Levend, Agâh Sırrı : “*Arap Alfabesi Türkçeye Niçin Uymaz?*”, Türk Dili, C.III, sayı: 27, Aralık 1953
- Ortaylı, İlber : “*Türk Harf Devrimi’nin Dış Ülkelerdeki Etkileri Üzerine*”, Harf Devrimi’nin 50. Yılı Sempozyumu, Ankara : T.T.K. Yay., 1981
- Öner, Mustafa : “*Türkiye Cumhuriyeti’nin Dil Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Atatürk’ün Harf devrimi ve Türk Dünyasına Yansımaları Sempoyumu, 27 Ekim 1998 Bildiriler, Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., 1999
- Özerdim, Sami N. , “*Yazı Devrimini Kavrayamayanlar*”, Türk Dili, C. III, S: 27, Aralık 1951
- Özönder, F. Sema Barutçu , “*Yeni Bir Sosyal – Siyasi Çerçevenin Çiziminde Dil ve Alfabenin Yeri*”, Atatürk’ün Harf Devrimi ve Türk dünyasına yansımaları Sempozyumu (27 Ekim 1998) : Bildiriler, Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Yay., 1999
- Pala, İskender : “*Osmanlı Harfleri Döneminde Türk Dilinin Latin Harfleri ile İmlası ve Kullanımı*”, Uluslar arası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül- 1 Ekim), Ankara, 1996
- Tansel, Fevziye Abdullah : “*Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri (1862-1884)*”, Belleten, C. XVII, S: 65-68, 1953
- Tekin, Talât : “*Avrupalılar ve Türkçenin Latin Harfleriyle Yazımı*”, Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı , C. 38, S: 322, Temmuz 1978

Timurtaş, Faruk K. : “*Atatürk’ün Dil Üzerine Sözleri*”, Türk Kültürü, S: 85, Kasım 1969

Unat, Faik Reşit : “*Latin Alfabesinden Türk Alfabesine*”, Türk Dili, C.II, S: 231 , Ağustos 1953

Ülkütaşır, M. Şakir , “*Harf İnkılabı ve Atatürk*”, Türk Kültürü, S: 85, Kasım 1969

Yalçın, Hüseyin Cahit : “*Arnavut Hurufatı*”, Tanin : 7 Ocak 1910

Yalçın, Hüseyin Cahit : “*Latin Harfleri*”, Resimli Gazete : 22 Eylül 1923

G a z e t e l e r :

Anadolu : İzmir , 1928

Ayın Tarihi: İstanbul , 1928

Cumhuriyet: İstanbul, 1928- 1948- 1978

Hakimiyet-i Milliye : Ankara : 1923

Hizmet : İzmir, 1928

İkdam: İstanbul , 1928

Milliyet: İstanbul , 1928

Resimli Gazete : İstanbul , 1923

Resmi Gazete : Ankara , 1928

Son Saat : İstanbul , 1928

Tanin : İstanbul , 1910

Türk Dili: Balıkesir , 1928- 1929- 1930

Vakit : İstanbul , 1928

D e r g i l e r :

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi : C. V, S: 13, Kasım 1988

Belleten : C. XVII, S: 65-68, 1953

Hayat Dergisi : 23 Ağustos 1928

Milli Kültür: C.III, S: 39, Nisan 1983

Türk Dili : Aralık 1951- Mayıs 1952- Ağustos 1953- Eylül 1953- Aralık 1953-
Temmuz 1978

Türk Kültürü : S: 85, Kasım 1969

Ülkü : C. XII, S: 67, Eylül 1938

EKLER

EK-1 : 26 EYLÜL 1928 TARİHLİ TÜRK DİLİ GAZETESİNDE YER ALAN YENİ HARFLERLE İLK OKUMA YAZMA DERSLERİ

مصحفہ: 2

یکی حرفلر بجز له یا زوب او قومہ درسلی: 1 بو یوا

بو درسلی تمزی تعقیب ایرده هر قاره تمز درسلی زمایه بولدیغی زمانه او قوم بوب ایزمه او کره تمزه بولدیغی محققده. بونلرک بونلرده چون عموین در اصل تعقیب ایرمه بولم

یکه تورک حرفلری	کوچوک بو یوک	عرب حرفلری
A	a	آ
B	b	به
C	c	چه
Ç	ç	چه
D	d	ده
E	e	ئه
F	f	فه
G	g	که ، غه
Ğ	ğ	که ، غه ، عمو شاق
H	h	هه
I	i	ئی
ı	ı	عی
J	j	ژ
K	k	که ، قه
L	l	له
M	m	مه
N	n	نه
O	o	او (اولق)
Ö	ö	ئو (ئوردک)
P	p	په
R	r	ره
S	s	سه
Ş	ş	شه
T	t	ته

تورک دبی ایضاً لادینی یکی حرفلرک کلدیگی کوندنیری قارئلرینه بر آلفابه تابولسی تقدیم ایدیور. ایلک درسسه به باشلا رکن اولا سوبله بییم که یکی حرفلر- بیزک هیئت عمومی سنی از بزه مک، شکللرینی او کره تک پایله حق ایلک ایشدر. . . بو کون بو تابولوی لایقوله او کره تک ایچون بوندن سو کرا کی درسله مقدمه تشکیل ایده جک ماهیته فائده لی معلوماتی کوزدن کپره جکیز. . بو معلومات شودر :

1 — یکی حرفلر بیزک عددی یکریمی طقوزدر .

2 — بونلرک یکرمی صداسز بری یازیم صدالی، سکزی صدالی حرفلر در .

3 — صدالی حرفلرک دردی اینجه دردی قایلندر . یعنی اینجه صدالی حرف تلفظی خفیف هجالدده قایلن صدالی حرف تلفظی قایلن صدالی هجالدده قوللانیدر . . . شیمدی بو معلوماتمزی برداها کوزدن کپره لم :

1 — حرفلر بیزک یکرمی طقوز اولدیغی سوبله مشدک. بو حرفلری تابولوسزه باقرق کوزدن کپریکیز. . . بونلرک آراسنده :

EK-2 : 26 EYLÜL 1928 TARİHLİ TÜRK DİLİ GAZETESİNDE YER ALAN YENİ HARFLERLE İLK OKUMA YAZMA DERSLERİ

صوخته	i	i	نی	یکرمی طقوزدر .
براق بر	I	i	عی	2 - بونلرک یکرمیسی صداسز
یکى حرفه	J	j	ژ	بری یازیم صدالی، سکزی صدالی
جیلسر	K	k	قه، که	حرفلردر .
مترسی	L	l	له	3 - صدالی حرفلرک دردی ایجه
اك	M	m	مه	دردی قایتدر . یعنی ایجه صدالی حرف
حضرتلر	N	n	نه	تلفظی خفیف هجاردده قالبین صدالی
برلسان	O	o	او (اولق)	حرف تلفظی قالبین صدالی هجاردده
دیشلره	O	ö	ئو (ئوردک)	قوللانیلر . . . شیمدی بومعلوماتری
کانا	P	p	په	برداها کوزدن کپیرلم :
سرای	R	r	ره	1 - حرفلرئورک یکرمی طقوز
آیلاق	S	s	سه	اولدیغنی سویله مشدک، بو حرفلری تابلو منزه
عداید	S	ş	شه	باقه رق کوزدن کپیریکنز . .
« خلقه»	Ş	ş	ته	بونلرک آراسنده :
ایشدر	T	t	او (اوزاق)	2 - صداسز حرفلر شونلردر :
عز	U	u	ئو (اوزوم)	چه دده f هه h زه j قه K له I
ایله	Ü	ü	وه	مه نه m نه n په p سه s شه ş ته t
«»	V	v	یه	وه y یه z
پك	Y	y	زه	یاریم صدالی حرف : یمشاق (غ)ğ
شبهه	Z	z		قالبین صدالی حرفلر : a o u i
ع				ایجه صدالی حرفلر : e ö ü i
فوقا				بونلردن باشقه آلفابه خارجی اولارق
وغتر				بوئلردن باشقه آلفابه خارجی اولارق
برو				ایلیریده کی درسلر تیزده طرزا استعماللری
مسعور	j - j	jale	ژ - ژاله	ایضاح ایدیله جکدر .
ایدز	k - k	Kandil	ق. ک. کندیل	شیمدیلک آلفابه به داخل اولان
خلاقا	l - l	lale	ل - لاله	سسیز حرفلرک عرب آلفابه سنده کی مقا -
بوک	m - m	mum	م - موم	بلاورینی اراشدیرلم :
اولا	n - n	name	ن - نامه	B BABA ب - بابا
بر	p - p	peder	پ - پدر	C - CAM ج - جام
دنا	r - r	raci	ر - راجی	Ç - ÇAM چ - چام
چا	s - s	süt	س. س. ص. ث. سوت	D - DEDE د - دده
و		su	سو	DARİP ضارب
بو		süreyya	شریا	F - FENER ف - فنه
ج	ş - ş	şarki	ش - شرقی	g - gaz غ - غاز
د	t - t	türk	ت - تورک	h - hediye ه. ح. خ. هدییه
چا	v - v	vermek	و - ویرمک	hamdi حمدی
و	y - y	yamyam	ی - یامیام	hem تخام
بو	z - z	zeman	ز - زمان	
ج		zalam	ظالم	
د		ziya	ضیا	

ملی رابور شرکتلری او بوشدیلر

EK-3 : 25 EYLÜL 1928 TARİHLİ TÜRK DİLİ GAZETESİNE YANSIYAN, MECLİS BAŞKANI KAZIM PAŞA'NIN BALIKESİR ZİYARETİ

بویوک مبعومز دون حکومتی، قول اردویی و بلدییه یی زیارت ایتدیلهر ..

En büyük ve en muhterem hemşehrimiz khazım PŞ. HZ. dünki ziyaretleri esnasında bilhassa yeni harflerimize âit tadrîs tedbirlerini tedkhhikh buyurmuşlardır

یکی حرفلریمز

معارف و ملائیکتک تالیسی

امدولفی هئوز انشار اتمشدر . دبل انجمنی بونکده مشغول اولمقدردر
آقره، 22 (آ.آ.) — معارف و کالتندن
تالیس ایدیلشدر: بعضی غره لرده املاتی مانده کی کلمه لری یکی یازمزله کومسرتلکده در. دبل هیئتی طرفندن ترتیب ایدیلکده اولان املاتی اشاره وضع اولونادجه بوکی نشریاتک پایله سی مطبوعاتیندن رجا اولنور .

دبل انجمنی اعضاسی آقره

آقره، 23 (آ.آ.) — دبل انجمنی اعضاسی بوکون شهرینده کیشیلر اوکلندن سوکره معارف و کلتی زیارت ایتشدر . انجمن اجنابلیرینه باشلايه جقدر .

قویره

قویره، 23 (آ.آ.) — مبعوملریمز یکی حرفلر حقتده ارشادانده بوتلنی اوزره مله قانه چیقشدر ، آقصرای مبعوملری ده عینی صورته دائره انتخابلیرینه اقراه حرکت ایتشدر .

ماردرسه

مادین، 23 (آ.آ.) — شهرینده کی حرفلر اوکره نیلمسی اوکره نیلمسی حصر . صنده کی فعالیتلر شاہان شکران بردرجه در .

حتنده خلق هیئتلیرینه قیبتل ارشادانده بولونقدن سکره ساعت شده بابده دائره سندن مفارقت بوورمشلردر ..

محترم کاظم باشا حضرتتیک شرفلرینه بو آقشام بلده س ایکی یوز کیشیک برضیافت و بره جکدر . ضایفه شهر صرده بولان مبعوم

قول اردو قوماندانز علی حکمت پاشا دون کیجه بویوک مبعومزک شرفلرینه تحفله الی کیشیک مظنن بر ضیافت کشیده ایتشدر .

بیردن بر آقشام اجمعه مبعومز کاظم باشا حضرتتیک شرفلرینه ایکی یوز کیشیک بر ضیافت ترتیب ایتشدر . شهر صرده کی کیشیکلرک اراده لری بو ایستاق بو ضیافت دعوت ایدیلش بولمقدردر . محترم مبعومز باره رفاقتلرینه مبعوملریمز ، رالیزر رفرت مبعوملری اولدیغی حالده بقا یچ و صندریغی بر حرکت ایدمکلردر .

چوق محترم مسافریمز کاظم باشا حضرتتیک دون ساعت اون شه قندرا ستراحت بیور، شلر ، ساعت اون بشیده رفاقتلرینه فرقه مفتشمن «ملاطیه مبعومی نوزاد ، استانبول مبعومی توفیق کامل بک ایتدیلهرله بالیکسر مبعوملری بولدیغی حالده حکومت دائره سی نشریف بوورمشلردر . باشا حضرتتیک دائره حکومتده بکری دقیقه قدر قائلر بو مدت طرفنده والی طرفندن کندیلرینه تقدیم ایدیلن ملکی ارکان و روسای ، مامورسی قبول ایتشدر . بویوک ملت ملت مجلسه مرک قیبتل رئیس یکی حرفلریمز اطرافنده کی فعالیتلر حقتده و انجمنین ایضاحات طلب ایتشدر . و انجمن ایضاحات کافیه بریش مجلس رئیسیمون و متبسم :

« M » ایله یی یازیلارک اهنک تلفظه و افاق اولدیغی نقطه سنده مجلده حاضر بولانلر آراسنده بارز بر اختلاف ظهور ایتشدر .. استانبول مبعومی توفیق کامل بک «istanbol» در دیش علی حکمت پاشا «istanbol» اولارق تلفظ ایدیلدیکندن املاک (h) ایله یازیلدیغی تقدیرده دوغرو عد ایدیلدیله چکنده اصرار ایتشدر .
بو اختلاف بویوک ملت مجلسی رئیسیمزک مقم ایضاحاتیه حل ایدیلشدر ..
بویوک همشهریمز ساعت درنده بلدیغی تشریف بوورارق اوراده بلدیغی رئیس ناچی بک طرفندن کندیلرینه تقدیم ایدیلن بلدیغی هیئتی ، خلق نرقه سی ولایت و قضا هیئتلیرله ناچه متمدنلی ، تورک اوچانی ، طیاره جمعی ، معلملر لکی ، هلال احر ، جابیه لقال ، تجارت و صنایع اوطنی ، تجارت و ذخیره بورسسی هیئتلیری قبول بوورارق اوزون مدت کندیلرله حسابده بولمشلردر
بویانده یکی حرفلر بوزک قولایقاری ده موضوع

EK-4 : 25 EYLÜL 1928 TARİHLİ TÜRK DİLİ GAZETESİNE YANSIYAN, MECLİS BAŞKANI KAZIM PAŞA'NIN BALIKESİR ZİYARETİ

<p>صوكره معارف و كئلى زيارت ايتشلرد انجين اجاعلرته باشلايچقدر .</p> <p>قوريدو</p> <p>قونيه ، 23 (آ.آ) — مبعولر بكي حرفلر حقتده ارشاداتده بولمق اوز ملحقانه چيغشلر ، آفسراي مبعولر عيني صورته دائره آتخابلرته اقراهر ايتشلردر .</p> <p>مارديسره</p> <p>ماردين ، 23 (آ.آ) — شهرتده حرفلك اوكره نيلمسي و اوكره تيلمسي صنده كي فعاليتلر شايان شكان بر درجه هر اكس قورسلره دوام انگنده برچو درس آلقده در .</p> <p>أمدردو</p> <p>أمدد ، 23 (آ.آ) — مبعولر بكي حرفلر حقتده قونقرانسلر و برمكله وماورين قورسلره منتظماً دوام ايتكله</p> <p>رسومات مدير عمور بيلكي</p> <p>آفره ، 24 (مخبر مخصوصده) احسان بكدن انحلال ايدهن رسومات عموميه سنه هنوز كيسه تعين ابدله هوائى سياحتلر ر قورى بارس ، 23 (آ.آ) — حكوم هوائى سياحتلرله ره قور تأسيسى امر اخيره قدر منع ايتشلردر .</p>	 <p>بو احواف بو بوك ملت مجلسي ريسمرك مقنع ايضاحاتيله حل ايدلشدر . . .</p> <p>بو بوك همشيرمىز ساعت درنده بلديهي تشریف بو بورارق اوزاده بلديهي رئيسى ناجى بك طرفندن كنديلرته تقديم ايدلان بلديهي هيئتتى ، خلق فرقهسى ولايت وقضا هيئتلرله ناحيه معتمدلرئى ، تورك اوجاننى ، طياره جميئتى ، معلملر برلكى ، هلال احمر ، حمايه اطفال ، تجارت و صنايع اوطنهسى ، تجارت و ذخيره بورسهسى هيئتلرئى قبول بو بورارق اوزون مدت كنديلرله حسبنايله بولمشلردر . . .</p> <p>بومانده بكي حرفلرئى قول ايلقارئى ده موضوع بحث اولمش بو بوك و محترم همشيرمىز حاضر و نه شو سؤالى ايراد ايتشلردر :</p> <p>— بكي حرفلره كوزومرك نأاً آليشهسى ايچون نهدر زمان لازمدر ؟</p> <p>بو كا حاضر و ندين برى جواب و برمش . — برسته كلفدن باشا حضرتلرئى ديتشدر . محترم ريسم سؤاللرئى بر آزداها توضيح بو بورمشلردر .</p> <p>— بو برسته بين الملل حرفلرئى طائيفلر ايچونئى يوقسه لاتين حرفلرئى هيچ بيلمه نيلر حقتده كي كافي عد ايديلبور ؟</p> <p>عيني سسس :</p> <p>— هيچ بيلمه نيلر باشا حضرتلرئى . . . و بو قيتلى مصاحبه داها بر مدت دوام ايتمش ، باشا حضرتلرئى بكي حرفلرئى</p>	<p>ورؤساي مأمورى قبول ايتشلردر . بو بوك ملت ملت مجلسمرك قيتلى رئيسى بكي حرفلرئى اظرفنده كي فعاليتلر حقتده و ايتمىز ايضاحات طلب ايتشلردر . و ايتمىز ايضاحات كافي و برمش مجلس ريسمىز ممنون و متمسم :</p> <p>— محبا والى نهدر چه يه قدر اوكره مشدر ؟ ديبيرك و ايتمىزه (حككا كلفكر) كلسه سنى يازدير . مشلردر . و ايتمىز بولكه بكي hakkhakhlgimiz طرزنده يازمشلر باشا حضرتلرئى بونى شو طرزنده تصحيح بو بورارق اعاده ايتشلردر . hakkhakhlgimiz</p> <p>.....</p> <p>بو بوك و عزيز مبعولرئى باشا حضرتلرئى حكومتى و تعاقب قول اردو قوماندانلئى دائره سنى تشریف بو بورمشلر قول اردو قوماندانده ياريم ساعت قدر قائلشدر . بو آداده قول اردو قوماندانئى علي حكمت باشا كنديلرته قول اردو يه نسوب ضابطانك بكي حرفلرئى ترك افراد آراسنده تعميمي بولنده كوستر كلرئى غير ندين بحث ايدهرك او صيراده كلس بولنان بر تفرافئى مجلس ريسمىزه كوستر مشدر . . . بون تفراف بر بولكدن كلسدى و لو كك اوچى مستنا اولمق اوزره بوتون افرادينك بكي حرفلرئى يازوب اوقوبه بيلمه كارئى قوماندانلغا بلاغ ايديلوردى . بوندىن صكره بحث تلفظرك تئبيتنده كي مشكلات اوزرنده جريان ايتكله باشلاش بالخاصه « استانبول » ك « N » ايله يوقسه</p>
---	--	--

ni türk
lacak
in bir
آفر
دیل انجی
اطرافند
تعلیم
ایدیلن
مشغول
بک مع
استانبول
ظرفند
حرفند
حکم
ماده
هیئت
نظیر
حظ

KHAZIM PŞ. H Z. SINDIRGIYI TEŞRİF BUYURDULAR

مجلس رئیسزادہ رفائیلزادہ کی ذوات درودہ بیچارہ بک احتیاجی الہ مشغول اولمدر .

**SINDIRGI HALKI M. M. REİSİMİZİ VE MEB'USLARIMIZI DERİN BİR
MESERRETLE KARŞILAMIŞTIR**

دون آقشام صندریغی ده بر امتحان کچیردی .

VE SINDIRGIDA BU ÇOK BÜYÜKİMTİHNDA EYİ BİR NUMRO ALDI

iktisat vekili

بروسه یه کیور

**rahmi.BF. istambola
tedkikatta bunuyorlar**

استانبول 27 (آ.آ) — اقتصاد وکیلی
رحمی بک بوکون وکالتہ مربوط مؤسسانی
تفتیش ابدہ جکدر . جمعہ ابرتسی بروسه یه
کیدہ جکدر .
رحمی دفتر عمومی دارمکدره

صندریغی ، 27 « هیئتہ رفائیلزادہ
محررینزادہ — کاظم پاشا حضرتلری
ورفاقتلرندہ کی محترم ذوات ساعت درودہ
قدر بیچارہ قالدیلر .. بومدت ظرفندہ
خلفک احتیاجلری بک یقیندن مشغول
اولشلریکی حرفلریمزک تعمیمنه متعلق فائدہلی
تدبیرلر اتخاذ ایتمیلردر . ساعت اوندہ
بیچارہ ج خلفک بک صیمی تشبیلری آراسندہ
صندریغی به حرکت ایدلدی . صندریغیلر
باشده کنج قائمماملری اولدقلری حالده
بو بوک مجلس رئیس محترم همشهرتیز کاظم پاشا

Ş. H Z. SINDIRGIYI TEŞRİF BUYURDULAR

محترم مجلس رئیسینل رفاقتینده کی ذوات دودره بیفادیریک امتیاجلری ایلد

M. M. REİSİMİZİ VE MEB'USLARIMIZI DERİN BİR
MESERRETLE KARŞILAMIŞTIR

دون آقشام صندریغی ده بر امتحان

U ÇOK BÜYÜK İHTİMAHDA EYİ BİR NUMRO ALDI

مجلس رئیسینل یکی حرفلر حتمنده بلا یه ده
اوزون مدت ارشادانده بولوندیله و آرز
زمانده چوق شهر نتیجه لرالده ایدلمش اولدیغنی
کورمکدن متولدمنو نیتلری بیان ایتشلردر .
مبعوثلری عمومی احتیاجلری واصلتدن
آز صکره تدقیقه باشلامشردر . صندریغیلر
مبعوثلریه بالخاصه توتون ایشلرینه عائد
بر چوق مساعلی نوط ایتدیرمشلردر . بر
چوق محوزلرک رفع وازالهی بر چوق
فائده لرکده تأییدی یولنده صرف مساعی
ایتملری رجا ایتشلردر .

یارین بالیکسره عودت ایدیوروز .
پرغرام موجینجه جمعه کونی طورسون بکه
حرکت ایدیله جکدر .

صندریغی ، 27 « هیئته رفاقت ایدن
محرمیندن » — کاظم پاشا حضرتلری
ورفاقتلرینده کی محترم ذوات ساعت درده
قدر بیفادیریکه قالدیلر . . بومدت ظرفنده
خلاق احتیاجلری پک یقیندن مشغول
اولملری یکی حرفلریمیزک تعمیمنه متعلق فائده لی
تدبیرلر اتخاذ ایتشلردر . ساعت اونده
بیفادیریک خلاق پک صیمی تشبیلری آراسنده
صندریغی به حرکت ایدلدی . صندریغیلر
باشده کنج قائمماملری اولدقلری حالده
بویوک مجلس رئیسینل محترم هممه بریز کاظم پاشا
حضرتلرینی ، مبعوثلریه حرارتله استقبال
ایتشلردر . یوزلرجه خلق امورلر و مکتبیلر
بویوک مبعوثلر کاظم پاشاینی تشریفلرندن
متحصل برسو نجه دقیقه لرجه آلفیشلامشردر .
بوتون کچدیگمز یلرده محترم مبعوثلریمیز
طرفندن حرف فعالیت برنجی درجه ده
تدقیق ایدیلور . صندریغی ده امید بخش
تدابیر اتخاذ ایدلدیکنی کوردک . خلق یکی
حرفلر علم شادلمسندده . کمال بر سلاح
نظریله باقمده در . اولده بولندیکه بوساحده ده
هر جهندن قوتلی اولاجقلرینی یقیندن
سزیشلردر . کیجه صندریغی ده بر امتحان
کچیدی و بو امتحانده اولدیکه ای بر نومرو
آلدی .

EK-7 : 4 EKİM 1928 TÜRK DİLİ, KAZIM PAŞA'NIN BURHANIYE, HAVRAN ve EDREMİT ZİYARETLERİ

مجلس رئیسمن و عزیزمبعوث کازم پاشا حضرتلری دون شهرمه عودت ایتدیلر

دون برهانیه ده برامتحان کچیرمش وموفق اولمشدر

بوگونہ بیکیمین اننا ایدیلن نوزک اوهاغمزک کساد رسمی بایزر بمقدر

Kuşaf merâsimini bizzat büyük ve muhterem hemşehrimiz kâzım P.Ş HZ . ifa buyuracaklardır Bu sevimli münasebetle ocağımız Müveddet HM. F . HZ . inin şereflerine bu Bkşam için bir balo tertip etmiştir

بو یوک همشهریمیز کازم پاشا حضرتلری ایله مبعوثلریمیز شرفته دون حوران بلدییه سی مکلف برضیافت کشیده ایتمشدر . ادره میدحوالیسی سیاحتدن عودت بو یوران محترم مجلس رئیسمن چنکل اوغلی چفتلکندن استقبال ایدیلشدر ..

بو یوک غایبمز ده
بالیکسره سلام رحمت

**BALIKESİRDE BÜYÜK
MİLLET MECLİSİ
REİSİ KÂZIM PAŞA
HAZRETLERİNE**

C : Balikesirlilerin hakkımda izhar ittik. leri hissiyattAn pek mütahassis oldum muhterem halka teşekkür ve mem . nüniyetlerimle beraber selâm ve muhabbetlerimin iblâgını reca ederim gözle rinizden öperim efendim .

reisi cumhur
Gâzi M . Kemâl

آنقرده زلزله اوامری

Leqülhamt

ضایعات یوقدر

Kâzım p.ş HZ. Balikesir istasyonunda müstakbelinin ellerini sıkarken

بو یوک ومحترم مبعوث کازم پاشا حضرتلری دون رفاقتارنده فرقه مفتمن ملاطیه مبعوثی نوزاد ، استانبول مبعوثی توفیق کامل ، مبعوثلریمیز خیری ، فخری ، صادق ، اسماعیل حق ، امین ، عثمان نیازی ، والتمیز اوز دمبر سالم بک اقدیلرله بو یوک ملت مجلسی ضبط مدیری مظفر وقوانین همیزی رأفت بکار بولندیغی حالده بالیه ، ادرمید ، آتالی ، برهانیه ، حاوران سیاحتلرندن عودت بیورمشلدر .

پاشا حضرتلری دون ساعت طقوزده برهانیه ده سینمه ماناسی داخلنده برهانیه لیلرک بکی حرفلر ایلر اقدنده کتدیرلریک درجه شهر . یتریزی آراشدیرمشلدر . یوزلرجه برهانیه خلقتک اشتراک ایتدیکی بواجتمعده پاشا حضرتلریک امریله اولا برهغم صولک تعدیلات حقتده ایضاحات ویرمشدر . یویانده صوریلان برچوق سؤالره بالذات پاشا حضرتلری جواب ویرمک صورتیله . شکل رجوق نقطه لری نیور

MUŞAHEDE LİSALİ

صتله بو یوک بر تدقیق . قسماً نهایت بولدی . بوزک او یاندردی عمووی بر صلاحیتله و بالخاصه له بحث اتمک امکانی بوپ یازمق فائده لرندن همیش اولان جمعیتلرکی نظم پاشا حضرتلریک نلری صبراستنده سوبله . بر چولده صورتلقدن براف بر صومنی سارقدرفوتی بر اشتیاق یقیندن کورمک اولا فقیق بر بختیارلقدن . لکذ کاسنک عظیم قییمتی سقظ برما کتته منزله سنه ن ترک اتمکده کی اصابتک ن شوبله چه برکناره بولازق آتاقیه کتتابنه وش قالدینی دقیقه لرده غنڈ آئنده قلم مئادیا ، بر صنعتکارک و یا خود بندوقه سنک یاننده ایدرکن دیگر طرفدن بو یویان بر قوندره لری قدر قوتله تصویر

ن انقلابک بو یاشایان به سنه تصادق ایتدک . بن برمشاهده فی تأمین لوزوم کورمه یوز . تی اونک جمعیتمنی حیات ساحه لرینه م بر واسطه اولدیغی بواعتبارله درک زلرجه مشاهده من درین بر علاقه ایله دیککی و بناء علیه مدیت ساحه لرنده ده مجادله به کچدیکی غلر بوزک اوکره لله اولدیغی قدر فضله

EK-8 : 7 EKİM 1928 TARİHLİ TÜRK DİLİ GAZETESİNDE YER ALAN KAZIM PAŞA'NIN DURSUNBEY ZİYARETİ

ك وعزيز همشهر يميز كاظم پاشا حضرتلری بو کون شهر مردن ما

محترم مجلس رئیسمنز جمعه کونی طورسون بکی دون کبسودی تشر

Kazım P Ş . H Z. Cuma günü Refakatlarında meb'uslarımız bulunduğ u halde tursun beyi teşrif buyurmuşlar orada halkın ihtiyaaleleriyle , yeni harflerle meşğ ul olmuşlardır

یکي حرفلر امتحانندن دقنه شایان لوحه لر : حرفلریغزله یازوب اوقومنی اون کونده اوکره ندیکنی سویله یور .

محترم مجلس رئیسمنز یوللرده ، کویلرده وقصیه لرده حرارتله اقبال و تشییع اولوتشاردر . طورسون بک خلقی محترم کاظم پاشا حضرتلری آزارلنده کورمکدن متولددرین مسرتلرله کچ وقتلره قدر اظهارشادنی ایله مشا دردر . پاشا حضرتلری ، طورسون بکه کیدرلرکن حرارتلی تظاهراتله قارشیلانندی و عودتدهه عینی تظاهرات ایله تشییع ایدیلدیلر ...

بویوک و محترم همشهر ییز ، بویوک و محترم
معاونت مجلس رئیس کاظم پاشا حضرتلری
بو کون بالکسین یزدن صومغیراق ، ماناس
کونان ، اردک و آیدینغه متوجهاً مفارقت
بیوره جقاردر .

پاشا حضرتلری بو سیاحاتلارین من صکره یکیدن شهر شه عودت ایغمه چکار اغلب احباب تحفه کونی اطفعلر باطیبه استانبوله معاوت بیوره جقاردر . عن بر مجلس رئیسمنزه خیرلی یوللیقه و عینی ایدرکن آرامشدرن اوزاقلاشیلارندن ، تولد ناملر ییزی اظهار ایتک لطفنده بولندوزی حسابت عیشکارا . نهک یاقین بر آتیده یته یکی وسعود بر نلاقیه وسیله تشکیل ایدیه یلیه چکی خنده کی آیدینغزله تحفه ایتمکده بولندوزی عرض ویان ایدرز .

کاظم پاشا حضرتلری بک شریعتی علم برانطباع

حضرتلری حرارتله آلفیلادیلر
 رئیسمنز بوراده اولو ویلارندن اینهوک خلق سلا اولادیلر
 خالمرلنده بولندیلر
 ناحیه ارکان ، آمورینک بایده اعضالری بک آیری آیری الارری صغق لطفنده بولندیلر .
 نهایت واقع دعوتلره عودتدهه ناحیه خلیبه

بویوک ، بیوعنز محترم بویوک ، ات مجلسی رئیس کاظم پاشا حضرتلری جمعه کونی رفاهلرنده علی حکمت پاشا ، استانبول ، بیعونی توفیق کامل ، بیعون یزدن خیرالین ، امین ، صادق ، عثمان نیازی ، ولایت ، قره معدنی و بلدییه رئیسمنز ناحیه لک افندیلر بولندینی خالده طورسون

بویوک ، بیوعنز محترم بویوک ، ات مجلسی رئیس کاظم پاشا حضرتلری جمعه کونی رفاهلرنده علی حکمت پاشا ، استانبول ، بیعونی توفیق کامل ، بیعون یزدن خیرالین ، امین ، صادق ، عثمان نیازی ، ولایت ، قره معدنی و بلدییه رئیسمنز ناحیه لک افندیلر بولندینی خالده طورسون

Millet mektepleri İdare Heyeti

idare heyeti dün toplandı ilk İçtimasını

İdare Heyeti çok mühim kararlar verdi Nisana kadar 45 bin lira sarfedilbilecektir. Heyetler teşekkül etti

Kânun sani 1928 de

Bütün Mektepler faaliyete geçeceklerdir

1 — Vilâyet dahilinde 411 muallim tespit edilmiştir . Bunların yirmükisi tahtı silahta ve on üçü sihahi mazereci bulunduğu görüldüğünden 344 muallimle 344 millet mektebi küşadı .

2 — Balıkesirde yirmi altısı erkeklere ve on altısı kadınlara mahsus kırk iki mektebin küşadı .

3 — Vilâyet ilberile kaza merkezlerinde 120 erkek ve 16 kadın ve mektep bulunan köylerde erkekler için 180 kadınlar için on dört mektebin küşadı .

4 — Seyyar muallim teşkilâtı önümüzdeki celselerde tezekkürü .

5 — Mahallattan Balıke-

sirden talep edilen defterlerin daha muntazam Surette tutulmaları için Beyanname tevziine .

6 — Millet mektebi tedrisatına Kânunu Sani 1928 tarihinden Başlanmasına :

7 — Millet mektepleri talimatnamesi mucibince propağanda Heyeti için gazetemiz Baş muharriri Kenan Emin ve erkek orta Mektep Türkce Mullimi Eminttin ve tayyare cemiyeti Azasından Naci beyler intihap .

8 — Millet mekteplerini nisan gayerine kadar iktiza eden masrafına 45 bin lira ya ihtiyaç görüldüğünden bu meblagın maarif bütçeesitasar-

rufundan temin için Muhasabebe hususiye ve maarif mudurleri tarafından tetkikat ifa etmeleri ve Bütçesinin tanzimi takarrür etmiştir .

9 — Balıkesirde erkek Dersanelerinde tedrisat haftada beş gece yapılacak Perşembe ve pazartesi Akşamları tatil olacaktır . Tedrisat Saat 19 dan 20 ye kadar devam edecektir . kadınlar dersaneleri haftada dört gün tedrisat yapacaktır . Pazar , Salı . Guma günleri tatil edilecektir . Dersler saat 12-16 Arasında yapılacaktır . İdare Heyeti her Gumartesi saat 14 de tolanacaktır .

EK-10 : 30 ARALIK 1928 TÜRK DİLİ, BALIKESİR'DE MİLLET MEKTEPLERİ'NİN AÇILIŞI İÇİN YAPILAN HAZIRLIKLAR

30 Birincikararın 120. Fıkası

1 Kânun Saniye doğru

Millet Mektepleri

hey'ellerin faaliyeti devam ediyor

Sinamalar ve kahvelerde konferanslar verilecek..

Sinamalar, Tiyatrolar Ve Kahveler haftanın muhtelif gün ve saatlerinde halkın yani harfler etrafındaki arzu ve temayülüne tevfihi hareket olunacaktır. Dün toplanan hey'et şehrimizin en maruf kahvelerinde ca-

Millet mekteplerine tahsis edilen mekteplerden
Balıkesir şehir yatı mektebi

Millet mektepleri bir kânunu sanide açılacaktır.. Bu hususta mükemmel bir Porogram hazırladığını yazmıştık . Dün Millet mektepleri vilâyet kâtibi umumisi Maarif müdürü Şahap B. yin iştirakile Poropağanda hey'eti içtima aktetmiş ve Porogram etrafında mukarrerat itihaz etmiştir .

Bu mukarreratta yeni harflerin okuma yazma emrinde vücuda getirdikleri Kolaylıktan bütün halkın şumullü bir surette istifade etmesi derpiş edilmiştir.

Millet mekteplerine tahsis edilen mekteplerden
Bürhaniye Erkek mektebi

zip mevzular etrafında münakaşalar tertip etmek kararını vermiştir .

Vilâyet dahilinde açılacak olan mekteplerin adedi «400» tecavuz edeceği anlaşılmaktadır .

EK-11 : 2 OCAK 1929, TÜRK DİLİ, 1 OCAK GÜNÜ BALIKESİR'DEKİ BÜTÜN MİLLET MEKTEPLERİ'NİN FAALİYETE GEÇMESİ

Serim: Allıghı 600 kharıfır
Adres: Tel'pul adresi : Türk Dili

2 Kiekâun 929 - Çarşamba cumartesinden mede bergün neşrolünür Nüshası (5) kurustur

Türkün azmi Bu Vatanda cihaleti mutlaka boğacaktır!

Balıkesir dün medit bir heyecanla sarsıldı .

Kadın erkek binlerce halkın Millet Mekteplerine tehacümü nur ve irfan aşkıy'e Yanan Türklüğün hedefleri refaha , saadete ve Medeniyete ozaman yeni mücadelesinde mutlak muvaffakiyete işaretir .

Millet mekteplerinin dahi Başkanını

Dünün hülâsası

Dün Türkiye'de olduğı gibi Balıkesirde de gün- dâz 11. İara geç saat ge- dâz erkeklerin dersaneler

Millet mektepleri dün Azim tezahüratla açıldı

Hayrettin beyin nalkundan

« Cihalet Milletleri köstekleyen bir zincirdir »

veçhâli teşp etmişir .
Gazi mektebinde
Büyük, Gazi mektebi d.n baştan başı kârızı - beyaz kurdelelerle , hayraklarla , defne dallarıyla süslenmiştir Saat üçte bu mektebin dahi li merdiven ağzılarına kadar hanımlarla dolmuştu. Bu es- nâda Ko'orbu muzikası gel- miş İstiklâl marşı ile mera- sını küşt etmiştir. Mektebin mektep müdürü Şakir B. bin- bere yaklaşan davetli han- mlar a ortas nâz kâr bir sesle ve mek bir fâde ile dâsin mazmesini izah etmiş , millet mekteplerinin temin edeceği faydalarından arız ve amik bahsetmiştir .
Şakir B. yn nalkuna mü- tekkip muzikâton teremü - mit arasında talebe'ler sun'ları davet edilmiş ve tedrisat derhâl başlamıştır .
Gazi mektebinden açılan dersanelere Mecidiye, İsmir- ler , Hamâliye , Salihetin , Osmanlıye mahalleleri halkı devam etmektedir .
Hacıibey mektebi :

müft izahatı mücessim bir nutuk söylemiştir. Mektebin koridorlarını dolduran yüz-lerce talebe' ve davetli il- lar derin bir sevgi ve şükr içinde mektep hay'atı talim- yesi tarafından kendilerine ihzar edilen sürprizlere ist'rik ettiler. Merasim hâter hâtime sun'ları talebeler teşp etildi.

Fayazbey mektebinde :
küşt merasimî kârâley Mektebinde de yazılınca Hâtin hazret'ye yapıldı .
Mektebin başmüftü m Hâdi B. bir küferens verdi. Davet- lilere teşekkür ett . Mektebin yeni talebelerine yeni hâfler hakkında izahatın bulundu .
Mifnaifâşe mektebinde :
En ziyade kalabalık mek-

teplerden biri de Mihal Paşa mektebiydi . Mektep sarıli mahsusunda tozın oldığı. Talebeler millet mektepleri- nin küşt merasimine davet edilmiş olan talebeleri kapıda karşılayırlardı .
Mihal Paşa mektebinde me- rasime istiklâl marşı ile baş- landı. Başmüftün Hâzer B. büyük Türk inkılâbı ve bu inkılâbın en kâynatlı bir salınamı teşkil eden hâflerimiz bu - kânda izahat verildikten sonra merasime nihâyet verildi ve talebeler kapıda , rındak kurdeleleri köstekle- açılan dersanelere davet edildi .

Yeni Turan Mektebinde
Yeni Turan mektebi kapı- larına kadar dolmuştu. Mi- llet mektebinin talebeleri (Mahalli İdarası mektebinde)

tahkikat devam ediyor

Mevkullardan bazılarının inkılâbın müessesine lüzum kalmadı

Mevkullardan Talik B. İnkılâbı, 3 a.T.İ. - İnkılâbın müessesine lüzum kalmadı (Mahalli İdarası mektebinde)

Ameliyat

M. V. mize bir ameliyat yapıldı

Hatlar satın alındı

M. M. miz ade Anadolu ve diğer hatların mübavasını tenis edildi

EK-12 : 2 OCAK 1929, TÜRK DİLİ, 1 OCAK GÜNÜ BALIKESİR'DEKİ BÜTÜN MİLLET MEKTEPLERİ'NİN FAALİYETE GEÇMESİ

Başmuallimi

Yeni sene girbi ve haşayı kaydır ki Türlüp tarihi sahifelerine ilk günü çok şere muazzam bir hadise ti . Bu hadise Millet derinin küşadıdır . Dahtan sokakları doladolar şehrin her sebu büyük hadise etsevencinden dalğalar getiriyordu . nların mektepleri saat açıldı . Program ve bütün halk mekte-

« Cihalet Milletleri köstekleyen bir zincirdir »

vechiali tespit etmiştir .

Gazimektebinde

Büyük Gazi mektebi den baştan başa kırmızı - beyaz kurdelelerle , bayraklarla , defne dallarıyla süslenmiştir . Saat üçte bu mektebin dahili merdiven ağzlarına kadar hanımlarla dolmuştu . Bu esnada Ko'orulu muzikası gelmiş İstiklâl marşı ile merasimi küşat etmiştir . Müteakiben mektep müdürü Şakir B. binlere yaklaşan davetli hanımların ortasında küfür bir sesle ve acik bir ifade ile dünyanın manasını izah etmiş , millet mekteplerinin temin edeceği faydaları ariz ve amik bahsetmiştir .

Şakir B. yin nutkunu müteakip muzikaların terennümatı arasında talebeler sınıfına davet edilmiş ve tedrisat derhâl başlamıştır .

Gazi mektebinden açılan dersanelere Mecidiye , İzmirler , Hamidiye , Salâhettin , Osmaniye mahalleleri halkı devam etmektedir .

Hacıibey mektebi :

Hacıibey mektebinde de diğer mektepler gibi fevkaladeli nümayan oluyordu .

Burada merasime mektep talebelerinin İstiklâl maşiyiyle başlanmış ve mektep müdürü Niyazi B. inkilâbımız ve yeni Türk harfleri hakkında

müft izahatı mürcemil bir nutuk söylemiştir . Mektebin koridorlarını dolduran yüzleri e talebe ve davetli H. lar derin bir şevki ve sürur içinde mektep hey'eti talimiyesi tarafından kendilerine ihzar edilen sürperizlere iştirâk ettiler . Merasim biter bitmez sınıfıara talebeler tespit edildi .

Fayabey mektebinde :

Küşat merasimi Kayabey Mektebinde de yüzlerce H. min huzur'ye yapıldı .

Mektebin Başmuallim Rafi B. bir konferans verdi . Davetlilere teşekkür etti . Mektebin yeni talebelerine yeni harfler hakkında izahatta bulundu .

MithatPaşa mektebinde :

En ziyade kalabalık mekteplerden biri de Mithat Paşa mektebiydi . Mektep sureti mahsusada tezyin edilmişti . Talebeler millet mekteplerinin küşat merasimine davet edilmiş olan aileleri kapıda karşılayolarını .

Mithat Paşa mektebinde merasime İstiklâl marşı ile başlandı . Başmuallim Hacer H. büyük Türk inkilâbı ve bu inkilâbın en kıymetli bir safhasını teşkil eden harf. erimiz hakkında izahat verdikten sonra merasime nihayet verildi ve talebeler kapıdaki kurdeleleri kesilerek açılan dersanelere davet edildi .

YeniTuran Mektebinde

Yenituran mektebi kapılarına kadar dolmuştu . Millet mektebinin talebeleri (Mabadi Birinci sahife)

Ameliyat

M. V. mize bir M. M. miz ade A ameliyat yapıldı hatların mübaya

Muhterem Necati Bf. nin ahvali sıhhiyesi mucibi memnun yettir

Ankara , 31 « A . A »

Maarif vekili Necati beye bugün muvaffakiyetle apandisit ameliyatı yapılmıştır vekil beyin ahvali sıhhiyesi mucibi memnuniyetlidir .

Hatlar sa

Maliye vekilimiz büyük Millet M alinan hatlar kendi varidatlarıyla

at gün yerine getirilecektir .

Almanyanın davası palanı mu-
(Mabadi İkinci sahifede)

Kazalarımızda *Millet Mektepleri . .*

Edremit ve Balyadaki Merasim ve Mektepler
hakkında Muhabirlerimizin Mektupları

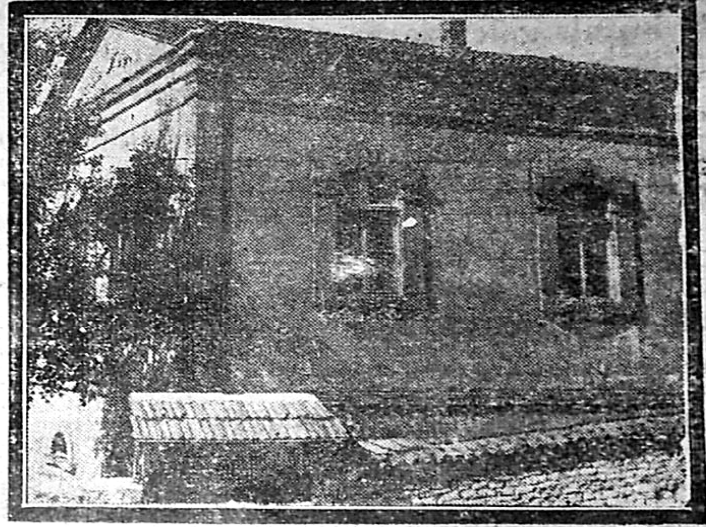
el-
r?

Balya , 2 « Mu-
habirimizden » —

Bir gün evvel Balya müstesna bir gün yaşamıştır. Millet mekteplerine tahsis edilen mektepler daha bir kaç gün evelden Bayraklar ve defne dallarıyla süslenmişti . Öğleden sonra bütün mektepler davetlilerle dolmuştu. Muayyen vaktında

kaymakam ve memurini hükümet mekteplere dağıtarak Hanımlar dersaneleri merasimi mahsusa ile kûşat edilmiştir . Akşam da aynı merasimle Erkeklerle mahsus dersaneler açılmıştır .

Edremit , 2 « Muhabirimizden » — 1-1-929 tarihine

Balyada Millet mekteplerine tahsis edilen mekteplerden biri

müsadık Salı günü II . lara ecesiinde erkeklere açılması mukarrer Millet mektepleri için daha bir kaç kün evelden defne dalleri ve Bayraklarla tezyin edilmiş hey'eti ihtiyarilerin vermiş olduğu cedvellerden otuz yaşına kadar

(Mabadi Birinci sahifede)

EK-14 : 4 OCAK 1928 TÜRK DİLİ, EDREMIT ve BALYA'DA MİLLET MEKTEPLERİ'NİN AÇILMASI

Türk Dili

Necati B. kara
İnkılap altında

(Sahifeden mahat)
Mühürümü Tevfik
ter Hasahı beyler
ile azası, Şehri -
sefeler, Meh'uslar,
teri, Devlet şurası
divanı azaları, Talim
nisi ve azaları, Da-
mini ve Vekalet,
hremneti, Erkânı,
allimler ve Halk
akip etti. Taput
omopiline kadar
ını ve Müdüranile
arafından taşındı.
andarma, Polis
ve ellerinde Çe -
r ve Mektepliler
tirak ettiler. Baş
Paşa HZ. mer -
i üzerinde çok
tuk irat ederek
vekilinin meza -
etti ve her kesi
lim ve terbiye
t Emin bey Ve -
ve Muallimlerin
ercuman olmuş
ektepli talebe
irat etmiştir.
(A.A) — Mat-
beyin inkılap
hizmetlerini
sıl olan umumi
man olmak -
(T.D) — Darül
t gün toplan-
Necati beyin
atiyle Darülfü-
atiline karar
enazesini kaldı-
kabı Altı)deki
ükkanları ke-
a kadar endi-
cederlerlerini

**Kazalarımızda
Millet M. leri**
(İkinci sahifeden mahat)
olanlar semtlerine yakın
mekteplere davet edilmişlerdi.
Muzyyen saatlerde Firka
kumandanı, Kara kyzmakamı
ve bilumum memurin ve
zabitan ile memleketin genç
ve münevveranı resmi küşat
için mekteplere toplanmış -
lardı. Kız mektebine evelce
halk dersanesine devam
edenlerden İki ay zarfında
yeni Türk harflerini lâyi -
kiyle okuyup yazmağı öğrenen
Kırk H. la erkek mekte-
binden Elli E. ye şahadet-
nameleri Başmuallimleri
tarafından tevzi edilmiş ve
muvaffak olanlar alkışlan -
mıştır. Heriki mektepte de
cumhuriyetin fazaili ve harf
inkılabı hakkında Başmu -
allimler tarafından vakıfane
bire bir nutuk irat edilmiştir.
Edremit merkezinde ye -
disi erkeklerle, onbiri Ha -
nımlara ait olmak üzere 18
köylerde 30 dersane açılmış
ve faaliyete başlamıştır.
Edremit Belediyesi Millet
mektekleriyle yakından analâ kadar
olmuş maddi muavenetlerde
bulunmuştur.

İzmirde

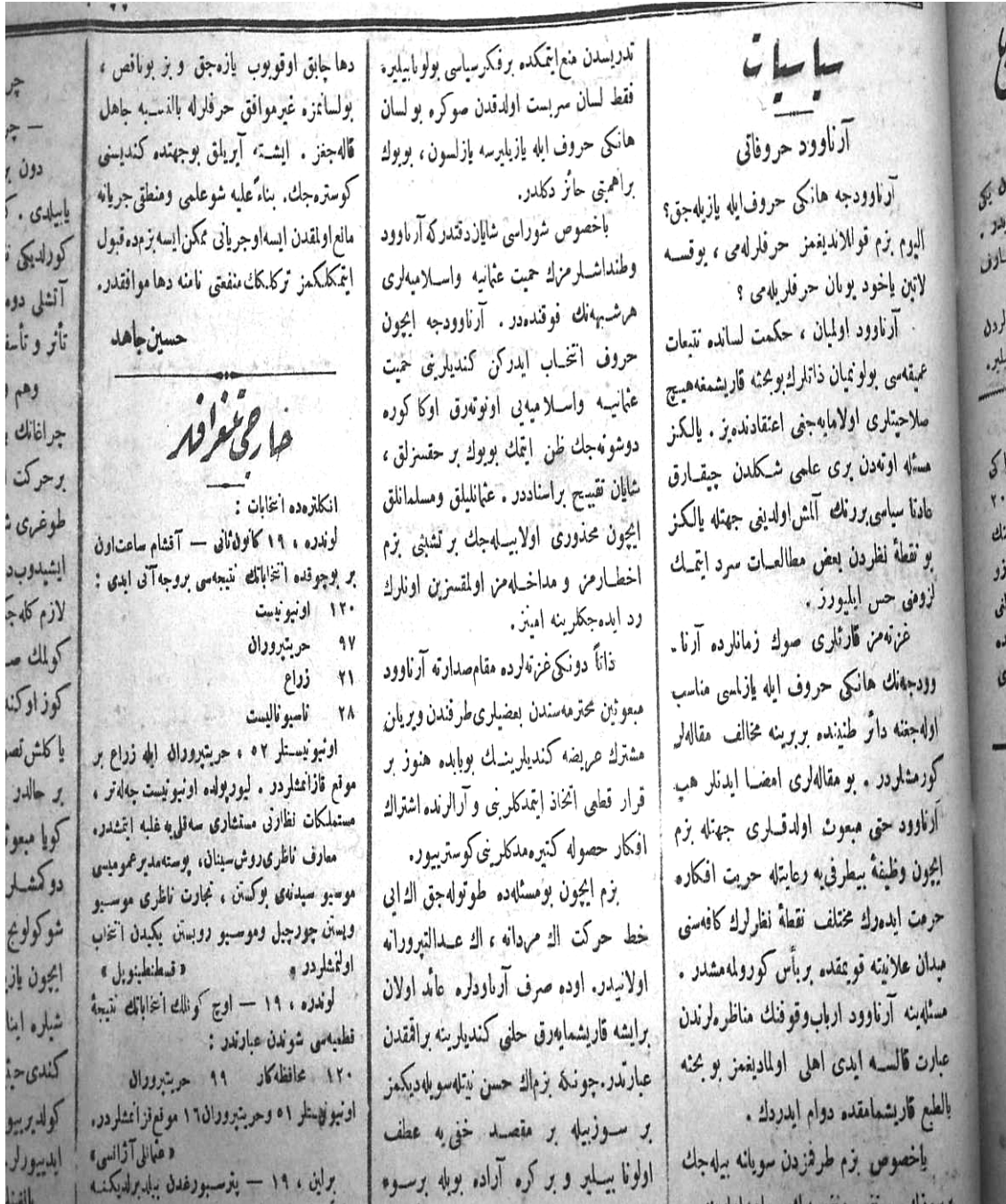
Izmir, 2 (A.A) — Vilâyet
dahilinde yediyüz millet me-
ktebi açılmıştır. Halk mese-
retle mekteplere devam etm-
ektedir.

Edirne'de

Edirne, 1 (A.A) — Millet
mektepleri fevkalâde mera -
simle açılmıştır. Merkezde 37
mülhakatta 250 dersane ka-
dın ve Erkek talebeyi kayıt
etmiştir.

Denizlide

Denizli, 1 (A.A) — Millet
mekteplerinin küşadı mina-
sebetiyle büyük tezahurat
yapıldı her taraf donanmıştır.

سایات

آرناوود حروفاتی

آرناوودجه هانکی حروف ایله یازیله جق؟
ایروم بزم قولاندینمز حروفله می ، یوقسه
لا این یا خود یونان حروف ایله می ؟

آرناوود اولمان ، حکمت لسانده تبعات
عمیقیمی بولونیمان ذاتلرک بو بیخه قاریشقه هیچ
صلاحیتلری اولما یه بیخه اعتقادنده یز . یالکنز
مشابه اونهدن بری علمی شکلدن چیقارق
عادتا سیاسی برنک آتش اولدینی جهته یالکنز
بو نقطه نظرده بعض مطالعات سرد ایتمک
لزومی حس ایلیورز .

غزته مز قارئلری صوک زمانلرده آرنا-
وودجه نیک هانکی حروف ایله یازلمی مناسب
اوله ججه داتر طینده برینه مخالف مقاله لر
کورمشلردر . بو مقاله لر ایضا ای دنلر هیب
آرناوود حتی مبعوث اولدقلری جهته بزم
ایچون وظیفه بیطرفی به رعایتله حریت افکاره
حرمت ایده رک مختلف نقطه نظرلرک کافه سی
میدان علانیه قویتمده برئاس کورولمه مشدر .
مشابه آرناوود ارباب وقوفنک مناظره لرندن
عبارت قالسه ایدی اهلی اولمادینمز بو بیخه
بالطبع قاریشما مقده دوام ایدر دک .

یا خصوص بزم طرفزدن سو یانه بیله جک

تدریسن منع ایتمکده بر فکر سیاسی بولونا بیله
فقط لسان سرست اولدقن صو کره بولسان
هانکی حروف ایله یازیلرسه یازلسون ، بو بوک
براهیتی حازر دکدر .

با خصوص شوراسی شایان دقتدر که آرناوود
وطنداشلمزک حجت عثماییه واسلامی لری
هر شبهه نیک فو قده در . آرناوودجه ایچون
حروف انتخاب ایدرکن کندیلرینی حجت
عثماییه واسلامی یی اونونورق اوکا کوره
دوشونه جک ظن ایتمک بو بوک بر حقتزلق ،
شایان قیصح براسنددر . عثمانلیق و مسلمانلق
ایچون محذوری اولایسه جک بر تشبیه بزم
اخطارمز و مداخله مز اولقنمزین اولرک
رد ایده جک برینه امینز .

ذاتاً دونکی غزته لرده مقام صدارته آرناوود
مبعوثین محترمه سندن بعضیلری طرفدن و بریان
مشترک عربیضه کندیلرینک بو یاده هنوز بر
قرار قطعی اتخاذ ایتمک لری و آرالرنده اشتراک
افکار حصوله کتیره مدک لری کورستورور .

بزم ایچون بومسئله طوله جق الک اینی
خط حرکت الک مره دانه ، الک عبدالتهرورانه
اولاندیر . اوده صرف آرناوود لره عابد اولان
برایشه قاریشما یه رقی حلقی کندیلرینه برافقندن
عبارتدر . چونکه بزم ک حسن نیتله سو یله دیکنز
بر سوزنیله بر مقصد خفی به عطف
اولونا بیلیلر و بر کره آرا ده بو یله برسوه

دها جاق او قوبوب یازه جق و بز یونافص ،
بولسانزه غیر موافق حفر لره بالذسه جاهل
قاله جفز . ایشته آبرلق بو جهتمده کندیلرینی
کوستره جک . بناء علیه شو علمی و منطقی جریان
مانع اولقندن ایسه او جریانی ممکن ایسه بزمده قبول
ایتمک کمز ترک لیک منفعتی نامنه دهاموافقدر .

حسین چاهد

خارجی شرافت

- انکاردهده انتخابات :
- لوندره ، ۱۹ کالونائی — آقسام ساعت اون
 - بر بوچوقده انتخابات نتیجه می بروجه آتی ایدی :
 - ۱۲۰ اونویست
 - ۹۷ حریت پروران
 - ۲۱ ذراع
 - ۲۸ ناصیونالیست
 - اونویستلر ۵۲ ، حریت پرورال ایله ذراع بر
 - موقع قازاخشلردر . لیور بولده اونویست جهله تر ،
 - مستملکات نظارن مستشاری سه قلی به غلبه ایشدر .
 - عارف ناظری روش سینان ، پوسته مدبر عمومی
 - موسیو سیدنی بوکتن ، تجارت ناظری موسیو
 - ویسنن چورچیل و موسیو روینن بکیدن انتخاب
 - اولنشلردر « قسطنطنیونول »
 - لوندره ، ۱۹ — اوج کونک انتخابات نتیجه
 - قطبیه می شوندن عبارتدر :
 - ۱۲۰ محافظه کار ۹۹ حریت پروران
 - اونویستلر ۵۱ و حریت پروران ۱۶ موقع قازاخشلردر ،
 - بر این ، ۱۹ — بترس بورغدن بیلر لیکنه

چر
چر
دون
یاسیلدی .
کورلدیکی
آشلی دوه
تائر و تاسه
وهم
چراناک
بر حرکت
طوغری
ایشیدوب
لازم کله چه
کولمک
کوز اوکنه
یا کلش نص
بر حالدر
کویا مبعوث
دو کوشلر
شو کولویج
ایچون یاز
شیلره اینا
کندی حجه
کولدریو
ایدیورلر

« لاتین » حرفنی قبول ایدمه یز!

اقتصاد قونفره سنده بر تقریره قارشى طازم قره بکر پاشا حضرت تارینک مدلل و واقفانه بر مطالعه سی

آلمانیانک بز
بر وقتلر تورکیاد
شیمدی لهج بر

۱۴ شباط تاریخی (دویمه) آلمانیانک غزته سندن نقل ایدیلن یازیلر چوق قارئلر بر دقت مخصوصه ابله اوقه کین سوک بهارده آناتولیده احراز ایتدیکی موقفتلرک بتون آلمان مطبوعاتنده یاپدی عکس تاثیرلی آلمان افکار عمومیه سنک تورکله نه قدر بووک بر مسرت و ههجان ا کورمیش و حیرتله دوشمشدر. آ کیش طبقاتک دوشوندیکی شی ستونلر نه قدر خاصانه بر افاده هرکون بیکارجه دفعه آلمانیا ده فرستنه مالکدر . بوکا قابل تو مدققانه بر صورتده مطالعه ایدنلر مقدراتنه قارشى ، بالخاصه سوک ظرفنده ، نه قدر غیر متساند بر مشاهده ایدرلر . صلاحیتدار بهه علیهمزده اوبله قابا نشر یانده بره مال ابله کورسترمک مجبوریتی استانبول جرائد بومیه سنک اک اولان و محرر لکیله ممتاز ح طرفندن اداره ایدیلن «طنین تاریخی نسخه سنده فوسیشه بر فوق اعاده غیر واضح رفرقه سنه محرر عسکر یسنک بر مقاله سنی نش سابق متغفلر طرفندن شیمدی ایدلش اولان ضربه لک اک «بزم آلمانیاک ایچنه دو ابله بقیا اشتغال ایدمک و اشتغال و تحرک ایدن مسائل موجودیتز ابله علاقه دار او مخالف و مسئله لده خاطر ی

اوقوت بتون جهان قارشى بو پروپاغاندا یی پایبور . تورک یازیسی کوچدر ، اوقوت نماز . بنده کز بومسئله ابله بالذات اوغراشدم و آرن اوودلق اختلالی ایچنده بولندم . عجبا بولانجه قبول ایدبله بیلمی؟ بوقبول ایدلدیکی کون مملکت هراج و مرجه کیرر . هرشیدن صرف نظر بزم کتبخانه لرمنی طولدیران مقدس کتابلرمن ، تاریخلرمن و بیکلرجه جلد آمارمن بولسانه یازلمش ایکن بوسبتون باشقه بر سکلده اولان بوخلافنی قبول ایتدی کمز کون ک بیوک بر فلاکتده در حال بتون آوروپا یلک انه کوزل بر سلاح ویرلش اوله جق ، بونلر عالم اسلامه قارشو دیه جکلر درکه تورکلر اجنبی یازیسی قبول ایتشلر و خرسستیان اولشلردر . ایشته دشمنلرمنک چالیشدینیی شیطنکارانه فکر بودر .

ازمیر : ۳ - اقتصاد قونفره سنک دونکی اجتماعی نهایتده لاتین حروفنک قبولی حقتده ریاسته ویریلن تقریر اقتصاد قونفره سندن زیاده معارفی علاقه دار ایتدیکندن دولای موقه مذاکره به وضع ایدلمه مش ویا لکنز تجرب به و تدقیقات خصوصیه سنه استاد آکاظم قره بکر پاشا حاضر تری طرفندن بیانات آتیده بولنلمشدر :

« بومسئله معارفه تملق ایتدیکی ایچون بزم قونفره منک اشتغال ایدمک مسائلك خارچنده در . فقط چوق زماندنبری بومسئله وقت ، وقت اورته به آتیلمقده در . بنده کزده بونک کهنه قدر اوغراشدیغ ایچوک مساعده کزله بر قاج سوز سوبله بهیم : بوفکر بر زمانلر آوروپاده هراج و مرجه موجب اولدی بوجریان اولا اوراده باشلادی بزم اسلام خروفتامز کافی دلکش ، بناء علیه لاتین خروفتانی آلملی ایش اوراده بعض آرقداشلرمن بو فکرک مروجی اولدیلر . فقط نتیجه ده بونک فلاکتلی اولدیغنی آکلادیلر و پشمان اولدیلر . بوفکرک مددهش بر فلاکت اولدیغنی آرن اوود قومیده بک کچ اوله رق آکلادی . مع التأسف عرض ایدمه مک آذربایجانلی آرقداشلرمنده بو

رسملی عئنه

لاتین حرفلری

Latine houroufati ile Türkçe yazı yazmak mümkün müdür ?

« لاتین حروفاتی » ایله تورکجه یازی یازمق ممکنمیدر ؟ محترم طنین باش محرمی ، غزته من ایچون یازدقلری بر مقاله ده ، تورک الیفبه سنک لزومسنزلغنی و بونک برینه لاتین حرفلرینک قبولی فکرنی مدافعه ایتمکده در . « لاتین حروفیله تورکجه یازمق » مسئله سی ، بالقان حری صیره سنده استابولده بعضی مجموعه لر طرفندن اورته یه آتیلشدی . بز حسین جاهد بکک ملاحظه سنه اشتراک ایتمه کله برابر ، بوطر فلغمزه بنه فکرنلرنی آتی یه درج ایدیوروز . فقط شوسر لوجه منده کورولن لاتین حرفلریله یازیلن جمله دن ده آکلاشیله جنی اوزره ، بوطرز تحریر ، تورکجه نیک ایکی مثلی بر یز اشغال ایتمکده در .

حرفلر من بوکا مانهدر . چوجقلر من مکتبلر ده اوج سنه ، درت سنه چالیشدقلدن صوکر ده دوغرو ارقویه مازلر . چوجوقلر من دکل ، هیچ بریمز هر کله بی دوغرو تلفظ ایتدی کمزی ادعا ایده میز . بویله لسان ، بویله تحصیل اولور می ؟ بر کویلی چوجوغنی سنه لجه مکتبه کیدوب ده هیچ بر شی اوکره نه منسه نیچون وقتنی غائب ایتسون ؟ نیچون کیدوب ده تارلاده چالیشاسون ؟ کیدیور ، چالیشیور و بر شی اوفوما یور . غزته لر اوقر نامیور ، کتابلر اوقر نامیور ، باصلما یور .

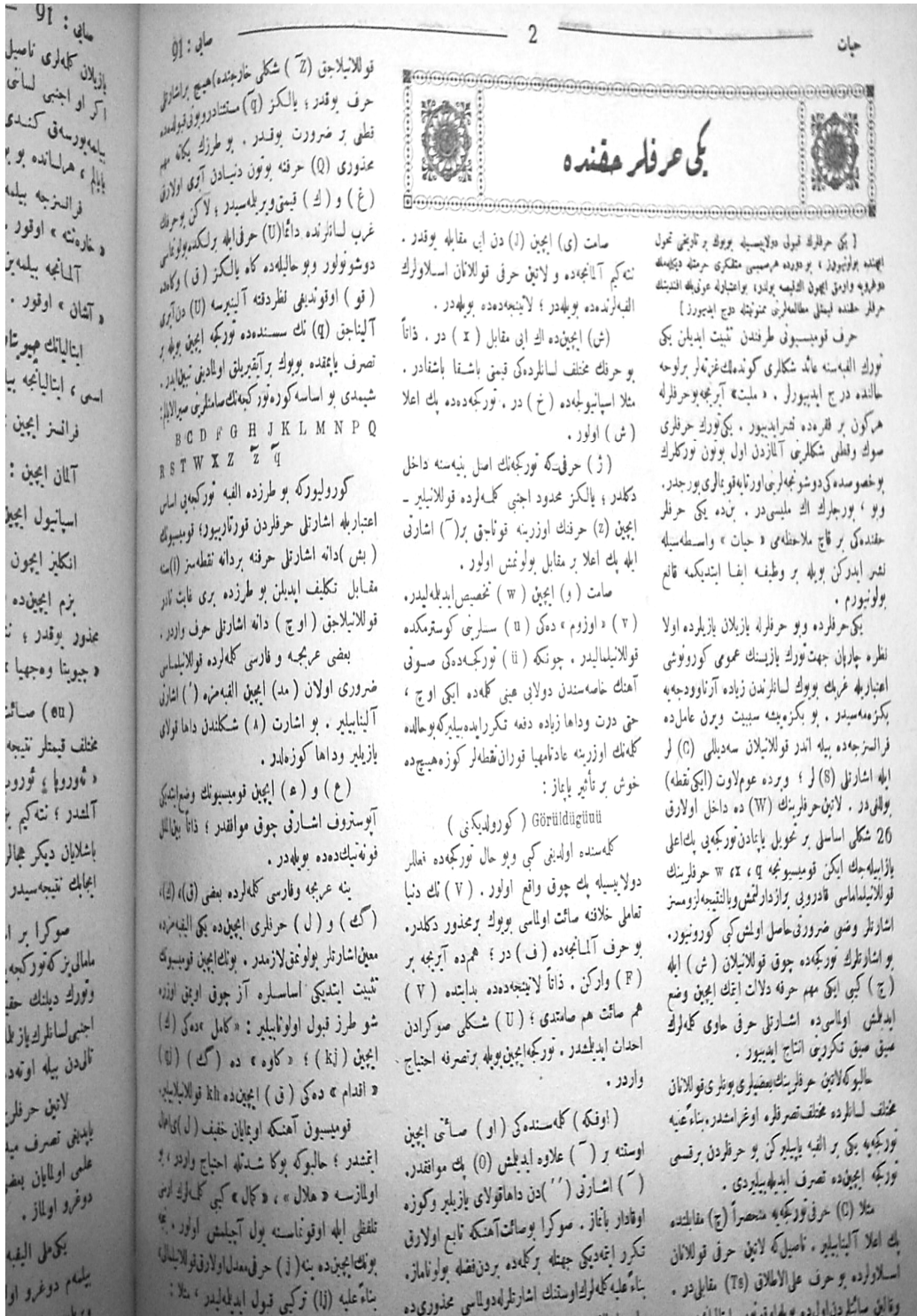
بزی شیمیدی چ حرفلره ربط ایدن شی نهدر ؟ بو حرفلری قوللامق ایچون هیچ بر مجبوریت دینه یوقدر . ملی حرفلر منده دکدر . بو حالده لاتین حرفلرنی قبول ایده رک بر آن ایچنده هر کسه اوقویوب یازمه اوکر تمک صورتیله الهه ایده بیله جکن نامتناهی فائده لری نهدن استخفاف ایدیوروز ؟

لاتین حرفلرینه قارشی سرد ایدیلن اعتراف ضلک هپسنی دقتله کوزدن کچیردم . بونلرک منطقدن زیاده حسه استناد ایتسکلرینی کوردم . بونلری بوراده اوزون ارزادی به تدقیقه امکان یوق . شهه سزکه بر آزمشکلات اوله جق . فقط مملکتک سلامتتی نامه حیاتلرنی فدا ایده بیلنلر مملکتک دائمی سلامتی نامه نهدن بو حرقی فدا کارلری ده یا ماسونلر ؟ امینکه لزومی تقدیر و تسلیم ایتسه لردی تردد ایتمه چکار دی . ایشته آینه جق نقطه بودر . لاتین حرفلرینک قبولی فکرنیک شیمیدی حالده مملکت منورانی نزدنده اقلیتده قاله جقنی

مملکتک هر طرفی درین بر جهالت قارا کلنی ایچنده میدر ؟ مملکتده اوقویوب یازمق بیلنلر ، دنیا و وطن ایشلرینه علاقه دار اولانلر هیچ متابه سنده میدر ؟ مع التأسف اوت . بوتون تورک مطبوعاتنک با صدقلری غزته لریک یکنونی آورو پانک بر ولایت مرکزنده کی تک بر غزته تک عدد طبعنه اوزاقلدن بیله یاقلاشه ماز . بشومقیاس بزه اثبات ایدر که بزه اوقویوب یازمه بیلنلر ، عدد نفوس منزه نسبتله ، بک آزدر . غزته بیله اوقونامیان بر مملکتده علمی و ادبی اثرلرک نه قدر رغبت کورم جکی بک قولای تخمین ایدیلیر . بونده شهه سی اولانلر کتبا بجیلره و محرر لره صور ایلیرلر . ذاتاً ملی کتیخانه منک بوم بوش اولماسی ، اک کوچوک بالقان دولترنی لسانته ترجمه ایدلش آثار مخلده نیک بیله لسان منزه بولونماماسی بویله بر تدقیق کلفتته ده حاجت بر اقا ز .

شو حالده بو مملکتی جهالت ایچنده حسن اداره ایده بیله جکمنه ناصل احتمال ویره بیلیرز ؟ بویله بر خولیایه قایل ه جق اولور سه قدها علمک ، فنک ، صنعتک لزومنی بیله آکلامامش اولدیقمزی اثبات ایتکدن باشقه بر شی یا مامش اولوروز . بنه علیه ، هب ایمن ایتمی بزرکه مملکتده جهالتی ازاله ایتمک اساسلی صورتده تشبث ایتمسه ک هیچ بر موفقیت الهه ایده میز .

بو ، بک خرچ عالم بر حقیقت . شیمیدی به قدر بیکلرجه و بیکلرجه دفعه هر طرفده ، هر آغیزده تکرار ایدیلش بر شی . اوت ، تکرار ایدیلش ، فقط بر پایاغان کی . حس ایدیلدن ، تقدیر و تعین ایدیلدن . چونکه معارفک تعمیمی لزومندن بحث ایدن صاحب نفوذ و صلاحیت

EK-19 : 26 AĞUSTOS 1928 TARİHLİ ANADOLU GAZETESİNDE YER ALAN "YENİ HARFLERLE TÜRKÇE YAZI" BAŞLIKLİ MAKALE

EK-20 : 9 EYLÜL 1828 TARİHLİ VAKİT GAZETESİNDE YER ALAN YENİ TÜRK HARFLERİ İÇİN HAZIRLANAN DAKTİLO ÖRNEĞİ

دیل انجمننك دونكى اجتماعنده
Türk daktilosi
tesbît edildi

امد لغتی برآیه قادار بیتیریلدی

بازار ابرسی کون اجتماع ایدرهك بر علاوه وجوده کتیرجهك ودیل انجمننك تصویریه عرض ایدرجهكدر .
دیل انجمنی دون آیرجهه املا لغتی مسأله سیله ده اوغراشیش ، اعشائک پر خصوصدهک منقرد مساعیلری حیات عمریه ده مناقشه اولونشدر . انجمن اعشائندن راجب خلوصی یک لغت مسأله سی حقدده شوملومان ویرمعدر :
— حاضرلاران لغتک ایلاک کلمه سی (آپ) کله بدر . بوکله (âp) شکندده تثبیت اولونشدر . (ب) لریک (ب) اولاسی اونوشیا اسانته حائده بر شیدر . یالکز یازی اساننده موجود اولوب صرف ، تحریری شکندده طاقش اولان کالره اصل خشکارلاردا [آت طری 2 نیمی صحفه مشده در]

بوندن باشقه عمومی فلاویه دهکی (x) حرفک تورک فلاویه سنده شرب اشارتی اولارق استعمالده قبول اولونشدر . انجمن ا ، ñ ، ö و I حرفلریک چوق اولانلیغینی نظرده آلمش و بونلرک فلاویه ده مستقل اولارق بولونمائه قرار ویرمعدر . دونکی اجتماعده تنظیم اولونان تورک فلاویه سیله بین الملل فلاویه یی عیناً درج ایدیبورز .
شو صورتله دون یالکز 42 توشلی فلاویه تثبیت ایدیشدر . 44 ، 45 و 46 توشلی فلاویه ک تثبیتیه ده معلم حامد یک ریاستنده آجنته و حرفلانی و دالتیو ماملریک اشتراکله تشکیک ایدرجهک پر ازمیه یونه حواله اولونشدر . بو ازمیه یون

1 نورهه ایملان یکی حرفلر خشکنده حرازله دونانما دیل انجمنی دون دولت مطبیه سننده ملویلانیق دالتیو غراف مسأله سنک سوك مناقشه سی یایمیش و یکی تورک دالتیو غرافینسک فلاویه سی تثبیت ایله اوغراشیمشدر .
دونکی اجتماعه تجارت مکتهی دالتیو معانی حامد یک ایله شهریه دهکی دالتیو آجنته لری ده اشتراک ایشاردر .
— دون ، ایوم مستعمل اولان عمومی فلاویه اساسی مناقشه اولونمش و بو آزاده معلم حامد یک تدریساتنده سهولاق موجب اولماسی انجمن سائت حرفلرک برنجی صیراده بولونمائی و (ö) حرفک ده (Q) حرفک برینه اونمائی ایلی سورممشدر . انجمن عمومی فلاویه اساسندن خارجه چیقلماماسی فکرته مصر فائش و نهایت (I) حرفک عمومی فلاویه دهکی (Z) برینه ، (Z) حرفک بزم آقابه ده موجود اولان (X) برینه و (ö) حرفک ده حامد بکک تکلیفی وجهله بزم آقابه ده بولونمایان (Q) حرفی برینه اونمائی قبول ایدیشدر . بونی متسائب آجنته لریک معاوانته حراجهت اولونشدر .
آجنته لر ائرنده 44 ، 45 و 46 توشلی ما کتله لر موجود بولوندیغی و بونلرک فلاویه سنک تشریح بیان ایشاردر . انجمن ایسه ، حالاً تور کیه ده ال چوق 42 توشلی ما کتله بولو ندیندن اول بونک فلاویه سنک تنظیمی لازم کادیکتی ایلی سورممشدر . بو میانده (ö) حرفی ده حرازله مناقشه لر سیبیت ویرممشدر . انجمن ، (ö) حرفک کلمه ک دالما اورناتسنه اصابت ایدیکتی ، بناء علیه ماؤوسکولنه لزوم اولادیغی ، ایلی سورممش و آجنته لر بو فکره لسا اعتراض ایشلر ، نهایت حامد یک عمومی فلاویه دهکی (x) توشنده کی (-) اشارتی برینه (p) اوغله بونک قابل اولایله یکنجی درمیان و نرالسزجه ده (ç) حرفک ماؤوسکول شکل اولادیغی ده آیرجه معلوم ایدمدر .

رقابره کی : انجمن لطفندده درده قطعی اوردور تثبیت ایدرجه (42) توشلی تورک دالتیو آیدرجه سی ، آتاقیدرکی : ایوم استعمال اولونانه بین الملل قیودیه

EK-21 : 3 EYLÜL 1928 TARİHLİ SON SAAT GAZETESİNDE YER ALAN
MATBUAT MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN LATİN HARFLERLE YAZILMIŞ
LEVHASI

Ankarada..
*Levhasını yeni harfler-le
deyisdiren ilk resmi daîre*

Şehir Amantı Bوندن بر مد
صراحت ایدەرك مملكتك بوسنا
حقندە معلومات طلب ایتمش
استانبولك بردارلق تهلکه سنه
قالامایا جغنی آ کلامق ایسته دیک:
بو خصوصه حکومتک نه
معلوم اولماقلا برابر بزم الله
کوره اقتصاد وکالتی زراعی وض

ضابطه اید عمده آ

وفیق ب

ویریلده امره

وظیفه

وفیق بك اسمندە زنگین بر
سببیت ویرەن بك اوغلی صراحتی
احمد افندیك توقینی حقندە ویریل
دقت تراختلاف یوزندن هنوز انفاذا
آلدیغمز معلومانه کوره ، اب
بو وظنون ایچون چیقارلیش و آغیر
تصدیقنه ایتران ایتیش بولونان توقیف

bir kârî'mizin gönderdiği, bizim
de sütunlarımıza geçirdiğimiz foto-
grafa göre «Matbuat müdiriyye-i
umûmiyyesi»dir. Yalnız bu iki ke-
limede «y» harflerinin ikişer def'a
yazılmış olmaları nazar-ı-dikkatimi-
zi celb etdi, bize öyle geliyor ki
gerek «müdiriyyet», gerek «umû-
miyye» kelimelerinin «y» terinde
mevcud şedde telaffuzda mahsus
değil-dir. Bakalım yeni lûgat bu
kelimeleri nasıl teşbîh edecek?

اروتتا ، موسیو (موسوی) ماسریه
وه نیزه لوسه آتیده کی تبلیغانده بولونمشدر .
— ایتالیا، یونانستانک بحرسفیدده مهم برعامل

وبالقانلرده صلح ومسالمتک تأمیننده مهم بر
دوئم نقطهسی تشکیل ایتدیکنی ، میثاقک پارس ،

İmla çok kolaylaştı!

Az vakhitte çok muvaffakhiyet

Meb'uslar her yerde halk ile temâs ederek
yeni harfleri tâmîm eyliylarlar

دیل انجمنک بر
قسم اعضاسی واقم
اولان دعوت اوزرینه
اولکی کونکی تره نلا
آقره به حرکت
ایتمشدری .
اعضادن روشن
اهرف، اسماعیل حکمت
وجلال ساهر بکارده
دون آقشامکی تره نلا
حرکت ایتمشدر .
ابراهیم نجھی بک، بو
کون کیده چکدر .

بھونلمزک دائرہ انتخابیہ لرنمہ کی فعالیتلری
میونلریمز، کندیلرینہ تخصیص ایدیلن منطقہ۔
لرده یکی حرفلمزک تعمیم و تطبیق فعالیتلرینہ
نظارتده دوام ایدیورلر . دونده استانبول
میونلرندن ادیب زوت و حمدی بکر قازمال
وملحقانہ ، نورالدین علی وقوالہلی حسین بکارده
باقیرکوی وملحقانہ کیدہرک یکی حرفلرک تدریسانہ
نظارت ایتمشدر .
تدریسات قولایہ لاری ، هرکس اوکرہ نیور
باغلاما چیرکیسنک قالقاسی اوقومہ و یازمہ
خصوصانہ قسماً کورولر، مشکلاتی ده کاملاً آزالہ

بستخارده یکی حرفلرک یاییلارہ لورلورہ . . .
ایتدیکی جھتلہ خلق درسخانہ لرنمہ کی تدریسانہ
قولایلاشمشدر .
بوندن دولای معلملر ایچون آچیلان قورسلرده تدریسات
ختام بولوق اوزرہدر . بوکون زوغرافون لیسه سنده آچیلان
قورسده وبخشنہ کونفده موسوی لیسه سنده کی قورسده
امتحانلر یاییلایقندر .
خلقک قورسلرہ فضلہ رغبت کوسترمہسی اوزرینہ
قورسلرکده تزییدی تقرر ایتمشدر .
مأمورلرہ مخصوص قورسلرده آچیلماقدهدر . بورلرہ
معارفدن معلملر تمین ایلشدر . بوکون ولایت مأمورلرندن
ماعدانحصار مأمورلری ایچون غلطہ سرای لیسه سنده وبخنتلف
مخللرده قورسلر آچیلایقندر .
معارف امینلکی ده خلق درسخانہ لرنمہ دوام
ایدن وهیچ اوقومہ یازمہ ییلمہ دکلری حالده یکی
حرفلری اوکرہ نلرہ مکافات تقدیه وبرمک قدار

EK-23 : 9 EKİM 1928 TARİHLİ HİZMET GAZETESİNE YANSIYAN :
KIBRIS'TAKİ YENİ TÜRK HARFLERİNİN İLK UYGULAMALARI

نقصین وطنی قمارده میاد بر کوندر لشمدر .

قانه طرح ووزیع
کسکلکی ده اوزون
قیجه ده ویر کینک
سبتنده تزیلات
ن استر حامانده
ته تقدیم اوله جق
بنا قرار ویر لشمدر .
وکره ، ایشله
منده جدا آردد
شی بکک ادعاسی
ه هیت عمومیه .
سور برسی بکلنه
ن ، آرادن سنه لر
ز ، که قومیه . و نیک
قولاغنه کیتمش
ادعا آتیام شدور .
کوزل وظیفه لرینی
نسبزن بر اختلاف
ویر یله مندی .
بر چوق حق
ه یاپیلان خطالر
نمته تانص دنا اید
مالیه وکالتی ده
ویره رک تعدیلات
ال فعالیته کچمه لرینه
رکام بکک وضعیتی
رهرک بو ، شوش
رجا ایددرز عکسی
سی مظام رقاریشیقلیق

قان قارداش لریمز

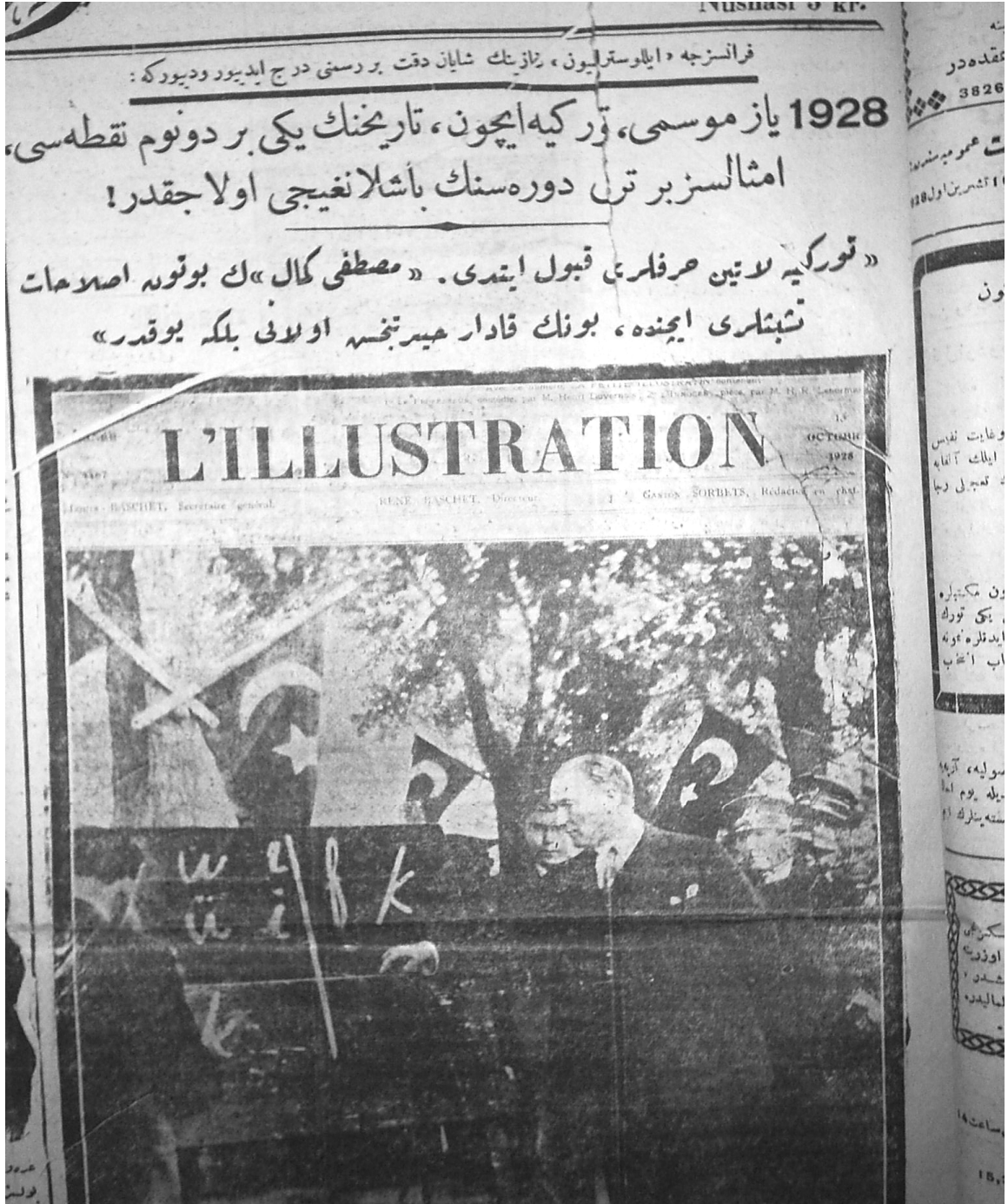
آلفابه منی اوکره نیور لر

Yeni Harflerimizi hariçdeki mil-
letdaçlarımız arasında görduğü ra-
gbete gün geçdikçe birer birer
muttali olmaktadır . ez cümle
« kibriz » gazetelerinin verdiği
malumata göre « kibriz » maarif
müdüriyeti mekteblere gönder-
diği bir tamimde yeni Turk
Alfabe ve gramerinin talebeye
behemhal öyrelilmesi lüzumunu
beyan etmiş, Muallimler de derhal
Alfabe tedrisatine başlamışlardır.

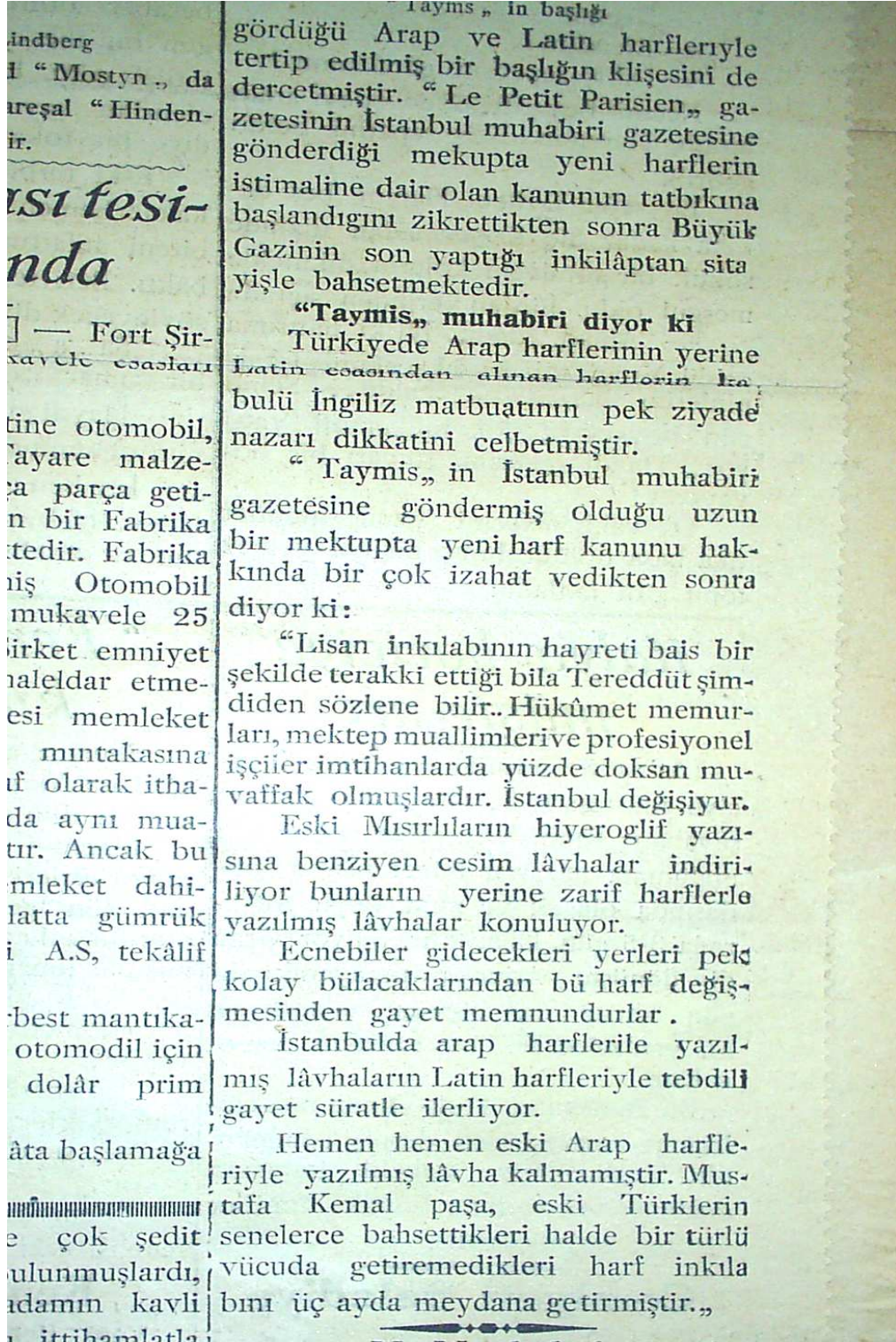
tuka » gazetesi Azerbaycanda
yeni turk Alfabesinin devlet
yazısı olarak tatbikına ve eski
Arap elifbasının memnuniyetine
dair bir kanun neşr edildiğini,
köy icra komitalarının derhal
yeni yazıyı tatbika başladığını
yazıyor .

ملکته
دکلدر
جقدر
ام
مشاهد
و بره
اولدقلر
دانغ
بر قاج
قورعام
طوتوا
خسته
بو
حقنده
متخصه
ایچون
غزته لر
کوره
و ص
نیور
ج
ایمش
کچدیکه
کورو
از
استان
اول
دالت

EK-24 16 EKİM 1928 İKDAM GAZETESİNDE YER ALAN FRANSTZ
BASININ YENİ TÜRK HARFLERİ İLE İLGİLİ BİR HABERİ

EK- 25 : 6 ARALIK 1928 TARİHLİ CUMHURİYET GAZETESİNE
YANSIYAN İNGİLİZ BASINININ YENİ TÜRK HARFLERİ İLE İLGİLİ
GÖZLEMLERİ

ÖZGEÇMİŞ

Selma Tuzkaya, 17.07.1977 yılında Balıkesir’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Balıkesir’de tamamladı. 1996 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih bölümünde başlamış olduğu yüksek öğrenimini 2000 yılında bitirdi. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak Balıkesir’in Dursunbey ilçesinde öğretmen olarak göreve başladı. 2003 yılında Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih anabilim dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2004 yılında evlendi. Halen Balıkesir’in Edremit ilçesi Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak görev yapmaktadır.